walter scott

BIBLIOTECA PENTRU TOŢI
ÎN PREAJMA NUMĂRULUI 1500

În decembrie 1999 va vedea lumina tiparului numărul jubiliar 1500 al Bibliotecii pentru toţi, Poezii de M. Eminescu, volum care va fi editat în condiţii grafice deosebite, ţinând seama şi de apropiata dată aniversară a împlinirii a 150 de ani de la naşterea celui mai mare poet al tuturor românilor. Volumul va cuprinde şi un catalog complet al noii serii a colecţiei (nr. 1-1500).

Dintre ultimele apariţii ale colecţiei noastre vă recomandăm următoarele lucrări, aflate în curs de epuizare:

Nr. 1488-1489 W. Reymont, **Comedianta, Frământări**, romane, 2 vol., 358+436 pag., 30.000 lei;

Nr. 1490-1491 Vicente Blasco Ibáñez, **În căutarea Marelui Han (Cristofor Columb),** roman istoric, 2 vol., 208+ 216 pag., 30.000 lei;

Nr. 1492 **Poezia română religioasă**, vol. **I, De la Dosoftei la Nichifor Crainic,** 240 pag., 15.000 lei.

Volumele din Biblioteca pentru toţi pot fi comandate, printr-o simplă carte poştală, şi direct de la sediul Editurii Minerva: Piaţa Presei libere nr. 1, 71.341, Bucureşti, Sector 1, telefon/fax: 222.48.23 (plata ramburs prin poştă).

ISBN 973-21-0595-X
ISBN 973-21-0594-1

1494

VOL. I-II, lei 50 000

editura minerva

1494

fondată în 1895 bpt serie nouă

walter scott

temnița din edinburgh

* *

walter scott

bpt

BIBLIOTECA ALEPH
CLUBUL CĂRȚII DIGITALE

Notele de subsol, neurmate de vreo mențiune, sunt traduse după ediția originală; notele urmate de mențiunea: (n.t.), aparțin traducătorului român; notele autorului sunt urmate de mențiunea: (n.a.).

walter scott

temnița din edinburgh

Roman

* *

TRADUCERE DE
BIANCA ZAMFIRESCU

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI • 1999
S.C. EDITURA MINERVA S.A. • BUCUREȘTI

ISBN 973-21-0595-X
ISBN 973-21-0594-1

CAPITOLUL XXVI

„E vocea leneșului, l-am auzit văitându-se
«M-ați trezit prea devreme, musai e să
ațipesc din nou»;
Precum o ușă-n balamale, la fel și el în pat
Se răsucește, se întoarce pe-o parte
și cu umerii, și cu capu-i greu'
Watts[1]

Conacul familiei Dumbiedikes cu care le vom face acum cunoștință cititorilor noștri, se afla la trei sau patru mile depărtare la sud de St Leonard's — datele topografice exacte nu au importanță. Cândva se înfățișa ca o reședință cu oarecare faimă; căci „bătrânul moșier", despre ale cărui glume și năzdrăvănii se vorbea adesea prin cârciumi până la o mie de mile în jur, purta sabie, creștea cai buni și o pereche de ogari: se sfădea, înjura și punea rămășag la luptele de cocoși și cursele de cai. Urma șoimii lui Somerville de la Drum[2] și câinii de cânătoare de la Ross house[3] și-și spunea el însuși *point devise*[4], gentilom[5]. Dar în persoana proprietarului de astăzi, căruia nu-i păsa de distracții câmpenești și era tot atât de zgârcit, sfios și retras, pe cât fusese taică-su de lacom și mână spartă pentru propriile-i plăceri, îndrăzneț, sălbatic și băgăreț, strălucirea spiței rămânea ascunsă.

Dumbiedikes era, ceea ce se numește în Scoția, o casă pentru unul singur; adică pe toată întinderea de la fațadă până în fund se afla doar

---

[1] *The Sluggard* (*Trântorul*), stanza 1, de Isaac Watts.

[2–3] Drum, reședința familiei Somerville, aflată la câteva mile de Liberton; Ross house (reședința lordului Ross), situată la sud de Edinburgh.

[4] Folosind cuvântul cel mai potrivit.

[5] Aici cu sensul: nobil fără treabă.

o singură încăpere, la fiecare cat, și toate aceste camere erau luminate de șase sau opt ferestruici care, cu geamurile lor foarte mici și ramele grele, abia dacă lăsau să străbată atâta lumină câtă pătrunde printr-o fereastră de astăzi, bine construită. Clădirea aceasta, de o simplitate necăutată, aidoma cu un castel înălțat de un copil, din cărți de joc, avea un acoperiș înclinat, așternut cu gresie tăiată grosolan, în loc de olane; un turn semicircular, terminat printr-o creastă de zid, sau, ca să folosim cuvintele cele mai potrivite, printr-un parapet crenelat, slujea drept casă a unei scări întreruptă de podețuri, și pe aci urcai din etaj în etaj; iar la baza foișoruilui amintit mai sus, se afla o ușă țintuită-n cuie cu floarea mare. În partea de jos a turnului nu se găsea o sală, iar despre odihna scării din fața ușilor pe unde se intra în camerele de locuit, abia dacă se poate vorbi, de îngustă ce era. Vreo două acareturi dărăpănate, căzute în ruină, legate prin zidul curții, la fel de dărăpănat, împrejmuiau casa mare; ograda fusese pavată, dar acum lespezile erau în parte scoase, în parte înlocuite, o frumoasă recoltă de măcriș și ciulini răsărea printre ele, iar grădinița, în care pătrundeai pe o ușă lăturalnică ce se deschidea prin zid, nu părea în mai bună rânduială. Deasupra porții cu boltă joasă pe unde intrai în curte, se vedea o piatră sculptată ce voia să înfățișeze o deviză de armorii, iar peste poarta interioară atârna și atârnase timp de mulți ani un blazon făcut praf, care dădea de știre că răposatul Laurence Dumbie, de la Dumbiedikes, se adunase pe lângă strămoși, în cimitirul din Newbattle. Calea spre acest palat al plăcerii era un drum alcătuit din bucăți de piatră necioplită adunate de pe câmp și înconjurat de pământuri arate dar neîmprejmuite. Pe o spinare de ogor, adică o margine de pământ nearat, aflat printre orzării, armăsarul credincios al moșierului sta priponit cu funia legată de cap și păștea molfăind tainul lui de iarbă. Întreaga priveliște arăta delăsare și trai nelesnicios; care era, totuși, urmarea lenei și nepăsării, nu a sărăciei.

În această curte lăuntrică, la o oră timpurie, într-o frumoasă dimineață de primăvară, nu fără să se simtă rușinată și sfioasă, stătea Jeanie

Deans. Nu era eroină dintr-un roman, de aceea privea cu oarecare curiozitate și luare-aminte conacul și moșia, și se prea poate ca în acea clipă să-i fi trecut prin minte gândul că un mic gest de încurajare, pe care femeile de orice rang știu din fire să-l facă, le-ar fi adus în stăpânirea ei. Ba mai mult. Jeanie nu avea gusturi mai alese decât cei din vremea, din lumea și țara ei, astfel încât, despre conacul de la Dumbiedikes, deși îl găsea mai prejos decât Holyroodhouse sau palatul de la Dalkeith, gândea, desigur, că într-un fel, era, totuși, o clădire măreață, iar moșia o socotea „foarte frumoasă, dacă ar fi fost mai bine îngrijită și gospodărită". Dar Jeanie Deans era o fată simplă, sinceră și cinstită, care, în timp ce recunoștea că vechiul ei admirator locuia într-o casă minunată și ce mult prețuiau pământurile lui, nu nutrea nici o clipă gândul de a-l nedreptăți pe moșier, pe Butler și pe ea însăși, nedreptate pe care multe doamne dintr-o stare mai înaltă nu ar fi șovăit să o facă tuturor celor trei, chiar dacă ispita ar fi fost mai mică.

Și fiindcă de astă dată avea treabă cu moșierul, își roti privirea pe la acareturi, ca să vadă dacă n-ar putea să găsească vreun servitor care să-i dea de știre că dorea să-i vorbească și cum totul era cufundat în tăcere, cuteză să deschidă o ușă; — era cotețul câinilor bătrânului moșier, acum lăsat în părăsire, în afară de împrejurările când slujea ca spălătorie, după cum păreau să mărturisească una sau două albii. Încercă o altă ușă, — era adăpostul fără acoperiș unde pe vremuri fuseseră ținuți șoimii, după cum vădeau vreo două stinghii încă nu pe deplin putrede, o nadă și o piedică legată cândva de piciorul șoimului care acum mucegăiau nefolosite, pe perete. O a treia ușă ducea spre magazia de cărbuni, iar încăperea era plină. Un foc foarte bun, ținut necontenit aprins, alcătuia una din puținele treburi ce țineau de gospodărirea casei, asupra cărora Dumbiedikes veghea fără doar și poate neobosit; în privința tuturor celorlalte orânduieli casnice se arăta cu totul nepăsător și la mâna jupânesei sale, aceeași doamnă durdulie lăsată prin testament în grija lui, cu mulți ani în urmă, de către părintele său, iar dacă zvonurile nu o ne-

dreptățeau cumva, aceasta își umpluse frumușel buzunarele pe socotela sa. Asemenea celui de al doilea Calender, căruia îi lipsea un ochi[1], în castelul celor o sută de fecioare îndatoritoare, Jeanie tot deschise uși până când, la fel ca sus-numitul prinț rătăcitor, ajunse la un grajd. Pe Rory Bean, Pegasul din munții Scoției, căruia îi aparținea tot grajdul menit unui singur cal, îl știa demult, îl privise adesea păscând iarba pe hat, iar acum îl recunoscu negreșit după vechiul harnașament care pentru ea nu era nici o noutate și șaua joasă — jumătate din aceasta atârna pe perete și cealaltă jumătate se târa pe jos, în gunoi. Dincolo de pantalonii cadrilați de lână ce alcătuiau o despărțitură a grajdului, se afla o vacă, iar la intrarea ei aceasta întoarse capul și mugi, chemare pe care Jeanie, datorită îndeletnicirilor sale obișnuite o înțelese pe deplin și, auzind-o, nu putu să nu îndeplinească ce i se cerea, așa că-i presără animalului nutreț, treabă trecută cu vederea în castelul leneșului.

În timp ce ea îi dădea „mamei cu lapte" hrana pe care aceasta ar fi trebuit să o primească în urmă cu două ore, o fată șleampătă se iți în grajd și când băgă de seamă că o străină se îndeletnicea cu treaba pentru care ea își lăsase somnul ca să o îndeplinească, strigă: „Vai, Doamne! Brownie! Brownie!" și fugi țipând de parcă l-ar fi văzut pe Ucigă-l toaca.

Ca să lămurim ce-i stârnise groaza, se prea poate că e nevoie să dăm la iveală zvonul potrivit căruia prin vechea locuință a familiei Dumbiedikes bântuia de mult un „Brownie", unul din acele duhuri apropiate de ai casei, despre care în vechime se credea că împlinesc nejunsurile în munca lucrătorilor de rând:

„Învârt pământuful cu coada lungă și mânuiesc îmblăciul". Desigur, folosul unui asemenea ajutor supranatural nu putea să se facă simțit nicăieri mai bine decât într-o gospodărie unde servitorii aveau tare puțin chef să muncească ei înșiși; totuși, această slujnică era atât de departe

---

[1] Referire la *Pvestea celor trei Ca enderi*, din *O mie și una de nopți, Povestiri din Orient*, ed. Henry Weber, 1812, I, 32ff.

de a se bucura la vederea unui presupus înlocuitor nepământesc prins cu o treabă pe care de mult ar fi trebuit să o îndeplinească ea însăși, încât purcese să scoale toată casa cu niște țipete de groază, scoase de vocea-i ca din butoi, de parcă Brownie ar fi jupuit-o de vie. Jeanie, care-și lăsase numaidecât îndeletnicirea ei de-o clipă și o urmase în bătătura casei pe fecioara ce scotea asemenea urlete, ca să n-o lase pradă amăgirii și să o potolească, fu întâmpinată în locul acela de doamna Janet Balchristie, favorita ultimului moșier, după cum bârfeau gurile rele, și menajera stăpânului de acum. Femeia rumenă și nurlie de vreo patruzeci-cincizeci de ani (căci așa am înfățișat-o la moartea ultimului moșier), era acum o doamnă bătrână, în vârstă de șaptezeci de ani sau cam așa ceva, grasă, roșie la față, care ținea foarte mult la locul ei și se arăta plină de râvnă pentru puterea ce-o avea în casă; fiindcă-și dădea seama că de astă dată nu mai ținea frânele gospodăriei pe un temei la fel de sigur ca pe vremea vechiului proprietar, doamna cea chibzuită o adusese în casă pe fata care țipa, amintită mai sus, iar aceasta, pe lângă plămânii ei puternici mai avea și un chip frumos și niște ochi minunați. Nu-l cuceri, totuși, pe moșier, care, părea să trăiască de parcă pe lume n-ar fi fost altă femeie decât Jeanie Deans, și chiar pentru ea nu s-ar fi zis că i se aprinseseră călcâiele sau că era copleșit de iubire. Totuși, doamna Janet Balchristie se simțea stingherită din pricina vizitelor lui aproape zilnice la Saint Leonard's Crags și adeseori, când moșierul se uita la ea dus pe gânduri, și zăbovea, cum îi era obiceiul, înainte de a scoate o vorbă, se aștepta să-i zică: „Jenny, sunt pe cale să mă însor", dar răsufla ușurată, de îndată ce auzea: „Jenny, o să-mi schimb pantofii".

Totuși, doamna Balchristie o privea pe Jeanie Deans nu cu puțină pizmă, simțământ pe care niște ființe ca ea îl nutresc de obicei față de cei care, după părerea lor, au putința să le facă un rău. Dar îndeosebi îi era dragă ca sarea-n ochi orice făptură de parte femeiască îndeajuns de tânără și care arăta nu tocmai rău, dornică să se apropie de casa familiei Dumbiedikes și stăpânul acesteia. Și fiindcă-și urnise din pat trupu-i

greu, cu două ore mai devreme decât în alte zile, ca să vină în ajutorul zgomotoasei ei nepoate, era atât de dosădită cu toți și toate, încât Saddletree s-ar fi arătat de părere că nutrea *inimicitiam contra omnes mortales*[1].

— Cine naiba ești? zise doamna cea grasă către biata Jeanie, pe care nu o recunoscu numaidecât, tu care sări pe-o casă de oameni cumsecade, când abia s-a crăpat de ziuă?

— Cineva care dorește să-i vorbească moșierului, zise Jeanie care fără să vrea simți ceva din acea teamă ce-o nutrea mai înainte pentru această scorpie, de câte ori se nimerea să treacă pe la Dumbiedikes cu treburi de-ale tatălui ei.

— Cineva! Care „cineva", n-ai nume? Crezi că preacinstitul stăpân n-are nimic altceva de făcut decât să stea de vorbă cu orice vagabond trândav care ocolește orașu', ba chiar atunci când omu' ăsta cumsecade mai e încă în pat!

— Dragă doamnă Balchristie, răspunse Jeanie cu glas supus, nu mă țineți minte? nu vă amintiți de Jeanie Deans?

— Jeanie Deans! rosti zgripțuroaica și vocea ei prefăcută o arătă mirată la culme; apoi, în timp ce mai făcea doi pași către ea, îi străpunse fața, scrutând-o lung, cu o curiozitate pe cât de disprețuitoare pe atât de răutăcioasă. Jeanie Deans, nu mai spune! Mai bine-ți spunea Jeanie Naiba. Frumoasă treabă ați izbutit să faceți, tu și surioara ta, ați omorât un biet prunc și târfa aceea, destrăbălata de soră-ta o să fie spânzurată pentru asta, după cum i se și cuvine! Iar una ca tine vine la casa unui bărbat de treabă și vrea să se bage în odaia unui *gentleman* becher, și cuviincios, cu noaptea-n cap, și când omu' mai e încă-n pat! Șterge-o, șterge-o!

De rușine, Jeanie rămase fără glas în fața cruzimii acestei învinuiri și nici măcar nu găsi cuvinte în stare să lămurească de ce venise, vorbe care să o apere de răstălmăcirea aceea mârșavă a ceea ce urmărea această

[1] Dușmănie împotriva întregii omeniri (lat.).

vizită, când doamna Balchristie, văzând că lucrurile îi sunt prielnice, urmă pe aceeași strună:

— Hai, hai, spală putina... valea! după câte știu, s-ar putea să fii în căutarea vreunui tată ca să-i pui în brațe un alt plod. Dacă taică-tu, bătrânul David Deans, nu ar fi fost arendaș pe pământul nostru, aș chema bărbații din gospodărie și aș pune să te arunce în hambar, pentru obrăznicia ta.

Jeanie se și întorsese cu spatele, și se îndreptă spre ieșirea din bătătură, astfel încât, doamna Balchristie, ca s-o facă să înțeleagă limpede ultima ei amenințare, își ridicase vocea-i de tunet răcnind cât o țineau plămânii. Dar, ca mulți generali pierdu bătălia, fiindcă împinse prea departe lucrurile, în clipa când situația îi era prielnică.

Somnul de dimineață al moșierului fusese tulburat de zgomotele pe care doamna Balchristie le făcea cu bălăcărelile ei, zgomote deloc obișnuite prin ele însele, dar demne de luat aminte, dacă ținei seama de ora timpurie când se făceau auzite. Se întoarse, totuși, pe partea cealaltă în nădejdea că vijelia o să treacă pe alături, când, în timp ce mânia doamnei Balchristie izbucnea pentru a doua oară, numele de Deans îi izbi deslușit timpanele. Fiincă-și dădea oarecum seama de puțina bunăvoință arătată de menajera lui familiei de la Saint Leonard's, își închipui pe dată că vreo veste trimisă de acolo era pricina acestei mânii îzbucnite prea dis-de-dimineață și, coborând din pat, trase pe el cât putu de iute o cămașă de noapte veche, din brocart, și alte veșminte de trebuință, își îndesă pe cap pălăria cu fireturi aurii a tatălui (căci, deși arareori era văzut fără ea, se cuvine totuși să ne împotrivim celor ce se zvoneau printre oamenii de rând, cum că nu și-o scotea nici când dormea, precum Don Quichote care dormea în cască)[1], iar cînd deschise fereastra camerei lui de dormit, zări spre marea sa uimire făptura binecunoscută a lui Jeanie Deans însăși, gata să iasă pe poarta casei sale; în timp ce

[1] *Don Quichote*, Partea I, cartea 1, cap. 2.

jupâneasa lui, cu mâinile-n șolduri, pumnii strânși, înfiptă și clătinând mânioasă din cap trimitea în urma ei un potop de înjurături demne de o precupeață din Billingsgate[1]. Mânia lui crescu în aceeași măsură cu uimirea ce-o simțea, ba poate și din pricină că somnul îi fusese tulburat.

— Ascultă, strigă de la fereastră, tu diavoliță bătrână, cine dracu' te-a împuternicit să te porți așa cu fiica unui om cumsecade?

Doamna Balchristie fu prinsă asupra faptului. Judecând după vorbele aprinse ale moșierului, neobișnuite pentru el, înțelegea că nu glumea cu treaba asta, și știa că, în ciuda firii lui molatece, erau unele lucruri care puteau să-l înfurie, iar când i se stârnea mânia avea ceva primejdios, așadar înțelepciunea ei îi spunea să se teamă. De aceea începu să dea înapoi cât putu de repede, tăgăduind pasul greșit pe care-l făcuse. Nu vorbise decât despre bunul nume al casei și nu i-ar fi trecut prin minte să-l tulbure pe preacinstitul stăpân, așa, cu noaptea-n cap, de vreme ce tânăra putea la fel de bine să aștepte sau să vină din nou și, desigur, se putea chiar să le fi încurcat pe cele două surori, să fi crezut că e cealaltă, ori, una dintre ele, nu era o cunoștință care-ți face mare cinste.

— Potolește-te, târfă bătrână, zise Dumbiedikes; cea mai ticăloasă dintre stricatele care au făcut vreodată umbră pământului poate să se socoată rudă cu tine și fie adevărat, după cum am auzit. Jeanie, intră-n salon, femeie dragă... da' stai, n-o să fie încă dereticat... așteaptă o clipă până cobor să-ți deschid ușa. Nu te uita la ce-ți spune Jenny.

— Nu, nu, zise Jenny, și râse cu prefăcută prietenie, nu te lua după ce spun, fato. Toată lumea mă știe că latru, da' nu mușc... dacă ai avut întâlnire cu stăpânu, puteai să-mi spui... nu sunt eu din alea prost-crescute... intră, scumpo. Și deschide ușa cu un șperaclu.

---

[1] Mare piață de pește din Londra; nume devenit sinonim cu un limbaj vulgar, de mahala.

— Dar n-am avut nici o întâlnire cu moșierul, zise Jeanie și se trase îndărăt; vreau doar să-i spun vreo două vorbe și mai degrabă i-aș vorbi stând aici, doamnă Balchristie.

— Aici în ograda deschisă! Nu, nu, asta nu merge, niciodată, fato și nici nu trebuie să ne purtăm așa. Și ce mai face omul acela cinstit și așezat, tatăl dumitale?

Jeanie fu scutită de a răspunde la această întrebare fățarnică, fiindcă se ivi moșierul însuși.

— Du-te-n casă și pregătește masa de dimineață, grăi el către jupâneasă, și, ascultă: să mănânci tu însăți cu noi... ști să te descurci printre strâchinele cu apă de ceai... și nu uita: mai întâi de toate ai grijă ca focul să ardă ca lumea. Ei bine, Jeanie, intră, femeie dragă... intră și te odihnește.

— Nu, stăpâne, răspunse Jeanie, care se străduia din răsputeri să vorbească liniștit, deși mai tremura încă, nu pot să intru, am în față o zi lungă și trudnică... pân-la noapte trebuie să mai bat cale de douăzeci de mile, dacă m-or duce picioarele.

— Mântuiește-ne, Doamne!... douăzeci de mile... douăzeci de mile bătute cu picioarele, strigă Dumbiedikes, ale cărui drumuri erau pe-o palmă de loc, la așa ceva n-ar trebui să te gândești niciodată... hai, intră.

— Nu pot, stăpâne, răspunse Jeanie; am a vă spune două vorbe pe care pot să le spun aici; numai dacă doamna Balchristie...

— Dracu' s-o ia la fugă cu ea pe brațe și o să aibă o încărcătură grea. Îți spun, Jeanie Deans, eu nu sunt omu' care vorbește mult, dar sunt stăpân la mine acasă, la fel ca și în câmp; nu se află dobitoc sau om în gospodăria mea pe care să nu pot să-l țin în frâu, când vreau treaba asta, în afară de Rory Bean, poneiul meu; dar rareori mă las sâcâit cu treburi din astea, numai atunci când îmi sare țandăra.

— Voiam, să vă spun, stăpâne, zise Jeanie, care simțea nevoia să înceapă pe dată să arate ce-o aducea acolo, că plec într-o călătorie lungă, fără știrea tatii.

— Fără știrea lui, Jeanie? E bine? Ar trebui să te mai gândești, nu e bine, zise Dumbiedikes, care părea numai ochi și urechi.

— Dac-aș ajunge vreodată la Lunnon, zise Jeanie ca să se dezvinovățească, sunt aproape sigură că aș găsi mijlocul să-i vorbesc reginei despre viața surorii mele.

— Lunnon... și regina... și viața surorii ei! rosti Dumbiedikes, fluierând de mirare... fata asta s-a țicnit.

— Nu mi-am pierdut mințile, zise Jeanie, și fie ce-o fi, sunt hotărâtă să merg la Lunnon, chiar de-ar fi să cerșesc din poartă-n poartă... și asta și trebuie să fac, doar dacă o să-mi împrumutați o mică sumă de bani ca să-mi plătesc cheltuielile... E de ajuns o nimica toată; și știți că tatăl meu e om cu stare și o să aibă grijă ca nimeni să nu fie păgubit de pe urma mea și cu atât mai puțin dumneavoastră, stăpâne.

Când Dumbiedikes înțelese ce i se cerea, abia dacă-i veni să-și creadă urechilor... totuși, nu dădu vreun răspuns, ci rămase cu privirea ațintită în jos.

— Văd că nu vă trage inima să mă ajutați, zise Jeanie, așa că vă las cu bine... și treceți cât puteți de des pe la bietul tata... o să se simtă destul de singur fără mine.

— Unde se duce copila asta fără minte? zise Dumbiedikes; și prinzând-o de mână o duse în casă. Nu că nu m-aș fi gândit mai dinainte, zise, dar vorbele mi-au rămas în gât.

Și în timp ce-i vorbea astfel, o duse într-un salon de modă veche, închise ușa în urma lor și o încuie cu zăvorul. Și cum Jeanie, uluită de această mișcare, rămase cât putu mai aproape de ușă, moșierul dădu drumul mâinii ei și apăsă pe un închizător cu arc fixat în tăblia unui lambriu care se desprinse numaidecât și alunecând se dădu de-o parte. Într-o firidă din perete ieși la iveală o casă de bani; Dumbiedikes o deschise și pe acesta, trase două sau trei sertare, și arătă că erau pline cu pungi de piele, umplute cu bani de aur și argint.

— Asta-i banca mea, Jeanie, zise Dumbiedikes și privi cu fața unui om încântat de sine, mai întâi la ea și apoi spre comoară, — nu-mi trebuie nici o cambie a aurarilor voștri... asta aduce omu'n sapă de lemn. Apoi, schimbând brusc tonul, rosti hotărât:

— Jeanie, pân'ce nu apune soarele o să te fac stăpână peste Dumbiedikes și o să poți să mergi la Lunnon cu propria-ți trăsură, dacă o să vrei.

— Nu, stăpâne, asta nu se poate nicidecum... necazul tatii... ce se întâmplă cu soră-mea... necinstea ce v-ar aduce-o dumneavostră.

— Asta-i treaba *mea*; de n-ai fi o prostuță n-ai mai spune nimic — și, totuși, așa-mi placi mai mult — unu' cu cap e de ajuns într-o căsnicie. Da' dacă ți-e inima grea, ia bani câți îți sunt de folos și să lăsăm pentru când te întorci... mai devreme sau mai târziu e la fel de bine.

— Dar, stăpâne, rosti Jeanie, care simțea nevoia să lămurească un pretendent atât de nemaipomenit, țin la altul mai mult decât la dumneavoastră și nu vă pot lua de bărbat.

— Ții la altul, mai mult decât la mine? zise Dumbiedikes, cum se poate una ca asta? Nu e cu putință, femeie, mă cunoști de atâta vreme.

— Da, stăpâne, da' pe el îl știu și mai de mult.

— Mai de mult! Nu se poate, strigă bietul moșier. Nu se poate; te-ai născut pe moșie. O, Jeanie, nu te-ai uitat, n-ai văzut nici jumătate din avere. Trase alt sertar. Totu-i aur, Jeanie, și mai sunt și grajdurile, și ipotecile pentru banii împrumutați. Și registrul cu lista arendașilor și cine ce datorează — trei sute de lire sterline fără nici un fel de angarale, nu e nimic dat zălog, nici o ipotecă lăsată moștenire din părinți, sau vreo altă sarcină care să apese asupra lor. Nu te-ai uitat la ei, Jeanie. Și apoi, mai e și garderoba mamei și, pe deasupra, a bunicii — rochii de mătase care stau de-a-n picioarele, cu garnituri de dantelă fine ca pânza de păianjen, și pe lângă toate acestea, inele, și cercei, sunt toate în dormitorul cel bun. O, Jeanie, urcă scara și uită-te la ele.

Dar, deși împresurată de ispite care — și aci moșierul de la Dumbiedikes nu greșea prea tare când presupunea că sunt acelea ce înrâuresc

foarte mult partea femeiască — Jeanie, cinstită de felul ei, rămânea aceeași ființă onestă.

— Nu se poate, stăpâne, am spus, și nu pot să-mi iau înapoi cuvântul ce i l-am dat lui, chiar de mi-ați dărui tote pământurile baroniei Dalkeith și Lugton, pe deasupra.

— Cuvântul dat *lui*? zise moșierul cam cu arțag; dar cine e, Jeanie? Cine e?... N-am auzit până acum cum îl cheamă. Hai, Jeanie, ne păcălești... nu cred că există un asemenea ins... E o plăsmuire, ți se năzare. Cine e?... Cine e?

— Doar Reuben Butler, care e învățător la Libberton, zise Jeanie.

— A, Reuben Butler! Reuben Butler! îngână moșierul de la Dumbiedikes, în timp ce, cu mare dispreț, măsura încăperea în sus și-n jos. Reuben Butler, dăscăliciul de la Libberton... și încă un suplinitor de dascăl! Reuben, fiul argatului meu. Foarte bine, Jeanie, fato, o femeie îndărătnică face cum o taie capu'. Reuben Butler n-are în buzunar nici atât cât face surtucu' acela negru și vechi de pe el... da n-are importanță. Iar în timp ce vorbea, închidea, pe rând și cu furie, sertarele comorii sale. O cerere cinstită în căsătorie, Jeanie, nu-i prilej de vrajbă și dușmănie. Un om poate să aducă un cal la malul apei, dar douăzeci nu-l pot face să se adape. Și să-mi risipesc averea pentru drăguții altora...

Prin ceea ce lăsau să se înțeleagă vorbele acestea din urmă aveau ceva usturător, care umilea mândria unei ființe cu sufletul deschis ca Jeanie.

— Nu v-am cerut așa ceva, stăpâne, și mai puțin ca orice, din pricina la care vă gândiți dumneavostră. Bună să vă fie dimineața, domnule; ați fost cumsecade cu tatăl meu și inima mea nu-mi spune decât vorbe frumose despre domnia voastră.

Cu aceste cuvinte, ieși din cameră, fără să mai asculte glasul acela slab, care rostea: „Dar, Jeanie, Jeanie... stai femeie!" și de îndată ce străbătu iute ograda își văzu de drum, arzând de acea mânie și rușine încercate în chip firesc de un cuget cinstit cînd, după ce omul și-a călcat

pe suflet ca să ceară bunăvoința altuia, își vede, pe neașteptate, respinsă cererea de ajutor. O dată ieșită de pe pământurile moșierului și ajunsă iarăși pe drumul public, încetini pasul, mânia i se potoli și urmările îngrijorătoare ale acestei dezamăgiri, pe care le prevedea, începură să o înrâurească, trezindu-i alte simțăminte. Așadar, va fi, într-adevăr, nevoită să cerșească în drum spre Londra? Fiindcă se părea că altă cale nu se afla, sau trebuia să se întoarcă și să-i ceară bani tatălui ei; iar cu aceasta să mai piardă din timpul ce era atât de prețios, lăsând deoparte primejdia că o va opri cu desăvârșire să facă acest drum. Totuși, o a treia cale nu întrevedea; și, pe când înainta încet, tot se mai gândea dacă nu ar fi fost mai bine să se întoarcă acasă.

În timp ce sta astfel în cumpănă, auzi tropot de copite și o voce binecunoscută care o striga pe nume. Întoarse capul ca să se uite și văzu cum se apropia de ea un ponei, iar spinarea fără șa și priponul acestuia nu se potriveau deloc pe lângă cămașa de noapte, papucii și pălăria cu trei colțuri și fireturi a călărețului, un cavaler nu mai puțin de vază decât însuși Dumbiedikes. Gonind plin de hotărâre, izbutise să biruie chiar și încăpățânarea de cal din munții Scoției a lui Rory Bean și-l silise pe acest armăsar îndărătnic să bată drumul în galop mic, după voia călărețului; iar Rory Bean i-o îndeplinea, dar dădea toate semnele că nu avea nici un chef, întorcea capul și-și întovărășea fiece salt înainte cu o mișcare în lături, ce arăta o nespusă dorință de a face cale-ntoarsă — manevră pe care, dacă Dumbiedikes nu și-ar fi folosit călcâiele și bățul, nimic n-ar fi putut să o zădărnicească.

Când moșierul o ajunse din urmă pe Jeanie, primele vorbe pe care le rosti fură:

— Jeanie, se spune că nu trebuie să iei de bun răspunsul pe care o femeie ți-l dă prima oară.

— Dar trebuie să luați drept bun ce spun eu, stăpâne, zise Jeanie, cu ochii în pământ, în timp ce nu contenea din mers. Nu am decât un cuvânt de dat și acela e întotdeauna cel adevărat.

— Atunci, zise Dumbiedikes, măcar n-ar trebui să crezi întotdeauna ce spune *un bărbat*. Nu trebuie să pleci la drumul ăsta la care te gândești cu tot dinadinsul, fără nici un ban. Îi puse în mână o pungă. Ți l-aș da și pe Rory Bean, da' e la fel de încăpățânat ca tine însăți. Și e mult prea obișnuit cu un drum pe care l-am făcut amândoi mult prea des, și pe-un altul nu vrea s-apuce.

— Dar, stăpâne, zise Jeanie, deși știu că tata o să dea înapoi banii ăștia până la ultima părăluță, oricâți ar fi, totuși, n-aș vrea să-i împrumut de la cineva care se așteaptă, poate, la mai mult decât să-i fie dați înapoi.

— Sunt douăzeci și cinci de guinee, numărate cinstit, zise Dumbiedikes și suspină ușor, și fie că tatăl tău le înapoiază sau nu, până-atunci ți le dau fără nici un fel de făgăduieli. Du-te unde vrei... fă ce-ți place... și mărită-te cu toți Butlerii din țară, dacă asta dorești. Așa că, bună să-ți fie dimineața, Jeanie.

— Și Dumnezeu să vă binecuvânteze, stăpâne, zise Jeanie, mai înduioșată în adâncul inimiii de dărnicia nemaipomenită a acestei firi greoaie decât l-ar fi mulțumit pe Butler, dacă, în clipa aceea i-ar fi cunoscut simțămintele; — și de-o fi să nu ne mai vedem vreodată, să aveți parte de mângâiere și de pacea Domnului și a oamenilor.

Dumbiedikes se întoarse și-i făcu semn cu mâna; iar poneiul său, mult mai dornic să se înapoieze decât fusese să plece, zori iute cu el spre casă, atât de iute, încât, lipsit acum de ajutorul unui căpăstru obișnuit ca și a unei șei cu pinteni, stăpân-su se afla într-o încurcătură mult prea mare, ce-l făcea ca anevoie să se țină pe cal, drept care nu putu să-și îngăduie să cate în urmă, fie chiar ca să arunce o privire de rămas bun, precum un flăcăiandru părăsit.

Mi-e rușine să spun că priveliștea unui îndrăgostit fugit de acasă în cămașă de noapte și papuci, purtând pe cap o pălărie cu fireturi, încălecat pe spinarea fără șa a unui ponei din munții Scoției, avea ceva menit să potolească o duioasă și respectuoasă pornire, chiar dacă era izvorâtă din

recunoștință și meritată pe drept. Dumbiedikes arăta prea careghios că să nu întărească primele sentimente pe care Jeanie le nutrise pentru el.

„E om bun, își spuse Jeanie, și cumsecade, păcat că are un cal atât de nărăvaș." Și numaidecât gândul i se abătu la călătoria începută și atât de însemnată, în timp ce cugeta cu plăcere că potrivit obiceiurilor ei de viață și deprinsă cum era să îndure oboseala, acum avea din plin, sau chiar cu prisosință, mijloacele să facă față cheltuielilor cerute de drumul la Londra, la dus și la întors, și oricăror alte cheltuieli.

CAPITOLUL XXVII

«Ce gânduri ciudate și de neînfrânat
se furișează
În mintea unui îndrăgostit;
„O, îndurare, am strigat
către mine însumi,
Dacă Lucy ar fi moartă!"»
Wordsworth[1]

În drumul ei singuratic, curând după ce se lăsă în urmă casa lui Dumbiedikes, eroina noastră ajunse la un mic gorgan, iar de la înălțimea acestuia, când își aruncă privirea către răsărit, peste un pârâu ce bolborosea la picioarele colinei, în timp ce șerpuia la umbra sălciilor împrăștiate pe malurile sale și a arinilor negri, putu să vadă căsuțele de la Wooden și Beersheba, adăpostul și căminul ei din primii ani de viață, și să deosebească islazul pe care atât de adesea dusese oile la păscut, și ochiurile de apă ale râulețului de unde împreună cu Butler scotea papură, ca să împletească coroane și sceptre pentru sora ei Effie, pe atunci o copilă frumoasă, dar răsfățată, de vreo trei ani. Priveliștea acestor locuri îi trezea amintiri atât de dureroase, încât, dacă și-ar fi îngăduit să le depene, s-ar fi așezat și și-ar fi ușurat inima plângând.

— Da' știam, spunea Jeanie mai apoi, când povestea această călătorie, că plânsul n-ar fi ajutat mare lucru, și că mai degrabă se cuvenea să aduc mulțumiri Domnului, fiindcă-mi arătase bunătate și-mi trimisese sprijin cu ajutorul unui om, pe care mulți îl numeau bogătaș și zgârcit[2], dar omul acesta mi-a dăruit din bunul său, așa cum întotdeauna fântâna își primește apa din râu.

---

[1] Ultima strofă din poemul care începe cu versul „Ciudate izbucniri de mânie am cunoscut", de *William Wordsworth* (1770-1850)

[2] 1Samuel, 25:3.

Și mi-am amintit ce spune Sfânta Scriptură despre păcatul lui Israel la Meribach[1], când norodul cârtea, deși Moise le adusese apă din piatra seacă pentru ca poporul evreu să poată bea și să trăiască. Așa că nu am îndrăznit să mai arunc o privire spre Wooden, căci însuși fumul albăstrui care ieșea pe coș îmi amintea că alta era acum soarta noastră.

Resemnată și simțind ca o creștină, Jeanie își văzu de drum până când trecu de acest loc legat de triste aduceri-aminte și aflat nu departe de satul unde locuia Butler, așezare care, cu biserica sa străveche și turla acesteia, se înălța în mijlocul unui pâlc de copaci, întinsă pe povârnișul unei coline, la miazăzi de Edinburgh. La o depărtare de o jumătate de milă se afla un turn pătrat, construcție grosolană[2], locuința moșierului de la Libberton, despre care se spune că, în vremuri mai vechi, date fiind obiceiurile prădalnicilor cavaleri germani, i-a sâcâit adesea pe cei din Edinburgh, căci oprea din drum proviziile și mărfurile ce se îndreptau spre oraș dinspre miazăzi.

Satul acesta, turnul și biserica nu se găseau chiar în drumul ei spre Anglia; dar nu erau așezate nici lăturalnic, iar aci locuia Butler. Hotărâse să-l vadă la începutul călătoriei, fiindcă îl credea omul cel mai potrivit ca să-i scrie tatălui despre hotărârea și nădejdile ei. Se prea poate că în inima ei iubitoare se ascundea și-un temei. Dorea să-l mai vadă o dată pe acela de care se legase atât de timpuriu și din tot sufletul, înainte de a porni la un drum cu primejdie, așa cum nu-și ascundea sie însești , deși nu-și îngăduia să se lase apăsată de acest gând în stare să slăbească hotărârea ei, neclintită și aprigă. O vizită făcută unui iubit de către o persoană de rang mai înalt decât al lui Jeanie ar fi avut de felul ei ceva îndrăzneț și nelalocul său. Dar simplitatea obiceiurilor țărănești nu cunoștea tipicul bunelor maniere, și de aceea gândul că această vizită ar fi o necuviință

---

[1] Exodul, 17: 1–7.

[2] Existența turnului pătrat de la Libberton, datând din secolul al XV-lea, este atestată în *Raportul Comisiei Regale cu privire la Monumentele vechi și istorice din Scoția*, raportul 10, 1929, p.132–134.

nu-i trecu prin minte când, la începutul unui drum lung, se duse să-și ia rămas bun de la un prieten atât de vechi.

Și încă un gând îi încolțea tot mai puternic în minte, pe când se apropia de sat. În sala tribunalului îl căutase cu ardoare pe Butler și nădăjduise că, într-o clipă sau alta, în cursul acestei zile de neuitat, avea să se ivească neapărat, ca să-l îmbărbăteze și să-l sprijine atât cât îi sta în putință pe bătrânul lui prieten și oblăduitor al tinereții sale, chiar dacă în ceea ce o privea nu cerea nimic.

Știa, într-adevăr, că se afla sub o anumită opreliște; dar sperase, totuși, că va găsi mijloacele să se elibereze, cel puțin pentru o zi. Pe scurt, acele gânduri de nestăvilit și încăpățânate, care, arată Wordsworth, se ivesc în închipuirea unor iubiți aflați departe unul de celălalt, o făceau să-și spună că lipsa lui nu se putea lămuri decât într-un singur fel, anume că Butler trebuia să fie foarte bolnav. Iar gândul acesta îi stârnise într-atât închipuirea, încât, pe când se apropia de căsuța unde iubitul ei locuia într-o odăiță, după ce o îndrumase într-acolo o fată, care purta pe cap o doniță, Jeanie tremura de teamă, fiindcă se aștepta la răspunsul pe care avea să-l primească, atunci când va întreba de el.

Ce-i drept, de astă dată temerile ei nu o făcuseră decât să ghicească întocmai care era adevărul. Plăpând de felul său, Butler nu biruise repede oboseala trupului și durerea din suflet, încercate ca urmare a nefericitelor întâmplări cu care a început povestirea noastră. Gândul chinuitor că era bănuit de ceva ce păta bunul său nume îi înrăutățea starea de oboseală.

Dar cel mai cumplit îl vlăguia acea desăvârșită opreliște a magistraților, care-l împiedica să aibă vreo legătură cu Deans sau cei din familia sa. Din nefericire, acestora li se păruse că se putea ca Robertson să încerce din nou să intre în legătură cu această familie, prin mijlocirea lui Butler, ceea ce doreau să surprindă sau să preîntâmpine, dacă aveau putința. Măsura nu se voia deosebit de brutală, nu era menită să-i aducă o ocară din partea magistraților, dar, în împrejurările prin care trecea, pe Butler această hotărâre îl apăsa cumplit. Își dădea seama, trebuia să

îndure părerea proastă a ființei care era tot ce avea mai drag pe lume, sub învinuirea că o părăsise cu cruzime, lucru ce se potrivea mai puțin decât oricare altul, firii lui. Acest gând dureros, care apăsa din greu un trup șubrezit mai dinainte, dădu prilej să-l lovească în mai multe rânduri o febră cu urmări întârziate, dătătoare de lâncezeală, ce-i surpă mult sănătatea și până la urmă îl făcu să nu mai fie în stare să-și îndeplinească nici măcar stând jos, îndatoririle de pedagog, mijlocul său de trai. Din fericire, bătrânul domn Whackbairn, directorul micii școli parohiale, era sincer legat de Butler. Lăsând la o parte că-și dădea seama de însușirile și meritele sale de pedagog, care făcuseră să crească mult renumele micii sale școli, acest vechi dacăl, el însuși destul de învățat, mai păstra încă oarecare înclinație pentru studiul clasicilor, iar după corvoada orelor de școală era încântat să se destindă, învățând pe de rost câteva pagini din Horațiu și Juvenal, împreună cu suplinitorul său. Din înclinații asemănătoare se născu prietenia celor doi, așadar primul, care vedea cu mare milă cum Butler era tot mai slab, își adună propriile lui puteri ca să predea orele de dimineață, stărui ca între timp pedagogul său să se odihnească, ba mai mult, puse la îndemâna bolnavului oblăduit de el toate înlesnirile cerute de starea sănătății lui și cu neputință de dobândit doar cu mijloace aflate la îndemâna acestuia.

Așa se înfățișa starea lui Butler, care abia dacă putea să se târască până la locul unde, printr-o muncă de rob, trebuia să-și câștige pâinea zilnică și care se chinuia, torturat de nenumărate presimțiri cu privire la soarta acelor ființe mai dragi lui decât oricare altele din lumea aceasta, când procesul și osândirea lui Effie Deans fură ultima picătură din cupa suferințelor minții sale.

Îi povestise amănunțit cele petrecute un coleg din studenție, care locuia în același sat și, fiindcă fusese de față în această tristă împrejurare, dădu prilej imaginației lui chinuitoare să-și înfățișeze, în toată grozăvia lor, niște fapte cumplite. Ar fi fost cu neputință ca, după un asemenea semnal de alarmă, să-i dea ochii geană-n geană. Toată noaptea plăsmuiri

de spaimă, fără număr, nu dădură pace închipuirii lui, iar dimineața a fost trezit dintr-un somn neliniștit de singurul fapt ce-ar fi putut să-i sporească suferința — vizita unui neghiob băgăreț.

Acest musafir nepoftit nu era altul decât Bartoline Saddletree. Vrednicul și savantul cetățean se dusese la întâlnirea de la cârciuma lui Mac Croskie cu Plumdamas și alți câțiva vecini, ca să discute despre cuvântarea ducelui de Argyle, despre cât de dreaptă sau nedreaptă era osânda dată lui Effie Deans și cât de puțini sorți erau ca ea să dobândească o schimbare a pedepsei. Înțeleapta adunare duse discuții profunde și bău zdravăn, iar dimineața următoare Bartoline se simți, după cum spunea el însuși, ca și cum capul „i-ar fi fost năpădit de citații încâlcite".

Pentru ca puterea sa de reflexie să-și recapete liniștea obișnuită, Saddletree hotărî să facă o plimbare de dimineață, călare pe un cal închiriat pe care el, Plumdamas și un alt cinstit prăvăliaș îl țineau împreună, cu bani dați de ei toți, având ca scop drumurile în afara orașului, făcute din când în când, pe unde îi mânau treburile, sau de plăcere, pentru exercițiile de călărie. Deoarece Saddletree avea doi copii în gazdă la Whackbairn și fiindcă, așa cum am văzut, îi plăcea întrucâtva să se afle în tovărășia lui Butler, își mână armăsarul către Libberton și veni — lucrul acesta l-am mai arătat — să adauge la necazurile nefericitului pedagog acea nouă tortură de care Imogene se plânge cu atâta simțire când spune:

„Sunt încolțit de un prost —
Încolțit și mai rău supărat."[1]

Dacă ceva ar fi putut să toarne fiere peste amărăciunea lui Butler acesta era subiectul ales de Saddletree pentru plicticoasele sale vorbe umflate — procesul lui Effie Deans și posibilitatea ca ea să fie executată. Fiece cuvânt de-al său pica în urechile lui Butler precum dangătul clopotelor de înmormântare sau notele unui țipăt de bufniță.

---

[1] Shakespeare, *Cymbeline*, II, 3, 139–140.

Jeanie se opri la ușa umilei locuințe a iubitului ei, în clipa când auzi cum dinlăuntrul casei răzbătea vocea puternică și nefiresc de căutată a lui Saddletree.

— Încrede-te în ce spun eu, așa o să fie, domnule Butler. Brandy nu poate s-o scape. Trebuie să coboare pe Bow cu flăcăul acela îmbrăcat în uniformă tărcată[1], pe urmele ei, îmi pare rău de fetișcană, dar legea, domnule, trebuie să-și urmeze cursul:

Vivat Rex,
Currat lex[2],

cum spune poetul, în nu știu care din odele lui Horațiu.

La aceste vorbe Butler gemu, scos din fire de brutalitatea și ignoranța pe care Bartoline izbutise să le amestece într-o singură frază. Dar ca și alți povestitori plicticoși, Saddletree era binecuvântat cu o fericită înțelegere greoaie a impresiei proaste pe care o făcea asupra ascultătorilor săi. Începu să-și desfășoare fără milă frânturile lui de cunoștințe juridice și, în cele din urmă, foarte încântat de sine, îl întrebă pe Butler:

— Nu-i păcat că tata nu m-a trimis la Utrecht? N-am pierdut prilejul să ajung un *clarissimus ictus* la fel ca însuși bătrânul Gruwiggin? De ce nu spui nimica, dom' Butler? N-aș fi fost un *clarissimus ictus*? Ei, zi, omule!

— Într-adevăr nu pricep ce spuneți, domnule Saddletree, zise Butler, silit cu necruțătoare stăruință să dea un răspuns. Sunetele vocii sale slabe și obosite fură pe loc acoperite de zbieretele răsunătoare ale lui Bartoline.

— Nu pricepi ce spun, omule? *Ictus* pe latinește înseamnă avocat, nu?

— N-am auzit vreodată de așa ceva, răspunse Butler cu aceași voce abătută.

---

[1] Călăul purta un veșmânt negru sau cenușiu închis, cu argintiu.

[2] „Trăiască regele, îndeplinească-se legea" (lat.). (Nu face, firește, parte din *Odele* lui Horațiu)

— N-am auzit, pe dracu! Înțelegi, omule, chiar azi-dimineață am scos cuvântul dintr-o notă a domnului Crossmyloof, înțelege, acolo se spune *ictus clarissimus et perti-peritissimus* — e un cuvânt latinesc, fiindcă e tipărit cu litere cursive.

— A, vreți să spuneți, *juris consultus*. *Ictus* este o prescurtare din *jurist-consultus*.

— Să nu-mi spui mie, omule, o dădu înainte Saddletree, nu există prescurtări decât în judecățile de arbitraj; și asta se spune despre o servitute[1] cu privire la vărsarea apei, adică *tilicidian*[2] (poate o să spui că nici asta nu-i pe latinește), care s-a petrecut în Mary King's Close[3] pe High Street.

— Foarte bine, făcu bietul Butler, copleșit de zgomotoasa stăruință a musafirului său. Nu sunt în stare să discut cu dumneata.

— Puțini sunt... puțini sunt în stare, domnule Butler, deși zic că nici ei n-ar trebui s-o spună, i-o întoarse Bartoline, foarte încântat. Ei, mai sunt două ceasuri până când o să fie nevoie de dumneata la școală și, cum nu te simți bine, o să stau aci să te distrez și să-ți lămuresc ce va să zică de felul lui acest *tillicidian*. Trebuie s-o cunoști pe lăcrimantă, o femeie foarte cumsecade, e o prietenă de-a mea și eu m-am arătat prietenul ei în această împrejurare, eu am dus-o cu cinste la judecată, și nu mă îndoiesc că la timpul său o va scoate la capăt cu cinste, fie că va câștiga sau va pierde procesul. Vezi dumneata, când locuim la catul de jos, îngăduim să fim împilați cu acel *tillicide*, adică suntem nevoiți să răbdăm apa ce cade de la natură din locuința de peste noi, în măsura în care aceasta cade din cer sau de pe acoperișul vecinului, și de acolo prin strașină sau ulucii vecinului peste locuința noastră aflată mai jos. Da'seara trecută numai ce vine o fetișcană de la munte, și azvârle

---

[1] Sens juridic; datorie, convenție.

[2] Probabil *stillicidium* (n.a.).

[3] Fundătura Mary King.

Dumnezeu știe ce de la fereastra dinspre răsărit a doamnei MacPhail, adică de la catul de deasupra. Cred că bătrâna Luckie Mac Phail era înțeleasă cu treaba asta, fiindcă Luckie a trimis-o pe fată să-i spună prietenei sale, doamna Crombie, că a strigat „Ferește apa" de la fereastra de unde nu era voie să o deșerți[1], din respect pentru doi munteni, care vorbeau în gaelică, jos, în fundătură, sub fereasta hotărâtă pentru treaba asta. Dar, din fericire pentru doamna Crombie, s-a brodit să pic la timp ca să pun capăt acestor vorbe, fiindcă e păcat ca această gâlceavă între vecini să nu fie judecată. Am dus-o pe doamna MacPhail la Judecătoria de zece mărci[2]. Stricata de muntencă voia ca să scape, da' eu de colo: „Tacă-ți fleoanca", i-am zis.

Redarea amănunțită a acestui proces însemnat ar fi putut să țină până când ora de odihnă a lui Butler se sfârșea toată, dacă Saddletree nu ar fi fost întrerupt de zgomotul vocilor din fața ușii. Stăpâna casei unde locuia Butler, care se întorcea cu ulcioarele de la izvor, de unde luase apă pentru ai ei, o găsi pe Jeanie Deans, eroina noastră, în fața ușii, scoasă din răbdări de vorbăria încâlcită a lui Saddletree, deloc dornică să intre, până când acesta nu-și va fi luat ziua-bună.

Femeia cea cumsecade scurtă răstimpul ei de șovăială, cu întrebarea ce i-o puse:

— Vrei să stai de vorbă cu omu'meu sau cu mine, fato?

— Voiam să vorbesc cu domnul Butler, dacă are răgaz, răspunse Jeanie.

— Atunci intră, femeie, răspunse gazda; și după ce deschise ușa unei camere, dădu de știre cu aceste vorbe că mai e un oaspete: Dom' Butler, a venit o fată care vrea să vă vorbească.

---

[1] Este vorba de obligația de a anunța prin strigătul *guardyloo* (feriți apa, de la francezul *gardez l'eau*), deșertarea în stradă a zoaielor.

[2] Care judeca delicte mărunte penalizate cu o amendă mică.

Butler fu cum nu se poate mai uluit când, anunțată astfel, Jeanie, ale cărei drumuri rareori o duceau mai departe decât până la o jumătate de milă distanță de casă, intră în odaia lui.

— Doamne, Dumnezeule! strigă și sări de pe scaunul său, în timp ce, de spaimă, obrazul pălit din pricina bolii își redobândi culoarea; trebuie să se fi întâmplat vreo altă nenorocire.

— Nici una, dom' Butler, decât aceea de care neapărat ai auzit... dar, vai, dumneata însuți arăți bolnav! — căci „bujorii aprinși o clipă de oftică"[1] nu ascunseseră ochilor ei iubitori că ființa celui drag fusese pustiită de boala prelungită și neliniștea din suflet.

— Nu, mă simt bine... foarte bine, răspunse în grabă Butler; dacă pot să fac ceva ca să te ajut pe tine, Jeanie... sau pe tatăl tău...

— Da, desigur, zise Saddletree, acum se poate socoti că familia se mărginește la ei doi, ca și cum biata Effie n-ar fi fost nicicând trecută pe actul pentru stabilirea succesiunii. Dar, Jeanie, fato, ce te aduce la Libberton așa de dimineață, în timp ce taică-tu zace bolnav în Luckenbooths?

— Aveam să-i zic ceva domnului Butler din partea tatei, zise Jeanie, încurcată; dar pe dată, fiindcă îi era rușine că se folosise de o scorneală, căci iubea și respecta adevărul aproape ca un *quaker*, îndreptă cele spuse:

— Adică voiam să vorbesc cu domnu' Butler despre niște treburi de-ale tatii și de-ale bietei Effie.

— În legătură cu legile?fiindcă, dacă e așa, mai bine ai cere părerea mea decât a lui.

— Nu e chiar în legătură cu legile, răspunse Jeanie care înțelegea ce mare neplăcere s-ar fi iscat dacă i-ar fi împărtășit domnului Saddletree

---

[1] Citatul e inspirat din romanul lui Lawrence Sterne, *A Sentimental Journey, Călătorie sentimentală* (1768), descrierea călugărului de la Calais: „o clipă oftica îi aprinse bujori în obraz".

țelul tainic al călătoriei ei, dar vreau ca domnul Butler să scrie o scrisoare în numele meu.

— Foarte bine, făcu domnul Saddletree , și dacă o să-mi spui despre ce e vorba o să i-o dictez domnului Butler, așa cum domnu' Crossmyloof dictează contopistului său. Ia-ți tocul și călimara ca să începem dom' Butler.

Jeanie cătă spre Butler și-și frânse mâinile de necaz și neliniște.

— Domnule Saddletree, zise Butler — care înțelegea că, fie ce-o fi, trebuia neapărat să se scape de el — cred că domnul Whackbairn va fi oarecum jignit dacă nu vă duceți să-i ascultați pe băieții dumneavoastră când sunt chemați să spună lecția.

— Într-adevăr, dom' Butler, ai dreptate; și am făgăduit să cer școlii o juma' de zi liberă ca ăia micii să poată să se ducă să vadă execuția, care nu poate să aibă decât urmări bune pentru mințile lor crude, dat fiind că nu se știe ce li se poate întâmpla lor înșiși. Ciudat, nu mi-am dat seama că ești aici, Jeanie Deans; da' trebuie să te obișnuiești să auzi vorbindu-se despre asta. N-o lăsa pe Jeanie să plece până când mă întorc, dom' Butler; n-o să zăbovesc mai mult de zece minute.

Și după ce-i încredință despre grabnica sa întoarcere, nicidecum dorită de cei doi, îi ajută să iasă din încurcătura în care îi punea când se afla de față.

— Reuben, zise Jeanie, care înțelegea că era nevoie să folosească răstimpul cât Saddletree lipsea, ca să vorbească despre ceea ce o aducea acolo; sunt nevoită să plec la drum lung, mă duc la Lunnon să mă rog de rege și regină pentru viața lui Effie.

— Jeanie, desigur că nu-ți dai seama ce spui, răspunse Butler, mirat la culme; *tu* să vorbești regelui și reginei!

— Și de ce nu, Reuben? zise Jeanie cu toată acea simplitate gravă și potolită ce-i sta în fire; mai la urma urmelor, nu înseamnă decât să vorbești unui bărbat și unei femei din lumea asta. Trebuie să aibă și ei o inimă din carne și sânge, la fel ca orice ființă omenească și povestea

lui Effie îi va înduioșa, chiar de-ar avea o inimă de piatră. Ba mai mult, am auzit că nu sunt chiar așa haini cum spun iacobiții.

— Da, Jeanie, zise Butler; dar măreția curții... alaiul regesc... greutatea cu care ajungi să le vorbești!

— M-am gândit la toate astea, Reuben, și n-o să mă descumpănească. Nici vorbă, or să poarte veșminte strălucite, pe cap or să aibă coroana, iar în mână sceptrul, precum marele rege Ahasuerus[1], când stătea pe tronul său regal în ușa casei lui, cum spune Scriptura.Dar am în inima mea ceva care n-o să mă lase să simt cum mi se taie picioarele, și sunt aproape sigură că o să dobândesc puterea să arăt ce mă aduce acolo.

— Vai! vai, zise Butler, regii de astăzi nu stau în poarta casei lor ca să împartă dreptatea, ca pe vremea patriarhilor; din cele trăite de mine, știu la fel de puțin ca și tine, Jeanie, despre curțile regale; dar din cărți și după câte am auzit, știu că regele Angliei face totul cu ajutorul miniștrilor.

— Iar dacă sunt niște pastori drepți și cu frica de Dumnezeu cu atât mai mare o să fie norocu' lui Effie și al meu[2].

— Dar nu știi nici măcar ce vor să însemne cele mai obișnuite cuvinte ce se leagă de viața unei Curți, zise Butler; prin miniștrii nu se înțeleg slujitorii Bisericii, ci înalții slujitori ai regelui, dregătorii care au putere în stat.

— De bună seamă, răspunse Jeanie, trebuie să aibă, aș zice, mult mai mulți decât ducesa are la Dalkeith, iar slujitorii celor mari au mai multă cutezanță decât stăpânii. Dar o să fiu îmbrăcată cuviincios și o să le dau câțiva bănuți, așa ca și cum aș fi venit să văd palatul sau, dacă or să șovăie, o să le spun că am venit pentru o treabă de viață și de moarte, și atunci firește că or să mă ducă să stau de vorbă cu regele și regina.

---

[1] Biblia, Ester, 5:1.

[2] Confuzia lui Jeanie Deans se explică printr-o denumire comună; în engleză *minister* înseamnă fie cleric, fie ministru de stat.

Butler clătină din cap.

— O, Jeanie, e cu totul și cu totul un vis nebunesc. Nu poți niciodată să-i viziteză decât prin mijlocirea unui mare lord, și cred că și așa abia dacă e cu putință.

— Bine, dar poate că voi dobândi și asta, zise Jeanie, cu o mână de ajutor din partea dumitale.

— Din partea mea, Jeanie! asta e cea mai smintită născocire din toate.

— Nu e, Reuben. Oare nu te-am auzit spunând că bunicul dumitale (acela despre care tatălui meu niciodată nu-i place să audă vorbindu-se) a făcut un bine străbunicului acestui MacCallummore, pe vremea când era Lord de Lorn[1]?

— Da, a făcut, răspunse cu înflăcărare Butler, și pot să dovedesc acest lucru. O să scriu ducelui de Argyle — se zice că e un om bun și cumsecade, după cum e cunoscut ca soldat viteaz și un adevărat patriot — o să-l implor să se interpună între sora ta și soarta cumplită ce-o așteaptă. Sunt puțini sorți de izbândă, dar o să încercăm pe toate căile.

— *Trebuie* să încercăm pe toate căile, răspunse Jeanie; dar prin scris nu ajunge... o scrisoare nu poate să privească, să se roage, să ceară, să implore, așa cum o inimă omenească poate să vorbească unei alte inimi omenești. O scrisoare seamănă cu notele pentru clavecin ale doamnelor... nu-s decât niște semne negre, față de aceeași melodie cântată la un instrument sau de vocea omenească. Treaba asta trebuie făcută prin viu grai, sau deloc, Reuben.

— Ai dreptate, zise Reuben, adunându-și toată tăria, și voi să sper că Dumnezeu a inspirat inimiii tale bune și curajului tău, singurul mijloc de a salva viața acestei fete nenorocite. Dar Jeanie, nu trebuie să faci singură această călătorie cât se poate de primejdioasă; țin la tine și nu pot să mă învoiesc ca Jeanie a mea să se jertfească degeaba. Chiar și în împrejurările de față trebuie să-mi dai dreptul să te ocrotesc ca soț,

---

[1] Titlul celui mai mare dintre fiii casei de Argyle.

iar atunci o să fac împreună cu tine acest drum și o să te ajut să-ți îndeplinești datoria față de ai tăi.

— Vai, spuse Jeanie, asta nu trebuie să se întâmple; iertarea nu-i va da din nou surorii mele bunul ei nume și nu va face din mine o soție potrivită pentru un bărbat cinstit și un bun slujitor al bisericii. Cine ar lua aminte ce spune din amvon un om a cărui soție are o soră osândită pentru asemenea ticăloșie?

— Dar Jeanie, argumentă iubitul ei, nu cred și nu pot să cred că Effie a făcut asta.

— Dumnezeu să te binecuvânteze pentru ce-ai spus, Reuben, răspunse Jeanie; Dar după toate astea, vinovată trebuie să fie socotită pentru cele întâmplate.

— Dar chiar dacă ar fi învinuită pe drept, vina nu cade și asupra ta.

— Ah, Reuben, Reuben, răspunse tânăra femeie, știi doar că e o pată ce se întinde asupra rudelor și prietenilor. Ichabod, cum spune bietul tata, strălucirea casei mele a apus; căci casa celui mai sărman dintre oameni își are strălucirea ei, acolo unde se află mâini de nădejde, o inimă minunată și un nume bun, câștigat cinstit. Iar numele nostru bun s-a dus.

— Dar Jeanie, gândește-te că mi-ai dat cuvântul și mi-ai jurat credință; și vrei să intreprinzi o asemenea călătorie fără un bărbat care să te ocrotească? Și cine altul ar putea să te ocrotească decât soțul?

— Ești bun și cumsecade, Reuben, și nu mă îndoiesc că m-ai lua de nevastă, cu toată rușinea ce-apasă asupra mea. Dar trebuie să recunoaștem că nu e o vreme de măritiș sau de dat în căsătorie. Nu, dacă asta o să se întâmple vreodată, apoi trebuie să fie într-alte zile, mai bune. Și, dragă Reuben, spui că trebuie să mă aperi pe drum. Dar vai, cine te va apăra și va avea grijă de dumneata? Până și picioarele îți tremură fiindcă ai stat zece minute pe podea; cum ai putea să purcezi într-o călătorie până la Lunnon?

— Da' sunt în putere... mă simt bine, urmă Butler, în timp ce cu totul vlăguit se lăsa pe un scaun, — cel puțin mâine, o să fiu foarte bine.

— Înțelegi și știi prea bine, trebuie să mă lași să plec și atâta tot, zise Jeanie după o clipă de tăcere; apoi, pe când îi lua mâna întinsă spre ea și-l privea lung și cu blândețe în ochi, adăugă:

— Mă îndurerează și mai mult când te văd în starea asta. Dar nu trebuie să-ți pierzi curajul, fă-o de dragul lui Jeanie, căci dacă nu-ți va fi soție, nu va fi soața nici unui bărbat din lumea asta. Și-acum, dă-mi scrisoarea pentru MacCallummore și urează-mi ca Dumnezeu să mă ajute la drum.

Îndrăzneața hotărâre luată de Jeanie avea ceva de aventură romantică; totuși, după ce cântări bine lucrurile în minte, cum se părea că nu-i sta în putință să o convingă să-și schimbe gândul sau să o ajute altfel decât cu sfatul, după ce-i aduse alte câteva argumente, Butler îi înmână scrisoarea dorită, împreună cu dovada dată de armata fostului oștean, în care aceasta era împăturită, singurele comori ale inimosului și avântatului Butler-Biblie, bunicul său. În timp ce Butler căuta acest act, Jeanie avu timpul să ia Biblia sa de buzunar.

— Am însemnat niște rânduri cu creionul dumitale de plumb, or să ne prindă bine amândurora. Și ai putea să-ți dai osteneala să-i scri toate acestea tatălui meu, Reuben, fiindcă, așa să mă ajute Dumnezeu, eu una nu am nici cap, nici mână care să-mi fie de folos ca să aștern o scrisoare lungă, niciodată, darămite acum; și îl las cu totul în grija ta și trag nădejde că în curând o să-ți fie îngăduit să-l vezi. Și, Reuben, când izbutești să stai de vorbă cu el, ia seama la toate obiceiurile bătrânului, de dragul lui Jeanie; nu folosi cuvinte latinești sau englezești, fiindcă ține la ce-a apucat el, pe vremuri, și nu rabdă să fie chinuit cu ele, deși zic că s-ar putea să n-aibă dreptate. Și încă ceva, nu-i spune multe, ci fă-l să vorbească el însuși, fiindcă o să-i fie de mai mult ajutor. Și apoi, o Reuben, sărmana fetiță, închisă acolo, în temniță! — dar nu-i nevoie să mă rog de inima ta bună, de îndată ce or să te lase să o vezi, alin-o atât cât poți... spune-i... Dar nu trebuie să mai vorbesc despre ea, fiindcă nu am voie să mă despart de tine cu lacrimi în ochi — n-ar aduce noroc. Dumnezeu să te binecuvânteze, Reuben!

Ca să se ferească de un asemenea semn rău, ieși în grabă din cameră, în timp ce pe chipul ei încă mai stăruia acel zâmbet îndurerat, iubitor și duios, pe care se silise să-l păstreze ca să-i dea curaj lui Butler. S-ar fi zis că, în clipa când ea dispăru din odaia unde intrase și din care plecase într-un fel ce aducea atât de mult cu al unei năluci, Butler rămăsese fără văz, grai și putința de a gândi. Saddletree, care se ivi numaidecât după aceea, îl copleși cu întrebări, iar el răspunse fără să le înțeleagă, și cu cercetări juridice ce lui nu-i spuneau nimic. În cele din urmă, savantul cetățean își aminti că în ziua aceea avea să se țină județ baronial la Loanhead și cu toate că pricina nu merita osteneala, ar putea să se ducă să vadă dacă nu cumva era nevoie de vreun ajutor, căci îl cunoștea pe împuternicitul baronului, care era om cumsecade și bucuros ar fi ascultat un sfat juridic.

De îndată ce Saddletree plecă, Butler se repezi la Biblie, ultima carte pe care Jeanie o atinsese. Nespusă-i fu uimirea când din carte pică o hârtie în care se aflau două-trei monede de aur. Cu un creion negru de plumb, Jeanie însemnase versul al șaisprezecelea și al douăzeci și cincilea al celui de al treizeci și șaselea psalm: „Puținul pe care un om cinstit îl are, face mai mult decât bogățiile păcătosului". „Am fost tânăr și-acum sunt bătrân, totuși, n-am văzut ca omul cinstit să fie părăsit de toți și nici ca vlăstarele sale să-și cerșească pâinea."

Adânc tulburat de această delicatețe plină de duioșie, care își ascundea propria-i mărinimie sub masca unui ajutor providențial ce răspundea nevoilor sale, își apăsă buzele pe monedele de aur, cu mai multă ardoare decât bucuria înflăcărată simțită de un avar la vederea acestui metal. Acum se părea că râvna sa cea mai nobilă era să întreacă statornicia și încrederea izvorâtă din inima ei pioasă și primul lucru pe care-l făcu, căci îl socotea de datoria sa, fu să-i scrie lui David Deans, ca să-i vorbească despre hotărârea fiicei lui și călătoria lui Jeanie în sud. Căută să ghicească fiece sentiment, ba chiar fiece vorbă care, gândea el, ar fi putut să-l împace pe bătrân cu nemaipomenita hotărâre luată de Jeanie.

La urmările pe care le avu această scrisoare ne vom întoarce mai târziu. Butler o încredință unui ins cinstit și fără carte, care avea adeseori treburi cu Deans, fiindcă acesta îi vindea produsele lăptăriei sale, și omul purcese pe dată spre Edinburgh ca să-i înmâneze scrisoarea, lui și nimănui altuia.[1]

[1] Pe temeiul unor cercetări stăruitoare, sunt în măsură să-l încredințez pe cititor că numele acestuia era Saunders Broadfoot și că făcea negustorie cu acel produs natural și sănătos denumit *kirn milk* (în engleză, *butter milk**) (n.a.)

* Lapte bătut (n.t.)

CAPITOLUL XXVIII

„Noapte bună, țara mea de baștină!"
Lord Byron[1]

În zilele noastre o călătorie de la Edinburgh la Londra e o treabă scurtă, ușoară și totodată fără primejdie, oricât de nepriceput într-ale drumului și lipsit de apărare ar fi călătorul. Numeroase diligențe, cu prețuri diferite, și o sumă de colete străbat necontenit drumul dus-întors dintre capitala Britaniei și sora ei din nord, astfel încât cei mai șovăitori sau molatici pot să facă un asemenea drum într-un răstimp de câteva ore. Dar nu așa stăteau lucrurile în 1737. Legăturile dintre Londra și Edinburgh erau atât neînsemnate și rare, încât mai sunt încă în viață oameni care își amintesc cum odată, sacul poștal, plecat din prima dintre cele două capitale, a sosit la Direcția Poștelor din Scoția conținînd o singură scrisoare[2]. O călătorie obișnuită era aceea cu ajutorul cailor de poștă, unul al călătorului, celălalt al călăuzei, și astfel, prin schimbarea cailor din popas în popas, călătoria se putea face într-un timp uimitor de scurt de către cei care erau în stare să îndure oboseala. Să fii zdruncinat de să ți se clatine dinții prin schimbarea neabătură a acestor cai de olac era luxul celor bogați, cei săraci se vedeau nevoiți să folosească acel mijloc de transport cu care îi înzestrase natura.

Cu o inimă puternică și o fire care răbda oboseala, Jeanie Deans, bătând câte douăzeci de mile pe zi și uneori mai mult, străbătu partea de miazăzi a Scoției și ajunse la Durham.

---

[1] Citat din *Childe Harold's Pilgrimage* (*Pelerinajul infantelui Harold*), 1812-1818, de *George Gordon Byron* (1788-1824).

[1] Faptul e dat ca sigur. Scrisoarea era adresată directorului lui British Linen Company (n.a.).

Până aci se aflase fie printre oamenii din țara ei, sau printre aceia pentru care picioarele ei desculțe și pelerina cadrilată din lână scoțiană erau ceva mult prea obișnuit ca să le atragă multă luare-aminte. Dar în timp ce înainta își dădu seama că amândouă o făceau țința împunsăturilor și a zeflemelilor de care altfel ar fi scăpat; și, cu toate că în sinea ei socotea o cruzime și o lipsă de ospitalitate să zâmbești batjocoritor la vederea unei străine în trecere prin partea locului, din pricina felului cum era îmbrăcată ea, dovedi, totuși, destulă minte sănătoasă ca să-și schimbe acele veșminte ce-i atrăgeau vorbe răutăcioase. Pelerina cadrilată fu pusă cu grijă în bocceluță și se supuse acelui năstrușnic obicei național care cere să porți cât îi ziua de lungă pantofi și ciorapi. După aceea, mărturisi că, lăsând deoparte risipa de încălțăminte, trecu multă vreme până când fu în stare să umble la fel de bine în pantofi cum mergea desculță; dar la margine de drum găseai întotdeauna un petic de iarbă moale și asta o ajuta să poată merge mai departe. Pelerina, trasă peste cap ca un văl, care acum îi lipsea, o înlocui printr-o *bon-grace*, cum o numea ea; o bonetă mare, din paie, la fel cu cea purtată de femeile engleze când lucrează la câmp. „Da' mi-era nemaipomenit de rușine, zicea, când mi-am pus prima oară o *bon-grace*, ca femeile măritate, și eu care nu eram decât o fată singură."

După aceste schimbări, nu prea mai avea „cu ce să bată la ochi", după cum spunea, dar accentul și graiul pe care-l folosea stârniră atâta râs și batjocură exprimate într-un *patois*[1] cu mult mai greu de priceput decât al ei, încât curând ajunse să-și spună că mai de folos îi era să vorbească cât mai puțin și mai rar. La salutul politicos al unor călători întâlniți întâmplător răspundea, așadar, cu bună creștere printr-o plecăciune, și cu grijulie băgare de seamă alese pentru odihnă acele locuri care păreau totodată cele mai cuviincioase și mai retrase. Găsi că, luați întru totul, oamenii de rând din Anglia nu se dovedeau nicidecum mai

[1] Grai, jargon (fr.).

puțin buni cunoscători ai adevăratelor îndatoriri ale ospitalității, deși arătau străinilor mai puțină bunăvoință decât obișnuiau pe atunci să dovedească poporenii din țara ei, mult mai rar bătută de călători. Căpătă numaidecât hrană, și adăpost, și pază, la un preț foarte modest, plată pe care, uneori, din mărinimie, hangiul refuza să o primească, iar motivul i-l arăta de-a dreptul:

— Mai ai cale lungă de-acum, fato, și n-o să primesc vreodată o leț-caie din punga unei femei singure; banul e cel mai bun prieten la drum.

De asemenea, se mai întâmpla ca hangița, impresionată de „o făptură venită din Scoția, curățică și plăcută", să-i facă rost de un însoțitor, ori de un mijloc de călătorie pentru o parte a drumului, sau să-i dea o părere ce-avea să-i fie de folos și un sfat cu privire la locurile de odihnă.

La York, călătoarea noastră poposi cea mai mare parte din zi, fie ca să-și recapete puterile, fie deoarece avu norocul să tragă la un han ținut de o compatrioată, fie pentru a ticlui două scrisori — una către tatăl ei, iar cealaltă către Reuben Butler, treabă oarecum grea, căci, nu era nici-decum obișnuită cu compoziția literară. Scrisoarea către tatăl ei spunea:

„Dragă tată,

Călătoria ce o fac e cu atât mai grea și mai chinuitoare fiindcă-mi dă trist prilej să cuget că am plecat fără știrea dumitale, faptă care, Dumnezeu știe, era cu totul împotriva vrerii inimii mele, deoarece Sfânta Scriptură spune: „fără încuviințarea tatălui, jurământul fiicei să nu fie legământ"[1], și prin asta se prea poate să mă fi făcut vinovată, căci am purces la drumul meu obositor fără învoirea dumitale. Cu toate acestea, în adâncul cugetului ceva îmi spunea că eu ar trebui să fiu unealta menită să o ajute pe biata mea soră, aflată la cea mai mare ananghie, altfel, fără voia și știrea dumitale, n-aș fi făcut un asemenea pas, pentru toată bogăția și bunurile din lumea asta, sau toată moșia Da'keith laolată ce cea de

[1] Biblia, Numer: 30:3–5.

la Lugton. O, tată dragă, dacă-mi dorești să am noroc la drum și casa să-ți fie binecuvântată, spune-i o vorbă bună celei închise acolo, biata de ea, sau scrie-i un rând care să-i aducă mângâiere. Dacă a păcătuit, a plâns și a pătimit pentru ce-a făcut și știi mai bine ca mine că trebuie să le iertăm altora, așa cum ne rugăm să fim iertați noi înșine. Dragă tată, iartă-mă dacă spun atâtea, căci nu se cade ca o minte tânără să învețe un om cu păr cărunt; dar sunt tare departe de voi, încât inima mea vă duce dorul, tuturor, și cum m-aș mai bucura să aud că ai iertat greșelile ei, asta-i fără îndoială pricina că spun mai multe decât s-ar cuveni să spun. Oamenii de pe aici sunt politicoși și precum barbarii s-au purtat cu sfântul apostol, la fel mi-au arătat și ei mie multă bunăvoință, iar în țara asta se află un fel de oameni aleși, fiindcă au biserici fără orgă, cum sunt ale noastre și se numesc case de întrunire[1], unde pastorul predică fără robă. Dar cei mai mulți sunt prelatiști, ceea ce e groaznic când te gândești; și am văzut cum doi bărbați care erau pastori vânau călare, cu câini de vânătoare, la fel de fățiș ca Roslin sau Driden, tânărul moșier de la Loup-the-dike[2] sau orice alt cavaler zvăpăiat din Lothian. Tristă priveliște! O, dragă tată, binecuvântat să fii la culcare și la sculare și nu uita ca în rugăciunile ce le înalți să o amintești pe iubitoarea ta fiică aflată la porunca dumitale,

Jean Deans."

Un post scriptum spunea:

„De la o femeie cumsecade, văduva unui crescător de vite, am aflat că în Cumberland au un leac pentru vitele bolnave și anume: un pint[3], cum spun ei, de bere slabă din malț, care înseamnă doar un pic față de

---

[1] Termenul folosit în Anglia secolului al XVIII-lea, pentru a desemna un lăcaș de cult nonconformist.

[2] Textual: Sări peste gard.

[3] Măsură de capacitate; în Anglia, 1 pint=0,568 l., în SUA, 0,473 l.

pintul nostru mare , scoțian[1], și abia dacă face cât un *mutchin*[2], fiartă cu săpun și niște picături din sărurile de leac pentru leșin și turnată dintr-un corn pe gâtul animalului. Poți s-o încerci pe junca de un an bălțată la cap cu alb, și de n-o să-i facă bine, nici rău n-are ce să-i facă. Era o femeie bună și părea priceputâ într-ale vitelor cornute. Când ajung la Lunnon am de gând să mă duc la vara noastră, doamna Glass, care ține tutungeria cu firma„Ciulinul" și are buna-creștere să-ți trimită o dată pe an o pungă de tutun; și cum trebuie să o cunoască toți în Lunnon, nu mă îndoiesc că o să aflu ușor unde locuiește."

Fiindcă până aici ne-am lăsat ispitiți să vă destăinuim gândurile eroinei noastre, vom face încă un pas pe calea dezvăluirilor și vom împărtăși cititorului ce spunea scrisoarea către iubitul ei.

„Domnule Reuben Butler,

În nădejdea că scrisoarea o să te găsească mai bine, rândurile mele vin să-ți spună că am ajuns nevătămată în acest oraș mare și nu sunt obosită din pricina mersului, ci dimpotrivă, mă simt mai bine. Am văzut multe lucruri despre care trag nădejde să-ți povestesc într-o bună zi și de asemenea biserica cea mare a orașului; iar de jur împrejurul orașului sunt mori, care nu au multe roți, nici stăvilare, ci vântul le face să se miște, lucru ciudat de văzut. Un morar m-a poftit să intru și să văd cum merge moara, da' eu n-am vrut, fiindcă n-am venit în sud ca să cunosc străini. Țin drumu' drept și mă mulțumesc să dau din cap dacă cineva îmi vorbește cuviincios și nu răspund nimănui prin viu grai, decât femeilor din tagma mea. Aș vrea, dom' Butler, să cunosc ceva care te-ar face bine, fiindcă în orașul ăsta, zis York, au mai multe doctorii decât ar trebui

---

[1] Un pint scoțian echivala cu aproximativ trei pinturi englezești.

[2] *Mutchin*-ul reprezenta un sfert dintr-un pint scoțian, cam trei sferturi dintr-un pint englezesc.

ca să lecuiască toată Scoția și nici vorbă că unele din ele ar fi bune pentru ce te doare pe dumneata. Dac-ai avea o mamă iubitoare ca să te-ngrijească și să nu te lase să te prăpădești cu cititul — că de citit citești mai mult decât îndeajuns la școală — și să-ți dea lapte cald dimineața, mi-ar fi mai ușor pe suflet când mă gândesc la dumneata. Nu te pierde cu firea, dragă domn' Butler, căci suntem în mâna unuia care știe mai bine ce ne e de folos, decât știm noi înșine. Nu mă îndoiesc că voi îndeplini treaba pentru care am venit... nu pot să mă îndoiesc... nu țin să mă-n-doiesc, fiindcă dacă n-am deplină încredere, cum o să mă port, cum o să mă rog din adâncul inimii, dinaintea unor oameni de seamă? Dar calea pe care o scoți la capăt cu cea mai grea zi de muncă e să știi că ai un țel drept și să-ți păstrezi curajul. Cântecul copiilor spune că cea mai rea vântoasă din zilele luate cu împrumut de martie[1] nu a putut să-i ucidă pe bieții trei mieluți fără minte. Și de va fi voia Domnului, noi, cei despărțiți de necazuri, se prea poate să ne-ntâlnim în bucurie, fie chiar și pe malul ăsta al Iordanului. Nu te rog să-ți amintești ce ți-am spus când ne-am despărțit, despre bietul tata și fetița aceea nenorocită, fiindcă știu că ai

---

[1] Ultimele trei zile ale lunii martie, pe stil vechi, sunt denumite în Scoția „zilele împrumutate"; fiind deosebit de vântoase, se zice că martie le-a luat împrumut de la luna aprilie, ca să-și întindă pe mai departe aspra lui stăpânire. Cântecul despre care se vorbește este citat în *The Complaint of Scotland, Plângerea Scoției*, ediția John Leyden, 1801, p. 314 (n.a.).

„Martie îi spuse lui April,
Văd trei mielușori pe-un deal;
Dă-mi doar cu-mprumut primele-ți trei zile,
Și mă leg să-i văd morți.
Prima o să fie zi cu vânt și ploaie;
Cealaltă o s-aducă zăpadă și lapoviță;
Într-a treia o să se lase asemenea îngheț,
Că păsările or să-nțepenească-n copaci.
Dar când zilele *împrumutate* au trecut,
Cei trei mielușei prostuți sosiră acasă."

să faci asta din milă creștinească, ceea ce-i mai mult decât rugămințile aceleia aflate la porunca dumitale,

Jeanie Deans."

Scrisoarea aceasta avea la rândul ei un post-scriptum.

„Dragă Reuben, de socoți cumva că bine ar fi fost din partea mea să-ți spun vorbe mai multe și mai bune, gândește-te doar că am scris așa, fiindcă, zău că-ți doresc tot ce-i bun și drept, dumitale și celor ce-ți sunt alături. O să-ți spui că am ajuns mai risipitoare fiindcă port zi de zi ciorapi curați și pantofi, dar aici așa se poartă oamenii de bunăcuviință și fiece țară își are legile ei. Mai presus de orice, ai râde zdravăn, când ai vedea fața mea rotundă la capătul unei *bon-grace* de paie, care arată la fel de mare și rotundă ca naosul bisericii de la Libberton. Dar apără bine de soare și-i împiedică pe cei prost-crescuți să se zgâiască de parcă s-ar uita la o sperietoare de ciori. Când ajung la Lunnon, o să-ți spun într-o scrisoare cum mi-a mers treaba cu ducele de Argyle. Trimite-mi scrisoare ca să-mi spui ce mai faci, la doamna Margaret Glass, tutungiță, cu firma „Ciulinul", din Lunnon, care scrisoare, dacă mă încredințează că ți-e bine, îmi va lua o mare piatră de pe inimă. Iartă-mi felul cum rostesc cuvintele și cum le scriu, fiindcă am un toc prost."

Se poate bănui că pentru englezi, ortografia acestor două epistole ar avea nevoie de o scuză mai temeinică decât spune scrisoarea, deși un anume moșier din Galwegian punea pe seama tocului prost greșelile sale în scris; dar, în sprijinul eroinei, le-aș da de știre că, mulțumită grijii lui Butler, Jeanie Deans pronunța și scria de cincizeci de ori mai bine decât jumătate dintre femeile de lume din Scoția acelor vremuri, a căror ortografie ciudată și pronunție neobișnuită alcătuiesc un contrast cât se poate de puternic cu judecata sănătoasă ce-o dau a înțelege scrisorile lor.

În rest, cuprinsul acestor epistole arăta, poate, mai multă speranță, un curaj mai dârz și o stare sufletească mai bună decât ceea ce Jeanie simțea cu adevărat. Dar dacă ascundea ceva, o făcea cu gândul, izvorât din bunătate sufletească, de a ușura sufletul tatălui și iubitului de grijile ce și le făceau din pricina ei, povară care, după cum își dădea seama, sporea mult celelalte necazuri ale lor. „Dacă se gândesc că sunt bine și am sorți să mă descurc", își spunea în sinea ei biata pelerină, „tata o să fie mai bun cu Effie, iar Butler o să se arate mai bun cu sine însuși. Căci știu clar că se vor gândi mai mult la mine decât mă gândesc eu însămi". Drept care, închise cu grijă scrisorile și le depuse la oficiul poștal cu mâna ei, după ce întrebă de mai multe ori în cât timp au putința să ajungă la Edinburgh. Această îndatorire odată îndeplinită, primi cu dragă inimă să ia masa cu hangița, care o poftea stăruitor, și să rămână sub acoperișul ei, până a doua zi dimineață. Era scoțiană ca și ea, iar ardoarea scoțienilor, gata oricând să se întâlnească, să-și împărtășească gândurile și, atât cât le stă în putință, să se ajute între ei, deși adeseori dă prilej să fim învinuiți de prejudecăți și sentimente înguste, pare, dimpotrivă, să izvorască dintr-un foarte îndreptățit și demn de cinste sentiment național, îmbinat cu o convingere care, dacă ar fi fost dobândită pe nedrept, cele învățate în viață de mult ar fi respins-o ca neîntemeiată, și anume, credința că obiceiurile și regulile respectate de o națiune stau oarecum chezășie pentru însușirile fiecărui ins, luat în parte. Oricum ar sta lucrurile, dacă privim ampla înrâurire a acestei înclinații naționale a scoțienilor ca o legătură mai mult ce-i unește om cu om și îi cheamă pe cei în măsură să facă un bine unui compatriot aflat întâmplător la nevoie, să-i arate acestuia bunăvoință, trebuie să constatăm, cred, că această trăsătură națională, forță vie și puternică, ce pune în mișcare simțăminte generoase, este superioară acelei reguli de purtare, lipsită de părtinire, care cere să se arate tuturor aceeași bunăvoință, dar uneori, așa cum am văzut, servește drept pretext pentru a nu ajuta pe nimeni. Doamna Bickerton,

stăpâna repuatatului han „La șapte stele" din Castle Gate[1], York, era adânc pătrunsă de nefericitele prejudecăți dar și de sentimentul național al celor din țara ei. Într-adevăr, se arătă nespus de binevoitoare cu Jeanie Deans (fiindcă ea însăși se trăgea din Merse, ținea cu Mid-Lothian, unde se născuse Jeanie), îi arătă o asemenea grijă maternă și vădi asemenea îngrijorare pentru drumul ce-l mai avea de făcut, încât eroina noastră, cu toate că era o fire destul de prevăzătoare, socoti că nu grșea dacă-i împărtășea întreaga ei poveste.

La auzul celor istorisite, doamna Bickerton ridică mâinile, își înălță ochii spre cer și vădi mare milă și mirare, dar îi dădu, de asemenea, câteva sfaturi într-adevăr bune.

Ceru să știe câți bani avea Jeanie în pungă, care acum după ce mai lăsase din avutul ei la Libberton și datorită cheltuielilor de trebuință pe drum, nu mai număra decât cincisprezece lire. Asta, spuse doamna Bickerton, avea să-i ajungă foarte bine, numai să-i ducă întregi la Londra.

— Întregi! exclamă Jeanie. Mă pun chezaș că da, în afară de cât va trebui să cheltuiesc.

— Da, dar lotrii, fătuco, zise doamna Bickerton; fiindcă ai venit într-o țară mai înaintată, asta va să zică cu mai mulți pungași decât în nord, și cum ai să mergi mai departe nu pretind că știu. Dacă ai putea să aștepți aci opt zile, căruțele noastre or să plece spre Capitală și te-aș da în sarcina lui Joe Broadwheel, care te-ar conduce nevătămată la „Lebăda și două crestături"[2]. Și nu-l lua peste picior pe Joe, dacă o fi să te ducă, urmă doamna Bickerton (amestecând engleza pe care și-o însușise cu dialectul ei național sau propriul ei fel de a vorbi), e băiat dibaci și

---

[1] Drumul spre castel

[2] În engleză: „The Swan and two Necks". Se spune că „necks" este o transcriere greșită pentru „nicks", cele două crestături, cu care Compania Vinter își însemna ciocurile lebedelor. Taverna cu acest nume a existat într-adevăr în Gresham Street, pe drumul de acces spre Londra, venind dinspre nord. (*Brewer's Dictionary of Phrase and Fable, Brewer — , Dicționar de expresii idiomatice și legende*, 1970, p 105.)

becher, și despre nici un alt flăcău, oamenii de pe drum n-au o părere mai bună; iar englezii sunt soți destul de acătări, ca probă, bietu' bărbatu-meu, Moses Bickerton, ăl de doarme-n cimitir.

Jeanie se grăbi să spună că nu avea cum să aștepte plecarea lui Joe Broadwheel; căci în sinea ei nu o încânta nicidecum gândul ca acesta să-i facă ochi dulci în timpul călătoriei.

— Ei bine, copilă, răspunse buna hangiță, atunci trebuie să trăiești din banii tăi și să te întinzi cât te-o ține plapuma. Dar ascultă ce te sfătuiesc eu și ascunde-ți banii de aur în corset și, în afară de asta, păstrează o monedă sau două și ceva bani de argint, ca să-i ai dacă o să te trezești deodată că ești lefteră; căci, cale de-o zi mai departe de-aici, bântuie ca nebunii niște flăcăi, la fel ca pe dealurile de cretă din Pertshire. Iar prin Lunnon nu trebuie să umbli cu ochii holbați, fato, și să întrebi cine o cunoaște pe doamna Glass, care ține prăvălia cu firma „La Ciulinul", pe legea mea de n-ai să fii cioaca bătăilor de joc. Ci du-te tu la omu' ăsta cinstit — și-i puse în mână o adresă — îi cunoște pe cei mai mulți scoțieni din oraș care pot să stea chezaș pentru alții și o să-ți găsească prietena.

Jeanie luă mica scrisoare de recomandare și mulțumi din inimă; dar speriată oarecum din pricina celor auzite despre hoții la drumul mare, îi trecură din nou prin minte vorbele lui Ratcliffe și după ce povesti pe scurt în ce împrejurări îi fusese încredințată o asemenea zapiscă nemaipomenită, îi înmână doamnei Bickerton scrisoarea pe care o primise.

Stăpâna hanului „La șapte stele" nu sună, ce-i drept, clopoțelul, fiindcă pe atunci lucrul nu era la modă, dar șuieră dintr-un fluieraș de argint care atârna alături de ea și se ivi o slujnică voinică.

— Spune-i lui Dick Ostler să vină aici, zise doamna Bickerton.

Așadar, se înfățișă Dick Ostler; un animal șmecher, cu mers târșit, trăsături ascuțite, ochi șașii, un braț schilod și un picior olog.

— Dick Ostler, rosti doamna Bickerton cu glas autoritar care arăta că aparținea de asemenea și comitatului Yorkshire (cel puțin prin

adopțiune), îi știi pe cei mai mulți oameni de pe drum, și mai tot ce se petrece acolo.

— Mda, mda, așa să-mi ajute Dumnezeu, stăpână, zise Dick ridicând din umeri, și pișicher, cu părere de rău. Da, la vremea mea știam câte ceva, stăpână. Privi viclean și râse — privi grav și oftă, ca un om pregătit să ia lucrurile și într-un fel și într-altul.

— Știi, printre altele, ce-i cu scrisorica asta, omule? întrebă doamna Bickerton și-i puse în mână zapisca de liberă trecere pe care Ratcliffe i-o dăduse lui Jeanie Deans.

După ce privi scrisoarea, Dick clipi dintr-un ochi, își lăbărță până la urechi gura lui cea caraghioasă, asemănătoare cu un canal navigabil, se scărpină zdravăn în cap și apoi cuvântă:

— Dacă știu!... Mda, poate că știm cevașilea, numa' să nu se lase cu vreo pagubă pentru el, stăpână.

— Nici una, zise doamna Bickerton; n-o să se lase decât cu un păhărel de rachiu olandez pentru tine, dacă vorbești.

— Păi, dacă-i așa, spuse Dick, și cu o mână-și ridică șiret bretelele nădragilor, în timp ce-și zvârlea un picior spre spate ca să poată să-și potrivească mai bine acest important veșmânt, nu zic că biletu' de voie n-o să fie recunoscut pe drum, dacă asta-i tot ce vreți să știți.

— Da' ce fel de flăcău era omu' ăsta? întrebă doamna Bickerton și-i făcu cu ochiul lui Jeanie, ca și cum i-ar fi spus că e mândră de istețul ei rândaș.

— Păi, știu și eu? Jim Rat[1]... asta-i bună, păi a fost granguru' nordului, anu' ăsta... el și Scotch Wilson, Handie Dandie, cum îi spuneau... da' n-a mai dat prin ținut un timp, după cum mă taie capu'; toți cei care lucrează la drumu' mare prin părțile astea dinspre Stamford or să respecte biletu' de voie dat de Jim.

---

[1] Jim Șobolanul (*Rat*, turnător, spion).

Fără să-i mai pună și alte întrebări, hangița îi umplu un pahar plin ochi cu rachiu olandez. Dick înclină din cap și din umeri, făcu o plecăciune îndoindu-și din genunchi piciorul pe care-l ținea înainte, suflă pe nerăsuflate în fundul paharului cu alcool, ca să folosim expresia cultă și se retrase pe propriile sale domenii.

— Te-aș sfătui, Jeanie, dacă te-ntâlnești cumva la drum cu niște inși primejdioși să le arăți scrisorica asta, fiindcă o să-ți folosească, fii sigură.

Seara luă sfârșit cu o mică cină, bine gătită, scoțiana exportată în afara Scoției cu numele de doamna Bickerton mâncă zdravăn din una sau două mâncăruri condimentate, bău niște bere veche, tare, și un pahar de *negus*[1] vârtos; între timp îi povesti lui Jeanie cum se îmbolnăvise de podagră, întrebându-se oare din ce pricină era cu putință ca ea, ai cărei străbuni fuseseră din tată-n fiu fermieri în Lammermuir, să fi ajuns să sufere de-o boală cu totul necunoscută lor. Jeanie nu ținea să-și spună părerea despre ceea ce se prea putea să fie la obârșia acestei suferințe, și astfel să o supere pe binevoitoarea ei gazdă; dar se gândi la huzurul Egiptului și oricât de stăruitor fu rugată să ospăteze cu feluri mai bune, la cina din seara aceea, mâncă doar zarzavaturi și bău un pahar de apă proaspătă. Doamna Bickerton o încredință că nici vorbă nu putea fi de plată, o înzestră cu scrisori de recomandare către corespondentul ei din Londra și către câțiva hangii de pe drum la care se bucura de oarecare trecere, îi aminti din nou măsurile de prevedere trebuincioase ca să-și ascundă banii și fiindcă Jeanie era nevoită să plece dis-de-dimineață, își luă un duios rămas bun, nu înainte de o puse să-și dea cuvântul că la întoarcerea în Scoția se va abate pe la ea, ca să-i povestească despre cum s-a descurcat și-i va împărtăși „*summum bonum*"[2] al unei cumetre guralive „ce s-a mai petrecut, de-a fir a păr". Lucru pe care Jeanie îl făgădui cu bună-credință.

---

[1] Vin amestecat cu apă caldă și mirodenii.

[2] Locuțiune latină: lucrul cel mai de folos, aducător de fericire.

CAPITOLUL XXIX

„Lipsurile și Necazul, Năravul și
Primejdia leagă
Tristă întovărășire între
mințile zălude."[1]

În dimineața următoare, în timp ce călătoarea noastră pornea devreme la drumul ce-l avea de făcut și era pe cale să iasă din curtea hanului, Dick Ostler, care și el fie că se sculase dis-de-dimineață, ori uitase să se culce, căci și una și alta țineau de îndeletnicirile lui, strigă în urma ei:

— Bună să-ți fie dimineața, Moggie! Ai grijă de Gunnerby Hill, tinerico. Robin Hood e oale și ulcele, da' în Valea Bever[2] mai sunt din ăia gata să ciugulească ce le pică.

Jeanie îl privi de parcă i-ar fi cerut să-i mai dea lămuriri dar, cu o căutătură piezișă, un târșit de picioare și o ridicare din umeri, ce nu ar fi putut fi imitată (decât de către Emery)[3], Dick se întoarse iarăși la un cal costeliv pe care îl doftoricea și cântă, în timp ce folosea țesala și peria:

Robin Hood a fost un yeoman foarte bun
Și arcul său era din tisă de nădejde;
Și dacă Robin a spus: „Stați pe pajiștile regelui",
Noi, mă rog, de ce n-am spune?

---

[1] Crabbe, *The Borough (Orașelul)*, Scrisoarea XVIII, II, 352-353.

[2] Valea Belvoir în comitatul Leicestershire.

[3] *John Emery* (1777-1822), actor care s-a remarcat prin interpretarea personajelor necioplite și triviale. În 1819 a interpretat rolul lui Ratcliffe din piesa *The Heart of Midlothian— Temnița din Edinburgh* , dramatizare după romanul cu același nume.

Jeanie își văzu de drum fără să mai pună întrebări, căci felul cum se purta Dick nu o făcea să încline să prelungească această discuție. După o zi de drum obositor, ajunse la Ferrybridge, socotit pe vremea aceea și de atunci încoace, drept cel mai bun han de pe marea cale a Nordului iar o scrisoare de recomandare, dată de doamna Bickerton, adăugată la propriile ei purtări, firești și potolite, trezi hangiței de la „Lebăda" o asemenea dorință de a-i veni în sprijin, încât buna doamnă îi făcu rost de un mijloc de călătorie potrivit, aflat la îndemână — o șa pentru femei și un cal de olac care atunci se întorcea la Tuxford, și astfel, a doua zi după plecarea din York, străbătu cea mai lungă distanță de la începutul călătoriei. Acest fel de a călători, cu care era mai puțin obișnuită decât cu mersul pe jos, o obosi strașnic, iar în dimineața următoare nu se simți în stare să purceadă din nou la drum decât mult mai târziu ca de obicei. La amiază, Trent, râul cu o sută de brațe și ruinele înnegrite de vreme ale castelului Newark, distrus în timpul marelui război civil, se așternură în fața ei. E ușor de presupus că Jeanie nu simțea dorința de a face cercetări arheologice, ci, de îndată ce intră în oraș, se duse drept la hanul către care fusese îndreptată de la Ferrybridge. În timp ce-și făcea rost de niște răcoritoare și hrană cu care să-și refacă puterile, băgă de seamă că fata care i le aducea o privea mereu cu neabătută și deosebită luare-aminte, iar în cele din urmă, spre nemărginita ei surprindere, o întrebă dacă nu se numea Jeanie Deans și dacă nu era o scoțiană în drum spre Londra, mânată într-acolo de o judecată. În ciuda firii ei încrezătoare, Jeanie era întrucâtva înzestrată cu acea prevedere a oamenilor din țara ei și, potrivit obștescului obicei al scoțienilor, răspunse printr-o altă întrebare, cerându-i fetei să-i spună de ce o cerceta astfel.

Această Maritornes[1] de la „Capul Sarazinului" din Newark răspunse că: „În dimineața aceea trecuseră două femei care puseseră întrebări

[1] Slujnică la un han, în *Don Quichote*.

despre numita Jeanie Deans, aflată în drum spre Londra cu o asemenea treabă și greu a fost să le scoți din cap că a fost văzută pe-acolo".

Foarte uimită și oarecum speriată (căci lucrurile de neînțeles trezesc de obicei spaimă), Jeanie o cercetă pe fată despre cum arătau aceste două femei, dar nu află decât că una era în vârstă, cea de-a doua — tânără; că acesta din urmă era mai înaltă, iar prima vorbea tare și părea să aibă putere asupra tovarășei ei și că amândouă vorbeau în graiul scoțian.

Acestea nu-i spuseră nimic și cu o presimțire de nedescris că se punea la cale ceva rău împotriva ei, Jeanie se hotărî ca până la următorul popas să ia caii de poștă. Dorința aceasta nu putu să-i fie îndeplinită; împrejurări neprevăzute prilejuiseră ceea ce se numește îmbulzeală la drum și hangiul nu avea cum să-i facă rost de o călăuză și de cai; după ce așteptă un timp, în nădejdea că o pereche de cai, plecați spre sud, se vor întoarce la timp ca să-i fie de folos, până la urmă, fiindcă-i era rușine de lipsa ei de curaj, hotărî să-și urmeze drumul la fel ca și până atunci.

Fu încredințată că era „drum de șes, în afară de o înălțime numită Gunnerby Hill, aflată cam la trei mile de Grantham, popasul ei pentru noapte".

— Mă bucur s-aud de un deal, zise Jeanie, fiindcă și ochii și picioarele mi s-au săturat de asemenea întinderi de câmpie, — tot drumul de aci pân' la York arată de parcă pământul ar fi fost brăzdat de șanțuri și apoi netezit, iar asta e tare plicticos pentru ochii mei de scoțiană; când s-a topit în zare un deal foarte albastru, cu numele de Ingleboro, credeam că nu mai am nici un prieten în țara asta străină.

— Cât despre asta, tinerico, zise hangiul, dacă-ți plac atât de mult dealurile, nu mi-ar păsa de-ai putea să-l iei cu tine pe Gunnerby să-l duci în sân, fiindcă e moartea cailor. Da' uite, închin pentru călătoria care-o faci și dar-ar Domnul să ai norocu' să ajungi la țintă, fiindcă ești fată curajoasă, și liniștită, prevăzătoare și plăcută.

Cu aceste vorbe trase o dușcă zravănă dintr-o cană înaltă, solemnă, plină cu bere de casă.

— Trag nădejde că pe drum nu s-au înhăitat niște răi.

— Păi când drumu' o să fie curățat de ei, o să acopăr cu clătite balta Groby[1]; da' acum nu mai sunt atât de mulți și de când l-au pierdut pe Jim Rat, nu se înțeleg mai bine decât oamenii din Marsham, când și-au pierdut islazul.[2] Gustă o picătură, înainte de plecare, rosti în încheiere și-i întinse cana; diseară n-ai să capeți nimic decât Grantham[3] — nouă boabe de ovăz și un galon de apă.

Jeanie refuză politicos cana și întrebă cât era „natrul"

— Natrul? Domnul cu tine, fato, ce vrea să-nsemne vorba asta?

— Adică voiam să știu cât e de plată, răspunse Jeanie.

— Plată!Să te-ajute Dumnezeu! păi, nimic, femeie, n-am scos nici un fel de băutură, doar un *gill*[4] de bere și „capul Sarazinului" mai poate să se lipsească de un pic de mâncare ca să omenească o străină ca tine care nu știe nici să vorbească într-o limbă creștină. Așa că închin din nou pentru tine. Și încă o dată, precum Mark de Bellgrave[5] și trase iarăși o dușcă zdravănă din cană.

---

[1] Expresie folosită atunci când se prezice sau se făgăduiește ceva cu neputință să se petreacă într-adevăr. În acest capitol se întâlnesc câteva expresii cu valoare de proverb folosite în comitatele Lincolnshire și Leicestershire. S-ar părea că Scott le-a luat din lucrarea *A Provincial Glossary, with a Collection of Local Proverbs and Popular Superstitions (Vocabular provincial, cuprinzând o culegere de proverbe și superstiții din partea locului)*, 1787; lucrarea e citată de J.G. Cochrane, *A Catalogue of the Library at Abbotsford (Catalogul bibliotecii din Abbotsford)*, 1838, p. 156. Proverbul de mai sus apare în culegerea lui Grose, la rubrica Leicestershire..

[2] Proverb din Lincolnshire, cu sensul: împărțiți în grupuri diferite, oamenii aceștia au dus la pierire cauza lor comună și și-au pierdut islazul

[3] O fiertură slabă de ovăz. Expresie cu valoare de proverb, din Lincolnshire.

[4] Măsură de capacitate, un sfert de pintă (în Anglia, = 0,568 l).

[5] Proverb din Leicester: se spune că expresia se referă la un ofițer al miliției populare din vremea reginei Elisabeta; în timp ce-și instruia campania, sub ochii unui demnitar, se simți atât de stingherit, încât, după ce dădu prima comandă, nu și le mai aminti pe celelalte și ordonă la nesfârșit aceeași mișcare.

Călătorii care s-au abătut mai de curând prin Newmark își amintesc negreșit de uimitoarea bună creștere și purtările alese ale stăpânului de astăzi al celui mai însemnat han din partea locului și s-ar putea să facă haz pundu-le în contrast cu acelea ale necioplitului său înaintaș. Dar se va descoperi, sperăm, că șlefuiala nu a știrbit cu nimic adevărata valoare a metalului.

După ce-și luă rămas bun de la cel care în Lincolnshire fusese pentru ea Gaius[1], Jeanie purcese iară la drumul ei singuratic și se simți oarecum înspăimântată când seara și umbrele amurgului o prinseră în locul deschis ce se întinde la poalele lui Gunnerby Hill, pământ întretăiat de crânguri și împestrițat de pete mlăștinoase. Pășunile în devălmășie de pe marginea căii dinspre miazănoapte — astăzi, cele mai multe dintre acestea sunt împrejmuite — și, îndeobște, o poliție care se mai înmuiase îl puneau pe călător în primejdie de fi jefuit la drumul mare, într-o măsură necunoscută în zilele noastre, decât în împrejurimile Londrei. Fiindcă-și dădea seama de lucrul acesta, când auzi în spatele ei tropot de cal, Jeanie iuți pasul și, pe negândite, se trase spre o margine a drumului, de parc-ar fi vrut să lase cât mai mult loc cu putință pentru călăreț, ca acesta să poată trece. Când calul o ajunse din urmă, văzu că ducea două femei, una așezată în șa de femeie, cealaltă pe o perniță, în spatele ei, așa cum uneori se mai vede și astăzi, în Anglia.

— Frumoasă să-ți fie seara, Jeanie Deans, zise femeia așezată în față, în timp ce calul trecea pe lângă eroina noastră. Ce zici de mândrețea aceea de deal care-și înalță fruntea pân' la lună? Crezi că-i poarta raiului de te bucuri atât să-l vezi? — poate că o s-ajungem acolo încă în seara asta, cu toate că mămica nu prea se-ndeamnă la urcuș.

Cea care vorbea se tot foia în șa și aproape că-și înfrână cu totul calul în timp ce se răsucea, pe când femeia așezată în spatele ei pe perniță părea să-i dea zor, cu vorbe pe care Jeanie nu le înțelese bine.

---

[1] *Gaius*, gazda mea, *Romani*, 16: 23.

— Ține-ți fleoanca, tu, târfă lunatică! Ce treabă ai cu... sau cu Dumnezeu, sau cu dracu'?

— Ce-i drept, mămucă, n-am cine știe ce treburi cu cerul, dacă ții seama de ce duc la spate... cât despre dracu', când i-o veni vrenea, o să-și vadă singur de treburile lui și așa o să fiu nevoită să fac și eu. Hai, cloanțo, dii, calule, măcar de-ai fii coadă de mătură, fiindcă te-a încălecat o vrăjitoare...

Încălțată cu basmaua și
cu pantofii-n mână,
Sçapăr ca fulgerul, la oraș și
la țară.

Tropotul calului și distanța tot mai mare acoperiră glasul cântecului, dar o vreme Jeanie auzi sunetele nearticulate ce răsunau de-a lungul drumului pustiu.

Călătoarea noastră rămase înmărmurită, cuprinsă de temeri nedeslușite. Într-o țară străină, fără să i se dea nici o altă lămurire, sau să se schimbe vreo vorbă, i se spusese pe nume, într-un fel nebunesc, de către o ființă care trecuse ca săgeata-n zbor, luând-o înainte, și dispăruse din fața ei, ceea ce aducea cu sunetele supranaturale din *Comus*[1].

Graiurile acestea din văzduh care rostesc
numele oamenilor,
Pe nisipuri, pe maluri și în
singuratice sihăstrii.

Și cu toate că între chipul, purtările și locul lui Jeanie Deans în lume și acelea ale doamnei din această fermecătoare mască era o deosebire ca de la cer la pământ, întâmplător, continuarea acestui capitol i se potrivește de minune, în asemenea clipe de neobișnuită spaimă:

---

[1] *John Milton*, (1608-1674), *Comus* (1634).

Aceste gânduri pot să sperie
dar nu să lase încremenit
Un cuget virtuos care întotdeauna
umblă însoțit
De un apărător ce i se alătură hotărât
— Conștiința.[1]

De fapt Jeanie pășea fără să uite o clipă de țelul călătoriei pe care o luase asupră-și, izvorât din iubire și simțul datoriei, ce-i da dreptul, dacă acest cuvânt poate fi folosit, să aștepte ocrotire într-o treabă atât de lăudabilă. Cu cugetul mai liniștit de aceste gânduri, nu apucase, totuși, să meargă mult mai departe, când cumpătul îi fu zdruncinat, căci avu din nou, și mai grabnic, prilej de spaimă. Doi bărbați, care stătuseră ascunși printre imașuri, se ridicară brusc, îndată ce ea se apropie de locul unde ei păndeau și îi ațînură calea în chip amenințător.

— Stai și dă ce ai, zise unul din ei, un ins mic de stat și vânjos, îmbrăcat într-un halat din pânză groasă, cum poartă căruțașii.

— Femeia, spuse un altul, înalt și slab, nu pricepe porunca.[2] Banii sau viața, scumpo.

— Am foarte puțini bani, domnilor, răspunse biata Jeanie, arătând acei puțini bani pe care-i scosese din suma întreagă și îi ținea deoparte pentru o asemenea împrejurare plină de primejdie, dar dac-ați hotărât să mi-i luați, de bună seamă că trebuie să-i luați.

— Nu merge, fato. Dracu' să mă ia dacă se prinde, spuse tâlharul cel scund de stat; crezi că niște oameni de soi își pun pielea la bătaie pe drumul mare, ca să fie pungășiți în felul ăsta? O să ne dai până la cel din urmă bănuț, că de nu, blestemat să fiu de n-o să te dezbrăcăm la piele.

---

[1] Citat din *Comus*, II, 208-212.

[2] Frază inspirată din *Everyman in his Humour*, 1616, *Fiecare cu toana lui*, I, V, 127, de *Ben Jonson* (1572-1637).

Tovarășul lui, care părea să simtă ceva ce aducea a milă pentru groaza ce se citea acum pe fața lui Jeanie, zise:

— Nu, nu, Tom, e una din surorile acelea care-o fac pe grozavele și o s-o credem pe cuvânt, de data asta, fără s-o mai supunem la probă pe dezbrăcatelea. Ascultă acilea, fato, dacă o să te uiți în sus, la cer, și o să spui că-i ultimu' ban pe care-l ai, păi atunci, ducă-se dracului de treabă, o să te lăsăm să treci.

— Nu sunt liberă să spun ce am asupra mea, domnilor, fiindcă de drumul pe care-l fac ține viața sau moartea cuiva; da' dacă-mi lăsați atât cât să-mi ajungă pentru pâine și apă, altceva nu mai doresc, o să vă mulțumesc și o să mă rog pentru domniile voastre.

— La naiba cu rugăciunile tale, zise cel mic de stat, pe d-alde-astea noi nu dăm doi bani; și în același timp făcu o mișcare ca să o înșface.

— Stați, domnilor, zise Jeanie, fiindcă deodată îi veni în minte biletul de liberă trecere dat de Ratcliffe; poate că știți ce-i scrisoarea asta.

— Acum ce naiba mai vrea? zise tâlharul cel hain, uită-te tu, fiindcă să fiu a dracului dacă pot s-o citesc, chiar de-ar fi vorba de dreptul popii.[1]

— E un bilet de voie dat de Ratcliffe, zise cel mai înalt, după ce se uită la scrisorică. Fata trebuie să treacă.

— Iar eu zic că nu; Rat nu mai lucrează în branșă și se spune că s-a făcut copoi.

— S-ar putea, cu toate astea, să mai avem nevoie să ne facă un bine, vorbi din nou banditul cel înalt.

— Atunci ce să facem? zise scundul. Doar știi că am făgăduit să despuiem târfa și s-o trimitem înapoi în țara ei de calici, să cerșească pe drum, și-acum vrei s-o lași să treacă.

— N-am spus asta, zise celălalt și-i șopti ceva fârtatului său care răspunse.

---

[1] Dreptul clericilor de a cere să nu fie judecați de tribunalele laice.

— Atunci mișcă-te repede și nu sta la taclale pân' ce s-or ivi niscaiva călători, care să ne prindă cu mâța-n sac.

— Trebuie să vi cu noi, mai departe pe drum, tinerico, spuse cel înalt.

— În numele lui Dumnezeu, strigă Jeanie, dacă te-ai născut din femeie, nu-mi cere să ies de pe drum, mai bine ia-mi tot ce mai am pe lumea asta.

— De ce naiba se teme târfa? făcu celălalt ins; ți-am spus doar că n-o să-ți facă nimeni vreun rău; dacă nu lași drumu' și nu vii cu noi, afurisit să fiu de nu-ți scot pe loc creierii din cap.

— Ești un urs necioplit, Tom. Dacă te-atingi de ea, o să te iau de guler și-o să-ți trag o scuturătură de-o să-ți zornăie și fasolea de Leicester din mațe. Nu asculta ce spune fato; n-o să-l las să te atingă nici cu-n deget, dacă mergi în liniște cu noi; da' dacă stai și mormăi acolo, afurisit să fiu de nu-l las să se răfuiască cu tine.

În fața acestei amenințări, care o făcea să-și închipuie tot ce e mai groaznic, biata Jeanie văzu în cel mai înclinat spre blândețe, singurul ei oblăduitor împotriva unei purtări de o sălbăticie fără pereche. Nu numai că-l urmă, ba chiar îl ținu de mânecă, de teamă să nu-i scape; iar omul acela, oricât de împietrită i-ar fi fost inima, păru oarecum mișcat în fața acestor semne de încredere și o asigură în mai multe rânduri că n-o să îngăduie să fie vătămată cu nimic.

O duseră pe captivă tot mai departe de drumul public, dar ea băgă de seamă că umblau pe un fel de potecă sau drum lăturalnic, ceea ce îi mai potoli teama, care ar fi fost mult sporită, dacă însoțitorii ei n-ar fi părut să urmeze un drum dinainte hotărât și ferit de priviri străine. După ce merseră vreo jumătate de oră, cufundați toți trei în adâncă tăcere, se apropiară de un vechi hambar, aflat la marginea unui teren cultivat, dar departe de tot ce ar fi adus a locuință. Magazia însăși era totuși locuită, fiindcă prin ferestre se vedea lumină. Unul dintre hoții la drumul mare râcâi în ușă, care fu deschisă de o femeie, și intrară cu nefericita captivă. La un foc înecăcios de cărbuni aprinși făcea mâncare o bătrână, care îi

întrebă drăcuind, de ce au adus-o aici pe fată și de ce n-au despuiat-o și nu au alungat-o, pe islaz?

— Hai, hai, Maică Sânge, zise cel înalt, o să facem ceea ce trebuie ca să te îndatorăm, și nu mai mult; suntem noi destul de răi, da' nu așa cum ai vrea să ne faci să fim — niște diavoli în carne și oase.

— Are un bilet de trecere din partea lui Jim Ratcliffe, spuse scundul, iar Frank ăsta nici nu vrea să audă de pus la probă.

— Nu, asta n-o fac, pe legea mea, răspunse Frank; dar dacă bătrâna Maică Sânge ar putea s-o țină un timp aici sau s-o trimită înapoi în Scoția, fără s-o vatăme în vreun fel — păi nu văd ce-ar fi rău în asta... eu unu' nu văd.

— Uite ce-i, Frank Levitt, zise bătrâna, dacă-mi mai spui Maica Sânge boiesc jungheru' ăsta (și ridică un cuțit, ca și cum ar fi fost gata să treacă de la amenințare la fapte), în sângele inimii tale, frumosule.

— Unsoarea[1] trebuie să fie la mare preț în nord, zise Frank, de vreme ce Maica Sânge și-a ieșit așa din fire.

Fără să șovăie o clipă megera azvârli spre el cuțitul pe care-l avea în mână, cu îndemânarea setoasă de răzbunare a unui indian sălbatic. Cum Frank Levitt era pregătit să se apere, se feri de proiectil printr-o mișcare rapidă a capului, dar cuțitul îi șuieră pe la urechi și se înfipse până la prăsele în peretele de lut al unei despărțituri din spatele lui.

— Hai, hai, mamă, spuse tâlharul în timp ce-o apuca de amândouă încheieturile mâinilor; o să te învăț eu cine-i stăpânu'; și pe când rostea aceste vorbe, o împingea înapoi cu toată puterea pe baba-cloanța care se zbătu cumplit înainte de se prăbuși pe un maldăr de paie și atunci, lăsându-i mâinile, lotrul împunse spre ea cu degetul, gestul de amenințare

---

[1] Banii, termen argotic (Eric Patridge, *A Dictionary of Slang, Dicționar de termeni din argou*, 1961). Un alt sens al cuvântului poate fi dat de un pasaj asemănător din *The Faire Queen (Crâiasa zânelor)* (1589-1596), I, 2, 42, de *Edmund Spenser* (1552-1599); „Vrăjitoarea... cu ierburi rele și unsori/ Tot trupul mi-l mânji."

al pazniculuí, menit să bage spaima în nebun. Ceea ce păru să aibă rezultatul dorit; căci zgripțuroaica nu încercă să se ridice din locul unde o așezase sau s-o ia de la început cu vreun mijloc de-o adevărată sălbăticie, ci-și frânse mâinile uscate cu o furie neputincioasă, și zbieră și urlă ca o apucată.

— O să mă țin de ce ți-am făgăduit, diavoliță bătrână ce ești, zise Frank; fata n-o să meargă mai departe spre Londra, da' n-o să te las să te atingi de un fir de păr din capul ei, chiar de n-ar fi decât din pricină că ești nerușinată.

Amenințarea păru să potolească oarecum mânia bătrânei muma-pădurii; iar în timp ce strigătele și urletele ei răsunau tot mai slab, până când nu se mai auzi decât o voce scăzută care bodogănea, mârâind în barbă, un alt personaj veni să se adauge acestui grup ciudat.

— Ei, Frank Levitt, zise noua-venită care intră și dintr-un pas, un salt și o țopăială se strămută pe loc de la ușă în mijlocul grupului; o omorai pe maica noastră ori tăiai gâtu' porcului adus de Tom azi-dimineață? Sau ți-ai citit cartea de rugăciuni de-a-ndărătelea ca să-l aduci în mijlocul vostru pe diavol, vechea mea cunoștință?

Cuvântă cu o voce atât de deosebită de altele, încât Jeanie o recunoscu numaidecât pe femeia încălecată în șa în fața celeilalte, în tovărășia căreia trecuse pe lângă ea, chiar înainte de-i ieșiseră în cale tâlharii; amănuntul o înspăimântă și mai tare, întrucât dovedea că răul menit ei era o faptă săvârșită cu bună-știință, deși n-ar fi putut nicidecum să presupună cine o punea la cale și din ce pricină. După felul în care vorbea, pesemne că cititorul a putut și el să recunoască în această femeie o veche cunoștință din prima parte a povestirii noastre.

— Afară cu tine, ticăloaso, nebuno bună de dus la balamuc, zise Tom, care găsise mijlocul să-și facă rost de o băutură tare, iar femeia îl tulburase în timp ce trăgea o dușcă, decât aici între poznele zânaticii ăsteia și furiile maică-tii, mai multă liniște ar putea să aibă omu' în vizuina Necuratului. Și duse iarăși la gură ulciorul spart din care băuse.

— Și ce-i asta? rosti femeia cea smintită dansând prin fața lui Jeanie Deans, care, deși grozav de înspăimântată, privea totuși în jur hotărâtă să nu lase nebăgat de seamă nimic din ce ar fi putut să-i vină în ajutor ca să scape din locul acela, sau să o facă să cunoască de unde se trăgea într-adevăr situația ei din acea clipă și primejdia legată de aceasta.

— Ce-i asta? strigă din nou Madge Wildfire. Fata lui Davie Deans cel cumpănit, liberalu' acela bătut în cap, într-un hambar țigănesc și noaptea care se lasă! Ce priveliște dureroasă pentru niște delicați! Ei, domnilor, căderea celor cucernici! iar fata celaltă zace în temnița din Edinburgh; cât despre mine, îmi pare rău pentru ea, mama îi vrea răul, nu eu, cu toate că, poate, am tot atâtea pricini să-i port sâmbetele.

— Ascultă, Madge, zise tâlharul cel înalt, tu n-ai în tine asemenea strop din sângele dracului ca vrăjitoarea de maică-ta care, după câte știu, ar putea să-i fie mamă — ia-o pe tânăra asta în bârlogul tău și nu-l lăsa pe diavol să intre, deși o s-o ceară în numele lui Dumnezeu.

— Mda, așa o să fac, Frank, zise Madge, care o apucă pe Jeanie de brat și o trase cu ea, fiindcă nu e de niște domnișoare creștine și cuviincioase să țină tovărășie unor inși ca tine și Tyburn Tam, la ceasu' ăsta din noapte. Așa că noapte bună, domnilor și multe alte nopți bune; și dea Domnu' să dormiți pân' ce călăul o să vă trezească și-atunci o să fie bine pentru țară.

Și-apoi, ca și cum plăsmuirea ei smintită ar fi îndemnat-o brusc, se îndreptă stăpânită spre maică-sa care, așezată lângă focul de cărbuni ce-și răsfrângea lumina roșie pe fața-i veștedă și schimonosită, însemnată de toate patimile nenorocite câte sunt pe lume, părea însăși imaginea lui Hecate în timp ce-și oficia riturile infernale; și lăsându-se deodată în genunchi, rosti ca un copil de șase ani:

— Mămico, ascultă cum îmi fac rugăciunea înainte de culcare și cere-i lui Dumnezeu să binecuvânteze chipul meu frumos, cum făceai de mult.

— Dracu' să-l jupoaie de piele ca să-și pingelească ghetele, zise bătrâna doamnă și, ca răspuns la smerita rugăminte a fiicei, ridică spre ea pumnul și-i dădu un ghiont.

Lovitura n-o atinse pe Madge căci, obișnuită, pesemne, din pățite, ca mama ei să-și dea în felul acesta binecuvântarea maternă, se trase la iuțeală și cu mare îndemânare mai departe decât putea fi atinsă cu brațul. Atunci ciuma se ridică brusc, înșfăcă o pereche de clești vechi pentru cărbuni și de data aceasta ar fi izbutit ceea ce înainte dăduse greș, zburând creierii, fie fiicei, fie lui Jeanie (nu s-ar fi zis că se sinchisea cine știe cât, dacă era una sau alta, când mâna îi fu oprită de cel numit Frank Levitt, care apucând-o de umăr o azvârli cu mare furie cât-colo, în timp ce striga:

— Cum, Mamă— Afurisenie, iar?... și asta de față cu mine care sunt stăpân aici? Ascultă, Madge de Bedlam[1], ia-ți tovarășa de joacă și cară-te în bârlogul tău, că altfel o să trebuiască să ne pomenim cu dracu' care o să-și ceară plata și n-avem ce să-i dăm.

Madge urmă sfatul lui Levitt, se retrase cât putu de repede și o târî după ea pe Jeanie, într-un fel de firidă, despărțită de restul hambarului și umplută cu paie, ceea ce arăta că era menită somnului. Printr-o gaură bătea luna care lumina o pernă, o șa de femeie și vreo două desăgi, echipamentul de drum al lui Madge și al blândei ei mume.

— Ei, zise Madge, ai mai văzut vreodată un dormitor atât de dichisit? uite ce tare strălucește luna pe paiele proaspete! Nu se află chilioară mai primitoare în Bedlam, oricât de frumos arată locul acela pe dinafară. Ai fost vreodată la Bedlam?

— Nu, răspunse Jeanie îngrozită de această întrebare și de felul cum fusese pusă, dar dornică, totuși, să-și potolească tovarășa sărită din minți, căci situația ei era atât de nefericită prin nesiguranța în care se afla, încât

---

[1] Bedlam, în engleză e sinonim cu ospiciu, casă de nebuni. Spitalul de boli mintale din Londra se numește St. Mary of Bethlehem, Bedlam fiind o contracție din Bethlehem.

până și tovărășia unei smintite, cu vorba pre limba-i păsărească, părea să însemne oarecare oblăduire.

— Niciodată în Bedlam? făcu Madge de parcă-ar fi fost oarecum mirată. Da' în temnicurile din Edinburgh trebuie să fi fost.

— Niciodată, repetă Jeanie.

— Bun, socot că magistrații ăia, moșnegii aceia slabi de minte n-au trimis pe nimeni la Bedlam, numai pe mine, — grozav mă mai respectă, fiin'că de fiece dată când mă duc în fața lor, mă trimit înapoi acolo. Da', pe cinstea mea, Jeanie (Madge vorbea cu o voce foarte tainică), îți spun așa, între patru ochi, eu mi-s de părere că n-ai pierdut mare lucru; fiin'că paznicu'-i pus pe ceartă și trebuie neapărat să faci cum îl taie pe el capu', bineînțeles, că de nu, are grijă ca locu' acela să fie mai rău ca iadu'. îi tot spun că el e cel mai nebun din casa aceea. Da' ce au de tot țipă ca cimpoiu'? Pe naiba, niciunu' din ei nu intră aici... n-ar fi deloc politicos! Eu o să mă proptesc cu spatele-n ușă; n-o să fie așa ușor să mă clintească din loc.

— Madge, Madge! Madge Wildfire! Madge Aghiuță, ce-ai făcut cu calul, tot întreba omul de dincolo.

— E încă la cină, bietu' de el, răspunse Madge, dar-ar dracu' să fiți și voi, chiar de-ați mânca pucioasă-n clocot și-atunci n-ați mai face atâta tărăboi.

— La cină! răspunse tâlharul cel mai ursuz. Ce vrei să spui cu asta? Zi-mi unde, că de nu îți zbor creierii buni de dus la balamuc.

— E în lanu' de grâu împrejmuit al paznicului din Gablewood, dacă știți unde vine.

— În lanul lui de grâu, tu muiere scrântită la cap ce ești! răspunse banditul cu glas ce fierbea de mânie.

— Vai, dragă Tyburn Tam, da' bine, omule, ce rău or să-i facă frunzele de grâu nou bietului căluț?

— Nu ăsta-i baiul, zise celălalt tâlhar, ci ce-o să ne spună satu' mâine dimineață, când or să-l vadă în asemenea cantonament. Du-te

Tom, și adă-l; și ferește-te să calci pe pământ moale, băiete; nu lăsa urme de tălpi.

— Orice-i de făcut, eu mi-s de corvoadă, mârâi Tom.

— Trap săltat, Laurence, ești destul de mare, zise celălalt; drept care, fârtatul părăsi hambarul, fără să mai crâcnească.

Între timp, Madge se așezase pe paie, ca să doarmă; dar stătea totuși mai departe în capul oaselor cu spatele rezemat de ușa despărțiturii, care se deschidea spre interiorul firidei, și în felul acesta greutatea trupului ei o făcea să rămână închisă.

— Mai sunt și alte chițibușuri cu care omu' se descurcă, în afară de furat, Jeanie, deși, uneori, nu prea pot să-i bag în cap maicii noastre așa ceva, zise Madge Wildfire. Cine și-ar fi închipuit că eu o să-mi fac din șira spinării limbă de lacăt! Da' nu-i un zăvor la fel de puternic cum sunt cele pe care le-am văzut în închisoarea din Edinburgh. Ciocănarii din Edinburgh se pricep, zic eu, mai bine ca oricare alții din lumea asta să facă proptele, inele de punt, zăvoare de cătușe, gratii și încuietori. Și nu sunt chiar nepriceputi la făcutul tăvilor de copt, cu toate că fierarii din Cu'ross[1] sunt primii în meșteșugul ăsta. Maică-mea avea odată o tavă frumoasă din Cu'ross și mă gândeam să coc în ea prăjiturele pentru copilașu' meu, sărmanu', care a murit nu de moarte bună, da' știi, Jeanie, toți trebuie să murim. Voi ăștia, Cameronienii, știți minunat de bine treaba asta și țineți să aveți iadu' pe pământ ca să nu vă fie atât de greu să vă despărțiți de lume. Da' fiindcă veni vorba de Bedlam, multe despre locul ăsta nu spun niciodată într-un fel sau altul, fie de bine, fie de rău. Da' știi ce zice cântecul. Și în timp ce aiura mai departe, înșirând crâmpeie de gânduri dezlănțuite și bâguielile fără șir ale minții ei rătăcite, prinse a cânta cu glas răsunător:

---

[1] Corect: Culross, din ținutul Fife.

În chilioarele din
Bedlam,
Mai înainte de-am împlinit
două și unu de ani,
Aveam brățări zdravene de
cânepă,
Bice cu șfichiul voios, ding-dong,
Rugăciuni și posturi cu duiumul.

— Ei, Jeanie, noaptea sunt cam răgușită și nu mai pot să cânt și, drept să-ți spun, cred că o să adorm.

Adormi cu capul în piept, și în timp ce sta astfel, Jeanie, care ar fi dat orice ca să aibă prilejul să se gândească în liniște la felul cum putea să scape, avu mare grijă să nu o tulbure. Totuși, după ce moțăi un minut sau două, cu ochii pe jumătate închiși, Madge fu iarăși năpădită de zbuciumul și neastâmpărul ce țin de boala ei. Ridică capul și spuse, dar de data aceasta cu voce mai înceată, biruită treptat de aromeala neobișnuită pentru ea, prilejuită, poate, de oboseala unei zile de drum călare:

— Nu știu de ce picotesc așa... nu adorm aproape niciodată până când mândra mea doamnă Lună se duce la culcare în patul ei; ba chiar mai mult, știi, când luna plină vâslește colo, deasupra noastră, în caleașca-i măreață de argint, de bucurie am dansat uneori singură pentru ea... și uneori morții au venit și-au dănțuit laolaltă cu mine... la fel ca Jock Porteous sau vreun altul pe care-l cunoșteam când eram în viață.. fiindcă trebuie să știi că pe vremuri am fost eu însămi moartă. O dată cu aceste vorbe, biata zăludă cântă cu glas tare și nebunesc:

Pruncii-mi sunt îngropați în
cimitiru' acela,
Atât de departe, dincolo de mare,

Și nimeni altul decât buna
mea nălucă
Grăiește către tine, acum[1]

— Da mai la urma urmei, Jeanie, nimeni nu știe prea bine, femeie dragă, cine-i viu și cine-i mort, sau cine s-a dus în țara Zânelor — însă asta-i altceva. Uneori mă gândesc că bietu' meu copilaș e mort — știi doar foarte bine că a fost înmormântat — da' asta nu înseamnă mare lucru. L-am ținut de sute de ori pe genunchii mei și de o sută de ori de atunci, pân' ce-a fost înmormântat... și cum s-ar putea asta, dac-ar fi mort, doar știi... e de-a dreptul cu neputință. Și fiindcă la aceste vorbe, o oarecare căință aproape că birui visele plăsmuirii, izbucni în lacrimi și-n țipete: Vai mie, vai mie, vai mie, strigă până când, în cele din urmă, tot gemând și plângând căzu într-un somn adânc, așa cum dădea a înțelege răsuflarea ei grea, și o lăsă pe Jeanie să cugete cu tristețe și să ia seamă la ce se petrecea în acel loc.

---

[1] Citat din *Duhul scumpului William*, Stanța 9 (Allan Ramsay, *the Tea — Table Miscellany, De toate pentru toți, în jurul mesei de ceai*, 1871, II, p. 117).

CAPITOLUL XXX

„Legați-o iute; ori, vă jur pe
spada mea,
O să vorbesc, deși mă dau
legat, să-ți țin tovărășie."
Fletcher[1]

La lumina slabă, care bătea prin fereastră, Jeanie putea să vadă că pe acolo nu prea avea sorți să fugă; căci aceasta se afla în partea de sus a zidului și era atât de îngustă, încât, de-ar fi fost în stare să se cațere până în locul acela, se îndoia pe drept cuvânt că deschiderea era destul de largă să-i îngăduie să se strecoare prin ea. O încercare neizbutită de a fugi i-ar fi atras fără îndoială din partea celorlalți o purtare mai rea decât aceea la care era supusă acum și astfel hotărî să pândească cu mare grijă un prilej nimerit, înainte de făcea o asemenea sforțare plină de primejdie. Cu acest gând încercă să scruteze peretele dărăpănat de lut care despărțea șopronul unde se afla acum de restul hambarului pustiu. Era năruit și plin de crăpături și despicături, dintre care una o lărgi cu degetele, grijulie și fără să facă vreun zgomot, până când putu să vadă clar cum bătrâna zgripțuroaică și banditul cel înalt, numit de ei Levitt, erau așezați lângă spuza focului de cărbuni și după câte se părea stăteau la sfat ca niște oameni apropiați. La început, se sperie de ceea ce vedea, căci pe chipul bătrânei se citea o pizmă și un necaz înrăit, iar fața bărbatului, deși arăta de felul ei mai binevoitoare, se potrivea de minune cu apucăturile unui desfrânat și o îndeletnicire în afara legii.

— Mi-am amintit, însă, spunea mai târziu Jeanie, ce povestea vrednicul meu părinte într-o seară de iarnă, cum se afla închis împreună cu

---

[1] *John Fletcher* (1579-1625), *The Playwright (Dramaturgul)*

binecuvântatul martir, domnul James Renwick, care a ridicat steagul căzut la pământ al adevăratei Biserici Reformate a Scoției, după ce viteazul și vestitul Daniel Cameron[1], ultimul nostru binecuvântat stegar, căzuse printre săbiile păcătoșilor la Airsmoss și cum până și inimile ticăloșilor răufăcători și ucigași întemnițați laolaltă cu ei se înmuiară precum ceara la auzul învățăturii propovăduite de credința lor; și m-am gândit că de ajutorul ce l-au primit ei când se aflau la ananghie, aș avea și eu parte acum, când sunt la strâmtoare, dacă aș putea să pândesc clipa și prilejul de a-mi slobozi picioarele din capcana aceasta; și mi-am amintit cele scrise în Biblie de preafericitul psalmist, când spune cu tărie, în Psalmul 42 ca și în Psalmul 43: „De ce ești atât de abătut, tu sufletul meu, și de ce te frământi odată cu mine?

În Dumnezeu pune-ți nădejdea fiindcă tot pe El îl voi slăvi, cel care dă sănătate feței mele și e Domnul Dumnezeul meu."

Cu noi puteri insuflate de credința în Dumnezeu unui suflet de felul său netulburat, potolit și statornic, biata captivă avu putința să fie de față și să priceapă o mare parte din vorbele hotărâtoare pentru ea, schimbate de aceia în mâinile cărora căzuse, deși înțelesul celor spuse îi rămânea în oarecare măsură ascuns, fiindcă, din când în când se foloseau cuvinte din graiul tainic al acestor inși, iar tâlcul lor Jeanie nu-l cunoștea și în ciuda faptului că erau rostite cu voce scăzută și a felului cum vorbitorii umpleau golurile dintre frânturile de fraze, prin ridicări din umeri și semnele obișnuite între cei din tagma lor desfrânată.

Bărbatul deschise vorba spunând:

— Ei, babo, vezi că rămân credincios unui prieten. N-am uitat că ai ascuns un cuțit care m-a ajutat să scap printre gratiile castelului York

---

[1] Probabil o greșeală, autorul se referă la Richard Cameron, care a murit în 1680 la Airsmoss. Începând din 1683, adepții săi, cunoscuți sub denumirea de cameronieni, au fost conduși de James Renwick (1662-1688).

și am venit să-ți fac treaba fără să te descos, fiindcă o mână spală pe alta. Da' acum, când Madge care turuie de te asurzește ca Tom din Lincoln[1] a mai tăcut, și Tyburn Neddie ăsta și-a luat tălpășița pe urmele mârțoagei de căluț, trebuie să-mi spui despre ce-i vorba și ce-i de făcut, fiindcă afurisit să fiu dacă mă ating de fată sau las pe altcineva să se atingă de ea, ba mai are și biletu' acela de voie dat de Jim Rat.

— Ești un băiat cinstit, Frank, răspunse bătrâna, da' mult prea bun pentru meseria ta. Inima ta blândă și gingașă o să te vâre în belea. O să te văd urcând pe Holborn Hill de-andaratelea[2] și toate astea din pricină că așa-ți cere vrun netot de pungaș care niciodată n-ar fi putut să jure pentru tine, chiar de i-ai fi înfipt cuțitu-n beregată.

— Aici s-ar putea să fi contrazisă, bătrâno, răspunse tâlharul; știu mulți flăcăi frumoși care au fost doborâți în prima lor vară la drumu' mare, fiindcă s-au cam pripit cu armele. Și-apoi, după ce-a apucat să lucreze vreo doi ani în branșă, omu' e bucuros să n-aibă nimic pe suflet. Așadar, spune-mi despre ce e vorba și care-i slujba, ca să se poată face o treabă ca lumea.

— Păi, trebuie să știi, Frank — da' mai întâi gustă un pic din rachiu' ăsta olandez — e din ăla curat... Scoase din buzunar o butelcuță și-i umplu fârtatului un pahar mare, iar el spuse că era din cel bun, neamestecat.

---

[1] Un clopot enorm, aflat într-unul din turnurile catedralei din Lincoln. Expresia, se întâlnește în *Provincial Glossary (Glosar de expresii provinciale)*, 1787, a lui Francis Grose. În această parte a romanului se întâlnesc mai mulți termeni argotici sau din jargon pe care, atunci când îi folosește, autorul îi explică pe marginea textului. Așa cum arată *Catalogul Bibliotecii din Abbotsford* (p. 130, 131, 134) scriitorul poseda mai multe dicționare de argou; cunoștințele lui asupra termenilor din jargon sau argou se datoresc, probabil, acestor lucrări sau lecturilor sale întinse din literatura vulgară, începând din perioada elizabetană.

[2] Se referă la felul cum erau așezați osândiții în drum spre Tyburn, locul execuției.

Așadar, trebuie să știi, Frank — nu vrei să mai tragi o dușcă? și-i întinse din nou butelcuța.

— Nu, nu... când o femeie vrea să te împingă la rele, întotdeauna te umple mai întâi de băutură, pân' ce te îmbată lulea. Ducă-se naibii corafu' ce vine din rachiul olandez. Ce-o să fac, o să fac treaz... și așa o să trăiesc mai mult.

— Ei bine, o luă de la început bătrâna, fără să mai încerce să-l câștige, atunci trebuie să știi că fata asta se duce la Londra.

Aici Jeanie nu fu în stare să deslușească altceva decât cuvântul „soră".

Tâlharul răspunse vorbind mai tare decât bătrâna:

— Foarte frumos; și ce naiba te privește unde se duce ea?

— Socot că destul de mult. Dacă târfa scapă basma curată și lasă lațu' spânzurătorii cu buzele umflate, fraierul ăsta nerod o s-o ia de nevastă.

— Și cui îi pasă de ăsta? zise celălalt.

— Cui îi pasă, măgar nătăfleț ce ești! Mie-mi pasă; și mai degrabă o sugrum cu mâna mea, decât să se ajungă și să ia locu' lui Madge.

— Să ia locu' lui Madge! Oare ești chioară că asta-i tot ce vezi? Chiar dacă-i așa de gogoman cum spui, crezi că o să se-nsoare vreodată cu o lunatică tâmpă din naștere ca Madge? Asta-i bună, pe legea mea! Mary Madge Wildfire ! Ha! Ha! Ha!

— I-ascultă, tu , tâlhar nemernic, născut milog și crescut în hoție, răspunse baba-cloanța, să zicem că nu se însoară cu fata, oare asta înseamnă că trebuie să se însoare cu alta și aia să ia locul fiicei mele, care și-a pierdut mințile, iar eu am ajuns o cerșetoare și astea toate din cauza lui ? Da' îl am eu la mână cu ceva de-o să-i pună streangu' de gât... îl am eu la mână cu ceva ce-o să-l agațe-n lat, chiar de-ar avea o mie de vieți... știu despre el un lucru pentru care or să-l spânzure... or să-l spânzure... or să-l spânzure.

Rânjea în timp ce repeta și stăruia asupra monosilabei fatale[1], pe care o accentua cu tăria unui diavol răzbunător.

— Dacă-i pe-așa, atunci de ce nu-l spânzuri.. nu-l spânzuri... nu-l spânzuri pe el? rosti Frank, îngânând disprețiutor vorbele ei. Ar fi mai cuminte decât să te răzbuni pe două fete care nu ți-au făcut nici un rău ție și nici fiicei tale.

— Nici un rău? răspunse bătrâna, și s-o ia de nevastă pe pușcăriașa aia, dacă vreodată o șterge de-acolo?

— Da' de vreme ce nu sunt sorți să se-nsoare vreodată cu un pui prăsit de tine, nu pricep pentru nimic în lume ce treabă ai cu toată povestea asta, răspunse din nou hoțul și ridică din umeri. Unde am ceva de câștigat, merg în cârdășie cu vecinii până-n pânzele albe, da' nu-mi place să fac un rău așa, doar de florile mărului.

— Și de dragu' răzbunării n-ai fi în stare de nimic? zise babornița, de dragu' răzbunării cea mai dulce bucățică dintre bucatele gătite vreodată în cuhnia iadului!

— Atunci dracu' n-are decât să și-o țină s-o mănânce singur; fiin'că spânzură-mă, dacă-mi place sosul cu care-o drege.

— Răzbunare! urmă bătrâna; păi diavolul n-are pentru om răsplată mai bună pe lumea asta sau pe cealaltă. Am trudit din greu pentru asta, am pătimit și am păcătuit ca s-o dobândesc și o s-o am, sau de nu, nu-i dreptate în cer nici în iad!

Între timp Levitt își aprinsese pipa și asculta cu mult cumpăt cum Muma-Pădurii aiura înnebunită de mânie și setoasă de răzbunare. Viața pe care o ducea îl înăsprise prea tare ca să mai fie izbit de vorbele ei smintite, era prea nepăsător și se poate prea prost ca să pătrundă vreo iotă din ardoarea și forța lor.

---

[1] În engleză, verbul e monosilabic: *to hang*, a spânzura.

— Dar, mamă, rosti, după un răstimp de tăcere, eu zic, totuși, că, dacă voiești să te răzbuni, ar trebui să te răzbuni pe tânărul însuși.

— Ce n-aș da să pot, spuse bătrâna, în timp ce trăgea aer în piept cu tot nesațul unei ființe însetate care imită gestul de a bea, aș vrea să pot... da' nu... nu pot... nu pot.

— Și de ce nu? Nu te-ai sinchisi prea tare dac-ar fi pârât și spânzurat pentru treaba aceea din Scoția. Poți să spui că-s turnător, dar ar fi putut să jefuiască Banca Angliei și să nu se iște atâta tărăboi în jurul lui.

— L-am alăptat la pieptul ăsta uscat, răspunse bătrâna și-și încrucișă mâinile pe piept, de parc-ar fi strâns la sânul ei un copil, și cu toate că s-a purtat cu mine ca o viperă și a fost pricina căderii mele și a alor mei... deși m-a dat diavolului să-i țin tovărășie — dac-o fi vreun diavol — și hrană iadului — de se află cumva un asemenea loc — nu pot să-i iau viața. Nu, nu pot, urmă părând furioasă pe ea însăși. M-am gândit la asta, Frank Levitt... am încercat, dar nu pot să mântui o asemenea faptă. Nu, nu... a fost primul prunc pe care l-am alăptat — eram bolnavă — un bărbat nu poate să știe niciodată ce simte o femeie pentru primul copilaș pe care l-a ținut la sânul ei.

— Desigur, spuse Levitt, nu avem cum să știm; da' mamă, se zice că n-ai fost atât de bună cu alți *copii*, cum îi numești dumneata, care ți-au ieșit în cale. Nu, dracu' să mă ia, nu pune mâna pe satâr fiin'că aici eu sunt căpitan și șef și n-o să-ngădui nici o răzvrătire.

Baba-Cloanța, care la auzul întrebării lui, făcuse mai întâi gestul de a înșfăca mânerul unui jungher, acum își descleștă mâna, și-o furișă de pe armă și o lăsă să cadă, pe lângă trup, în timp ce urmă cu un soi de surâs:

— Copii! Glumești, băiete, cine s-ar atinge de-un copil? Lui Madge, sărmana, i s-a întâmplat o nenorocire cu unu'... iar celălalt... vocea îi scăzu într-atât, încât Jeanie, deși era numai ochi și urechi, dornică neapărat să audă, nu putu să prindă nici un cuvânt din spusele ei, până când

bătrâna nu-și ridică glasul, la sfârșitul frazei: Așa că Madge, cu giumbușlucurile ei, cred că l-a zvârlit în Nor'-Loch[1].

Madge, care asemenea tuturor celor suferinzi de o boală a minții, dormise puțin și se trezise ușor, de astă dată își făcu auzit glasul din locul unde se odihnea.

— Zău, mamă, asta-i o minciună gogonată, fiin'că n-am făcut așa ceva.

— Tacă-ți fleoanca, tu, talpa iadului, zăludă ce ești, zise mama. Fata cealaltă o să se trezească și ea, zău de nu.

— Asta se prea poate să se lase cu primejdie, zise Frank, care se sculă și străbătu podeaua în urma lui Meg Murdockson.

— Scoală, îi spuse zgripțuroaica fiicei ei. Ori înfig cuțitu' printre scânduri în spatele tău de nebună scăpată de la balamuc.

Se părea că, în sprijinul amenințării, vorba ei era totodată faptă, fiindcă împunse cu vârful unui cuțit, drept care, de durere, Madge scoase un țipăt slab, își schimbă locul și ușa se deschise

Bătrâna ținea o lumânare într-o mână și un cuțit în cealaltă. În spatele ei se ivi Levitt, fie cu gândul să împiedice, fie ca să ajute la săvârșirea vreunei fapte crude pe care femeia o plănuia. Nu puteai ști bine. Lui Jeanie sângele ei rece îi fu de ajutor, în acest groaznic impas. Avu destulă tărie să rămână pe loc și să arate mai departe ca o ființă care doarme adânc, ba să-și potrivească până și răsuflarea cu starea în care se afla.

Bătrâna îi plimbă lumina în dreptul ochilor; iar în ciuda spaimei atât de puternice pe care i-o trezi această mișcare, încât, la un timp după aceea, povestea adesea cum, deși își închipuia că, prin pleoapele închise, își vedea ucigașii ursiți să-i ia viața, Jeanie avu totuși destulă dârzenie ca să se prefacă mai departe, căci de șiretlicul acesta poate că ținea viața ei.

---

[1] Loc mocirlos la nord de castelul din Edinburgh, asanat și golit în secolul al XVIII-lea.

Levitt o privi țintă; apoi o scoase de acolo pe bătrână și el însuși o urmă. Odată ajunși în încăperea de dincolo și după ce se așeză, Jeanie răsuflă nu tocmai puțin ușurată, când îl auzi pe tâlhar care spunea:

— Doarme dusă, de parc-ar fi în Bedfordshire[1]. Și-acum, Meg, bătrâno, dracu' să mă ia dacă pricep o iotă din povestea asta a ta, sau cu ce-o să te-ncălzească dacă o să o spânzuri pe una din fete și o s-o chinui pe cealaltă; da' să fiu al naibii, o să rămân credincios prietenei mele și o să te slujesc după cum poftești. Proastă afacere, după câte văd; da' cred că aș putea să o duc la Surfleet pe Wash și tot așa s-o încarc în lugherul curățel al lui Tom Moonshine și s-o fac să nu-ți stea în cale trei-patru săptămâni, dacă asta vrei. Da' afurisit să fiu de s-o atinge cineva măcar de-un fir de păr din capu' ei, decât dacă are de gând să i se închidă gura cu o pereche de plumbi. E o treabă a naibii de urâtă și aș vrea să te ia dracu', Meg, cu afacerea asta a ta cu tot.

— Nu-i nimica, Levitt, puiule, zise bătrâna; ești un vagabond lăudăros și ai vrea ca toată lumea să fie ca tine. N-o să ajungă ea pe lumea cealaltă cu un ceas mai devreme, din pricina mea; nu-mi pasă dacă trăiește sau moare.. cu soru-sa am ce am... da, cu soru-sa.

— Bun, acum să punem capăt; îl aud venind pe Tom. O să ne așternem somnului și bine-ar fi să faci la fel. Așadar, se retraseră pentru odihnă și în acest adăpost al fărădelegii totul se cufundă în tăcere.

Jeanie stătu multă vreme culcată, fără să doarmă. În zori auzi cum cei doi bandiți ieșeau din hambar, după ce un timp șușotiseră cu bătrâna. Gândul că de astă dată era doar în paza unora de parte femeiască îi dădu oarecum curaj și, doborâtă de oboseală, o fură somnul.

Când captiva se deșteptă, soarele se înălțase pe cer și era o oră târzie a dimineții. Madge Wildfire stătea încă în cotlonul de care se slujiseră peste noapte și, cu obișnuita ei voioșie de ființă scrântită la minte, îi dori numaidecât bună dimineața.

---

[1] Expresie idiomatică; sensul: ca în camera de dormit.

— Știi, fato, zise Madge, s-au întâmplat lucruri ciudate, pe când erai în țara viselor. A fost pe-aici poliția, bre femeie, la ușă au dat de maică-mea și-au dus-o pe sus la judecată pentru grâul omului acela. Nemaipomenit! țărănoii din Anglia pun tot atâta preț pe un fir de grâu sau iarbă cât un moșier scoțian pe iepurii și potârnichele lui. Ei, fato, și-acum, dacă vrei o să-i facem să petreacă un pic, o s-o ștergem de-aici și-o să ne ducem la plimbare... strașnică tamjă o să fie, când n-or să ne găsească, da' nu e greu să ne întoarcem pe la prânz, iar pân'ce nu se-ntunecă, oricum; o să ne zbenguim și noi puțin și-o să mai luăm aer. Sau poate ai vrea să-mbuci ceva de dimineață și după aceea să te culci din nou? Mă cunosc eu, uneori pot să stau cu capu-n mâini o zi întreagă și nici unui câine să nu-i arunc vorbă, iar alteori, n-am astâmpăr măcar o clipă. Atunci lumea socoate că-s mai bolnavă la cap ca oricând, da' totdeauna's destul de liniștită, n-ai de ce să-ți fie teamă să mergi cu mine.

Chiar dacă, în loc să aibă o minte plină de umbre și un soi de judecată îndoielnică, schimbăcioasă, înrâurită, poate, în nestatornicia ei de orice pricină măruntă, Madge Wildfire ar fi fost cea mai furioasă dintre ființele cu mintea rătăcită, Jeanie greu s-ar fi împotrivit, totuși, să părăsească un loc unde avea a se teme de atâtea rele.

O încredință repede pe Madge că nu avea de ce să mai doarmă, și nici nu dorea să mănânce; pe când, în sinea ei, nutrea nădejdea că prin aceasta nu făptuia un păcat, îi cântă în strună paznicii, căreia, cu mintea ei bolnavă, îi venise toana de a se plimba în pădure.

— Și nu numai și numai din pricina asta, zise biata Madge; da' socot că o să scapi mai degrabă din mâna ăstora; nu fiindcă, una peste alta, ar fi atât de răi, da' au obiceiuri cam nu știu cum și uneori nu cred că mamei și mie ne-a fost bine de când ne aflăm în asemenea tovărășie.

Cu graba, bucuria, frica și nădejdea unei captive eliberate, Jeanie își apucă repede bocceluța, o urmă pe Madge afară și se uită iute în jur, în căutarea vreunei case de oameni, dar nu se vedea nici una. Pământul era în parte cultivat, în parte lăsat pârloagă, după cum hotărâse gustul

șleampăților agricultori de prin aceste locuri. Acolo unde rămăsese nelucrat, pământul arăta pustiu, iar din când în când era acoperit cu arbuști pitici și tufișuri, alteori bălțea și într-alte părți se iveau nisipuri nemișcătoare și uscate, sau pășuni.

În clipele următoare, spiritul ei practic o îndemnă pe Jeanie să încerce să ghicească unde se afla drumul mare de unde fusese luată în chip silnic. Dacă ajungea din nou la drumul public, își închipuia că în scurt timp trebuia să întâlnească pe cineva sau să dea de vreo casă unde ar putea să spună ce i se întâmplase și să ceară oblăduire. Dar după ce aruncă o privire în jur, văzu cu părere de rău că nu avea nicidecum mijlocul de a se încredința câtuși de puțin încotro să se îndrepte și că era încă la mâna smintitei ei tovarășe de drum.

— Să nu mergem pe șosea? îi spuse lui Madge cu glasul unei dădace obișnuite să momească un copil. E mai frumos pe drum decât printre tufișuri sălbatice și pietroaie.

La această întrebare, Madge, care umbla foarte repede, se opri în loc și-i aruncă lui Jeanie o privire iute și scrutătoare, ce părea să arate că-i cunoștea foarte bine țelul.

— Aha, fato, strigă. Vrei să ne duci pe-acolo? Socot că umbli să-ți scapi capu' cu călcâiele.

Când o auzi pe tovarășa ei de drum grăindu-i astfel, Jeanie se întrebă o clipă dacă n-ar fi mai bine să priceapă fără multă vorbă și să încerce să i-o ia înainte și să scape de ea. Dar nu știa încotro să fugă; nu era defel sigură că se va dovedi mai iute de picior decât cealaltă și, după cum își dădea foarte bine seama, dacă va fi urmărită și ajunsă din urmă, nebuna va fi mai tare ca ea. Așadar, deocamdată, nu se mai gândi să încerce să scape în felul acesta și după ce-i spuse lui Madge câteva cuvinte menite să-i îndepărteze bănuielile, urmă cu teamă și neliniște cărarea neobișnuită pe care călăuza ei socotea nimerit s-o ducă. Madge, ființă nehotărâtă, și care se împăca ușor cu ce i se întâmpla într-o clipă fugară, oricare

ar fi fost faptele, începu în curând să dea glas gîndurilor ei împrăștiate, ca de obicei.

— E frumos în pădure într-o zi minunată ca asta... îmi place mult mai mult decât la oraș, fiin'că acolo nu-s o seamă de țânci zdrențăroși care să se țină după tine de parc-ai fi minunea pământului și asta numai pentru că ești poate un pic mai frumos și mai bine îmbrăcat decât vecinii lor... cu toate că, Jeanie, niciodată să nu te mândrești cu haine mai acătării și nici cu frumusețea... vai mie! aste-s doar o capcană... pe vremuri puneam mai mult preț pe ele și cu ce m-am ales?

— Ești sigură că știi drumul pe care mergem? întrebă Jeanie, care începu să-și închipuie că se adânceau mai mult în pădure și se îndepărtau în aceeași măsură pe drumul mare.

— Dacă știu drumu'? Oare n-am trăit aici atâta vreme? și de ce n-aș cunoaște drumu'? Se prea poate și să-l fi uitat, fiin'că asta era înainte de nenorocirea mea; da' sunt unele lucruri pe care omu' nu le uită niciodată, oricât de mult ar căuta să-i iasă din minte.

Între timp ajunseseră în adâncul unui petec de pădure. Copacii erau la oarecare depărtare unul de altul, iar la piciorul unuia din ei, un plop frumos, se afla un colnicel de flori sălbatice și mușchi, aidoma celui zugrăvit de poetul care a cântat Grasmere, în poezia sa închinată *Spinului*[1]. De îndată ce se văzu în locul acela, Madge Wildfire, cu mâinile împreunate deasupra capului și cu un țipăt pătrunzător ce aducea a râs, se azvârli numaidecât la pământ și rămase în nemișcare.

Primul gând al lui Jeanie fu să se folosească de această întâmplare care-i dădea prilej să fugă. Dar, o clipă, teama pentru soarta bietei făpturi cu minte rătăcită, care, gândea ea, putea să piară, dacă nu o ajuta cineva, fu mai puternică decât dorința de a fugi. Cu o sforțare a voinței care în starea ei poate fi numită eroică, vorbi cu glas liniștitor și se străduí să ridice această ființă pierdută. Izbuti anevoie și, în timp ce-o rezema de

[1] William Wordsworth, *The Thorn (Spinul)*, stanza 4–5.

copac, astfel încât să poată sta așezată, băgă de seamă cu uimire că fața acesteia, de obicei rumenă, era albă ca varul și scăldată în lacrimi. Deși se afla la rându-i în cea mai mare primejdie, Jeanie fu mișcată de starea tovarășei de drum; ba chiar și mai tulburată se simțea fiindcă întreg firul gândurilor șovăielnice și schimbăcioase ale bolnavei și felul cum aceasta se purta, îi îngăduiau să deslușească îndeobște o pricină care o îndemna ca, ei înseși, să-i arate bunăvoință și, deci, îi era recunoscătoare.

— Lasă-mă-n pace! Lasă-mă-n pace! zise biata tânără, atunci când durerea ei, ajunsă la culme, începu să se domolească. Lasă-mă-n pace!, mi-e mai bine când plâng. Nu pot să vărs lacrimi decât, poate, o dată sau de două ori pe an și totdeauna vin să stropesc cu ele brazda asta, ca florile să crească frumoase și iarba să fie verde.

— Dar ce ți s-a-ntâmplat? De ce plângi atât de amarnic?

— Mi s-au întâmplat destule, răspunde zăluda. Aș zice că mai mult decât poate să îndure un singur suflet de om, bietu' de el. Stai puțin și o să povestesc totu'; fiin'că-mi placi, Jeanie Deans... cineva te-a vorbit de bine, pe vremea aceea locuiam în Pleasaunts... Și-o să-mi amintesc totdeauna că mi-ai dat să beau lapte, când am stat pe jeltul lui Arthur toată ziulica și-o noapte-ntreagă și mă tot uitam doar oi zări corabia în care era cineva, un ins însemnat.

Aceste cuvinte îi aduseră aminte lui Jeanie că într-adevăr, într-o dimineață se speriase rău fiindcă în preajma casei părintești, la o oră timpurie a dimineții, îi ieșise în cale o tânără care-și pierduse mințile și cum se părea că nu făcea nimănui vreun rău, teama ei se preschimbă în milă și o ajutase pe nefericita rătăcitoare cu niște merinde, iar aceasta înfulecase la iuțeală cu pofta de lup a unei ființe înfometate. Întâmplarea, măruntă în felul ei, căpătă acum o nespusă însemnătate, dacă avea să iasă la iveală că rămăsese necontenit întipărită în mintea ființei miluite, laolaltă cu un gând bun pentru ea.

— Da, o să-ți povestesc totul, fiindcă ești fata unui om de treabă — Davie Deans cel cumpătat, știi, și poate că o să ai putința să mă înveți

cum să găsesc drumul îngust și cărarea cea dreaptă, fiin'că, știi, am ars cărămizi în Egipt și am umblat prin deșertul obositor al Sinaiului, zile multe și făr' de sfârșit. Da' de câte ori vorbesc despre greșelile mele, de rușine-s gata să-mi astup gura cu mâna. La aceste vorbe, își ridică ochii și zâmbi. Ciudat, zise... În zece minute, ți-am spus mai multe vorbe bune decât i-am spus maică-mii în zece ani... nu fiin'că nu-mi vin în minte, ba uneori le am chiar pe limbă, da' atunci iată, numai ce răsare diavolul și-mi șterge buzele cu aripa lui neagră și-mi pune palma-i mare și neagră pe buze... Fiin'că are palma mare și neagră, Jeanie... și-mi mătură gândurile mele bune și-mi ferecă vorbele frumoase, iar în locu' lor pune câteva cântece prostești și deșertăciuni fără rost.

— Încearcă, Madge, zise Jeanie, încercă să-ți liniștești cugetul și să-ți recunoști deschis păcatele și o să-ți ușurezi inima. Încearcă doar să-i ții piept diavolului și o să fugă din tine...[1] și nu uita că, așa mi-a spus vrednicul meu tată, nu se află diavol mai viclean decât gândurile noastre rătăcite.

— Și asta-i adevărat, fato, zise Madge ridicându-se brusc; și-o s-o apuc pe-un drum pe care o să-ți placă foarte mult să mergi... da' o să te țin strâns de braț de teamă ca Apollyon să nu treacă de-a curmezișul drumului, cum a făcut în *Călătoria Pelerinului*[2].

Așadar, se ridică și luând-o de braț pe Jeanie porni cu mers grăbit; iar în curând, spre bucuria nu tocmai mică a tovarășei de drum, ajunse la o cărare marcată, ale cărei cotituri părea să le cunoască prea bine. Jeanie se străduia să o aducă din nou pe făgașul mărturisirilor, dar toana lui Madge trecuse. De fapt, mai bine ca orice altceva, mintea acestei ființe bolnave se asemăna cu un maldăr de frunze uscate care, timp de

---

[1] Biblia, Iacob, 4:7.

[2] *The Pilgrim's Progress (Călătoria Pelerinului)*, roman alegoric de *John Bunydan*, (1628-1688), reprezentant al păturilor democratice ale puritanismului englez. Este descrisă călătoria eroului principal, Christian, care caută drumul spre Orașul Mântuirii. Cu ajutorul alegoriei este înfățișat un tablou al moravurilor din vremea Restaurației, dezmățul, corupția din acea epocă, care-și găsesc expresia în vestitul „Bâlci al deșertăciunilor".

câteva clipe pot să rămână neclintite, dar cea mai ușoară adiere le vântură și le risipește. Acum mintea ei era numai la parabola lui Bunian, fără să mai știe de nimic altceva și o dădea înainte, grozav de limbută.

— N-ai citit niciodată *Călătoria Pelerinului*, Jeanie? Tu ai să fii Christina — femeia — iar eu o să fiu Mercy, adică fata, fiin'că știi, Mercy era mai bălaie la față, și mai cu vino-ncoace decât tovarășa ei... și de-aș avea cu mine cățelușul meu, el ar fi Inimă Largă, călăuza lor, știi, fiin'că avea la fel de mult curaj, încât ar fi lătrat la oricine și orice era de douăzeci de ori mai mare ca el; iar din asta i s-a tras și moartea, fiin'că l-a mușcat de călcâie pe caporalul MacAlpine, într-o dimineață, pe când mă târau spre Casa Gărzilor și caporalu' MacAlpine l-a omorât pe cuțu— cuțu al meu cel credincios, cu toporu' lui Lochaber... dracu' să-i ciugulească carnea de pe ciolanele lui de mocan.

— Vai, rușine, Madge... zise Jeanie, n-ar trebui să spui asemenea vorbe.

— E foarte adevărat, spuse Madge, și clătină din cap; da' atunci n-ar trebui să mă gândesc la Snap, cățelușu' meu săracu', cum l-am văzut că trăgea să moară-n șanț. Da' tot bine e, fiindcă în timpul vieții suferea de frig și de foame, iar în groapă toți își află odihna... odihnește cu-țu-cuțu, și sărmanu' meu prunc, și odihnesc și eu.

— Pruncul tău? făcu Jeanie care-și închipuia că o asemenea discuție — dacă lucrul era adevărat — negreșit o va liniști pe tovarășa ei.

Se înșela, totuși, fiindcă Madge se aprinse la față și răspunse oarecum mânioasă:

— Pruncul meu? da, bineânțeles, al meu. Și de ce n-aș avea și eu un prunc și de ce nu l-aș pierde la fel ca surioara ta cea frumosă, Crinul de la Saint-Leonard's?

Lui Jeanie răspunsul îi trezi spaima și fu dornică să potolească furia pe care fără voia ei o iscase.

— Îmi pare tare rău, pentru nenorocirea care te-a lovit... era o binecuvântare, adică ar fi putut să fie o binecuvântare, de n-ar fi fost mama; da' maică-mea e o femeie cam nu știu cum. Înțelegi, era un țărănoi bătrân

care avea puțin pământ și pe deasupra o mulțime de bani. Leit bătrânu' domn Minte Slabă[1] sau domnu' Împleticilă, pe care Inimă Largă l-a scăpat din mâna lui Ucide-Binele, uriașu', când acesta se pregătea să-l ucidă și gata era să-i curețe oasele de carne, fiin'că Ucide-Binele era de felu' său un căpcăun[2]... și Inimă Largă l-a mai ucis și pe uriașu' Deznădejde, da' eu cred că Deznădejde a înviat, orice ar zice cartea de povești... uneori mă pomenesc că-și face de lucru în inima mea.

— Bine, și așa cu țărănoiul acela bătrân, zise Jeanie, fiindcă ceea ce-o durea pe ea era să ajungă la acel miez de adevăr din povestea lui Madge, despre care bănuia că se împletea într-un fel nemaipomenit cu soarta lui Effie. Își dorea, de asemenea, ca mintea tovarășei de drum să fie absorbită de o povestire care să poată fi depănată cu glas mai scăzut, fiindcă se temea strașnic că sunetele înalte ale vocii lui Madge în timp ce sta de vorbă cu ea să nu o îndrume pe maică-sa sau pe tâlhari în căutarea lor.

— Și așa cu țărănoiul acela bătrân, zise Madge, repetând vorbele ei. Tare-aș vrea să fi văzut cum se clătina de pe un picior pe altul, șontâc-șontâc, de parcă fiecare din cele două picioare ale lui ar fi fost ale altcuiva... da' Nobilul George putea să-l maimuțărească de minune. Ei, cum mai râdeam când îl vedeam pe George cum șontăcăia la fel ca el... nu știu, da' cred că atunci am râs mai zdravăn decât acum, cu toate că, poate, nu chiar așa de mult.

— Și cine era Nobilul George? întrebă Jeanie, care încerca să o tragă din nou spre povestirea începută.

— A, unul care se numea Geordie Robertson, pe vremea când era la Edinburgh. Da' nici ăsta nu e numele lui adevărat. Pe el îl cheamă... Da ce-i treaba ta cum îl cheamă, zise de parcă și-ar fi amintit dintr-o dată

[1-2] Episodul face parte din *Călătoria Pelerinului*, partea a II-a (1684), ed. J.B. Wharey și R.Sharrok, 1960, p. 266.

ceva. Ce tot întrebi de numele oamenilor? Ai de gând să-ți vâr cuțitu' între coaste, cum spune mama?

Și fiindcă vorbele acestea fură spuse cu glas amenințător și însoțite de un gest asemenea, Jeanie se grăbi să o încredințeze că întrebarea ei fusese pusă întâmplător și nu urmărea nimic rău, iar Madge Wildfire urmă, oarecum împăcată:

— Să nu întrebi niciodată numele oamenilor, Jeanie, înseamnă lipsă de bună-creștere, am văzut uneori câte șase inși deodată în casa maică-mii, și nici unul nu-i spunea celuilalt pe nume; iar Daddie Ratton zice că nici nu se află pe lume dovadă de mai proastă-creștere decât să-ntrebi omu' cum îl cheamă, poate fiin'că pârgarii ăia te chinuie întotdeauna cu întrebări plicticoase — l-ai văzut pe cutare sau cutare; și dacă nu știi cum îi cheamă, nu poți să mai fi întrebat despre asta.

La ce școală ciudată, unde sunt luate asemenea măsuri de prevedere necunoscute altora, împotriva urmăririi prin lege, a fost crescută această biată făptură, se întreba în sinea ei Jeanie. Ce-ar gândi oare tatăl meu sau Reuben Butler dacă le-aș spune că se află pe lume oameni de felul acesta? Și să înșeli mintea lesne crezătoare a acestei făpturi smintite! O, de m-aș vedea vie și nevătămată acasă, în mijlocul alor mei, oameni credincioși și cinstiți! Și-l voi binecuvânta pe Domnul, până la ultima mea suflare, fiindcă a făcut să mă nasc printre cei care trăiesc cu frica de Dumnezeu și în umbra aripii Sale.

O trezi din aceste gânduri râsul nebunesc al lui Madge, care văzuse o cotofană ce țopăia de-a curmezișul drumului.

— Ia te uită-l așa avea obiceiul să bată țara și boșorogu' meu drăguț, da' nu păsea chiar atât de ușor, n-avea, cred, aripi care să vină-n ajutorul picioarelor lui bătrâne. Da' cu toate astea gândeam că se cuvenea să-l iau de bărbat, că de nu, mama m-ar fi omorât. Atunci a început povestea cu bietul meu copilaș și mama a socotit că pruncu' o să-l asurzească pe bătrân cu țipetele lui ca de cimpoi și s-a descotorosit de el, l-a pus bine, acolo, sub movilița aceea de iarbă, doar ca să nu mai stea în calea

nimănui; și cred că a îngropat în locu' acela și mintea mea, fiin'că de atunci n-am mai fost chiar ca înainte. Și ia gândește-te, Jeanie, după ce mama și-a dat atâta osteneală, Johny Drottle, ramolitu' acela slab de minte, a strâmbat din nas și o vorbă nu mi-a spus! Da' puțin îmi pasă de el, fiin'că de-atunci am dus viață veselă și nu-i domn cilibiu care să mă privească fără să crezi că o să pice de pe cal de mult ce i-am căzut cu tronc. Știu unii care au băgat mâna-n buzunar și mi-au dat dintr-o dată șase *pence*, doar de dragu fetei mele cu vino-ncoce.

Vorbele acestea îi dădură lui Jeanie putința să arunce o privire melancolică asupra poveștii lui Madge. O cerea de nevastă un ins bogat care-i dăduse târcoale, privit cu bunăvoință de mama ei atunci când îi făcea ochi dulci, în ciuda neajunsurilor legate de bătrânețea și metehnele sale. Fusese ademenită de un nemernic desfrânat și ca să-i ascundă rușinea, și să dea o mână de ajutor la încheierea acestei căsătorii prielnice pentru fiica ei, maică-sa nu șovăise să nimicească rodul legăturii lor tainice. Era cât se poate de firesc ca o asemenea faptă să ducă la rătăcirea deplină a unei minți, pe care, de felul ei, o tulburau o flușturatică nestatornicie și o trufașă deșertăciune; și aceasta era într-adevăr povestea nebuniei lui Madge Wildfire.

CAPITOLUL XXXI

„Și astfel, scăpați de primejdie,
eliberați de teamă,
Păsîră de-a-curmezișul curții
Și tare bucuroși erau."
Christabel[1]

Pe când urmau cărarea aleasă de Madge, Jeanie Deans băgă de seamă, spre marea ei încântare, că în drumul lor se iveau mai multe semne care vădeau că pământul era cultivat, iar la oarecare depărtare, înconjurate de un pâlc de copaci, se vedeau acoperișurile de țiglă ale caselor, cu fumul lor albăstrui, înălțat ca niște mici coloane. Cărarea ducea într-acolo și de aceea, în timp ce Madge își urma drumul, Jeanie hotărî să nu-i mai pună întrebări; fiindcă mintea ei pătrunzătoare luase seama că astfel era în primejdie să-și supere călăuza sau să-i trezească bănuieli, ce pot înrâuri îndeosebi niște ființe care și-au pierdut dreapta judecată, ca Madge.

Așadar, fără ca nimeni să o oprească, Madge trăncănea mai departe, îndrugând nebunește vorbe fără șir, izvodite de plăsmuirea ei rătăcită; iar când o apuca o asemenea toană, era mult mai vorbăreață, istorisea mai deschis propria-i viață, sau cea a altora, decât atunci când se încerca, prin întrebări puse de-a dreptul sau mijlocit[2], să se scoată de la ea niște lămuriri cu privire la cele de mai sus.

— Ciudat, spuse, da' uneori sunt în stare să vorbesc despre micuțul meu și somnu' lui de veci, de parcă ar fi fost copilu' altuia nu al meu,

---

[1] S.T.Coleridge, *Christabel*, II, 135–136.

[2] Autorul se referă, probabil, la interogatoriul încrucișat, ce constă din întrebările procurorului și apărării, puse simultan.

iar alteori sunt gata să mi se frângă inima din piept de dorul lui. Ai avut vreodată un copil, Jeanie?

Jeanie răspunse că nu.

— Da, da' soră-ta a avut totuși... și mai știu și ce s-a ales de el.

— În numele lui Dumnezeu, zise Jeanie, care uită de felul cum hotărâse mai înainte să se poarte, spune-mi doar ce s-a întâmplat cu pruncul acesta nefericit, și...

Madge conteni din mers, o țintui cu o privire aspră și izbucni într-un râs nebun.

— Aha, fato, prinde-mă dacă poți, ușor te mai face omu' să crezi orice. Cum să știu ceva despre copilașu' surorii tale? Fetele n-ar trebui să aibă de-a face cu copii, pân'ce se mărită... și atunci toate suratele și cumetrele rele de gură vin și chefuiesc de parc-ar fi cea mai veselă zi din câte au fost pe lume. Se zice că pruncii fetelor sunt feriți de rele. Da' știu eu, despre pruncu' surioarei tale și despre al meu, nu se putea spune așa ceva; dar astea-s povești care te fac să plângi când le auzi... Trebuie doar să cânt ceva, ca să nu-mi pierd curajul. E un cântec pe care Nobilu' George l-a făcut despre mine, de mult, când m-am dus cu el la praznicul de la Lockington[1], ca să-l văd jucând pe scenă,îmbrăcat frumos, împreună cu actorii. N-ar fi fost lucrul cel mai rău pe care ar fi putut să-l facă, dacă în seara aceea m-ar fi luat de nevastă, așa cum făgăduise — mai bine ia-ți nevastă din vecini decât s-o aduci de departe, cum se spune în Yorkshire... poate să bată drum mai lung și s-o nimerească mai rău, da' asta cântecului îi e totuna.

„Sunt Madge de la țară, sunt
Madge de la oraș,
Și sunt Madge a flăcăului
pe care-s bucuroasă că-l iubesc...

[1] Serbare ce avea loc în ținutul Leicestershire.

Ducesa de Beever[1]*, poate*
să strălucească, acoperită de diamante,
dar inima ei nu-i nici pe
jumătate la fel de veselă cum e a mea,
Sunt regina prazniculuí și Doamna
Lunii Mai,
Conduc hora jucăușă din
jurul stâlpului de Arminden[2]*;*
Fulgerul de vară ce străluce
atât de liber și minunat
N-a fost nicicând la fel de vesel sau
frumos ca mine.“

— Dintre toate cântecele mele, ăsta-mi place cel mai mult, urmă zăluda, fiindcă a fost făcut de el. Îl cânt adesea și poate de aceea lumea-mi zice Madge Wildfire. Răspund întotdeauna când oamenii-mi spun așa, cu toate că nu e numele meu, fiin'că la ce bun să-ți faci necazuri?

— Da' măcar n-ar trebui să cânți în timpul Sabatului, zise Jeanie, care, în ciuda suferinței și neliniștii ei, nu-și putea stăpâni revolta față de purtarea tovarășei de drum, mai ales fiindcă acum se apropiaseră mult de sătucul pe care-l zărise de departe.

— Da! azi e duminică, zise Madge. Maică-mea duce o asemenea viață de face din noapte zi, încât nu poți să ții socoteala zilelor săptămânii și nu mai știi când e sâmbătă și când e duminică. Și-apoi, asta-i o treabă la care țineți morțiș, voi liberalii, în Anglia oamenii cântă când au chef. Pe deasupra, tu ești Christiana iar eu sunt Mercy, și doar știi, că în timp ce mergeau pe drum, ele cântau. Și pe loc înălță unul din cântecele lui Bunyan:

---

[1] Ducesa de Ruthland. Ducele de Ruthland poseda moșii în Belvoir, pronunțat Beever.
[2] Stâlp în jurul căruia se dansează de 1 Mai, în Anglia.

„Cine-i la pământ nu mai poate
cădea,
Cine-i de jos n-are a se teme de
trufie;
Cel umil în veacul veacurilor
Îl va avea de călăuză pe Domnul.
Osânza e o povară pentru
Cei ce merg în pelerinaj;
Aci puțin, și fericire în
viața de apoi
E tot ce poate fi mai bun,
în veacul veacurilor."[1]

— Și știi, Jeanie că în cartea asta, *Călătoria Pelerinului*, sunt o mulțime de lucruri adevărate. Băiatul care cântă cântecul ăsta, păștea oile tatălui său în Valea Umilinței și domnul Inimă-Largă zice că ducea o viață mai fericită și avea în sân mai multe fire din planta aceea numită tihna inimii, decât cei îmbrăcați în catifea și mătase și arătoși, ca mine.

Jeanie Deans nu citise niciodată fantastica și încântătoarea alegorie de care amintea Madge, Bunyan era, într-adevăr, un calvinist dârz dar mai făcea și parte dintr-o congregație baptistă, astfel încât scrierile sale nu-și aveau locul pe polița unde David Deans își păstra cărțile lui despre divinitate. Madge însă, cunoscuse bine după câte se părea, într-o anumită perioadă a vieții ei, cele mai larg răspândite dintre operele sale, care arareori nu izbutesc să aibă o mare înrâurire asupra copiilor și celor din păturile de jos.

— Sunt sigură, urmă ea, aș putea chiar prea bine să spun că vin din Orașul Deșertăciunii, fiin'că mama mea e Doamna Ochii-liliacului, iar Frank Levitt și Tyburn Tam ar putea fi asemuiți cu Bănuiala și Vina,

---

[1] *The Pilgrim's Progress*, Partea a II-a, ed. cit., p. 238.

care au venit în goana calului și cu un ciomag mare l-au trântit la pământ pe bietul pelerin și i-au furat o legătură cu bani, unde-și avea cei mai mulți dintre banii lui de cheltuială, treaba asta au făcut-o multora, și-o s-o mai facă. Da' acum o să mergem la casa Tălmaciului, fiin'că știu un om care le tălmăcește foarte bine pe toate; ochii lui sunt înălțați spre cer, ține în mână cea mai bună dintre cărțile din lumea asta, pe buze are scrisă legea adevărului, și stă în picioare, de parc-ar stărui pe lângă oameni pentru ceva. O, de-aș fi ascultat ce-mi spusese, n-aș fi ajuns niciodată oropsită cum sunt! Da' acum s-a terminat. Însă o să batem în poartă, și atunci paznicu' o s-o lase pe Christiana să intre, da' Mercy o să rămână afară... așa că o să stau la ușă o să tremur și o să plâng, pân'ce Christiana — adică tu, Jeanie — o să pui o vorbă bună pentru mine; și-apoi Mercy, adică eu, știi, o să leșin; drept care Tălmaciul... da, Tălmaciul, adică domnu' Staunton însuși o să iasă și o să mă ia de mână pe mine... pe sărmana, pierduta, nebuna de mine — și o să-mi dea o rochie, și o bucată de fagure, și o sticluță cu băutură tare, ca să mă trezească din leșin... și după aceea vremurile bune de altădată o să se întoarcă și n-o să fie alții mai fericiți ca noi, pe lumea asta.

Prin încâlceala de gânduri, adunate la întâmplare, ce ieșeau la iveală, în vorbele lui Madge, Jeanie socoti că întrevedea un țel demn de luat în seamă — strădania ei de a dobândi iertare și sprijin din partea cuiva căruia îi greșise; o încercare sortită să aibă mai mulți sorți de izbândă decât toate cele de până acum, menită să le aducă pe făgașul unde aveau să se întlnească din nou cu legea și să se afle sub oblăduirea acesteia. De aceea, Jeanie luă hotărârea să se lase călăuzită de Madge, atâta timp cât starea acesteia îi dădea mult temei să spere și-apoi, după împrejurări, să facă în așa fel încât să se salveze pe ea însăși.

Acum se aflau în apropiere de sat, în fața uneia din acele frumoase priveliști, atît de adeseori întâlnite în vesela Anglie, unde căsuțele, în loc să fie zidite în linie dreaptă de o parte și de alta a drumului mare, acoperit de praf, se înalță în grupuri desprinse unele de altele, printre

care sunt răspândiți nu numai stejari și ulmi cu coroana întinsă, ci și pomi fructiferi, iar foarte mulți dintre aceștia erau înfloriți în acele zile, astfel încât boschetele păreau smălțuite cu florile lor roșii și albe. În mijlocul cătunului se ridica biserica parohiei cu mica ei turlă gotică, din care la această oră răzbătea dangătul clopotelor ce chemau la slujba de duminică.

— O să așteptăm aici până când lumea o să se adune înlăuntrul bisericii — ține minte, Jeanie, în Anglia, ei spun biserică, nu *kirk* — fiin'că, dac-aș merge mai departe și m-aș băga printre ei, toți puștii, băieți și fete, ar țipa și s-ar lua după Madge Wildfire, tartori mici ce sunt! iar paraclisierul s-ar răți la noi de parc-ar fi vina noastră. Pot să-ți spun că țipetele lor îmi sunt la fel de nesuferite ca și lui; zău că de multe ori, când o țin tot așa, le doresc să aibă un cărbune încins în gât, ca să nu mai țipe cum țipă.

Fiindcă-și dădea seama că, după peripețiile nopții trecute, propriile-i veșminte arătau răvășite și avea drept călăuză o ființă cu straie și purtări caraghioase, și cum înțelegea că era un lucru de mare însemnătate ca povestirea ei să trezească luarea-aminte și să fie ascultată cu răbdare de către cineeva în măsură să o ocrotească, Jeanie încuviință numaidecât ideea lui Madge — să se odihnească sub copacii care, deocamdată, încă le mai ascundeau de privirile altora, până când, la începutul slujbei, aveau să aibă prilejul să intre în cătun fără alai. Se împotrivi cu atât mai puțin cu cât Madge dăduse a înțelege că nu acesta ea satul unde se afla sub pază mama ei, iar cei doi bandiți erau plecați într-altă parte.

Se așeză, așadar, sub un stejar și ajutată de un curs de apă domol, stăvilit de săteni în folosul lor, și care-i slujea de oglindă naturală, începu — lucru nu tocmai neobișnuit pentru o fată scoțiană din lumea ei — să se dichisească în aer liber și, atât cât îi îngăduiau locul și împrejurările, să-și pună în bună rânduială îmbrăcămintea, așa murdărită și răvășită cum era.

Curând își dădu totuși seama că avea de ce să-i pară rău că se apucase de-o asemenea treabă, oricât de cuviincioasă și de mare trebuință

era în clipa aceea, și dată fiind tovărășia în care se afla. Printre alte semne de nebunie ce le vădea, Madge Wildfire mai nutrea și o părere nemăsurat de bună despre acele farmece ale ei, aflate, de fapt, la obârșia nenorocirii abătute asupra-i, iar aidoma unei plute pe lac, legănate de valuri, mintea îi flutura de ici-colo și se lăsa mânată la întâmplare de orice nou îndemn, așa că, de îndată ce văzu cum Jeanie își netezea părul, își îndrepta boneta, își curăța de praf încălțămintea și hainele, își potrivea basmaua de la gât, mănușile și restul îmbrăcămintii, prinse s-o maimuțărească plină de râvnă, și începu să se împodobească și să se împopoțoneze cu zdrențele și rămășițele unur jalnice farafastâcuri sărăcăcioase, pe care le scoase dintr-o bocceluță, iar când și le puse pe ea, o făcură să arate de zece ori mai ciudată și schimonosită decât înainte.

Jeanie gemu în adâncul inimii, dar nu îndrăzni să se amestece într-o treabă atât de spinoasă. De-a curmezișul beretei bărbătești sau a pălăriei de călărie pe care o purta, Madge își puse o pană albă, ruptă și murdară, încrucișată cu o alta, pierdută în drumul său de un păun. Pe rochia ei — un fel de costum de călărie — cusu, prinse în ace cu gămălie și se asigură în fel și chip că nu va cădea, un volan mare de flori artificiale, toate sfărâmate, boțite și mânjite, care la început împodobise o doamnă din înalta societate, apoi ajunsese la camerista ei și-i uluise prin strălucirea lui pe cei obișnuiți să mănânce în sala de mese pentru servitorii casei. După aceea, pe un umăr fu azvârlită numaidecât și lăsată să cadă în juru-i, precum o bandulieră sau o diagonală, o eșarfă țipătoare, de mătase galbenă, garnisită cu fluturași și steluțe, ce așișderi își făcuseră veacul și s-ar fi putut lăuda că fusese dată mai departe de către o persoană de viță nu mai puțin nobilă. În clipa următoare, Madge își scoase pantofii de rând, grosolani, pe care îi purta, și îi înlocui cu o pereche din satin murdar, garnisiți cu paiete și brodați ca să se armonizeze cu eșarfa și prevăzuți cu tocuri foarte înalte. În timpul plimbării ei de dimineață, Madge tăiase o nuia de salcie, aproape la fel de lungă ca varga cu care pescuiește un băiețandru. Nuiaua aceasta, se apucă să o cojească, și de

îndată ce joarda fu preschimbată într-o baghetă asemănătoare aceleia pe care Marele Vistier sau Lordul însărcinat cu organizarea ceremoniei de încoronare a regilor Angliei o poartă când apare în lume, îi spuse lui Jeanie că, după părerea ei, acum arătau cuviincios, așa cum trebuie să arate duminică dimineață niște femei tinere și că, deoarece clopotele încetaseră să bată, era gata să o însoțească la Casa Tălmaciului.

Jeanie oftă cu amărăciune la gândul că-i va fi dat ca, în ziua Domnului și la vremea slujbei, să se arate pe ulița unui sat locuit de atâta poporime, împreună cu o ființă atât de caraghioasă; dar nevoia nu cunoaște lege, întrucât, fără să se certe de-a binele cu nebuna, ceea ce, în aceste împrejurări nu era nimerit, nu vedea cum altfel ar fi putut să scape de o asemenea tovărășie. Cât despre biata Madge, încrezută și cu desăvârșire încântată din pricina rochiei uluitor de strălucitoare ce-o purta și fiindcă arăta minunat, nu-și mai încăpea în piele de bucurie. Intrară în sătuc fără să le vadă nimeni în afară de o bătrână, care „chioară aproape ca un orbete"[1], cum era, nu-și dădu seama decât că trecea ceva foarte frumos și-i făcu lui Madge o reverență la fel de adâncă, precum unei contese. Lui Madge, care se simțea plină de sine, atâta îi mai lipsea. Pășea sclifosită, călca măsurându-și pașii, zâmbea, surâdea plină de moft și, aidoma unei nobile însoțitoare, care și-a luat sarcina să călăuzească o domnișoară din provincie, aflată la prima ei călătorie în Capitală, în înalta ei bunăvoință, îi făcea lui Jeanie Deans semn cu mâna să înainteze.

Jeanie o urmă răbdătoare și cu privirea ațintită în pământ ca să-și cruțe chinul de a privi prostiile pe care le făcea tovarășa ei de drum; dar tresări în clipa când, după ce urcă două-trei trepte, se trezi în cimitir și văzu cum Madge o lua drept spre ușa bisericii. Cum Jeanie nu avea poftă să pătrundă în asemenea tovărășie printre credincioșii adunați acolo, se abătu de pe potecă și spuse cu glas hotărât:

---

[1] Este expresia lui Lancelot Gobbo, în *Negustorul din Veneția*, de Shakespeare, II, 2, 32.

— Madge, eu o să aștept aici până se termină slujba, dacă dorești, poți să te duci singură.

Și cu aceste vorbe, era gata să se așeze pe o lespede de mormânt.

Madge se afla puțin înaintea lui Jeanie când aceasta se abătu de pe potecă; dar schimbându-și deodată drumul, porni cu pași mari după ea și, aprinsă la față de mânie, o ajunse din urmă și o apucă de braț.

— Îți închipui tu, ticăloasă și nerecunoscătoare ce ești, că o să te las să stai pe mormântul tatălui meu? Chiar dracu' de te-ar băga acolo înăuntru, dacă nu te ridici și nu vii cu mine la Casa Tălmaciului, adică în casa lui Dumnezeu, îți smulg eu zdrențele de pe spinare.

Și-și potrivi vorba cu fapta; fiindcă numai ce-o înhăță că-i și smulse lui Jeanie boneta de paie pe care o aruncă într-un bătrân arbore de tisă, unde se agăță zdravăn, iar pe deasupra îi mai smulse și un smoc de păr. La început, Jeanie se simți îmboldită să țipe, dar fiindcă-și dădu seama că ar putea fi vă.ămată din greu înainte să apuce să-i vină careva în ajutor, deși biserica era atât de aproape, socoti mai cuminte să o urmeze pe nebună în mijlocul enoriașilor, unde ar fi avut putința să scape într-un fel sau altul din mâna acesteia, sau măcar să fie pusă la adăpost de furia ei.

Dar când, umilă, îi dădu a înțelege că se învoia să o întovărășească, judecata schimbăcioasă a celei care o călăuzea o și luase pe un alt făgaș. Cu o mână o ținea strâns pe Jeanie, iar cu celaltă arătă spre inscripția de pe lespedea de mormânt și-i poruncea să o citească. Jeanie se supuse și citi:

„Acest monument a fost înălțat în amintirea lui Donald Murdockson din regimentul regal XXVI sau Cameronian, un creștin adevărat, soldat viteaz și slujitor credincios, de către recunoscătorul său stăpân, Robert Staunton."

— Ai citit foarte bine; chiar așa scrie, zise Madge, a cărei mânie, acum potolită, se preschimbase într-o tristețe adâncă și cu un mers ce, spre marea bucurie a lui Jeanie, vădea o deosebită liniște și jale, își duse tovarășa spre ușa bisericii.

Era una dintre acele vechi biserici parohiale în stil gotic, adeseori întâlnite în Anglia, poate cele mai îngrijite, cuviincioase și respectabile locuri de cult care se află pe întreg cuprinsul creștinătății. Totuși, deși pe dinafară biserica avea o înfățișare gravă și cuviincioasă, Jeanie era mult prea credincioasă preceptelor bisericii presbiteriene ca să intre într-un lăcaș de cult episcopal și în orice altă împrejurare s-ar fi gândit că vede sub portic venerabila figură a tatălui ei, care-i făcea semn cu mâna să se îndepărteze și-i spunea cu glas solemn: „Nu-ți mai apleca urechea, copila mea, la învățătura ce dă loc la abatere de la cuvântul Cunoașterii". Dar în clipa de față, cuprinsă de tulburare și spaimă, își căuta scăparea în acest neîngăduit lăcaș de rugăciune, așa cum animalul hăituit mânat de primejdia ce plutește deasupra capului său, cată uneori adăpost într-o așezare omenească, sau în alte locuri cât se poate de străine firii și obiceiurilor sale. Nici măcar orga și unul sau două flaute ce întovărășeau cu sunetele lor recitarea psalmilor, nu o împiedicară să-și urmeze călăuza către sanctuarul bisericii.

De îndată ce Madge puse piciorul pe pardoseală și-și dădu seama că lumea din biserică o privea cu luare-aminte, purtarea ei năstrușnică se arătă din nou, nu mai puțin ciudată, după ce, o clipă, un strop de melancolie îi luase locul. Nu pășea, ci mai degrabă plutea, pe când străbătea nava bisericii, printre strane, împreună cu Jeanie pe care o ținea strâns de mână, în timp ce o târa după ea. Într-adevăr, Jeanie ar fi fost bucuroasă să se strecoare pe delături, în strana cea mai apropiată de ușă și să o lase pe Madge să urce în felul ei și de una singură spre locurile de cinste ale bisericii; dar, își spunea, aceasta era peste putință, decât dacă i s-ar fi împotrivit strașnic, lucru nelalocul său acolo și în clipa aceea și, deci, ținută prizonieră, fu dusă de-a lungul întregii biserici, de către caraghiosa-i îndrumătoare, care, cu pleoapele întredeschise, un zâmbet căutat pe buze și o mișcare plină de ifose a mâinilor, pe măsura mersului delicat și fandosit, cum îi făcea plăcere să umble, părea măgulită fiindcă întreaga congregație privea cu ochi mari, plină de o uimire stârnită, fără

doar și poate, de asemenea arătare, și între timp răspundea prin înclinări din cap și ușoare reverențe făcute unora dintre cei de față, chipurile, niște cunoștințe mai vechi.

Privitorii erau și mai izbiți de caraghioslâcul fără noimă a lui Madge, datorită contrastului ciudat dintre ea și acea tovarășă de drum care, cu ochii în pământ, părul ciufulit și o față roșie de rușine, era târâtă, ca să spunem așa, triumfal, în urma ei.

Din fericire, fumurile lui Madge fură curmate brusc, când în drumul ei întâlni figura pastorului, care ațintì asupra-i o privire ce vădea hotărâre, milă și mustrare. Madge deschise iute o strană liberă, aflată întâmplător în preajmă și intră, târând-o după ea și pe Jeanie.

În timp ce cu picioarele o tot lovea pe Jeanie peste țurloaie, ca să-i dea a înțelege că trebuia să-i urmeze pilda, își sprijini o clipă capul în mâini. Cum Jeanie nu mai văzuse acest fel de a-și arăta smerenia gândurilor nu încercă să facă la fel, ci aruncă în jur o privire încremenită de o dureroasă nedumerire, pe care vecinii, judecând după tovarășa ei, o puseră în chip foarte firesc pe seama unei minți rătăcite. Toți cei aflați chiar alături de ele se traseră îndărăt de lângă această pereche nemaipomenită, atât cât le îngăduiau marginile propriilor strane; un singur bătrân nu apucă, însă, să se retragă destul de mult ca Madge să-l poată ajunge, și înainte ca ea să-i smulgă din mână cartea de rugăciuni, pentru a-i afla care era capitolul din Scriptură ce se citea în ziua aceea. Apoi ridică trebnicul, găsi în carte slujba zilei și cu mișcări ale mâinilor și purtări de-o înflăcărare ce întrecea orice măsură îi arătă lui Jeanie capitolele citite în timpul slujbei, pe când, cu o voce atât de tare încât acoperea vocile celorlalți, dădea totodată răspunsuri la ritual.

În pofida rușinii și a supărării ce-o simțea fiindcă se vedea astfel, sub ochii tuturor, într-un lăcaș de rugăciune, Jeanie nu putea și nici nu se încumeta să uite că era nevoie să se arate din nou bărbată, așa încât să cate în jur și să cumpănească cui ar trebui să-i ceară să o apere, de îndată ce slujba va lua sfârșit. Prima ei alegere se îndreptă în chip firesc

către pastor și fu întărită în hotărârea luată fiindcă observă că era un domn în vârstă, cu o înfățișare și purtări demne, care oficia slujba grav, netulburat și cuviincios și izbutea astfel, ca membrii mai tineri ai congregației, abătuți de la ritual prin purtarea năstrușnică a lui Madge, să ia din nou aminte la slujbă. De aceea Jeanie, așa cum se cuvenea, se hotărî ca, la sfârșitul slujbei, către el să se îndrepte.

Ce-i drept, o cam izbea stiharul, despre care auzise vorbindu-se atât de mult, dar niciodată nu-l văzuse purtat de un propovăduitor al Cuvântului divin. Și apoi, o punea în încurcătură ținuta celorlați în timpul diferitelor părți ale ritualului, cu atât mai mult cu cât Madge Wildfire, pentru care aceste atitudini păreau un lucu obișnuit, nu pierdea prilejul să o supună la instrucție — când o trăgea în sus, când o îmbrâncea în jos, sârguincios și cu mare zarvă, ceea ce, Jeanie își dădea seama, făcea ca amândouă să fie ținta unor priviri pline de o luare-aminte greu de îndurat. Dar, în ciuda acestor neajunsuri, hotărârea ei precaută în această situație anevoioasă, fu să imite cum putea mai bine gesturile celor din jur. Profetul, își spuse, îi îngăduise lui Naaman Sirianul să se închine chiar și în casa lui Rimmon[1]. Desigur, dacă eu, aflată la mare strâmtoare, îl preaslăvesc pe Dumnezeul părinților mei, în propria-mi limbă, deși într-un fel ce mie-mi pare ciudat, Domnul îmi va ierta fapta.

Iar hotărârea ei ajunse atât de neclintită încât, pe când se trăgea cât mai departe de Madge, în măsura în care strana îi îngăduia acest lucru, se străduia ca, stăpânită și gravă, numai ochi și urechi la cele petrecute în jur, să dea dovada unui cuget ce se voia cufundat în pioasă reculegere. Tartorița care o chinuia nu i-ar fi îngăduit să stea liniștită, dar o birui oboseala și adormi bușteau în celălalt capăt al stranei.

Deși, fără să vrea, nu-i ieșea din minte situația ei în acele clipe, Jeanie se sforță să ia aminte la o predică plină de judecată nesovăitoare și bine alcătuită, depre foloasele învățăturii creștine în viața de toate

[1] Biblia, 2 Regii, 5: 18.

zilele, pe care nu putea să nu o încuviințeze, deși era așternută pe hârtie de la un capăt la celălalt, iar predicatorul citea, în ciuda faptului că o rostea cu un glas și gesturi foarte deosebite de acelea ale lui Boanerges[1] Stormheaven, predicatorul mult iubit al lui Deans. Predicatorului nu-i scăpă fața gravă și senină cu care Jeanie își pleca urechea la spusele sale. Când o văzu intrând pe Madge Wildfire, se temuse de vreo tulburare, astfel încât, ca să o preîntâmpine atât cât îi sta în putință, își întorcea adesea privirea spre acea parte a bisericii unde Jeanie ședea împreună cu Madge și, cum, își dădu seama că, deși lipsa bonetei și situația grea în care se găsea făceau ca fața celei dintâi să arate ciudat, încremenită de spaimă, aceasta se afla, totuși, într-o stare sufletească mult deosebită de cea a tovarășei ei. Când lăsă congregația să se împrăștie, nu-i scăpă că tânăra privea înnebunită de groază în jur, parcă n-ar fi fost sigură de calea pe care ar fi trebuit să o urmeze și băgă de seamă cum se apropie de unul sau doi dintre enoriașii săi, cei cu o figură mai cumsecade decât ceilalți, de parcă ar fi vrut să le spună ceva, și cum se dădu îndărăt sfioasă de îndată ce văzu că aceștia păreau să se ferească de ea și o ocoleau. Omul bisericii era încredințat că în toate acestea se ascundea ceva nemaipomenit și, ca un ins milostiv și un bun pastor creștin, hotărî să cerceteze mai amănunțit cum stăteau lucrurile.

---

[1] Nume de inspirație biblică; „...și îi porecli Boanerges, adică Fiii tunetului", Marc, 3:17.

CAPITOLUL XXXII

„În acel an, tăia și spânzura acolo
un mitocan voinic — un cerber mânios."
Crabbe[1]

Pe când domnul Staunton, căci așa se numea acest vrednic slujitor al bisericii, își scotea roba, în sacristie, Jeanie era pe cale să se certe deschis cu Madge.

— Trebuie să ne întoarcem numaidecât la hambarul mămunei, zise Madge; o să-ntârziem din cale-afară și mama o să se-nfurie.

— Nu mă întorc cu tine, Madge, zise Jeanie, în timp ce scotea o guinee pe care i-o întindea; îți sunt foarte îndatorată, dar trebuie să-mi urmez calea.

— Și eu care am bătut atâta drum de-acasă pentru plăcerea ta, târfă nerecunoscătoare ce ești, iar când m-oi întoarce acasă, mama o să-mi spargă capu' și astea toate numai de dragu' tău! Da' las' că te despăgubesc eu...

— Luați-o de-aici, pentru Dumnezeu! e nebună, spuse către un bărbat care stătea pe lângă ele.

— Ei, ei, răspunse mocofanul, asta cam bănuiesc eu, da' cred că cin' se-aseamănă se adună. Cu toate astea, Madge, te sfătuiesc să nu pui mâna pe ea, că altfel îți dau una-n ureche.

Câțiva enoriași, oameni de jos, se strânseră în jurul celor două străine și din rândul băieților se înălța strigătul: „Iese cu bătaie între Madge Murdockston, nebuna și altă Bess din Bedlam". Dar în timp ce puștimea se aduna, în dorința omenească de a vedea cât mai mult cu putință din

[1] Crabbe, *The Borough (Orășelul)*, Scrisoarea a XIX-a, *Paracliserul*, II, 235–236.

acest lucru de haz, în mulțime se zări pălăria galonată, în trei colțuri, a paracliserului cu care nu era de glumit.

Mai întâi acesta grăi către Madge:

— De ce-ai venit iarăși, tu, târâtură nătângă ce ești, ca să-i necăjești pe creștinii din parohia asta? Ai mai adus niște copii din flori pe care să-i lași în ușa unor oameni cinstiți, sau ai de gând să ne pui în spinare gâsca asta flușturatică la fel de capie ca tine, de parcă dările n-ar fi destul de mari. Cară-te, du-te la hoața de maică-ta; e în criminal, la Barkston, la capătul orașului. Șterge-o din parohie că de nu, iau bățu'.

Madge se îmbufnă o clipă; dar mijloacele brutale folosite de paracliser o învățaseră mult prea adesea să se supună în fața puterii sale, ca să mai aibă destul curaj s-o tăgăduiască.

— Și mama, bătrâna, săraca de maică-mea, e la beci la Barkston! Și asta-i numai din vina ta, domnișoară Jeanie Deans; da' las' că de nu ți-oi plăti-o, să nu-mi spui mie Madge Wildfire — adică Murdockson... Doamne, ajută-mă, am uitat și cum mă cheamă, în grohotișul ăsta încâlcit.

Cu aceste vorbe, făcu stânga-mprejur și-și luă tălpășița, urmată de toți afurisiții de diavoli împielițați ai satului, dintre care unii strigau:

— Madge, mai știi cum te cheamă? pe când ceilalți o trăgeau de poala rochiei și toți laolaltă se străduiau din răsputeri să născocească vreo năzbâtie sau alta ca s-o scoată din sărite și s-o înnebunească de furie.

Jeanie fu nespus de încântată când o văzu plecând, deși își dorea ca într-un fel sau altul să se fi putut plăti pentru ajutorul pe care Madge i-l dăduse.

Totodată încercă să afle de la paracliser dacă se găsea cumva în sat vreo casă unde putea să fie găzduită ca lumea în schimbul banilor ei, și dacă i s-ar îngădui să stea de vorbă cu parohul.

— Da, da, o să avem cucernică milă de tine; și cred, răspunse omul autorității legale, că, dacă te înfățișezi rectorului, cu atât mai bine, te scutim de plată și-ți dăm casă și masă pe socoteala parohiei, tânăro.

— Atunci, unde trebuie să mă duc? făcu Jeanie oarecum speriată.

— Păi, mai întâi și-ntâi o să te duc la reverendul rector ca să dai seama cine ești și să vedem să nu ajungi o povară pe spinarea parohiei.

— Nu vreau să pic povară pe capul nimănui, răspunse Jeanie; am destui bani pentru ce-mi face trebuință și nu doresc decât să-mi văd fără primejdie de drum.

— Păi, asta-i altă poveste, răspunse paracliserul, dacă e adevărat, și socot că nu pari scandalagioacă, la fel ca tovarășa ta de joacă. Ai arăta ca o fată destul de destoinică, dac-ai fii ceva mai îngrijită și mai curățică. Hai, vino, parohul e om bun.

— E pastorul care a ținut predica?

— Pastorul? Domnul cu tine! Ce fel de presbiteriană ești? Păi e parohul, el însuși, în carne și oase, femeie, și nu-i altul ca el în tot comitatul și nici în cele patru din jur. Hai, să mergem — ia-o din loc, nu trebuie să stăm aici.

— Zău că vreau din toată inima să mă duc să-l găsesc pe pastor, zise Jeanie; fiindcă, deși a citit predica și era îmbrăcat cu stiharu' acela, cum îi spune, nu pot să nu gândesc că trebuie să fie un om vrednic și cu frica lui Dumnezeu, de vreme ce-a mers până la rădăcina lucrurilor, așa cum a făcut-o el.

Între timp, gloata care aflase că nu mai e rost de altă distracție, se împrăștiase iar Jeanie, cu răbdarea ce-o dovedea întotdeauna, îl urmă pe însoțitorul ei cel plin de sine și morocănos, spre casa parohială.

Această casă bisericească era mare și plăcută; căci parohia avea un venit strașnic, iar dreptul de a-l oferi aparținea unei familii foarte bogate din împrejurimi, care educa de obicei un fiu sau un nepot, școlit ca să devină cleric, de dragul de a-l căpătui astfel, punându-l în stăpânirea acestui foarte lesnicios mijloc de trai, atunci când se ivea prilejul. Astfel, casa parohială din Willingham fusese întotdeauna considerată un drept netăgăduit și nemijlocit al stăpânilor conacului de la Willingham, și cum acești baroni bogați aveau de obicei un fiu, nepot sau un frate statornicit acolo,

își dăduseră osteneala ca să facă din locuința neamurilor lor nu numai o casă destul de bună și plăcută, ci chiar o clădire impunătoare și arătoasă.

Casa parohială se afla cam la patru sute de iarzi[1] distanță de sat, pe o întindere de pământ ce se înălța în pantă lină, acoperită cu mici îngrădituri sau împrejmuiri, așezate ici-colo, astfel încât stejarii și ulmii bătrâni, plantați în chip de gard viu, alcătuiau o parte a priveliștii și se contopeau într-o fermecătoare neregularitate. Odată ajunși mai aproape de casă, intrară pe o poartă frumoasă, care ducea spre o pajiște nu prea întinsă, ce-i drept, dar presărată cu castani dulci și fagi și ținută într-o minunat de bună rânduială. Fațada casei vădea mai multe stiluri. O parte a acesteia părea foarte veche și chiar fusese pe vremea romanilor o reședință. Cei care o locuiseră de-a lungul timpului îi aduseseră nu puține adăugiri și îmbunătățiri, potrivit gustului din epoca fiecăruia și fără să se sinchisească prea mult de simetrie. Dar aceste nepotriviri ale unuor amănunte care țineau de diverse stiluri arhitecturale păstrau o asemenea măsură și se contopeau în chip atât de fericit, încât, departe de a fi izbit în chip neplăcut de amestecul diferitelor stiluri, ochiul nu vedea decât ceea ce era interesant în această îngrămădire pestriță și încâlcită, desfășurată dinaintea sa. Pomi fructiferi înșiruiți de-a lungul zidului dinspre sud, scări exterioare, mai multe intrări, un amestec de acoperișuri și hornuri din diferite epoci se uneau pentru a face ca fațada casei să arate nu într-adevăr frumoasă sau măreață, ci încâlcită, haotică, sau ca să folosim cuvintele foarte nimerite ale domnului Price[2], pitorească. Cele mai importante adăugiri se datorau rectorului din acea vreme, căci acesta, „om de carte", după cum paracliserul își dădu osteneala să o înștiințeze pe Jeanie, poate ca să sporească respectul pentru persoana dinaintea

[1] Măsură de lungime engleză (= 0,9144 m).

[2] *Sir Uvedale Price*, (1747–1829), autor al lucrării intitulate *Essay on the Picturesque as Compared with the Sublime and Beautiful (Eseu asupra pitorescului, comparat cu sublimul și frumosul)*, 2 vol., 1794–1798.

căreia trebuia să se înfățișeze, clădise o bibliotecă și un salon minunat și nu mai puțin decât încă două dormitoare.

— Mulți s-ar fi codit să facă asemenea cheltuială, urmă slujbașul parohiei, dat fiind că venitul parohiei trebuie să se ducă pe ce-i place lui Sir Edmund; dar Cucernicia sa are o sfoară de moșie, care-i numai a lui și nu trebuie să țină banu' cu dinții.

Fără să vrea, Jeanie punea față-n față acea căsoaie clădită în fel și chip, dar întinsă și plăcută, desfășurată dinaintea ei și acele presbiterii din propria-i țară, unde un număr de moștenitori strânși la pungă, care tot timpul pretind fățiș că-și închină viața și bunurile instituției presbiteriene, își frământă mintea să descopere cum ar putea fi ciupită, pe ici, pe colo, tăiată și micșorată, o clădire ce alcătuiește doar o biată locuință chiar și pentru locatarul de azi și în pofida zidurilor de piatră, mult superioare altor zidării, în următorii 40–50 de ani va fi menită să pună pe umerii urmașilor o altă povară, pe când aceeași bani, odată dați cu mărinimie și folosiți cu largheță, ar fi trebuit să scutească averile acestora de o nouă cheltuială, mai bine de un secol, — cel puțin.

În spatele casei parohiale povârnișul cobora spre un râuleț, care fără să aibă acea romantică vioiciune și iuțeală a șuvoaielor din miazănoapte, prin apariția sa din când în când printrre șirurile de sălcii și plopi ce-i încununau malurile, întregea în chip foarte plăcut priveliștea. Era cel mai bun pârâu pentru pescuit păstrăvi, îi spuse paracliserul, pe care răbdarea lui Jeanie și mai ales convingerea că ea nu va cădea în sarcina parohiei îl făcuseră cam vorbăreț, —cel mai bun din tot Lincolnshire, fiindcă, mai de vale, nu era rost să pescuiești cu musca.

După ce ocoli intrarea principală, o duse pe Jeanie spre un fel de portal, ce avea legătură cu partea mai veche a clădirii, locuită mai ales de slugi și la bătaia sa în ușă deschise un servitor într-o livrea de un roșu închis, așa cum sta bine unui cleric bogat și demn.

— Ce faci, Tummas? întrebă paracliserul și cum îi merge domnișorului Staunton?

— Păi, nu prea bine... nu prea bine, jupân Stubbs. Vrei să-l vezi pe cucernicul părinte?

— Mda, mda, Tummas: spune, rogu-te, că am adus-o pe tânăra aceea care a venit azi la slujbă cu Madge Murdockson — pare să fie femeie cumsecade; da' n-am întrebat-o nimic. Atât pot să-i spun Sfinției sale că e scoțiană, după cum cred și habar n-are de nimic, ca un prunc nou-născut.

Thomas îi făcu lui Jeanie Deans cinstea să cate lung la ea, privire pe care slugile ghiftuite ale bogaților, fie că stăpânii lor țin de puterea spirituală sau temporală, socot de obicei că e un drept al lor să o dăruiască săracilor, și apoi îi pofti pe domnul Stubbs și pe cea aflată în grija sa să intre, până când îl va înștiința pe stăpânul său că se aflau acolo.

Încăperea unde îi conduse era un fel de sufragerie, iar pe pereții acesteia atârnau vreo două hărți ale comitatului și trei-patru litografii ce înfățișau niște personalități distinse care avuseseră legături cu comitatul, precum Sir William Monson[1], James York[2], fierarul din Lincoln și binecunoscutul Peregrine, Lord Willoughbee[3], în armură completă, arătând ca și atunci când a rostit, așa cum spune legenda, textul de sub litografie:

Stăruiți, nobili lăncieri,
Și, la stân..ga!;
Trageți crâncen,
neînfricați arcași,
Și o să-i împiedicați
să pătrundă.

[1-3] *Sir William Monson*, (1569-1643), amiral în războaiele duse de Anglia împotriva Spaniei și Olandei; James York este autorul unei opere despre heraldica engleză, cu titlul *Union of Honour (Stindardul onoarei)*, 1640; *Peregrine Bertie, Lord Willoughbee* (1556, 1601) oștean despre a cărui curaj povestește balada *Vitazul lord Willoughbee*, din care este citată aici cea de a treia strofă. Balada este cuprinsă în opera lui Thomas Percy, *Relics of Ancient English Poetry (Relicve ale vechii poezii engleze)*, 1765, deși s-ar părea că Walter Scott citează aici o variantă secundară.

Voi, muşchetari şi
puşcaşi,
Arătaţi că-mi sunteţi credincioşi,
Voi fi în fruntea luptei,
Zise vitezul Lord Willoughbee.

Odată intraţi în această cameră, aşa cum era de aşteptat, Tummas oferi, iar domnul Stubbs, aşa cum era de aşteptat, primi „ceva" de mâncare şi de băut, adică resturile deloc mici ale unei şunci afumate şi un întreg *whiskin* sau jumătate de ulcea cu bere destul de tare. Asupra acestor merinde, domnul Beadle[1] se aplecă plin de gravitate şi, ca să fim drepţi cu el, nu fără să o poftească pe Jeanie, invitaţie la care Tummas se alătură bucuros, anume ca prizoniera sau cea dată în seama lui să-i urmeze pilda. Dar deşi ar fi putut să aibă mare nevoie de ceva întăritor şi ţinînd seama că nu îmbucase nimic în ziua acea, neliniştea ce-o simţea în acea clipă, propriile ei obiceiuri de fiinţă econoamă şi cumpătată şi o sfielnică neplăcere de a mânca în tovărăşia celor doi străini o îndemnară să nu răspundă la curtenia lor. Şi astfel, se aşeză pe un scaun, la o parte, pe când domnul Stubbs şi domnul Tummas, care se hotărâse să se alăture prietenului său, dat fiind că masa avea să întârzie până după slujba de după-amiază, prânziră cu poftă timp de o jumătate oră şi nu ar fi sfârşit de mâncat nici atunci, dacă Sfinţia sa nu ar fi sunat clopoţelul, astfel încât Tummas fu nevoit să-şi slujească stăpânul. Ca să-şi cruţe oteneala unui al doilea drum până în celălalt capătal clădirii, doar atunci, şi nu mai devreme, de parcă lucrul acesta s-ar fi petrecut abia adineauri, îşi înştiinţă stăpânul că a sosit domnul Stubbs, cu cealaltă nebună, cum îi plăcu să o denumească pe Jeanie. Se întoarse cu porunca stăpânului ca damnul Stubbs şi tânăra să fie duşi numaidecât în bibliotecă.

[1] *Beadle* (engl.), paracliser

Paracliserul își înfulecă la iuțeală cea din urmă îmbucătură de slănină, clăti bucățica cea grasă cu ultimii stropi de bere din ulcea și o conduse pe Jeanie printr-unul sau două coridoare întortocheate care duceau din clădirea veche spre cele mai noi, într-un salonaș frumos, sau anticameră, învecinat cu biblioteca, și de unde o ușă-geam dădea spre pajiște.

— Stai aici pân'ce-i spun Sfinției sale că ai venit, zise Stubbs.

Cu aceste cuvinte, deschise o ușă și trecu pragul bibliotecii. Fără să vrea să tragă cu urechea la ce vorbea, Jeanie, după cum era așezată, nu putea să nu-i audă; fiindcă Stubbs stătea lângă ușă, iar Cucernicia sa la celălalt capăt al unei încăperi mari și, vrând-nevrând, vorbele lor se auzeau în anticameră.

— Ai adus-o, deci în cele din urmă, aci pe tânăra aceea, domnule Stubbs. Te așteptam mai de mult. Știi că nu doresc ca asemenea persoane să stea o clipă sub pază fără să li se pună unele întrebări privitoare la situația lor.

— Foarte adevărat, Sfinția voastră, da' tânăra nu pusese nimic în gură pe ziua de azi, așa că jupân Tummas i-a așternut dinainte un pic de băutură și olecuță de mâncare, nici vorbă.

— Foarte bine a făcut Thomas, domnule Stubbs; și ce se întâmplă cu cealaltă ființă cât se poate de nenorocită?

— Păi, răspunse Stubbs, am socotit că pentru Sfinția voastră ar fi cu supărare s-o vedeți, așa că am lăsat-o să se-ntoarcă la mumă-sa, care a dat de belea în parohia vecină.

— A dat de belea! asta înseamnă, presupun, că e la închisoare? întrebă domnul Staunton.

— Mda, ce-i drept; cam așa ceva, cu voia Sfinției voastre.

— Sărmana, nefericita femeie, e de neîndreptat, zise clericul. Și ce fel de om e tovarășa aceasta a ei?

— Păi, destul de cumsecade, cu voia Sfinției voastre, răspunse Stubbs. După câte am văzut, n-a pățit nimic, n-o să ne aducă nici o pagubă și zice că are bani destui ca să plece din comitat.

— Bani! Totdeuna numai la bani te gândești, Stubbs. Dar are dreaptă judecată? E în toate mințile? e în stare să-și poarte de grijă?

— Păi, Cucernice părinte, o întoarse Stubbs, nu pot să spun întocmai, dar aș jura că nu s-a născut în Wit-ham[1]; fiin'că Guffer Gibbs s-a uitat la ea cât ea a ținut slujba și zicea că nu știa să găsească un singur rând din Capitolul din Scriptură, chiar dacă Madge Murdockson o ajuta, da' cât privește dacă e sau nu în stare să-și poarte de grijă, păi, e o copilă scoțiană, Cucernice părinte, și se spune că cel mai teleleu dintre ei știe să-și găsească singur drumu'... și e îmbrăcată destul de cuviincios și nu împopoțonată ca cealaltă.

— Atunci trimite-o aici și dumneata rămâi jos, domnule Stubbs.

Pe Jeanie această discuție o absorbise atât de adânc, încât numai atunci când ea se sfârși luă seama că ușa cu geam ce ducea, după cum am spus, din anticameră spre grădină, era deschisă și că pe acolo intra, sau mai degrabă era purtat înlăuntru de către două ajutoare, un tânăr foarte palid și cu o înfățișare bolnăvicioasă pe care aceștia îl ridicară pe canapeaua cea mai apropiată și-l așezară acolo, pare-se ca să mai prindă puteri, după o oboseală și încordare neobișnuită.

În timp ce-l așezau astfel, Stubbs ieși din bibliotecă și o chemă pe Jeanie să intre. Îl ascultă, dar nu fără să o străbată un fior; căci, în afară de situația în care se afla, pe deplin nouă pentru o fată obișnuită să ducă o viață retrasă, ceva părea să-i spună că va izbândi sau nu în următoarea parte a drumului, potrivit celor ca va fi în stare să-l facă pe domnul Staunton să gândească despre ea.

Într-adevăr, era greu de presupus din ce cauză o ființă de parte femeiască, aflată în călătorie pentru treburi ce o priveau și pe socoteala ei, ar putea fi oprită din drum. Dar brutala popreală ce-o suferise era de ajuns ca să-i arate că existau unii, nu foarte departe, care aveau interes,

---

[1] Expresie cu valoare de proverb, în acel comitat englez, prin care se dă a înțelege că persoan nu are prea multă minte (n.a.).

se arătau gata și cutezau să-i taie silnic drumul, iar ea simțea nevoia să fie sprijinită și ocrotită, măcar până când nu vor mai putea să o înhațe. În timp ce toate acestea îi treceau prin minte, mai iute decât pot spune pana și cerneala noastră sau chiar mai repede decât ochiul cititorului e în stare să desprindă înțelesul urmelor lăsate de acestea pe hârtie, Jeanie se trezi într-o bibliotecă aleasă și în fața parohului din Willingham. Clasoarele și rafturile bine dotate aflate de jur împrejurul acelei încăperi mari și frumoase conțineau mai multe cărți decât Jeanie își închipuia că se află pe întreg pământul, obișnuită cum era să socoată drept o colecție vastă, două rafturi de pin, fiecare din ele cu o lungime cam de trei picioare, în care se găseau volumele tatălui ei, păstrate ca o comoară, ce cuprindeau întregul miez al teologiei moderne, cum acestuia îi plăcea să se laude uneori. Un planetariu, globuri, un telescop, și alte unelte menite cercetării științifice îi treziră lui Jeanie o admirație și o uimire nu neamestecate cu teamă; căci după cum gândea mintea ei neștiutoare, acestea păreau mai potrivite ca oricare altele să slujească țelurile magiei; iar câteva animale împăiate (parohului îi plăceau mult științele naturii) sporeau acea însușire gravă a camerei.

Domnul Staunton îi grăi cu multă blândețe. Spuse că, deși se ivise în biserică într-un fel neobișnuit și într-o tovărășie ciudată și rușinoasă, după cum se vedea nevoit să adauge, menită întru totul să-i tulbure pe credincioși în timpul slujbei, dorea, totuși, să audă din propria ei gură cine era, înainte de a lua unele măsuri pe care îndatoririle sale ar putea, pare-se, să i le ceară. O înștiință că este cleric precum și judecător de pace.

— Domnul judecător (fiindcă nu ținea să spună „Cucernicul părinte") vădește multă bună-cuviință și bunătate, a fost tot ceea ce biata Jeanie putu să rostească la început.

— Cine ești, fato? rosti mai răspicat clericul și ce faci în țara asta și în asemenea tovărășie? Nu primim aici haimanale și vagabonzi.

— Nu sunt o haimana, sau o vântură-țară, zise Jeanie, cam stârnită de acestă presupunere. Sunt scoțiană, mi-s fată cumsecade și străbat ținutul pentru o treabă ce-o am și pe socoteala mea; am avut nenorocirea să dau de oameni răi și am fost oprită din drum o noapte întreagă. Iar ființa asta, biata de ea, cu mintea cam aiurea, m-a scos azi-dimineață.

— Ai dat de oameni răi, zise clericul. Mă tem, fato, că n-ai avut destulă grijă să-i ocolești.

— Ce-i drept, domnule, am fost crescută astfel încât să mă feresc să am de-a face cu oameni răi. Da' acești inși păcătoși erau tâlhari, m-au oprit cu silnicie și au pus stăpânire pe mine.

— Tâlhari! zise domnul Staunton, atunci bănui că-i învinuiești de jaf.

— Nu, domule, nu mi-au luat nici o lățcaie, răspunse Jeanie; și nici nu m-au vătămat, în vreun alt fel, atâta că m-au închis.

Preotul ceru amănunte despre ceea ce pățise, iar ea povesti totul de-a fir a păr.

— E o istorie nemaipomenită care nu prea are sorți de crezare, fato, reîncepu domnul Staunton. După câte povestești, s-a petrecut o faptă silnică, fără motivul presupus. Cunoști legea acestei țări, care spune că, dacă depui plângere, vei fi silită să urmărești această bandă?

Jeanie nu-i înțelegea vorbele, iar clericul o lămuri că justiția engleză, ca un adaos la neajunsul de care se plâng persoanele care au fost jefuite sau vătămate, mai are și bunătatea să le încredințeze lor grija și cheltuiala urmăririi prin lege.

Jeanie spuse că „avea la Londra o treabă cu totul deosebită, ce nu suferea amânare; nu dorea decât ca, din milă creștină, vreun domn să o însoțească până într-un oraș unde să poată tocmi cai și o călăuză; iar tatăl ei, în cele din urmă, ar fi fost de părere nu că era liberă să depună mărturie într-un tribunal englez, deoarece în țara aceasta dreptatea nu se împărțea chiar după Evanghelie".

Domnul Staunton cam făcu ochi mari la auzul acestor vorbe și întrebă dacă părintele ei era *Quaker*[1].

— Ferească Dumnezeu, domnule. Nu e schismatic, nici sectar și nici măcar n-a intrat vreodată în vorbă, pentru mărfurile lor vândute mai ieftin, pe sub mână, asta se știe prea bine despre el.[2]

— Și cum se numește, rogu-te? întrebă domnul Staunton.

— David Deans, domnule, văcarul de la Saint-Leonard's Craigs, lângă Edinburgh.

Un geamăt adânc, ce se auzi din anticameră, îl împiedică pe vicar să răspundă: „Dumnezeule mare! nefericitul acela de băiat!" exclamă; o lăsă singură pe Jeanie și se grăbi spre încăperea din afara bibliotecii.

Timp de aproape o oră se auzi oarecare zgomot și freamăt, dar nimeni nu trecu pragul bibliotecii.

---

[1] *Quaker-ii* (cei care tremură). Sectă protestantă, înființată în 1650 de către George Fox, care l-a îndemnat pe judecătorul Bennet să-l cinstească pe Dumnezeu și să tremure în fața Lui. *Quaker-ii* susțin că autoritatea supremă pentru un creștin este cuvântul interior al Sfântului Duh (n.t.).

[2] Jeanie Deans se referă la un procedeu din acea epocă, menit să mascheze camăta. O persoană care avea nevoie de bani în numerar se adresa unui cămătar, iar acesta îi vindea pe credit o marfă, revândută de obicei imediat aceluiași cămătar, la un preț mai mic, plătit în bani gheață (n.t.).

CAPITOLUL XXXIII

„Înnebunitoare încăierare a unor
patimi străniil
Iar pe deasupra, ruşine şi
spaimăl
Fapte ce trebuiau ascunse şi nu
erau,
Şi pe care, buimac, nu mai ştiam
Dacă eu le-am săvârşit sau
le-am căzut jertfă,
Căci totul părea vină, căinţă
sau nenorocire;
A mea, sau a altora, şi
veşnic aceeaşi
Teamă ce-năbuşă viaţa, ruşinea
ce-nfrâneazâ conştiinţa."

Coleridge[1]

În timp ce fu astfel lăsată singură, Jeanie îşi frământa neliniştită mintea întrebându-se care era calea cea mai bună de urmat. Se grăbea să plece iar la drum şi, totuşi, se temea că, atâta timp cât zgripţuroaica bătrână şi cei care o ajutau se aflau prin împrejurimi, n-ar putea să se încumete fără primejdie la acest pas, decât sub ameninţarea vreunei noi silnicii din partea lor. Socotea că, din frânturile schimbului de vorbe ce-l ascultase şi de asemenea din mărturisirile smintite ale lui Madge Wildfire, putea să desprindă gândul că mama acesteia avea un temei puternic şi care nu iartă, să-i pună piedici la drum, dacă-i va sta în putinţă. Şi de la cine ar fi putut să spere vreun ajutor dacă nu de la domnul

[1] Citat din poemul *The Pains of Sleep (Chinurile somnului)*, II, 25–32, de *Samuel Taylor Coleridge* (1772–1834).

Staunton? Întreaga sa înfățișare, toată purtarea lui părea să-i dea speranță. avea o figură frumoasă, pe care se citeau, totuși, semnele unei adânci tristeți; sunetul vocii și vorba lui erau blânde și încurajatoare; și cum în tinerețe fusese timp de câțiva ani oștean, înfățișarea lui păstra acea sinceritate nesilită, caracteristică militarilor de carieră. Și-apoi, era un slujitor al Evangheliei; și, cu toate că, după cum gândea Jeanie, îl proslăvea pe Domnul în curtea gentililor[1] și avea mintea atât de întunecată încât purta stihar; deși citea rugăciunile obișnuite și-și scria cuvânt cu cuvânt predica înainte de a-o rosti; iar pe deasupra, în ce privește puterea vocii cât și miezul învățăturii propovăduite nu se măsura cu Boanerges Stormheaven, în pofida tuturor acestora, Jeanie socotea că trebuie să fie un om cu totul deosebit de diaconul Kiltstoup și de alte fețe bisericești din tinerețea tatălui ei, care obișnuiau să se îmbete și să asmută pe dragoni împotriva cameronienilor pribegi. În casă părea să se fi iscat oarecare frământare, dar cum nu putea să-și închipuie că fusese uitată cu totul, gândi că era mai bine să stea liniștită în camera unde fusese lăsată, până când cineva o va băga în seamă.

Spre plăcerea nu tocmai mică a lui Jeanie, prima care intră fu o ființă de parte femeiască, o jupânească în vârstă, cu o înfățișare maternă. Jeanie o lămuri, în câteva cuvinte, de situația în care se găsea și îi ceru ajutor.

Demnitatea de menajeră n-o îndemna pe femeie să se arate prea prietenoasă cu o ființă aflată la casa parohială fiindcă umbla după judecată și a cărei reputație putea să-i apară cam nesigură; dar era politicoasă deși se purta cu răceală.

„Tânărul ei stăpân, spunea, suferise un accident grav, căzuse de pe calul său și asta îl punea în primejdie de a leșina mereu; tocmai acum se simțea rău și cucernicul părinte nu avea putința să se îngrijească de Jeanie în clipa aceasta; da' nu trebuie să se teamă, va face tot ce e drept și cuvenit ca s-o sprijine, de îndată ce va putea să vadă de treburile ei."

---

[1] În Biblie, gentil: neevreu.

În încheiere, se oferi să-i arate lui Jeanie o cameră unde putea rămâne până când Cucernicia sa va avea răgaz.

Eroina noastră se folosi de acest prilej ca să o roage să i se dea mijloacele să-și pună în ordine îmbrăcămintea și să se schimbe.

Cum jupâneasa socotea buna rânduială și curățenia drept însușiri de mare preț, încuviință bucuros această cerere atât de cuminte; iar schimbarea rochiei, cu care Jeanie era prevăzută în boccea, o făcu să arate în asemenea măsură mai bine, încât bătrâna doamnă greu își dădu seama că drumeața murdară și răvășită, ale cărei veșminte dovedeau silnicia ce-o suferise în timpul nopții și acea mică scoțiană îngrijită, curată și modestă aflată acum dinaintea ei, erau una și aceeași ființă. Încurajată de o asemenea schimbare în bine a înfățișării, doamna Dalton se încumetă să o invite să ia cina cu ea, și fu nu mai puțin încântată de buna-cuviință cu care aceasta se purtă în timpul mesei.

— Știi să citești cartea asta? știi, fată dragă? întrebă bătrâna la sfârșitul mesei, în timp ce punea mâna pe o Biblie mare.

— Cred că da, doamnă, zise Jeanie,uimită de această întrebare; tatăl meu s-ar fi lipsit de multe, mai înainte ca eu să fiu lipsită de învățătura asta.

— Semn cu atât mai bun în privința lui, fato. Pe aici sunt unii care trec în ochii lumii drept oameni cumsecade, cărora nu le-ar lipsi budinca lor de plouar de Leicester — și asta-i hrană aleasă, de vânat — dacă ar strânge cureaua măcar trei ceasuri din zi și prin asta le-ar da tuturor copiilor lor, sărmanii, putința să citească Biblia din scoarță-n scoarță. Ia, așadar, cartea, fiindcă am vederea cam slabă, și citește de unde-ți place — e singura în care nu poți să greșești când alegi.

La început, Jeanie se simți ispitită să aleagă parabola bunului samaritean, dar conștiința o opri, căci ar fi însemnat să se folosească de cuvântul Scripturii nu ca să afle sfat și învățătură pentru sine însăși, ci să-și facă drum spre inima altora, întru ușurarea propriilor sale suferințe, pe pământ; și îndemnată de această înțelegere până în cele mai mici amănunte a îndatoririi ce avea, alese mai degrabă un capitol din profetul

Isaia și, în ciuda vocii și a accentului ei din nord, îl citi cu o cucernică bună-cuviință, drept care doamna Dalton se lumină tare mult la minte.

— Ah, zise ea, dacă toate scoțienele ar fi ca tine! Dar norocu' nostru a fost că din țara ta n-am avut parte decât de inși născuți să fie diavoli — unul mai rău decât celălalt. Dacă știi vreo fată curățică, așa ca tine, în căutare de slujbă, care ar aduce o bună scrisoare de recomandare, nu s-ar ține de năzbâtii pe la praznice și ar purta pantofi și ciorapi de dimineață până seara, nu zic că n-am putea găsi loc pentru ea la casa parohială. N-ai vreo vară sau o soră, căreia i s-ar potrivi slujba asta, fato?

Vorbele acestea atingeau un punct sensibil, dar intrarea aceluiași servitor pe care-l văzuse mai înainte o cruță pe Jeanie de un răspuns dureros pentru ea.

— Domnu' dorește să o vadă pe tânăra venită din Scoția, grăi Tummas.

— Du-te cât poți de iute la Sfinția sa, dragă, și spune-i toată povestea ta, cucernicul părinte e om cumsecade, zise doamna Dalton. O să îndoi colțul paginii și o să-ți pregătesc o cană cu ceai și o pâinișoară bună, așa cum rareori vezi în Scoția, fata mea.

— Domnu' o așteaptă pe tânăra, zise Tummas, nerăbdător.

— Ei bine, domn' Jack-Obrzănicătură, de ce te bagi în treburile altora? Și de câte ori să-ți mai zic să spui „Cucernicia sa", când vorbești despre domnul Staunton, dat fiind că e un cleric respectabil, și să nu o tot dai înainte cu „domnu'", de parcă ar fi o nimica toată de mic nobil de țară.

Cum Jeanie se și afla la ușă și sta gata să-l întovărășească pe Tummas, feciorul nu spuse nimic până când se văzu pe coridor, și atunci mormăi:

— Aici în casă sunt mai mulți stăpâni, nu unu, și cred că o să avem și o stăpână, dacă baba Dalton o ține tot așa.

Tummas o conduse printr-un șir de coridoare și mai încâlcite decât acelea străbătute de Jeanie mai înainte și o introduse într-o cameră întunecată, fiindcă cele mai multe obloane erau închise, și în care se afla un pat cu perdelele trase doar în parte.

— Iat-o pe tânără, domnule, zise Tummas.

— Foarte bine, se auzi o voce ce venea din pat, dar nu era aceea a cucernicului părinte; fii pregătit să deschizi ușa când auzi clopoțelul și părăsește camera.

— E o greșeală, zise Jeanie, uluită fiindcă se afla în camera unui bolnav; feciorul mi-a spus că pastorul însuși...

— Nu-ți face griji, zise suferindul; nu e nici o greșeală; știu mai multe despre treburile tale decât tatăl meu și pot să o scot mai bine la capăt decât el. Du-te Tom.

Servitorul se supuse.

— Nu trebuie să pierdem timp, din puținul acela pe care-l avem, zise bolnavul. Deschide oblonul de la fereastra aceea.

Ceea ce Jeanie făcu și, când bolnavul dădu deoparte perdeaua de lângă pat, lumina căzu pe chipul său palid, în timp ce, acoperit cu bandaje și îmbrăcat în cămașă de noapte, omul zăcea, parese, la capătul puterilor, pe pat.

— Privește-mă, Jeanie Deans; nu-ți amintești de mine?

— Nu, domnule, răspunse ea din cale-afară de uimită. N-am fost în țara asta.

— Dar poate că am fost eu într-a ta. Gândește-te... amintește-ți. Ai leșina, dacă aș rosti numele aceluia pe care ești nevoită să-l urăști din toată inima și să-ți facă silă. Gândește-te... adă-ți aminte.

Prin mintea lui Jeanie străfulgeră o amintire îngrozitoare, întărită de fiece sunet al vocii celui care vorbea, iar odată cu următoarele sale cuvinte, aducerea-aminte deveni un fapt sigur.

— Ține-ți firea... amintește-ți de Muschat Cairn și de noaptea cu lună.

Jeanie se prăbuși într-un fotoliu, cu degetele împletite și gâfâind.

— Da, zac aici, ca un șarpe strivit, și mă zvârcolesc de neliniște fiindcă nu mă pot mișca, în timp ce-ar fi trebuit să fiu la Edinburgh, încercând prin toate mijloacele să salvez o viață la care țin mai mult decât

la propria-mi viață. Ce face sora dumitale? Cum îi merge? E condamnată la moarte, am aflat între timpl Ah, închipuiește-ți, calul care m-a dus nevătămat la o mie de drumuri bătute pentru nebunii și ticăloșii, tocmai calul acesta să mă fi azvârlit la pământ, atunci când plecasem mânat de singurul țel bun, ce-l urmăream după atâția ani! Da' trebuie să-mi înfrânez mânia. Dă-mi puțin din vinul tonic de pe masă. De ce tremuri? Dar ai mai mult decât toate motivele... Lasă-l acolo... nu-mi mai trebuie.

Deși, fără s-o tragă inima, Jeanie se apropie de el cu ceașca în care turnase doctoria, nu se putu abține să spună:

— Se află un întăritor al inimii și minții, domnule, dacă cei răi se vor abate de pe calea păcatului și vor căta spre Cel care vindecă sufletele.

— Tăcere, rosti cu asprime bolnavul... și, totuși, îți mulțumesc. Dar spune-mi și nu pierde timpul, ce faci în țara asta? Nu uita, cu toate că am fost cel mai rău dușman al surorii dumitale, totuși, o să o ajut din răsputeri, iar de dragul ei o să-ți fiu de folos ție; și nimeni nu te poate ajuta să-ți atingi țelul, fiindcă nimeni altul nu cuoaște la fel de bine ca mine în ce împrejurări a avut loc faptul — așadar, vorbește fără teamă.

— Nu mi-e teamă, domnule, zise Jeanie venindu-și în fire; în Dumnezeu îmi pun nădejdea; și dacă va fi voia Lui să o slobozească pe sora mea din temniță, altceva nici nu cer — oricine ar fi unealta prin care s-ar înfăptui voia Lui. Dar, ca să v-o spun pe șleau, domnule, n-aș îndrăzni să mă folosesc de sfatul dumneavoastră decât dac-aș avea putința să văd că se potrivește cu credința pe care trebuie să mă bizui.

— Dracu' s-o ia de puritană! strigă Geroge Staunton, fiindcă de astă dată așa trebuie să-i spunem... te rog să ierți; dar sunt din fire iute la mânie și mă scoți din minți! Ce-o fi rău în asta, dacă-mi spui cum stau lucrurile cu sora ta și ce temei ai să speri că vei fi în stare să o ajuți? Ai destul timp să nu primești sfatul meu. Îți vorbesc potolit, deși nu sunt așa de felul meu; dar nu mă sili să-mi ies din fire, cu asta o să mă faci doar să nu mai fiu în stare să o ajut pe Effie.

Pe chipul și în vorbele nefericitului tânăr citeai un soi de nerăbdare și furie, înăbușite, care păreau să se amăgească pe ele însele, precum neastâmpărul unui armăsar aprig se istovește înspumându-și zăbala. După ce chibzui o clipă, lui Jeanie îi trecu prin minte că nu avea dreptul, fie din pricina surorii sau a ei însăși, să nu-l lase pe tânăr să afle nefericita poveste a urmărilor păcatului săvârșit de el; și nici să respingă sfatul pe care ar fi putut să i-l dea cu scopul de a îndrepta cele petrecute, lucru îngăduit, ce n-ar fi stricat întru nimic. Arătând faptele cât putu de scurt, istorisi procesul și osândirea surorii ei și-și povesti călătoria până la Newark. Tânărul părea să asculte în chinurile sufletului și, totuși, își stăpânea toate acele cumplite semne de tulburare, gesturi sau sunete, ce-ar fi putut să întrerupă povestirea și sta întins în culcușul său, precum monarhul mexican pe patul său de mangal încins[1], iar numai schimonoselile obrazului și tremurul mădularelor îi arătau suferința. Multe din spusele ei le ascultă cu gemete înăbușite de parcă ar fi auzit adeverite acele nenorociri, de care știa mai dinainte că sunt o grozăvie petrecută aievea; dar când, depănându-și mai departe firul povestirii, Jeanie înșirui împrejurările ce o făcuseră să-și întrerupă călătoria, o nespusă uimire și o înfrigurată luare-aminte părură să ia locul acelor semne de remușcare vădite până atunci. Îi puse întrebări amănunțite despre înfățișarea celor doi bărbați, și vorbele auzite de ea, pe care cel mai înalt dintre ei le schimbase cu femeia.

Iar când Jeanie aminti că bătrâna pomenise despre fiul ei de lapte...

— E mult prea adevărat, zise el; și de la izvorul care m-a hrănit în pruncie trebuie să mi se tragă acea ticăloasă, acea nenorocită înclinație spre vicii, necunoscute în propria mea familie. Dar continuă.

---

[1] Guatemozin, împăratul aztecilor, care în timp ce era torturat din porunca lui Cortez, îl dojeni astfel pe tovarășul său de suferință, care gemea de durere: „Crezi că mie îmi place patul meu de flori?" (Notă din ediția Dryburg, 1893.)

Jeanie istorisi puține despre drumul făcut în tovărășia lui Madge, căci nu înclina deloc să repete niște vorbe care ar fi putut fi doar urmarea unei rătăciri a minții și de aceea povestea ei luă sfârșit.

Tânărul Staunton rămase o clipă adânc cufundat în gânduri și în cele din urmă vorbi cu mai multă stăpânire de sine decât arătase până atunci în timpul întrevederii lor.

— Ești o fată cu scaun la cap și nu mai puțin cumsecade, Jeanie Deans, și o să-ți spun povestea vieții mele, mai pe larg decât am spus-o cuiva. Dar ce zic? Poveste? — e o împletitură alcătuită din nebunie, păcate și chin. Însă ia aminte, ți-o istorisesc fiindcă vreau ca la rândul tău să ai încredere în mine — adică, în această împrejurare îngrozitoare, să faci ce te sfătuiesc și cum te îndrum eu.

— O să fac ce se cuvine să facă o soră, o fiică și o femeie creștină, zise Jeanie; dar nu-mi mărturisi vreuna din tainele dumitale. Nu e bine să-ți aud sfaturile sau să ascult o învățătură ce abate de la drumul cel drept.

— Naivă și proastă! zise tânărul. Uită-te la mine. N-am coarne la cap, copită despicată la picior, mâinile împodobite cu gheare; și de vreme ce nu sunt chiar însuși diavolul, ce interes ar avea altcineva să-ți nimicească speranțele în care-ți afli mângâiere sau amăgire? Ascultă-mă cu răbdare și o să descoperi că, după ce mi-ai auzit sfatul, poți să te înalți până la al șaptelea cer cu el în buzunar, dacă asta-ți dorești, fără să te simți îngreunată nici cu o uncie[1], în timpul urcușului.

Chiar cu primejdia de a fi cam plicticos, așa cum explicațiile se dovedesc întotdeauna, trebuie să mă străduiesc să îmbin într-o poveste clară acele lucruri necunoscute până acum, pe care bolnavul le împărtăși prea amănunțit, prea frânt și îmbucătit, din pricina izbucnirilor sale de mânie, ca să-mi îngăduie să folosesc întocmai cuvintele lui. Ba chiar, o parte a acestei povestiri o citi dintr-un manuscris pe care îl întocmise, poate din dorința ca rudele sale să cunoască faptele lui.

---

[1] Uncia = 28,35 g

„Ca să nu lungesc vorba, această nefericită baba-cloanța... Această Margaret Murdockson a fost nevasta unui servitor preferat al tatălui meu... a fost doica mea... soțul ei murise... ea locuia într-o căsuță pe aci, prin apropiere... avea o fiică, care a crescut și era pe vremea aceea o fată frumoasă, dar tare bezmetică; maică-sa încerca să sprijine căsătoria ei cu un bădăran bătrân și bogat din împrejurimi... fata venea adesea pe la mine. Era apropiată de mine, fiindcă legătura dintre noi îngăduia acest lucru... iar eu... într-un cuvânt, i-am făcut un rău cumplit... Nu la fel de înfiorător precum acela ce-o privește pe sora ta, dar fapta a fost destul de nemernică... nebunia ei ar fi trebuit să-i fie pavăză. Curând după aceea, am fost trimis în străinătate. Ca să fiu drept cu tatăl meu, dacă a ieșit din mine un răufăcător dezmățat nu e vina lui... a folosit cele mai bune mijloace pentru a mă aduce pe calea cea dreaptă. La întoarcere am aflat că ticăloasa de mamă și fiica ei căzuseră în dizgrație și fuseseră alungate din țara asta.. ieși la iveală că purtam o mare parte de vină pentru nenorocirea și rușinea abătută asupra lor... tata îmi vorbi foarte aspru... ne-am certat. Am părăsit această casă și am dus o viață plină de peripeții uimitoare, hotărât să nu-l mai văd nicicând pe tata, sau să pun vreodată piciorul în casa părintească."

— Și acum, urmează povestirea! Jeanie, în mâinile tale îmi încredințez viața și nu numai propria-mi viață, care Dumnezeu știe că nu merit să fie salvată, ci fericirea unui om bătrân și demn de stimă și onoarea unei familii respectabile. Plăcerea ce o simțeam când mă aflam într-o societate deocheată, așa cum se spune despre acele înclinații cu care am fost blestemat, era, cred, de felul ei ceva neobișnuit și vădea o fire vrednică de fapte mult mai bune decât dacă desfrâul n-ar fi stricat-o de timpuriu. Nu mă încântau atât de mult orgiile sălbatice, umorul grosolan, lipsa neîngrădită de rușine a celor cu care mă însoțeam, cât spiritul lor aventuros, sângele rece în fața pericolelor și mintea ageră, plină de șiretenie, dovedite de ei când urmăresc să-i prade pe agenții fiscali, sau întreprind vreo altă faptă primejdioasă... ți-ai aruncat ochii prin această casă parohială? — nu-i așa că e un adăpost plăcut și încântător?

Speriată fiindcă discuția se abătea brusc de la subiect, Jeanie răspunse că da.

— Ei bine! Îmi doresc să se fi aflat la zece mii de brațe[1] sub pământ, laolaltă cu moșia bisericii, zeciuiala și tot ce ține de ea. De n-ar fi fost această blestemată casă parohială mi s-ar fi îngăduit să-mi urmez propriile mele aptitudini și să îmbrățișez cariera armelor, pentru care aveam chemare, iar jumătate din curajul și îndemânarea ce le-am arătat printre contrabandiști și braconieri mi-ar fi asigurat un rang de cinste printre contemporanii mei. De ce n-am plecat în străinătate când am părăsit această casă?... La urma urmei, de ce-am părăsit-o cu totul? De ce?... Dar ajunsesem în acea perioadă a vieții mele când e o nebunie să privești în trecut și un chin să privești viitorul.

Conteni, apoi cu mai multă stăpânire de sine:

— Peripețiile unei vieți rătăcitoare m-au adus, din nefericire, în Scoția, ca să mă bag în treburi și mai nelegiuite decât acelea cu care avusesem de-a face până actunci. În vremea aceea l-am cunoscut pe Wilson, care, pentru starea lui socială, era un om ales, calm, serios și hotărât, dârz la suflet și neobișnuit de vânjos la trup, înzestrat cu un soi de elocință primitivă care-l făcea superior tovarășilor săi. Până acum cunoscusem

Atât desfrâul cât și deznădejdea,
și, totuși, prin amândouă
Răzbăteau unele licăriri de speranță.[2]

Dar spre nenorocirea acestui om cât și a mea, în ciuda rangului și educației noastre foarte deosebite, Wilson ajunse să aibă asupra-mi o înrâurire nemaipomenită, fascinantă, pe care nu pot să o explic decât prin faptul că hotărârea și calmul ce-i stăteau în fire, erau superioare avântului meu, mai puțin trainic. Acolo unde mă conducea el mă simțeam obligat

---

[1] Brațul sau stânjenul marin = 6 picioare = 1,82 m.

[2] Shakespeare, *Richard al II-lea*, V, III, 20–1.

să-l urmez; și uimitoare erau curajul și îndemânarea ce le dovedea în îndeplinirea țelurilor pe care le urmărea. În timp ce eram prins în asemenea aventuri primejdioase, am cunoscut-o pe nefericita dumitale soră la niște petreceri ale tinerilor de la marginea orașului, unde venea pe furiș...iar necinstea adusă ei se dovedi o scurtă pauză între scenele tragice de care acum eram adânc preocupat. Totuși, un lucru lasă-mă să-ți spun: ticăloșia nu a fost precugetată și hotărârea mea de neclintit era să-i fac dreptate, redându-i toată cinstea pe care căsătoria ar putea-o da, de îndată ce aveam să fiu în stare să scap de acel fel nenorocit de viață și să aleg o altă cale, mai potrivită cu obârșia mea. Mi se năluceau imagini nebunești — mă vedeam ducând-o către vreun adăpost umil și făcând-o să cunoască numaidecât un rang și o bogăție la care n-ar fi visat niciodată. Rugat de mine, un prieten încercă să ducă o discuție cu tata, lucrurile fură amânate un timp și cererea reînnoită din când în când. În cele din urmă, și tocmai atunci când mă așteptam la iertarea părintească, tata află într-un fel sau altul despre purtarea mea nemernică, iar lucrurile mai fură chiar și înflorite, ceea ce Dumnezeu știe că nu era nevoie. Îmi scrise o scrisoare — nu știu cum de s-a descoperit unde mă aflam — prin care îmi trimitea o sumă de bani și se lepăda pentru totdeauna de mine. Am turbat de mânie... eram înnebunit de furie... M-am alăturat în grabă lui Wilson într-o primejdioasă aventură de contrabandă în care am dat greș și m-am lăsat bucuros orbit de logica sa, încât am ajuns să consider jefuirea unui vameș din Fife drept o treabă cinstită și onorabilă. Până acum, în faptele de care mă făcusem vinovat păstrasem o anumită linie de conduită și nu avusesem de-a face cu atacurile asupra bunurilor personale, dar de astă dată îmi făcea o plăcere sălbatică să ajung cât mai jos, să mă acopăr de rușine atât cât îmi sta în putință.

Prada nu conta pentru mine. O lăsam tovarășilor mei și nu ceream decât locul cel mai primejdios. Îmi amintesc bine că, în timp ce stam cu spada trasă de pază la ușa unde ei săvârșeau fapta împotriva legii, nici prin minte nu-mi trecea să mă gândesc la siguranța propriei mele

persoane. Cugetam doar la ceea ce înțelegeam eu prin presupusa nedreptate suferită din partea neamurilor, neputincioasa mea sete de răzbunare și cum ar suna în trufașele urechi ale familiei Willingham vestea că unul dintre urmașii lor și moștenitorul real al onorurilor de care se bucurau trebuie să piară de mâna călăului, fiindcă a jefuit un slujbaș scoțian, însărcinat cu încasarea accizelor, de o sumă mai mică decât a cincea parte din banii ce-i aveam în portofelul meu. Am fost prinși — mă așteptam la asta. Am fost condamnați — și la asta mă așteptam. Dar moartea, pe măsură ce se apropia, părea cumplită; iar gândul la sora dumitale, lipsită de ajutor, m-a hotărât să mă silesc să-mi salvez viața... Am uitat să-ți spun că la Edinburgh am întâlnit-o din nou pe femeia aceea, cu numele de Murdockson, și pe fiica ei. În tinerețe se ținuse pe urma taberelor militare, iar acum, sub pretextul unui comerț de doi bani, își reluase obiceiurile ei prădalnice, cu care era dinainte mult prea obișnuită. Prima noastră întâlnire a fost furtunoasă; dar m-am arătat larg la mână cu banii pe care-i aveam și femeia uită, sau se prefăcu a uita, răul făcut fiicei ei. S-ar fi zis că biata fată însăși greu putea să-l recunoască pe acela care o nenorocise, și cu atât mai puțin să înțeleagă necinstea ce i se adusese. Și-a pierdut cu totul mințile, ceea ce, după câte spune maică-sa, este uneori urmarea unei nașteri în împrejurări neprielnice. Dar fapta eu o săvârșisem. Iar aceasta era o altă piatră legată de gâtul meu ca să mă cufunde în puțul pierzaniei[1], în gheena afuriseniei. Fiece privire, fiece cuvânt al acestei sărmane ființe... falsa-i bună dispoziție... amintirile ei neclare... vorbele ce te duceau cu gândul la lucruri pe care ea le uitase de mult, dar înscrise în conștiința mea, erau împunsături de pumnal... împunsături zic? — nu, mă sfâșiau cu clești încinși și mă opăreau cu pucioasă arzândă... și totuși trebuiau îndurate, și au fost... Mă întorc la gândurile mele din închisoare.

---

[1] Autorul se referă, poate, la dreptul baronilor scoțieni de a spânzura sau scufunda un criminal, drept denumit *„pits and gallows"*, puțul și spânzurătoarea.

Cel mai chinuitor din toate era acela că surorii dumitale i se apropia sorocul. Știam câtă frică avea de dumneata și de tatăl ei. Spunea adesea că ar prefera să moară de o mie de ori mai înainte ca rușinea ei să vă fie dată pe față... și totuși, trebuiau luate măsuri pentru vremea lehuziei. Știam că femeia asta cu numele de Murdockson era ciuma dracului, dar socoteam că mă iubea și că banii ar hotărî-o să-mi fie credincioasă. Făcuse rost de o raspă pentru Wilson și o pânză de ferăstrău pentru mine; și se prinse la iuțeală să aibă grijă de Effie în timpul lehuziei, lucru la care se pricepea destul de bine ca să dea ajutorul de trebuință. I-am dat banii trimiși de tata. Rămase hotărât ca, până una alta, să o primească pe Effie în casa ei și să aștepte ce-i voi porunci pe mai departe, după ce fuga mea din închisoare va fi fapt împlinit. I-am trimis vorbă bietei Effie despre ce urmăream și i-am recomandat-o pe zgripțuroaică, printr-o scrisoare, în care, îmi amintesc că mă străduiam să joc rolul lui Macheath[1] cel osândit — un cuțitar arătos, vesel, obraznic, neînfricat până în ultima clipă. Aceasta și atât de jalnică era biata mea ambiție! Totuși, hotărâsem că dacă voi avea norocul să scap de spânzurătoare, să părăsesc acele căi pe care o apucasem. Țelul meu era să mă căsătoresc cu sora dumitale și să plecăm în Indiile de Vest. Mai aveam o sumă de bani nu tocmai mică și nădăjduiam că, într-un fel sau altul, voi fi în stare să-mi port de grijă mie însumi și soției.

Am încercat să evadăm și datorită încăpățânării lui Wilson, care stăruia să fie el primul, am dat pe de-a-ntregul greș. Trebuie să fi auzit despre neînfricarea și dăruirea de sine cu care s-a jertfit ca să-și răscumpere greșeala și să ducă la bun sfârșit fuga mea din biserica închisorii... Vuia întreaga Scoție. A fost o faptă curajoasă și nemaipomenită. Toată lumea vorbea despre asta, — toată lumea, chiar și aceia care condamnau mai mult decât oricine altul obiceiurile și păcatele acestui om cu

---

[1] Personajul este un tâlhar la drumul mare, eroul din *The Beggar's Opera, (Opera cerșetorului)*, de John Gay (1728).

dăruire de sine lăudau eroismul său, izvorât din prietenie. Am multe cusururi, dar lașitatea nu e unul dintre ele. Am hotărât să răsplătesc generozitatea lui și chiar datoria de-a o ști pe sora dumitale în afara primejdiei fu mai puțin importantă pentru mine, în acea vreme. Scopul meu cel mai de seamă era să-l eliberez pe Wilson și nu mă îndoiam că voi găsi mijlocul.

Totuși, n-am uitat-o nici pe Effie. Copoii legii mă urmăreau atât de îndeaproape, încât nu îndrăzneam să mă apropii de vreunul din vechile mele adăposturi, dar bătrâna Murdockson veni la o întâlnire pe care i-o dădusem și mă înștiință că sora dumitale născuse cu bine un băiat. I-am cerut babei să aibă grijă ca lehuza dată în grija ei să fie pe pace și să nu-i lipsească nimic din ce se poate dobândi cu bani, după aceea m-am retras în Fife, și acolo, printre vechii mei tovarăși din banda lui Wilson, am rămas în umbră,pitit într-una din ascunzătorile unde cei care se îndeletnicesc cu acel comerț primejdios au obiceiul să-și afle un adăpost sigur pentru ei și mărfurile lor nevămuite. Oamenii care încalcă atât legile omenești cât și cele divine nu sunt întotdeauna nesimțitori la ceea ce cere din partea lor curaj și mărinimie. Am primit asigurări că mulțimea din Edinburgh, adânc mișcată de vitrega situație în care se afla Wilson și de purtarea sa vitează, ar sprijini orice încercare temerară ce ar putea fi făcută pentru a-l salva, fie chiar de la piciorul spânzurătorii. Oricât de nebunească părea această încercare, când m-am arătat gata să mă pun în fruntea răscoalei împotriva gărzii nu am dus lipsă de oameni de încredere care s-au legat să mă sprijine, și m-am întors în Lothian, urmat curând de câțiva tovarăși statornici, pregătiți să treacă la fapte oricând se va ivi prilejul. Nu mă îndoiesc că l-aș fi salvat chiar în timp ce lațul spânzurătorii se legăna deasupra capului său, urmă bolnavul, cu o ardoare ce părea o strălfulgerare a pasiunii cu care lua parte la asemenea isprăvi; dar printre alte măsuri de prevedere, sfătuiți cum am aflat după aceea de nefericitul și ticălosul Porteous, magistrații luaseră una menită să-mi dea peste cap planul. Făcură în așa fel ca execuția să se petreacă cu o jumătate de oră înainte de ceasul la care se obișnuia să aibă loc; și cum,

de teamă să nu fim văzuți de slujbașii legii, hotărâsem între noi să nu ne arătăm în stradă, până când sta să bată ora hărăzită acestei fapte, urmarea fu că, înainte ca noi să încercăm să ne desfășurăm planul, totul luase sfârșit. Începurăm, totuși, iar eu m-am urcat pe eșafod și cu mâna mea am tăiat frânghia. Prea târziu! Îndrăznețul, inimosul, mărinimosul făptaș nu mai era... și nu ne mai rămânea altceva de făcut decât să-l răzbunăm... eram de două ori dator să-l răzbun, gândeam pe vremea aceea, — eu cel căruia Wilson îi dăruise viața și libertatea, pe când la fel de ușor le-ar fi dobândit pentru sine însuși.

— O, domnule, zise Jeanie, nu v-ați gândit niciodată la ce spune Scriptura: „Răzbunarea e a mea și o să plătesc fapta"[1].

— Scriptura! Păi, n-am mai deschis o Biblie de cinci ani, răspunse Staunton.

— Vai de mine, domnule, făcu Jeanie, și pe deasupra, fiu de preot!

— E firesc ca dumneata să spui asta; totuși, nu mă întrerupe, ci lasă-mă să-mi termin povestea mea afurisită cum nu-i alta. Fiara de Porteous, care trăgea mai departe în mulțime, mult după ce nu mai era nevoie, își atrase ura acesteia, fiindcă îndeplinindu-și datoria sărise peste preatcă și peste dușmănia mea, deoarece și-o îndeplinise prea bine. Noi... adică eu și alți prieteni ai lui Wilson, am hotărât să facem dreptate... dar era nevoie să fim prevăzători. Gândeam că unul dintre slujbașii legii m-a luat la ochi și de aceea mă tot târam pe furiș de ici-colo în împrejurimile Edinburghului, însă fără să mă încumet să mă aventurez înlăuntrul zidurilor orașului. În cele din urmă, punându-mi în primejdie viața, m-am abătut în locul unde speram să-mi găsesc viitoarea soție și fiul — nu mai erau acolo nici unul nici altul. Baba Murdockson mă înștiință că de îndată ce Effie a aflat că încercarea noastră de a-l salva pe Wilson dăduse greș iar eu eram bănuit și urmărit de poliție, creierul i se încinse; într-o zi, când ea fusese nevoită să se ducă să vadă de niște

[1] Biblia, Romanii, 12: 19.

treburi ce se cereau făcute și o lăsase singură, bolnava se folosi de acest prilej ca să fugă și de atunci nu o mai văzuse. Am copleșit-o cu mustrări, pe care le-a ascultat într-o liniște plină de nespusă sfidare și cruzime; căci una din însușirile ei este aceea că, deși de cele mai multe ori se arată iute la mânie și câinoasă, în anumite împrejurări dovedește cea mai netulburată stăpânire de sine. Am amenințat-o cu judecata; a răspuns că am de ce să mă tem de judecată, mai mult decât de ea însăși. Mi-am dat seama că avea dreptate și cu asta mi-a închis gura. Am amenințat-o că mă voi răzbuna; mi-a răspuns aproape cu aceleași vorbe că, dacă e să judecăm după răul făcut, aveam mai mult temei să mă tem de răzbunarea ei, decât ea de a mea. Din nou, dreptatea era de partea ei și n-am avut ce să-i răspund. Revoltat, m-am descotorosit de ea și am pus un tovarăș de-al meu să cerceteze prin locurile învecinate cu Saint-Leonard's ca să afle câte ceva în privința surorii dumitale; dar înainte să primesc răspunsul său, cercetările începute de către un copoi al justiției care se pricepe să ia urma celui vânat, m-au mânat din împrejurimile Edinburghului către o ascunzătoare mai îndepărtată și mai retrasă. Un trimis tainic și demn de încredere mi-a povestit despre condamnarea lui Porteous și arestarea surorii dumitale, învinuită de omor; astfel, cele auzite, pe de-o parte, m-au lăsat încremenit, pe de alta mi-au făcut plăcere.

M-am încumetat din nou până-n Pleasance... am învinuit-o iarăși pe Murdockson că a viclenit-o pe nefericita Effie și pe copilul ei, deși nu vedeam ce motiv ar fi avut altul decât dorința de a-și însuși toți banii pe care îi încredințasem. Cele istorisite de dumneata lămuresc lucrurile și arată un alt temei, mai puțin vădit, dar prin aceasta nu mai puțin puternic — dorința de-a se răzbuna pe acela care îi ademenise fata și îi stricase atât mintea cât și reputația. Dumnezeule mare! cât îmi doresc ca în locul răzbunării alese de ea, să mă fi dat pe mine în latul spânzurătorii!

— Dar ce ți-a povestit femeia asta ticăloasă despre Effie și pruncul ei? întrebă Jeanie, care, în timpul acestei istorisiri lungi și tulburătoare,

avu destulă tărie și judecată să nu piardă din vedere asemenea lucruri ce-ar fi putut să lămurească nenorocirile abătute asupra surorii ei.

— N-a povestit nimic, zise Staunton; zicea că mama a șters-o pe furiș în toiul nopții, ca un chiriaș rău platnic, cu pruncul în brațe... că de atunci nu i-a mai văzut nici pe unul, nici pe altul... Se prea poate, spunea, ca fata să fi aruncat copilul în North Loch[1] sau Quarry Holes[2], după câte știa ea.

— Și cum ai ajuns dumneata să crezi că acea faptă nenorocită nu s-a petrecut aievea? întrebă Jeanie, care tremura toată.

— Pentru că a doua oară m-am văzut cu fiica ei și am înțeles că, de fapt, pruncul a fost îndepărtat sau ucis, în timp ce mama era bolnavă. Dar tot ce poți să afli de la ea e atât de nesigur și întortocheat, încât alte amănunte n-am putut să mai culeg. Numai firea infernală a bătrânei Murdockson mă face să prevăd că s-a petrecut tot ce poate fi mai rău.

— Ce ați arătat acum, la urmă, se potrivește cu cele spuse de biata mea soră, zise Jeanie; dar povestiți mai departe, domnule.

— De un lucru sunt sigur, urmă Staunton, și anume că Effie atunci când e sănătoasă la cap nu a vătămat vreodată, cu bună știință, pe nimeni din lumea aceasta. Dar ce puteam face ca să o dezvinovățesc? Nimic... și de aceea nu mă gândeam decât s-o pun la adăpost. Cu lațul de gât cum eram, mă vedeam silit să ascund ce simțeam pentru Murdockson; viața mea era în mâna zgripțuroaicei... de asta nu-mi păsa; dar viața surorii dumitale atârna de a mea. I-am vorbit frumos ticăloasei; păream să mă încred în ea; iar ea, atâta timp cât fu vorba numai și numai de mine, îmi dădu dovadă de o nemaipomenită credință. La început, nu eram hotărât ce măsuri ar trebui să iau ca să o elibereze pe sora dumitale, când, obștească mânie stârnită în rândul cetățenilor din Edinburgh, din pricina

---

[1] În Scoția, *Loch*, lac; golf aproape în întregime înconjurat de uscat; North Loch, Lacul de la Miazănoapte.

[2] Textual: Gropile de la Cariera de piatră; locul e situat pe coasta de sud-est a dealului Calton, în preajma orașului Edinburgh.

amânării execuției lui Porteous, făcu să-mi treacă prin minte o idee îndrăzneață — să forțăm ușa închisorii și să o smulgem pe sora dumitale din ghearele legii, iar în același timp să dăm pedeapsa cuvenită unei secături care-l chinuise pe nefericitul Wilson chiar în ceasul cel din urmă, de parc-ar fi fost un sălbatic indian prins de un trib dușman. M-am zvârlit în mijlocul mulțimii, când aceasta clocotea de mânie... la fel au făcut și alți prieteni ai lui Wilson care, aidoma mie, fuseseră dezamăgiți, fiindcă nutriseră speranța să-și sature ochii cu priveliștea execuției lui Porteous. Totul fu pus la cale, iar eu am fost ales căpetenia răsculaților. N-am simțit... nu simt nici acum vreo părere de rău pentru ceea ce trebuia făcut și a fost apoi îndeplinit.

— O, Dumnezeu să te ierte, domnule, și să te facă să înțelegi mai bine căile pe care umbli, strigă Jeanie, cutremurată de această mărturisire fățișă a unor simțăminte sălbatice.

— Amin, răspunse Stauntoun, dacă simțămintele mele sunt nedrepte. Dar repet, deși doream să dau ajutor ca fapta să fie dusă la bun sfârșit, mi-aș fi dorit ca mulțimea să-și aleagă un alt conducător; căci prevedeam că marea și obștească îndatorire ce-o aveam în noaptea aceea mă va împiedica să dau ajutorul pe care aveam de gând să-l dau lui Effie. L-am însărcinat, totuși, pe un prieten de nădejde ca, de îndată ce convoiul aducător de moarte va fi părăsit temnița, să o ducă, sub ocrotire, într-un loc sigur. Dar în pofida oricărui mijloc de convingere folosit de mine în graba acelei clipe sau, apoi, mai pe îndelete, de către prietenul meu, fata aceasta fără noroc nu a putut fi înduplecată să părăsească închisoarea. Argumentele aduse de el victimei ieșite din minți s-au irosit zadarnic și omul a fost nevoit să se despartă de ea, să se pună la adăpost el însuși. Asta mi-a povestit; dar poate că, în timp ce încerca să o convingă, a stăruit cu mai puțină tărie decât aș fi făcut eu.

— Effie a avut dreptate când a rămas pe loc, zise Jeanie; și pentru asta mi-e cu atât mai dragă.

— De ce vorbești așa? făcu Staunton.

— Nu poți să înțelegi temeiurile, domnule, dacă le-aș arăta, răspunse calmă Jeanie; celor setoși de sângele dușmanilor nu le place izvorul vieții.

— Speranțele mele au fost zădărnicite a doua oară, zise Staunton. Apoi m-am străduit ca, ajutat de dumneata însăți, să o fac să scape cu bine de acest proces. Nu te condamn, fiindcă n-ai primit; ai refuzat pe temeiul unor principii și nu din cauză că soarta surorii dumitale te lasă rece. Cât despre mine, închipuie-ți că eram ca turbat; nu mai știam ce să întreprind și toate străduințile mele nu duceau la nimic. În aceste condiții și împresurat cu strășnicie din toate părțile, m-am gândit la ce s-ar putea face cu ajutorul alor mei și a influenței de care se bucură familia mea. Am fugit din Scoția... Am ajuns aci... Jalnic de slab și nefericit cum arătam, înfățișarea mea mi-a adus din partea tatei acea iertare pe care un părinte o tăgăduiește atât de greu, chiar și fiului celui mai nedemn de ea. Și aici am așteptat în chinuri sufletești sfârșitul procesului surorii dumitale.

— Fără nici o sforțare de a-i veni în ajutor? întrebă Jeanie...

— Am sperat până în ultima clipă că procesul va avea un sfârșit prielnic ei; și doar acum două zile am primit știrea aceea nenorocită. Hotărârea mea a fost luată pe loc. Am încălecat pe cel mai bun cal al meu, cu gândul să gonesc mâncând pământul, spre Londra și acolo să ajung la o înțelegere cu Sir Robert Walpole — pentru ca sora dumitale să scape vie și nevătămată, aveam să i-l predau, în persoana moștenitorului familiei Willingham, pe George Robertson, complicele lui Wilson; pe acela care a spart ușa temniței din Edinburgh, binecunoscuta căpetenie a mulțimii răsculate pentru a pune mâna pe Porteous.

— Dar asta ar scăpa-o pe sora mea? făcu Jeanie mirată.

— Da, fiindcă n-o să ajung ușor la o înțelegere, o să țin la preț. Reginelor le place răzbunarea, la fel ca și supușilor lor. Așa puțin cum o prețuiești dumneata e totuși o otravă pe gustul tuturor — de la prinți la țărani. Primilor-miniștri le place nu mai puțin să facă servicii suvera-

nilor lor, mulțumind patimile acestora. Viața unei fete de la țară, de care nimeni n-are habar! Păi, aș putea să cer cea mai grozavă dintre bijuteriile coroanei și să fiu sigur că-mi voi căpăta răsplata, fiindcă am pus la picioarele maiestății sale, capul unei conspirații care a avut asemenea neobrăzare. Toate celelalte planuri ale mele au dat greș, dar acesta nu putea să-mi înșele așteptările... Dumnezeu e drept, totuși, și nu mi-a făcut cinstea să-mi îngăduie să ispășesc de bunăvoie răul ce l-am făcut surorii dumitale. Nu apucasem să străbat călare zece mile, când calul meu, animalul cel mai bun și mai sigur pe picioarele lui din țara asta, căzu cu mine pe drum neted, de parcă l-ar fi atins o ghiulea. Am fost greu rănit și adus înapoi aci, în starea în care mă vezi acum.

Când tânărul Staunton ajunse la sfârșitul povestirii, servitorul deschise ușa și cu o voce care părea menită mai degrabă să fie un semnal decât să anunțe o vizită și atâta tot, zise:

— Sfinția sa, domnule, urcă să vă vadă.

— Pentru Dumnezeu, Jeanie, ascunde-te în cabinetul acela de toaletă.

— Nu, domnule, zise Jeanie; de vreme ce nu mă aflu aici pentru ceva rău, nu pot să mă ascund de stăpânul casei ca să mă fac de rușine.

— Dar, Doamne Dumnezeule! strigă George Staunton, gândește-te numai...

Înainte de a apuca să termine fraza, tatăl său intră în odaie.

CAPITOLULXXXIV

„Și-acum, iertarea, ajutorul, bunătatea
îl vor smulge oare
Pe tânăr din ghearele dezmățului? sau
onoarea, datoria, legea?"
Crabbe[1]

De îndată ce mai vârstnicul domn Staunton păși pragul camerei, Jeanie se ridică de pe scaunul ei și făcu, în liniște, o plecăciune. Acesta fu mirat la culme când își găsi fiul în asemenea tovărășie.

— Îmi dau seama, doamnă, considerația ce ți-am arătat-o a fost o greșeală, ar fi trebuit să las în seama acestui tânăr, pe care fără îndoială îl cunoști dinainte, sarcina de a-ți pune întrebări și a îndrepta nedreptățile pătimite de dumneata.

— Nu din voia mea mă aflu aci, zise Jeanie; servitorul mi-a spus că stăpânu-su dorește să-mi vorbească.

— Eu sunt țapu' ispășitor, murmură Tummas. Naiba s-o ia, ce-i trebuia să spună adevărul, când la fel de bine ar fi putut să spună orice altceva avea chef.

— George, zise domnul Staunton, dacă nici acum nu ai — așa cum n-ai avut niciodată — pic de repect pentru tine însuți, ai fi putut măcar să-l scutești pe tatăl tău și casa părintească de o asemenea priveliște rușinoasă.

— Vă jur pe viața mea... pe sufletul meu, domnule! zise George în timp ce-și zvârlea picioarele peste marginea patului și cu un salt încetă să mai stea culcat pe spate.

---

[1] Crabbe, *The Borough (Orășelul)*, Scrisoarea a XII-a, II, 255–256.

— Viața dumitale, domnule! îl întrerupse tatăl său, cu o asprime plină de tristețe. Ce fel de viață a fost asta?Sufletul dumitale! Vai, cât ai ținut vreodată seama de el? Ai grijă să-ți schimbi și sufletul și felul de viață, înainte să le dai drept chezășie sinceității dumitale.

— Pe cinstea mea, domnule, mă nedreptățiți, răspunse George Staunton, am fost tot ce puteți spune despre mine mai rău, dar în împrejurarea de față sunteți nedrept. Pe onoarea mea că da!

— Onoarea dumitale! zise tatăl și cu o privire disprețuitoare, grea de amarnice mustrări, se întoarse spre Jeanie.

— Din partea dumitale, fato, nu cer și nici nu mă aștept la vreo lămurire; dar ca părinte și, deopotrivă, ca preot îți cer să pleci din casa aceasta. Dacă romantica dumitale povestire a însemnat și altceva decât un pretext ca să fii primită în această casă (și judecând după tovărășia în care ai apărut prima oară, îmi îngădui să presupun că așa stau lucrurile), vei găsi un judecător de pace nu mai departe decât cale de două mile, iar la el e mai potrivit decât la mine să depui plângere.

— Asta n-o să se întâmple, zise George Staunton sărind în picioare. Sunteți o fire blândă și omenoasă. Nu veți deveni crud și neospitalier din cauza mea. Dă-l afară pe ticălosul acesta intrigant, și arătă spre Tummas, adă-ți sărurile sau vreun alt medicament mai bun pe care-l ai împotriva leșinului și voi explica în două cuvinte legătura dintre mine și această tânără. Nu-și va pierde bunul ei nume datorită mie. Am pricinuit de-acum destul rău alor ei și știu prea bine la ce duce pierderea bunei reputații.

— Pleacă, îi zise parohul , servitorului; iar după ce omul se supuse, avu grijă să închidă ușa în urma lui. Apoi îi vorbi cu asprime fiului său: Și-acum, domnule, ce altă dovadă a mișeliei dumitale ai a-mi dezvălui?

Tânărul Staunton era pe cale să răspundă, dar aceasta era una din acele clipe când, cei asemenea lui Jeanie Deans, ajutați de un curaj neabătut și o fire netulburată, pot să se arate mai presus decât firile mai înfocate, dar mai puțin hotărâte.

— Domnule, grăi ea către mai vârstnicul Staunton, nici vorbă că aveți dreptul să-i cereți propriului dumneavoastră fiu să dea seama de purtarea lui. Cât despre mine, însă, eu mi-s doar o drumeață, pornită să bată drumul pe jos, nu vă sunt în nici un fel îndatorată sau datoare vreun ban, decât pentru mâncarea cu carne pe care, în țara mea, bogatul sau săracul bucuros o așterne dinaintea oricui are nevoie de asemenea hrană; și, în afară de asta, aș fi gata să plătesc, de nu m-aș gândi că s-ar putea să fie ocară să plătești într-o asemenea casă, dar nu cunosc obiceiurile din țara asta.

— Toate bune, fato, zise parohul nespus de uimit și fără să aibă putința să ghicească dacă vorbele lui Jeanie trebuiau puse pe seama naivității sau obrăzniciei; se prea poate ca totul să fie foarte bine, dar mă întorc la ce-i mai important. De ce închizi gura acestui tânăr și-l împiedici să împărtășească tatălui și celui mai bun prieten al său ceva care să arunce lumină, de vreme ce spune că are de dat unele lămuriri, asupra unor fapte care prin ele însele dau loc la nu puține bănuieli.

— Despre treburile lui poate să spună ce-o vrea, dar despre neamurile și prietenii mei nu are nimeni dreptul să spună despre ei tot soiul de povești, decât dacă țin anume la așa ceva; și cum nu sunt aci ca să se apere, vă rog fierbinte să nu-i puneți domnului George Rob... vreau să spun Staunton, sau cum s-o fi numind, vreo întrebare despre mine sau ai mei; fiindcă trebuie să-mi îngădui a vă spune că nu se va purta nici ca un creștin, nici ca un gentilom dacă o să vă răspundă, de vreme ce eu țin cu tot dinadinsul să nu facă asta.

— E cel mai nemaipomenit lucru de care m-am izbit vreodată, grăi parohul, pe când își întorcea brusc privirea spre fiul său, după ce și-o ațintise asupra feței lui Jeanie, care arăta netulburată, dar cuviincioasă.

— Ei, ce-ai de zis, domnule?

— Că-mi dau seama, prea m-am pripit când am făgăduit ce-am făgăduit, răspunse George Staunton; nu am nici un drept să împărtășesc ceva în legătură cu treburile care privesc familia acestei tinere, fără încuviințarea ei.

Domnul Staunton cel vârstnic își roti ochii de la unul la celălalt, cu vădită mirare.

— Mă tem că e ceva mai mult și mai rău decât una din acele legături rușinoase pe care le-ai avut adeseori, zise către fiul său, insist să cunosc taina ce se ascunde aci.

— V-am spus, domnule, răspunse cam ursuz tânărul, că nu am dreptul să vorbesc despre treburile ce privesc familia acestei tinere, dacă ea nu-și dă încuviințarea.

— Iar eu nu am de lămurit nici o taină, domnule, adăugă Jeanie, ci doar a vă ruga, ca pe un propovăduitor al Evangheliei și gentilom ce sunteți, să-mi îngăduiți să merg nevătămată până la cel mai apropiat han de pe drumul spre Lunnon.

— O să mă îngrijesc să fii în siguranță la drum ; ajutorul acesta nu trebuie să-l mai ceri nimănui altul, zise tânărul Staunton.

— Asta o spui de față cu mine? făcu tatăl mâniat pe bună dreptate. Poate că ai de gând, domnule, să umpli cupa nesupunerii și dezmățului printr-o căsătorie josnică și rușinoasă? Dar dă-mi voie să te poftesc să deschizi bine ochii.

— Dacă vă temeți că una ca asta s-ar putea întâmpla cu mine, domnule, zise Jeanie, nu pot să spun decât atât, că nici pentru tot binele pământului ce se întinde între cele două capete ale curcubeului n-aș primi să fiu femeia care să se mărite cu fiul dumneavoastră.

— În toate acestea se ascunde ceva foarte ciudat, spuse Staunton cel vârstnic; urmează-mă în camera de alături, fato.

— Ascultă-mă, mai întâi, zise tânărul. Doar o vorbă am de spus. Am toată încrederea că vei fi cu băgare de seamă. Spune-i tatei oricât de mult sau oricât de puțin despre toate acestea, de la mine altceva nu va afla.

Tatăl îi aruncă o privire revoltată, care se înmuie vădind durere, de îndată ce-l văzu cum se prăbușea pe canapea, istovit de scena la care fusese supus. Ieși din odaie și Jeanie îl urmă, în timp ce George Staunton

se ridică atunci când ea trecu pragul și rosti cuvântul „Remember"[1], cu o voce în care răsuna un avertisment, de parcă vorba ar fi fost pronunțată de Carol I, pe eșafod.[2] Staunton cel bătrân o conduse într-un salonaș și închise ușa.

— Fato, zise el, chipul și înfățișarea dumitale au ceva ce arată atât naivitate cât și judecată, iar de nu cumva mă înșel eu, de asemenea și nevinovăție. Dac-ar fi altfel, n-aș putea să spun decât că ești cea mai desăvârșită fătarnică pe care am văzut-o vreodată. Nu cer să aflu o taină pe care nu voiești să o dezvălui, și mai puțin decât oricare altele, pe cele ce-l privesc pe fiul meu. Purtarea sa m-a nefericit mult prea tare ca să-mi îngăduie să sper că voi avea vreodată parte de mângâiere sau mulțumire din partea lui. Dacă ești așa cum mi te închipui, crede-mă, oricare ar fi împrejurările nenorocite care te-au legat de George Staunton, cu cât o rupi mai repede cu el, cu atât mai bine.

— Cred că înțeleg ce vreți să spuneți, domnule, răspunse Jeanie, și de vreme ce ați fost atât de sincer încât să-mi vorbiți astfel despre tânărul domn, e musai să vă spun că n-am stat de vorbă cu el decât de două ori în viață, iar ceea ce-am auzit de la el în amândouă aceste împrejurări au fost niște lucruri cum altele asemănătoare n-aș mai vrea să aud vreodată.

— Atunci, ai într-adevăr de gând să pleci din locurile acestea și să te duci la Londra?

---

[1] Adu-ți aminte (engl.).

[2] Ultimul cuvânt rostit de regele Carol I pe eșafod și adresat arhiepiscopului de Canterbury, William Juxon (1582-1563). Carol I, între 1625-1649, *rege al Angliei din dinastia Stuart*; a domnit în mod absolut, fiind urât de masele populare, care au dezlănțuit revoluția burgheză din Anglia (1643-1649). Înfrânt la Naseby, în 1645, de armata Parlamentului, condusă de Oliver Cromwell, a fost judecat și executat

— Desigur, domnule, fiindcă într-un fel aș putea să spun că Răzbunătorul sângelui mă mână din spate.[1] Și dacă mi s-ar da vreo chezășie împotriva unor rele ce-aș putea să pat la drum...

— Am făcut cercetări, zise clericul, am întrebat despre acei inși descriși de dumneata care trezesc bănuieli. Și-au părăsit refugiul, dar cum se poate că pândesc ascunși prin împrejurimi și fiindcă spui că ai motive deosebite să te temi de vreo silnicie din partea lor, o să te dau în seama unei persoane de nădejde care o să te apere de ei până la Stamford și o să te urce într-o diligență ce merge de acolo la Londra.

— Oameni ca mine nu au nevoie de diligență, zise Jeanie; care habar nu avea de așa ceva, întrucât, ce-i drept, poștalioanele erau folosite numai în împrejurimile Londrei.

Domnul Staunton o lămuri pe scurt că va găsi acest mijloc de călătorie mai lesnicios, mai ieftin și mai sigur decât mersul călare. Jeanie își arătă recunoștința cu o sinceritate ce izvora până-ntratât din adâncul inimii, încât parohul o întrebă dacă avea nevoie de bani ca să-și urmeze drumul. Ea îi mulțumi, dar zise că avea destui pentru scopul pe care îl urmărea; și, într-adevăr, își cheltuise cu multă grijă avutul. Răspunsul acesta sluji de asemenea la îndepărtarea unor bănuieli care — lucru destul de firesc — încă-i mai umblau prin minte domnului Staunton în ce privește firea și adevăratul țel al lui Jeanie și cel puțin îl convinse că nu uneltea pentru bani, asta dacă avea cumva să fie dată în vileag vreo înșelăciune de-a ei. După aceea pastorul ceru să afle în ce parte a Londrei dorea să meargă.

— La o negustorească foarte cumsecade, vară cu mine, o doamnă Glass, domnule, care vinde tutun și tabac, într-o prăvălie cu firma „La ciulinul", pe o stradă din oraș.

---

[1] Deuteronomul, 19: 65; Joshua, 20: 3–5.

Jeanie dădu de știre lucrul acesta cu gândul că o rubedenie atât de respectabilă ar trebui să-i dea mai multă importanță în ochii domnului Staunton; și fu nu puțin surprinsă când parohul îi răspunse:

— Iar femeia aceasta este singura cunoștință pe care o ai la Londra, biată fată? Și chiar nu știi mai bine unde e de găsit?

— În afară de doamna Glass, zise Jeanie, mă duceam să-l găsesc pe ducele de Argyle, și dacă domnu' judecător socoate că ar fi mai bine să mă duc întâi acolo și Înălțimea sa să-mi dea niște oameni de-ai lui care să-mi arate prăvălia verișoarei mele...

— Cunoști pe cineva dintre oamenii ducelui de Argyle? întrebă rectorul.

— Nu, domnule.

„Și, totuși, trebuie să-și fi sărit din minți, gândi parohul, altfel i-ar fi cu neputință să se bizuie pe o asemenea recomandare."

— Ei bine, zise cu glas tare, nu trebuie să întreb din ce pricină ai purces la drum și astfel nu pot fi omul potrivit să te sfătuiesc cum s-o scoți la capăt. Dar proprietara casei unde oprește trăsura e o persoană foarte cumsecade; și cum uneori trag acolo, îți voi da o scrisoare de recomandare pentru ea.

Jeanie îi mulțumi cât se poate de politicos pentru bunăvoința sa; cu scrisoarea domnului judecător și aceea a vrednicei doamne Bickerton, care ține hanul „La șapte stele", din York, zise, nu se îndoia că se va descuraca bine în Lunnon.

— Iar acum, urmă parohul, bănui că ești dornică să pleci numai-decât la drum.

— Dacă m-aș afla la un han sau într-un loc de odihnă, cuviincios, răspunse Jeanie, nu mi-aș fi îngăduit să foloses ziua Domnului pentru drum; dar cum mă aflu într-o călătorie pentru a cere milă și îndurare, mă bizui că fapta asta nu-mi va fi pusă în seamă ca un păcat.

— Dacă vrei, poți să stai astă-seară cu doamna Dalton; dar te poftesc, te rog să nu mai iei legătura cu fiul meu, care nu e sfetnic potrivit pentru o persoană de vârsta dumitale, orice greutăți s-ar putea să ai.

— Ceea ce spune domnul judecător e mult prea adevărat, zise Jeanie; nu din voia mea am vorbit cu el adineauri și, cu toate că-i doresc acestui domn numai bine, nu țin să-l mai văd în ochi.

— Dacă-ți face plăcere, adăugă rectorul, întrucât pari o fată serioasă, poți să iei parte deseară la slujba pentru ai casei, care se ține în hol.

— Mulțumesc, domnului judecător, dar mă îndoiesc în sinea mea că, de iau parte, aș putea afla acolo sfat și înălțare a sufletului.

— Cum, zise parohul, la anii dumitale atât de tineri te îndoiești de acum asupra îndatoririlor religioase?

— Să mă ferească Dumnezeu, domnule, răspunse Jeanie; nu asta-i pricina; dar am fost crescută în credința ultimilor martiri ai religiei presbiteriene din Scoția și sunt îndoită în inima mea dacă mi-e îngăduit cumva să iau parte la slujbă, așa cum o țineți dumneavostră, dat fiindcă împotriva ei și-au ridicat glasul sub jurământ multe minți prețioase ale Bisericii noastre și mai ales vrednicul meu tată.

— În ordine, fată bună, zise parohul și zâmbi înveselit, departe de mine gândul de a-ți sili conștiința; și totuși, trebuie să-ți amintești că aceeași milostenie divină își răspândește apele și în alte regate la fel ca și în Scoția. Cum sufletul nostru are neapărat nevoie de ea, precum trupul de apă, izvoarele grației divine sub diferite înfățișări și, totuși, la fel de binefăcătoare prin puterea lor, se găsesc din belșug de la un capăt la celălalt al lumii creștine.

— O, dar deși apele se prea poate să semene, cu voia Sfinției voastre, nu toate sunt binecuvântate în aceeași măsură, zise Jeanie. Zadarnic s-ar fi îmbăiat Naaman, leprosul, în Pharpar și Abana, râurile din Damasc, de vreme ce numai apele Iordanului erau sfințite ca să lecuiască boala.[1]

— Ei bine, zise parohul, nu ne vom băga în marea controversă ce are loc în prezent între biserica din țările noastre. Trebuie să ne străduim

---

[1] Regii, 5: 1–14.

să vă convingem că, în pofida greșelilor noastre, ne păstrăm dragostea de semeni a creștinilor și dorința de a veni în ajutorul fraților noștri.

Apoi ceru să se înfățișeze doamna Dalton și i-o încredință pe Jeanie ca să aibă grijă de ea, o pofti să-i arate blândețe și dădu asigurări că a doua zi dis-de-dimineață o călăuză de încredere și un cal bun vor fi gata pregătiți să o ducă la Stamford. După aceea, demn și grav, dar totuși, binevoitor, își luă rămas bun de la ea, dorindu-i să-și atingă pe deplin țelul călătoriei ce o făcea, țel despre care nu se îndoia că era vrednic de laudă, spuse, ținând seama de judecata sănătoasă dovedită în timpul cât stătuseră de vorbă.

Jupâneasa o duse din nou pe Jeanie în camera ei. Dar seara nu era sortită să treacă fără ca tânărul Staunton să o chinuie din nou. Credinciosul Tummas îi strecură în palmă un bilet ce aducea de știre de la tânărul său stăpân care dorea sau mai degrabă poruncea să o vadă numaidecât, și o asigura că nimeni nu avea să-i mai tulbure.

— Spune-i tânărului tău stăpân, zise fățiș Jeanie și fără să-i pese de toate semnele cu ochiul și alte semne prin care Tummas se străduia să-i dea de înțeles că doamna Dalton nu trebuia lăsată să cunoască această corespondență tainică, că i-am făgăduit preacinstitului său părinte că n-o să mă mai văd cu el.

— Tummas, făcu doamna Dalton, socot că —ai putea găsi o treabă mai vrednică de răsplată, dacă ținem seama de livreaua pe care o porți, decât să duci răvașe între tânărul tău stăpân și niște fete aflate întâmplător în casa aceasta.

— Păi, cât despre asta, doamnă Dalton, eu am fost tocmit să duc scrisori, nu să întreb ce-i cu ele; și nu-i de unul ca mine să se împotrivească poruncilor tânărului domn, chiar dacă-i cam nebunatic. Și de-a avut cineva vreun gând rău, vedeți că nimeni n-a pățit nimic.

— Totuși, urmă doamna Dalton, ți-o spun de la obraz, Tummas, dacă te-oi mai prinde că umbli cu de-alde-astea, Sfinția sa o să se descotorosească de tine.

Tummas plecă, rușinat și vârât în sperieți.

După primejdiile și vitregiile soartei îndurate cu o zi în urmă, Jeanie se bucură de plăcerea unui pat bun și a unui somn adânc, plină de mulțumire și recunoștință; și atât de obosită era, încât dormi neîntoarsă până la ora șase, când fu trezită de doamn Dalton, care o înștiință despre călăuză și cal că erau gata și o așteptau. Se sculă în grabă și, după rugăciunea de dimineță, fu îndată pregătită să pornească din nou la drum. Grija maternă a jupânesei îi asigurase un mic dejun timpuriu și după ce se înfruptă cu aceste merinde întăritoare, se trezi așezată la loc sigur pe o perniță de șa, în spatele unui țăran voinic din Lincolnshire, care, pe lângă robustețea sa, mai era și înarmat cu pistoale, ca să o apere împotriva oricărei încercări de silnicie.

O milă sau două se târâră de-a lungul unui drum de țară care îi duse, printre porți și garduri vii alcătuite din tufișuri și mărăcini, la șoseaua principală, puțin mai departe de Grantham. Într-un târziu, stăpânul calului o întrebă dacă se numea Jean sau Jane Deans. Oarecum mirată îi răspunse că da.

— Atunci, uite-un bilețel care te privește, zise omul, și i-l înmână peste umărul său stâng. Socot că e de la domnișoru', și orice ins de pe la Willingham e gata să-i facă pe plac, de bunăvoie sau de teamă; fiindcă pân'la urmă, orice s-ar spune, o să fie stăpânul moșiei.

Jeanie rupse sigiliul biletului adresat ei și citi următoarele:

„Nu vrei să te vezi cu mine. Presupun că felul meu de a fi te-a revoltat; dar, fiindcă m-am descris așa cum sunt, ar trebui să mă crezi sincer. Cel puțin, nu sunt fățarnic. Nu țîi, totuși, să mă vezi, iar purtarea dumitale poate fi socotită firească... dar e și înțeleaptă? Mi-am arătat dorința de a îndrepta nenorocirile abătute asupra surorii dumitale cu prețul onoarei mele... a neamului meu... cu prețul propriei mele vieți; iar dumneata consideri că prea m-am acoperit de rușine, ca să mi se îngăduie fie chiar să-i sacrific onoarea, reputația și viața — atâta cât mi-a mai rămas din ele. Ei bine, dacă-l disprețuiești pe cel care aduce jertfa, ai, totuși, în

aceeași măsură, la îndemână, victima; și poate că Dumnezeu a fost drept când a hotărât să nu am trista cinste de a mă înfățișa ca să aduc această jertfă liber și de bunăvoie. Deoarece nu ai vrut să primești ajutorul meu, trebuie să iei totul asupra dumitale însăți. Du-te, așadar, la ducele de Argyle și dacă nu vei izbuti să-i aduci alte argumente, spune-i că în puterea dumitale stă să-l faci să-și primească pedeapsa ce i se cuvine, pe cel mai vajnic conspirator din rândul mulțimii răsculate împotriva lui Porteous. La asta își va pleca urechea, chiar de-ar fi surd la orice altceva. Dumneata hotărăște prețul, fiindcă ei vor da cât ceri. Știi unde sunt de găsit; și poți fii sigură că n-o s-o șterg și să te las să plătești oalele sparte, ca la Muschat's Cairn; nici prin gând nu-mi trece să mă mișc din casa în care am fost născut; la fel ca iepurele de câmp o să fiu încolțit în casa din care am plecat. Repet, cere prețul pe care-l vrei dumneata. Nu e nevoie să-ți amintesc să ceri viața surorii, pentru că asta vei face, bineînțeles; dar pune niște condiții de pe urma cărora să tragi foloase dumneata însăți... cere avuție și răsplată... o slujbă și un venit pentru Butler... cere ce vrei... vei căpăta orice... și toate acestea pentru a da pe mâna călăului un ins prea vrednic de serviciile sale; deși tânăr în ani, e un ticălos înrăit și dorința lui cea mai fierbinte este ca, după furtunile unei vieți pline de neliniște, să doarmă și să se odihnească."

Această scrisoare nemaipomenită era iscălită cu inițialele G.S.

Jeanie o citi cu mare luare-aminte de la un capăt la altul, o dată sau de două ori, ceea ce mersul în buestru al calului, care străbătea la pas un drum îngust, îi îngăduia ușor să facă.

După ce citi atent biletul, primul lucru cu care se îndeletnici fu să-l rupă în bucăți cât mai mici cu putință și să le împrăștie în mai multe rânduri prin aer, astfel încât un document ce cuprindea o taină atât de primejdioasă să nu poată să cadă în mâna altcuiva. Întrebarea cât de mult era îndreptățită, dacă nu va fi altă cale, să salveze viața surorii jertfind-o pe aceea a unui om care, deși vinovat față de stat, ei nu-i făcuse vreun

rău, alcătuia un nou subiect grav și foarte dureros ce se cerea întors pe toate fețele.

Ce-i drept, într-un anumit fel, se părea că a dezvălui vina lui Staunton, pricina greșelilor și nenorocirilor surorii ei, ar fi fost o faptă dreaptă, ba chiar săvârșită din voia Celui de Sus. Dar, mai înainte de a se simți liberă să se vâre într-o asemena treabă, ca să folosim propriile ei cuvinte, Jeanie, potrivit moralei aspre și neabătute implântată în mintea ei, din copilărie, se vedea nevoită să cumpănească nu numai asupra ceea ce însemna, în mare, această propunere, ci dacă pentru acela care o înfăptuia lucrul era îndreptățit si se cerea făcut. Ce drept avea ea să facă un schimb între viețile lui Effie și Staunton și să jertfească una, ca cealaltă să scape nevătămată? Vina lui — acea vină pentru care răspundea în fața legii — era, într-adevăr, o nelegiuire ce încălca obștească rânduială, dar nu avea nimic de-a face cu ea.

Și nici nu socotea că partea lui la moartea lui Porteous — deși în sinea ei se răzvrătea la gândul cruzimii folosite împotriva oricui — avea vreo legătură cu crima obișnuită, când fiecare este chemat să-l ajute pe magistratul orășenesc. Acea faptă sălbatică se contopea într-un tot, alcătuit dintr-o seamă de amănunte care, chiar dacă nu o lipseau pe de-a întregul de vină în ochii celor din starea ei socială, învăluiau, măcar, ceea ce fusese mai îngrozitor în acele clipe. Nerăbdarea ocârmuirii, domică să-i vadă osândiți pe unii dintre vinovați, nu slujise la altceva decât la adâncirea acelei frământate stări de spirit care făcea o legătură între actul săvârșit — oricât de cumplit și sălbatic ar fi fost — și ideea independenței naționale de altădată. Asprele măsuri pe care stăpânirea le luase sau avea de gând să le ia împotriva orașului Edinburgh, vechea cetate de scaun a Scoției — printre acestea se număra hotărârea din cale-afară de nechibzuită și rău văzută de popor, aceea de a-i sili pe clericii scoțieni ca, în pofida convingerilor și a simțului datoriei lor să dea de știre din amvon că s-a pus preț pe capul făptașilor acestei vărsări de sânge — avuseseră asupra gândurilor și simțămintelor norodului urmări contrare

celor voite de ocârmuire; iar Jeanie își dădea seama că oricine ar face vreo pârâ în legătură cu acele întâmplări, oricare i-ar fi țelul, denunțul ar fi socotit un act de trădare îndreptat împotriva neatârnării Scoției. Fanatismul presbiterienilor scoțieni se îmbina întotdeauna cu un înflăcărat sentiment național și Jeanie tremura la gândul că numele ei ar putea fi pomenit de-a lungul veacurilor împreună cu acela al „necredinciosului Monteath"[1] și al încă unuia sau doi inși care, fiindcă s-au lepădat de cauza țării lor și au trădat-o, sunt osândiți să fie veșnic pomeniți și să trezească scârbă în rândul țăranilor scoțieni. Și totuși, gândul de a jerfi pentru a doua oară viața lui Effie, când cu o vorbă putea s-o salveze, apăsa greu cugetul iubitoarei si surori.

— Domnul să mă ajute și să mă îndrume! își zise Jeanie, fiindcă s-ar părea că e voia Lui să mă încerce cu greutăți mult peste puterile mele.

În timp ce lui Jeanie îi trecea prin minte acest gând, cel care-i slujea de gardă, sătul de atâta tăcere, începu să dea semne că ar avea chef de vorbă. Omul părea un țăran cu scaun la cap, credincios de felul său, dar cum nu avea mai multă pricepere sau cumințenie în mânuirea unor situații delicate, decât se întâlnește la cei mai mulți inși din starea sa, alese, firește, ca subiesct de discuție, familia Willingham. De la el Jeanie află unele amănunte necunoscute ei până atunci, și pe care le vom relua, ca să le împărtășim cititorului.

Tatăl lui George Staunton fusese educat ca să devină militar și în timp ce-și făcea serviciul în Indiile de Vest se căsătorise cu moștenitoarea unui plantator avut. Această doamnă îi născuse un singur copil, George Staunton, nefericitul tânăr amintit atât de des în această povestire. Cât timp fusese un băiețandru, copilul se aflase în grija unei mame care-l iubea la nebunie și trăise în tovărășia sclavilor negri, gata să-și dea silința să-i îndeplinească toate toanele. Tatăl său era un bărbat tare de virtute și cu o judecată sănătoasă; dar cum dintre ofițerii regimentului său numai

[1] *Sir John Mentheis*; în 1305 l-a predat englezilor pe William Wallace.

el se mai bucura de oarecare sănătate, slujba îi absorbea mult timp. Pe de altă parte, doamna Staunton era frumoasă și încăpățânată și avea o sănătate firavă; astfel încât, unui bărbat iubitor, omenos și pașnic din fire, îi venea greu să se lupte cu ea în privința răsfățului peste măsură a unui copil unic. Într-adevăr, încercările domnului Staunton ce tindeau să zădărnicească urmările nenorocite ale metodelor folosite de soția sa nu slujeau decât să facă și mai primejdioasă calea urmată de ea; căci pentru orice constrângere la care băiatul era supus de față cu tatăl, în lipsa părintelui, acesta se vedea despăgubit printr-o îngăduință de trei ori mai mare. astfel încât, chiar din copilărie, George Staunton își luă obiceiul să-l socoată pe tatăl său drept un cenzor neînduplecat de a cărui asprime era domic să se elibereze cât de curând și cât mai deplin cu putință.

Pe la zece ani, când în sufletul său picase sămânța acelor buruieni rele, care apoi crescuseră ca pe piatră, mama sa muri, iar tatăl, aproape zdrobit de durere, se întoarse în Anglia. Și, ca nechibzuința și îngăduința de neiertat să se adauge una alteia, mama izbutise să treacă o mare parte din averea ei în stăpânirea fiului și a nimănui altul, sau ca moștenirea să fie lăsată la bunul său plac, iar ca urmare a acestui fel de a-și administra bunurile, după sosirea sa în Anglia, lui George Staunton nu-i trebui mult timp ca să afle că nu atârna de nimeni și să descopere cum să se folosească în chip necumpătat de situația sa independentă. Tatăl încercase să îndrepte lipsurile acestei educații trimițându-l la un seminar unde domnea o bună disciplină. Dar cu toate că se vădea oarecum înzestrat pentru învățătură, profesorii nu răbdaseră purtarea sa nesupusă. Găsi mijloacele (mult prea ușor puse la îndemâna tuturor tinerilor în așteptarea unei moșteniri sigure) să aibă pe mâna sa bani atâția câți să-i dea putința să cunoască încă din adolescență petrecerile și nebuniile unei vârste mai coapte și cu aceste merite fu înapoiat tatălui, ca fiind un băiat destrăbălat, care prin exemplul său ar putea strica alți o sută de tineri.

Domnul Staunton tatăl, apăsat de la moartea soției sale de o deznădejde pe care fără îndoială că purtarea fiului său nu tindea să o risipească,

se hirotonisise și fusese pus de către fratele său, Sir William Staunton, în stăpânirea moșiei de la Willingham, proprietatea familiei. Venitul moșiei era un lucru important pentru el, deoarece mare folos de pe urma bunurilor răposatei sale soții nu avea; iar propria sa avere era aceea a unui frate mai mic.

Își luă fiul să locuiască cu el la casa parohială, dar curând descoperi că viața sa dezmățată îl făcea de nerăbdat printre ai casei. Și cum tinerii de rangul său nu sufereau obrăznicia creolului mândru de banii lui, începu să se simtă bine printre puștlamale, tovărășie mai rea decât „să fii strivit, biciuit sau spânzurat". Tatăl îl trimise în străinătate, dar se întoarse și mai sălbatic decât înainte, gata la orice nesocotință. Ce-i drept, acestui tânăr nefericit nu-i lipseau unele însușiri bune. Era ager la minte, blând de felul lui, nechibzuit de mărinimos, iar dacă și-ar fi înfrânat firea, ar fi putut să aibă legături cu o lume aleasă. Dar toate acestea nu-i foloseau la nimic. Era atât de obișnuit cu cursele de cai, mesele de joc, arenele unde se dădeau lupte de cocoși și toate acele locuri, și mai rele, ce slujeau de adăpost nebuniei și desfrâului, încât averea mamei fu cheltuită înainte de împlini douăzeci și unu de ani și curând se văzu înglodat în datorii și la strâmtoare. Povestea primei sale tinereți poate fi încheiată cu vorbele Juvenalului nostru britanic[1], atunci când înfățișează un personaj asemănător:

Încăpățânat, hotărât își urma calea
aleasă de el,
Dojana o socotea nedreaptă,
iar adevărul nemilos,
Răul din sufletul său ajunsese
în clipa de mare primejdie,
Mai întâi își făcu de ocară și
apoi își părăsi căminul;

[1] Citat din Crabbe, *The Borough (Orașelul)*, Scrisoarea a XII-a, II, 259–264.

Și când se hotărî să ajungă un vagabond,
Se făli cu rușinea sa; „Voi fi liber!",

— Și, totuși, e păcat și de domnișoru' George, urmă cinstitul țăran, fiindcă e mână largă și n-ar lăsa un biet om la nevoie, dacă are cu ce.

Oamenii din popor sunt oricând gata să vadă în ceea ce se cheamă o mână spartă, care lor le prinde de-a dreptul bine, o virtute menită să acopere ca o manta, multe păcate.

La Stamford, vorbăreața ei călăuză o lăsă pe eroina noastră în siguranță. Căpătă un loc în diligența care, deși era denumită ușoară și prevăzută cu nu mai puțin de șase cai, ajunse la Londra abia a doua zi după-amiază. Scrisoarea de recomandare a domnului Staunton-tatăl a fost pricina că Jeanie află o primire cuviincioasă la hanul unde opri diligența și cu ajutorul corespondentului doamnei Bickerton o descoperi pe prietena și ruda ei, doamna Glass, care o întâmpină cu căldură și o găzdui plină de ospitalitate.

CAPITOLUL XXXV

„Mă numesc Argyle, poate să
vi se pară ciudat,
Să trăiești la curte și
să rămâi același."
Baladă[1]

În istoria Scoției din acea vreme, puține nume merită să fie amintite cu mai multă cinste decât acela al lui John, duce de Argyle și Greenwich. Toată lumea recunoștea însușirile sale de oștean și om de stat; nu era lipsit de ambiție, dar „nu-l atinsese acea boală ce o însoțește"[2] — nestatornicia gândurilor și a țelurilor care adesea îi îmboldește pe oamenii aflați în situația sa deosebită (căci era foarte deosebită), să înșface mijloacele de a ajunge stăpâni pe putere, chiar dacă-i paște primejdia de a da un regat pradă tulburărilor. Pope l-a caracterizat drept:

Argyle, născut să mânuiască
tot trăsnetul puterii statale
Și să zguduie deopotrivă
senatul și armata.[3]

La fel de străine îi erau năravurile obișnuite ale oamenilor de stat, mai ales lipsa de credință a acestora; și acelea ale războinicilor, nemăsurata și cumplita lor sete de mărire.

Scoția, țara sa de baștină, se afla în acea vreme într-o situație primejdioasă și îndoielnică. Era într-adevăr unită cu Anglia, dar cimentul nu

---

[1] Primele două versuri dintr-un cânt aparținând, zice-se, ducelui de Argyle, James Johnson, *The Scots Musical Museum (Muzeul muzical al Scoției)*, VI, 1803, p. 578.

[2] Shakespeare, *Macbeth*, I, 5, 16-17.

[3] Citat din *Epilogue to the Satires (Epilog la Satire)*, II, II, 86-7, de Alexander Pope (1688-1744).

avusese timp să se întărească. Mânia prilejuită de vechile nedreptăți nu se potolise încă, iar între scoțienii întărâtați de bănuieli și englezii plini de un dispreț trufaș se iveau în repetate rânduri certuri, în timpul cărora, liga națională, atât de însemnată pentru apărarea amândurora, era în cea mai mare primejdie de a fi desființată. Pe lângă aceasta, Scoția se mai vedea păgubită și din pricina dezbinării partidelor dinlăuntrul țării, care se urau amarnic și nu așteptau decât un semnal ca să pornească lupta.

În astfel de împrejurări, un om cu rangul și harurile lui Argyle, dar nu și cu o minte atât de fericit adaptată pentru cele ce se petreceau în jur, ar fi încercat să se înalțe o dată cu vârtejul și să-i îndrepte furia încotro poruncea el. Dar Argyle alese o cale mai sigură și care-i făcea mai multă cinste.

Când deținea funcții de stat, sau când se afla în opoziție, ridicându-se deasupra măruntelor deosebiri de partid, își înălța glasul pentru măsuri drepte și totodată blânde. În 1715, acel an demn de aducere aminte, marea sa pricepere în cariera armelor îi dădu putința să aducă asemenea servicii casei de Hanovra, încât, poate că acestea erau prea însemnate fie pentru a fi recunoscute, fie pentru a-și afla răsplata. Folosise, de asemenea, toată înrâurirea pe care o avea ca să îndulcească urmările răscoalei îndreptate împotriva acelor nefericiți gentilomi atrași în această istorie de o greșită înțelegere a loialității, iar stima și iubirea alor săi îl răsplătiră într-o măsură neobișnuit de mare. La Curte, unde până și putința de a deveni primejdios este uneori privită ca un lucru vătămător prin sine însuși, deși cel care o are nu înclină spre a face rău, se presupunea că numele său bun în rândul unui popor nemulțumit și războinic dădea loc la bănuieli. Ba mai mult, felul cum ducele de Argyle se exprima în Parlament și se purta în public, precum un om care nu are de dat socoteală nimănui și privește totul de sus și cam disprețuitor, nu erau menite să-i aducă trecere pe lângă rege. De aceea era întotdeauna respectat și adeseori folosit; dar nu se bucura de favorurile lui George al doilea, ale consoartei sau miniștrilor săi. De multe ori, în diferite

perioade ale vieții sale, ducele putea fi socotit în deplină dizgrație la Curte, deși greu s-ar fi spus despre el că era un membru fățiș al opoziției. Ceea ce îl făcea cu atât mai iubit în Scoția, căci, de obicei, pentru cauza acesteia își atrăgea nemulțumirea suveranului său; și chiar atunci când mulțimea se răsculase împotriva lui Porteous, rezistența plină de însuflețire și grăitoare, pe care o opuse în fața măsurilor aspre pe cale să fie luate împotriva orașului Edinburgh, fu primită cu atât mai multă recunoștință în acea cetate de scaun cu cât se înțelegea că interpunerea ducelui o jignise personal pe regina Carolina.

Purtarea sa în acea împrejurare ca și, de fapt, aceea a tuturor scoțienilor membri ai Adunării Legislative, în afară de câteva excepții josnice, fusese cât se poate de curajoasă. Am arătat mai înainte ceea ce se spunea în popor despre răspunsul dat de duce reginei Carolina, iar unele fragmente din cuvântul său în legătură cu legea propusă pentru pedepsirea răsculaților împotriva lui Porteous mai sunt pomenite și astăzi. Întoarse împotriva Cancelarului, lordul Hardwicke[1], argumentul calomnios al acestuia, strecurat cu răutate, cum că în procesul de față se declarase mai degrabă parte interesată decât judecător:

— Iau de martor națiunea, grăi Argyle către Cameră, ca să spună dacă pot pe bună dreptate să fiu înfierat pentru ticăloșia de a fi folosit funcția pe care o am, ca să câștig bani în scopuri personale sau aceea de a fi dovedit spirit partizan. Am dat oare mită pentru voturi? Am cumpărat târgurile care să aleagă? am mijlocit pentru cei care corup cu un țel oarecare, sau în folosul unui partid? Întoarceți viața mea pe toate fețele, cercetați faptele mele din armată și din guvern și vedeți unde se află o pată pe cinstea mea. M-am dovedit un braț în slujba țării mele,

---

[1] *Philip Yorke, primul conte de Hardwicke* (1690–1764). Măsurile propuse de el împotriva orașului Edinburgh erau mult mai aspre decât cele adoptate în cele din urmă. Răspunsul lui Argyle la insinuările lui Hardwicke este redat cu alte cuvinte în lucrarea lui Robertson Campbell, *The Life of John, duke of Argyle and Greenwich. (Viața lui John, duce de Argyle și Greenwitch)*, 1745, p. 318–319.

supusul credincios al suveranului meu. Sunt gata s-o dovedesc din nou, fără să țin cont o clipă de privirea tăioasă sau zâmbitoare a vreunei Curți. Le-am cunoscut pe amândouă și sunt pregătit să le întâmpin fără să-mi pese de una sau de cealaltă. Am arătat de ce mă împotrivesc acestei legi și am dovedit că ea se opune tratatului de unire a celor două națiuni, libertății Scoției și, prin răfrângere, libertății Angliei, că vine în contradicție cu obiceiul pământului, cu bunul-simț și interesul public. Oare cetatea de scaun a Scoției, Capitala unei națiuni independente, reședința unei străvechi dinastii de suverani, care au înfrumusețat-o și i-au dat o înfățișare maiestuoasă, oare un asemenea oraș va fi lipsit de onorurile și privilegiile sale — porțile și paznicii săi — datorită greșelii unui grup de răsculați ascunși și necunoscuți? iar un scoțian de baștină va privi cumva supus acest prăpăd? Sunt mândru, milorzi, să mă opun unei asemenea asprimi nedrepte și socot o fală și cinste la care țin nespus să mă ridic în apărarea patriei mele, dată pradă unei rușini ce nu i se cuvine și unui jaf nedrept.

Alți oameni de stat și oratori, atât scoțieni cât și englezi, folosiră aceleași argumente, cele mai apăsătoare și nesuferite prevederi fură îndepărtate din textul legii, iar până la urmă totul se termină cu o amendă dată orașului Edinburgh, în folosul văduvei lui Porteous. Astfel încât, așa cum observa cineva la vremea aceea, aceste aprinse dezbateri sfârșiră prin a ferici cu bani o biată femeie la toate, care știa să gătească, fiindcă la început asta era buna văduvă.

Totuși, Curtea nu uită de necazul ce-o făcuse de ocară cu această istorie, iar ducele de Argyle, care dăduse atâta ajutor ca lucrurile să se petreacă astfel, fu socotit după aceea o persoană în dizgrație. Este de trebuință să se atragă luarea-aminte a cititorului asupra acestor amănunte, căci ele sunt legate atât de cele petrecute mai înainte, cât și de următoarea parte a povestirii noastre.

Ducele era singur în camera lui de lucru, când unul dintre curtenii săi îi aduse la cunoștință că o tânără țărancă din Scoția dorea să vorbească cu Înălțimea sa.

— O țărăncuță, zise ducele, și vine din Scoția! ce-o fi adus-o pe prostuța asta la Londra? Vreun iubit luat cu arcanul și trimis în marină, sau niște bani investiți în capitalul lui South Sea[1], sau tot vreo asemenea daraveră, după câte presupun, și nu se găsește nimeni altul care să vadă de aceastră treabă de viitor, decât MacCallummore. Ei bine, aceeași dragoste de care te bucuri în popor își are neajunsurile ei. Oricum, condu-o sus pe compatrioata noastră, Archibald... e o proastă-creștere să o faci să aștepte.

În splendida bibliotecă fu introdusă o tânără cam scundă de stat și cu o figură ce putea fi numită foarte cuviincioasă și plăcută la înfățișare, deși era arsă de soare, cam pistruiată și lipsită de trăsături regulate. Purta pelerina din stofă cadrilată, obișnuită în țara ei, potrivită astfel încât să-i acopere în parte capul, iar în parte să-i cadă pe umeri. Părul bogat și bălai, pieptănat foarte simplu și cu gust, era adus spre fața rotundă și plină de voie bună, pe care acum treaba gravă ce-o aducea aci și înțelegerea rangului înalt și a importanței ducelui o făceau să arate tare smerită, dar nu slugarnic de înspăimântată sau tremurând de sfială.

În rest, Jeanie era îmbrăcată la fel ca toate fetele scoțiene din propria ei stare, dar veșmintele fuseseră sclivisite ținând seama de cel mai mic amănunt ce se cerea luat în considerație ca ele să arate îngrijite și curate, preocupare pe care adesea o aflăm legată de curățenia sufletească, al cărei simbol firesc este.

Se opri în apropierea ușii de la intrarea în cameră, făcu cea mai adâncă plecăciune de care era în stare și-și încrucișă mâinile pe piept,

---

[1] Referire la South Sea Company (Compania Mărilor Sudului), întemeiată în 1711 pentru dezvoltarea comerțului în America de Sud și în insulele Pacificului; a dat faliment în 1723 și, din această cauză, multă lume și-a pierdut banii.

fără să scoată un sunet. Ducele de Argyle veni spre ea; iar dacă Jeanie îi admiră ținuta plină de farmec și îmbrăcămintea luxoasă, împodobită cu decorațiile date pe merit, purtarea curtenitoare, puterea de pătrundere și agerimea minții, oglindite pe fața lui, în ceea ce-l privea, ducele nu era mai puțin, sau mai puțin pe bună dreptate izbit de acea calmă simplitate și bună-cuviință, pe care o vădeau îmbrăcămintea și figura umilei sale compatrioate.

— Cu mine doreai să vorbești, mândro? zise ducele, folosind acel încurajator epitet care mărturisea pe loc că între ei exista legătura unor oameni din aceeași țară; sau doreai să o vezi pe ducesă?

— Cu Domnia voastră am treabă, *mylord*, vreau să spun cu Înălțimea voastră.

— Și care-i acea treabă, buna mea fată? întrebă ducele cu o voce ce suna la fel de blând și încurajator. Jeanie privi spre cel care o însoțise. Lasă-ne singuri, Archibald, spuse ducele și așteaptă în anticameră. Servitorul se retrase. Și-acum stai jos, fată bună, zise ducele, și trage-ți sufletul, nu te grăbi și spune-mi pe îndelete ce ai de spus. Bănuiesc, după îmbrăcămintea dumitale, că abia ai sosit din Scoția. Ai venit pe stradă în pelerina din pled scoțian?

— Nu, domnule, m-a adus o prietenă, într-o trăsură care umblă pe străzile astea ale lor, o femeie foarte cumsecade, adăugă ea, prinzând curaj în timp ce se obișnuia să audă sunetul propriei voci dinaintea unui asemenea om mare; Înălțimea voastră o știe, e doamna Glass, care ține prăvălia cu firma „La ciulinul".

— A, preacinstita mea negustorească de tabac. Totdeauna stau la taifas cu doamna Glass, când îmi cumpăr tutunul meu scoțian foarte uscat. Ei, dar zi, ce te-aduce, fată frumoasă, știi timpul și mareea n-așteaptă pe nimeni.

— Domnia voastră... cer iertare Luminăției voastre... vreau să spun Înălțimii voastre, căci trebuie să ținem seama că acest fel de a i se adresa ducelui cu titlul cuvenit îi fusese băgat în cap cu grijă de către prietena

ei, doamna Glass, iar pentru aceasta lucrul era atât de important, încât ultimele ei vorbe, când Jeanie coborâse din trăsură fuseseră: „Ai grijă să spui Înălțimea voastră", iar lui Jeanie, care nu prea vorbise în viața ei cu o persoană de rang mai înalt decât moșierul de la Dumbiedikes, îi veni foarte greu să-și potrivească vorba după cum cereau regulile ceremonialului.

Ducele, care-și dădu seama de încurcătura ei, zise cu obișnuita sa curtenie:

— Nu te sinchisi de Înălțimea mea, fătuco; spune simplu ce te doare și dovedește că știi limba scoțiană.

— Vă sunt tare îndatorată, domnule... sunt, domnule, sora acelei biete și nefericite făptașe, Effie Deans, căreia i s-a hotărât să fie dată morții la Edinburgh.

— Ah, făcu ducele, cred că am auzit despre această istorie nefericită... un proces de pruncucidere judecat pe temeiul unei hotărâri speciale a Parlamentului... Duncan Forbes l-a amintit deunăzi la cină.

— Iar eu am venit din nord, domnule, ca să văd ce se poate face pentru ea, ca să dobândească o amânare sau iertarea, domnule, sau ceva de felul ăsta.

— Vai, biată fată, zise ducele, sora dumitale e condamnată să fie executată.

— Da' mi s-a dat a înțelege că se află o lege care poate să-i amâne pedeapsa, dacă e voia regelui, spuse Jeanie.

— Desigul că există, zise ducele, dar ea se găsește doar în inima regelui. Omorul acesta e mult prea des întâlnit, avocații scoțieni ai Coroanei socot că e bine să se dea un exemplu. Și apoi, tulburările ce au avut loc nu de mult la Edinburgh au stârnit la conducere o prejudecată împotriva întregii națiuni, care, după cum gândesc ei, nu poate fi guvernată decât prin măsuri aspre și menite să bage spaima în inimi. În afară de căldura iubirii tale de soră, ce alte argumente ai, biata mea fată, pe care să le aduci împotriva întregii povești? Care e trecerea de care te bucuri? Ce prieteni ai la Curte?

— Pe nimeni, în afară de Dumnezeu și Înălțimea voastră, zise Jeanie, hotărâtă, totuși, să nu se dea bătută.

— Vai, zise ducele, aproape că aș putea spune o dată cu bătrânul Ormond[1] că nu se află un altul care să aibă mai puțină înrâurire asupra regilor și miniștrilor. Una din trăsăturile pline de cruzime ale situației noastre, fato, adică a unor oameni aflați în împrejurările ce le străbat eu, este aceea că lumea pune pe seama lor o înrâurire pe care n-o au; iar oamenii sunt făcuți să aștepte de la noi un ajutor ce ne depășește. Dar sinceritatea și cinstea sunt în puterea oricui și nu trebuie să te fac să-ți închipui că înrâurirea mea îți poate pune la îndemână niște mijloace care nu există, pentru ca astfel nenorocirea ce te-a lovit să fie și mai greu de îndurat. Nu am cum să abat soarta surorii dumitale. Trebuie să moară.

— Toți trebuie să murim, domnule, zise Jeanie; e osânda dată nouă tuturor pentru păcatul părintelui nostru, da' n-ar trebui să ne grăbim unul pe altul să părăsim iute lumea asta, treaba aceasta domnia voastră o știe mai bine ca mine.

— Buna mea fată, zise blând ducele, toți înclinăm să învinovățim o lege care ne face să suferim nemijlocit; dar s-ar părea că ai primit o bună creștere în neamul tău și trebuie să știi că atât voia Domnului cât și a oamenilor este ca ucigașul să moară negreșit.

— Dar, domnule, despre Effie, adică biata mea soră, domnule, nu se poate dovedi că e o ucigașă; și dacă nu e, și cu toate astea legea îi ia viața, atunci ce înseamnă că e ucigașă?

— E nu sunt avocat, spuse ducele; și mărturisesc că legea mi se pare cruntă.

— Sunteți unul dintre dregătorii care fac legile, cu voia Domniei voastre, domnule; și de aceea aveți putere asupra legii, răspunse Jeanie.

---

[1] *James Butler, primul duce de Ormond* (1610-1688), care, datorită intrigilor și dușmanilor, a cunoscut timp de șapte ani dizgrația, pe vremea regelui Carol al II-lea.

— Luat aparte, nu am această putință, zise ducele; deși, ca parte a unui grup de oameni, am un cuvânt de spus în corpurile legiuitoare. Dar aceasta nu-ți poate fi de folos, iar în momentul de față nici nu am atâta influență personală pe lângă suveran, încât să-mi dea dreptul să cer un asemenea hatâr. Ce te-a ademenit, tânăro, să te îndrepți către mine?

— Dumneavoastră înșivă, domnule.

— Eu însumi? răspunse ducele. Sunt sigur că nu m-ai văzut până acum.

— Nu, domnule, da' lumea știe că ducele de Argyle sprijină țara sa; și că luptați pentru dreptate, că puneți o vorbă bună pentru dreptate și că, în Izraelul din zilele noastre, nu-i altul ca dumneavostră, așa că oricine se socoate nedreptățit se trage la adăpost în umbra dumneavostră; și dacă Domnia voastră nu vă veți da osteneala să cruțați sângele unei femei nevinovate din țara dumneavoastră, atunci ce să așteptăm de la cei din sud și de la străini? Și poate că mai avem și un alt temei să vă stânjenesc, Domnia voastră.

— Și care-i acela, întrebă ducele.

— Am înțeles din spusele tatei că cei din casa Domniei voastre și mai ales bunicul domniei voastre și tatăl său[1] și-au dat viața pe eșafod, în timpul prigoanei. Iar tatăl meu a avut cinstea să depună mărturie atât în temniță, cât și la stâlpul infamiei, așa cum se amintește mai cu seamă în cărțile lui Peter Walker, negustorul cu bocceaua, pe care Domnia voastră îndrăznesc să spun că-l știe, fiindcă bate cea mai mare parte a Scoției de la apus. Și, Domnule, e cineva care are la inimă ce mă privește pe mine și care a ținut să mă înfățișez dinaintea Înălțimii voastre, fiindcă bunicu-său i-a făcut un oarecare bine milostivului bunic al Domniei voastre, așa cum o să înțelegeți din hârtiile astea.

---

[1] *Archibal Campbell, al VIII-lea conte de Argyle* (1607–1661) și omonimul său, al IX-lea conte de Argyle (1629–1685), ambii simpatizanți ai Convenției și executați pentru ideile lor politice și religioase.

Cu aceste cuvinte, îi înmână ducelui pachețelul primit de la Butler. Acesta îl deschise, iar pe învelitoare citi destul de surprins „Lista de apel a efectivului trupei cucernicului căpitan Salathiel Dă-i cu Biblia, Obadiah Muggleton Mardeiaș fără frică de păcat, Gipps-Credință neabătută...

— Ce dracu-i asta? O listă a membrilor Parlamentului lui Praise-God-Bairbones[1], cred, sau a soldaților din Armata Evanghelică a bătrânului Noll, acesta din urmă ar înțelege ce-i aici.

Dar ce înseamnă toate astea, fata mea?

— Era cealaltă hârtie, domnule, zise Jeanie oarecum fâstâcită din pricina acestei greșeli.

— O, acesta, fără îndoială, e scrisul nefericitului meu bunic. „Tuturor acelora care s-ar putea să fie prietenii casei de Argyle, li se adevărește prin aceste rânduri, că lui Benjamin Butler, din regimentul de dragoni al lui Monk, cu voia lui Dumnezeu mâna ce m-a mântuit de patru cavaleriști englezi pe cale să mă ucidă, eu, fiindcă în momentul de față nu am în puterea mea alte mijloace menite să-l răsplătească, îi dau această mărturisire, în nădejdea că poate îi va folosi lui sau alor săi în aceste vremuri grele; și îi rog din suflet pe prietenii, arendașii, rudele mele și oricine dorește să facă ceva pentru mine, fie în țara de Sus, fie în cea de Jos, să-l oblăduiască și să-l ajute pe sus-numitul Benjamin Butler și prietenii sau familia sa, în treburi îngăduite de lege, dându-le sprijin, mijloace de trai și merinde pe potriva binelui ce mi l-a făcut; drept mărturie, semnez cu mâna mea, LORNE".

— Strașnică poruncă. Acest Benjamin Butler era bunicul dumitale, presupun. Pari prea tânără ca să fii fiica lui.

---

[1] Numele este, firește, o poreclă, la fel ca și cele din enumerarea de mai sus: „Slavă Domnului, cel numai piele și oase". Denumire datorată, probabil, înfățișării și modului de a se exprima al personajului. Praise-God-Bairbones (1596–1679), anabaptist, a reprezentat orașul Londra în Parlamentul cel scurt din 1653, căruia i-a dat numele său.

— Nu era rudă cu mine... era bunul unui fiu al vecinului nostru... care-mi vrea din toată inima numai bine, domnule, și vorbele-i fură însoțite de o mică reverență.

— A, înțeleg, zise ducele. O poveste de dragoste adevărată. A fost bunicul celui cu care ești logodită.

— Celui cu care *am fost* logodită, rosti Jeanie cu un suspin; dar treaba asta nefericită cu biata mea soră...

— Cum! spuse ducele fără să stea mult pe gânduri, doar nu te-o fi părăsit din cauza asta, nu?

— Nu, domnule; ar fi ultimul care să părăsească un prieten la nevoie, zise Jeanie; da' eu trebuie să mă gândesc la el, la fel ca la mine însămi. E om al Bisericii, domnule, și nu i s-ar cădea să-și ia o nevastă ca mine, cu rușinea ce-i apasă pe ai mei.

— Ești o fată cu totul deosebită, zise ducele. Mi se pare că te gândești la toți mai mult decât la tine însăți. Și ai venit într-adevăr pe jos de la Edinburgh, ca să faci această încercare deznădăjduită de a salva viața surorii?

— Nu chiar pe jos, domnule, răspunse Jeanie; fiindcă uneori m-a mai dus câte cineva cu căruța, iar de la Ferrybridge am venit călare, și apoi cu poștalionul.

— Ei bine, nu contează, o întrerupse ducele. Pe ce temei socoți că sora dumitale e nevinovată?

— Fiindcă vina ei n-a fost dovedită, după cum se vede din hârtiile astea.

Puse în mâna ducelui o însemnare ce cuprindea dovezile și o copie după declarația surorii ei. De aceste documente Butler făcuse rost după plecarea lui Jeanie și le expediase la Londra, dându-le în grija doamnei Glass, astfel încât, la sosire, Jeanie găsi gata pregătite actele de atâta trebuință pentru a veni în sprijinul cererii ei.

— Ia loc pe scunul acesta, buna mea fată, zise ducele, până când îmi arunc ochii peste aceste hârtii.

Jeanie se supuse și privi cu mare neliniște fiece schimbare oglindită pe fața ducelui, în timp ce acesta își arunca privirea prin acte, pe care le citea, totuși, atent și făcându-și note în timp ce înainta cu lectura. După ce le citi în grabă, își ridică ochii și păru gata să spună ceva, dar se răzgândi, totuși, de parcă s-ar fi temut să-și ia o obligație, printr-o părere dată prea în pripă și citi din nou de la un cap la altul câteva episoade pe care le însemnase ca fiind cele mai importante. Toate acestea le făcu într-un timp mai scurt decât ar putea să bănuiască niște inși dotați cu însușiri obișnuite; căci mintea lui era înzestrată cu acea pătrundere și istețime în stare să descopere dintr-o privire care sunt faptele cu greutate în acea anumită problemă, întâmplător supusă spre deliberare. În cele din urmă, după ce cumpăni adânc timp de câteva clipe, se ridică.

— Fato, spuse, procesul surorii dumitale poate, desigur, fi numit un caz foarte greu.

— Dumnezeu să vă binecuvânteze, domnule, chiar pentru vorba asta, zise Jeanie.

— Pare contrar spiritului legilor britanice să consideri de la sine înțeles ceea ce nu e dovedit, sau să pedepsești cu moartea o crimă care, după câte a fost în stare să dovedească procurorul, se poate să nu fi fost comisă deloc.

— Dumnezeu să vă binecuvânteze, domnule, zise din nou Jeanie care se ridicase de pe scaunul ei și cu mâinile împreunate, cu ochii ce străluceau printre lacrimi și fața tremurândă de îngrijorare, sorbea fiece vorbă de-a ducelui.

— Dar, vai, biata mea fată, urmă el, la ce-o să-ți folosească părerea mea decât dacă aș putea să-i fac să înțeleagă pe cei care, în virtutea legii, au în mână viața surorii dumitale? Și-apoi, eu nu sunt avocat; și trebuie să stau de vorbă cu câțiva jurisconsulți scoțieni despre acest caz.

— O, domnule, dar ceea ce Domniei voatre vi se pare un lucru drept, lor li se va părea, desigur, la fel, răspunse Jeanie.

— Asta nu știu, răspunse ducele; fiecare își strânge cureaua în felul lui, cunoști vechiul nostru proverb scoțian. Dar nu-ți vei fi pus nădejdea

în mine cu totul zadarnic. Lasă-mi aceste documente și-ți voi da de știre mâine sau poimâine. Ai grijă să te afli acasă la doamna Glass și să fii gata să vii să te vezi cu mine, în clipa când îți fac eu semn. N-o să fi nevoită să o stânjenești pe doamna Glass cerându-i să te întovărășească; și fiindcă veni vorba, te rog să fii îmbrăcată așa cum ești acum.

— Mi-aș fi pus o bonetă, domnule, zise Jeanie, dar Domnia voastră știți că în țara mea nu așa se poartă femeile nemăritate; și m-am gândit că, fiindcă vă aflați la atâtea sute de mile de țară, tartanul o să încălzească inima Domniei voastre, când o să-l vedeți, zise Jeanie și privi spre colțul pledului ei.

— Ai judecat foarte bine, zise ducele; știu tot ce înseamnă plasa pentru păr a fetelor scoțiene; iar inima lui MacCallummore va fi rece, cum numai moartea va izbuti s-o facă, atunci când nu se va încălzi la vederea tartanului. Acum, du-te și să nu fii departe, atunci când trimit după dumneata.

— De asta puțin aveți de vă teme, domnule, căci nu prea mă trage inima să văd ce-i de văzut prin pădurea asta de case negre. Dar, mi-e îngăduit, spun Înălțimii voastre cum că, dacă binevoiți să vorbiți cuiva de rang mai înalt decât Domnia voastră însuși, deși nu e cuviincios să grăiesc astfel, tocmai fiindcă s-ar putea să gândiți că între Domnia voastră și ei nu are de ce să fie aceeași deosebire ca între biata Jeanie Deans de la Saint Leonard's și ducele de Argyle; așadar, de mi-e îngăduit, zic să nu vă simțiți pus la locu' său sau descurajat de la primul răspuns aspru ce vi se va da.

— Nu prea sunt înclinat să mă sinchisesc cine știe cât de un răspuns aspru, zise ducele râzând. Nu-ți pune prea mari speranțe în ceea ce am făgăduit. O să fac tot ce o să-mi stea în putință, dar inima regilor Dumnezeu o ține în propria lui mână.

Jeanie făcu o reverență plină de respect și se retrase însoțită până la birja ei de către omul de curte al ducelui, privită de acesta cu o considerație cerută nu de propria-i înfățișare, ci arătată, poate, acelui îndelungat răstimp în care stăpânul său îi făcuse cinstea să stea de vorbă cu ea.

CAPITOLUL XXXVI

„... să urcăm
Cât vara caldă și însorită e
În toiul strălucirii ei,
Pe dealul tău încântător Shene!
De aci să cuprindem cu privirea,
Nemărginita priveliște."
Thomson[1]

Doamna Glass, pritena ei cea cumsecade și gata oricând să se amestece în treburile altora, o supuse pe Jeanie la un șir de întrebări și răspunsuri foarte amănunțite, în drumul lor spre Strand, unde „Ciulinul" acestei bune doamne prospera desfășurând un negoț înfloritor și cu înscripția sa „Nemo me impune"[2] se deosebea ca o prăvălie pe care toți scoțienii de rang înalt sau mai mic o știau bine.

— Și ești sigură că i-ai spus „Înălțimea voastră?" întrebă buna și bătrâna doamnă; fiindcă trebuie făcută o deosebire între MacCallummore și persoanele astea mai mărunte din sud, cărora aici li se zice lorzi — sunt atâția dintr-ăștia, Jeanie, încât te duce gândul că nu trebuie mare cazană ca să fii făcut lord... unora dintre ei nu le-aș da pe credit rachiu din acela negru nici măcar de șase *penny*... pentru alții nu m-aș osteni să împachetez în hârtie de ambalat, marfă de o juma' de *penny*. Sper că te-ai arătat binecrescută în fața ducelui de Argyle, fiindcă ce fel de oameni ar crede că sunt prietenii tăi din Londra dacă i-ai tot spus „stăpâne" și când colo el e duce?

---

[1] Citat din *Summer (Vara)*, II, 1406–1409, de *James Thomson* (1700–1748); Shene sau Sheen este vechea denumire a localității Richmond din Surrex.

[2] În latină, *Nemo me impune lacessit* (Cine mă rănește nu rămâne nepedepsit), deviza Nobilului Ordin al Ciulinului.

— Nu părea să-i pese cine știe cât de asta, știa că am fost crescută pe o moșie, zise Jeanie.

— Bine, bine, răspunse buna doamnă, Înălțimea sa mă cunoaște; așa că-mi fac mai puține griji în privința asta. Niciodată nu-i umplu tabachera cu tutun de prizat fără să-mi spună: „Ce mai faci, buna mea doamnă Glass? Cum se simt toți prietenii noștri din nord?" sau: „Ai mai avut în ultima vreme vești din nord? Și atunci poți fi sigură că fac cea mai frumoasă reverență de care sunt în stare și răspund: „*My Lord*, sper că nobila ducesă a Înălțimii voastre și domnișoarele Înălțimii voastre sunt bine; și trag nădejde că tutunul de prizat e mai departe pe placul Înălțimii voastre. Drept care, să vezi cum lumea din prăvălie începe să se uite în jur; și dacă se află pe-acolo vreun scoțian, așa cum se întâmplă adeseori să fie trei, sau vreo șase, pălăriile zboară de pe cap și mulți se uită la el și zic: „Iată-l pe prințul Scoției, Domnul să-l binecuvânteze!" Da' încă nu mi-ai spus chiar cu vorbele lui ce ți-a zis.

Jeanie n-avea de gând să fie chiar atât de deschisă la vorbă. După cum cititorul se prea poate să fii băgat de seamă, la fel ca oamenii din țara ei, Jeanie era înzestrată cu oarecare candoare și așijderi cu prevedere și dibăcie. Răspunse în mare că ducele o primise cu înțelegere și făgăduise să cerceteze ce se petrecea cu sora ei, iar mâine sau poimâine să-i dea vreo veste. Nu voi să amintească că o poftise să fie gata să-l însoțească și cu atât mai puțin cum îi dăduse a înțelege că nu trebuia să o aducă și pe stăpâna casei unde locuia. Astfel, după ce făcu tot ce-i sta în putință ca să scoată de la Jeanie mai mult, preacinstita doamnă Glass fu nevoită să se mulțumească cu cele aflate în mare, așa cum am arătat mai sus.

E ușor de înțeles că, a doua zi, Jeanie nu se lăsă poftită sau convinsă, fie de dragul de a face mișcare, fie din curiozitate, să hoinărească prin oraș și rămase să respire mai departe aerul închis ce ținea oarecum de profesie, din micul salon al doamnei Glass. Acest din urmă iz se datora unui anumit bufet, unde printre alte articole se aflau câteva cutii de tablă ce conțineau trabuce veritabile pe care, fie din respect pentru acest

produs, sau dintr-o cucernică teamă de funcționarul însărcinat cu încasarea taxelor de acciză, doamna Glass nu ținea să le lase în prăvălia de jos, deschisă tuturor, iar acestea, oricât de îmbătătoare ar fi fost aroma lor pentru nările unui cunoscător, răspândeau prin cameră o mireasmă nu foarte plăcută nărilor lui Jeanie.

„Doamne, Doamne, își spuse ea, mă întreb cum de pelerina de mătase a verișoarei mele și ceasul ei de aur sau orice altceva pe lumea asta merită ca ea să stea aici și să strănute toată viața, în odăița asta înăbușitoare, când, dac-ar vrea, ar putea să umble pe dealuri verzi."

Doamna Glass era și ea la fel de uimită că pe verișoara ei nu o trăgea inima să se urnească din casă și că frumoasele priveliști ale Londrei o lăsau rece.

— Chiar atunci când dă necazu' peste om, totdeauna e de ajutor să te uiți la ceva, face ca timpul să treacă mai repede. Dar Jeanie era de neconvins.

Ziua ce urmă după întrevederea ei cu ducele o petrecu plină de acea „speranță zăbavnică să se împlinească, care îmbolnăvește inima"[1]. Minutele se scurgeau, orele zburau una după alta... se făcu prea târziu, în ziua aceea nu mai era lucru chibzuit să speri că ducele va trimite vreo știre; și totuși, deși nu mai trăgea nădejde, nici nu putea să-și piardă orice speranță, iar inima ei bătea puternic și în urechi îi răsuna fiece zgomot ce întâmplător se făcea auzit în prăvălia de jos. Zadarnic. Ziua trecea încet, însoțită de neliniștea unei așteptări prelungite și vane.

Dimineața următoare începu în același fel. Dar înainte de amiază, un domn bine îmbrăcat intră în prăvălia doamnei Glass și ceru să o vadă pe tânăra venită din Scoția.

— E vară-mea, Jeanie Deans, domn' Archibald, zise doamna Glass cu o plecăciune în chip de recunoaștere a faptului. Aveți vreo vorbă

---

[1] Biblia, Proverbe, 13:12.

pentru ea din partea Înălțimii sale ducele de Argyle, domn' Archibald? Într-o clipă mă duc să i-o spun.

— Mă tem că trebuie să o fac să se ostenească până-n josul scării.

— Jeanie, Jeanie Deans, făcu doamna Glass, strigând de la piciorul scăriței care urca din colțul prăvăliei spre locurile mai înalte ale casei; a venit fecioru' ducelui de Argyle, vrea să te vadă numaidecât. Lucrul fu dat de știre cu glas atât de tare, încât să-i facă pe toți cei aflați destul de aproape ca să poată auzi, să cunoască această veste importantă.

E ușor de presupus că Jeanie nu zăbovi mult ca să-și pună în ordine ținuta, pentru a da urmare acestei chemări, totuși, în timp ce cobora, picioarele aproape că n-o mai țineau.

— Trebuie să vă rog să mă însoțiți puțin, zise Archibald politicos.

— Sunt pe deplin pregătită, domnule, zise Jeanie.

— Verișoară-mea pleacă, domn' Archibald? atunci fără îndoială că va trebui să merg cu ea. James Rasper... ai grijă de prăvălie, James... Domn' Archibald — și împinse către acesta un găvan — cred că prizezi același amestec ca și Înălțimea sa. Te rog să-ți umpli tabachera, ca între vechi prieteni, în timp ce eu îmi strâng lucrurile.

Domnul Archibald strămută o cantitate modestă de tabac din borcan în propria-i tabacheră, dar spuse că era nevoit să se lipsească de plăcerea tovărășiei doamnei Glass, întrucât avea a vorbi între patru ochi cu tânăra persoană.

— Între patru ochi cu tânăra persoană? întrebă doamna Glass. Nu e o treabă care nu se obișnuiește, domnule Archibald? Dar Înălțimea sa judecă cel mai bine; iar dumneata ești un om serios, domnule Archibald. Nu oricui care vine din casa unui om mare i-aș încredința-o pe vară-mea. Dar, Jeanie, nu trebuie să mergi pe stradă cu domnu' Archibald, îmbrăcată în tartanul acela, cum îi spui tu, tras peste umeri de parcă ai fi sosit cu o cireadă de vite din țara de Sus. Așteaptă pân'ce aduc mantaua mea de mătase. Păi o să se ia prostimea după tine!

— Mă așteaptă o birjă, doamnă, zise domnul Archibald, și astfel o întrerupse pe doamna cea vârstnică și supărător de îndatoritoare, de care altminteri, Jeanie ar fi aflat că era greu să scapi. Și cred că nu am cum să o aștept până când își schimbă hainele.

În timp ce rostea aceste vorbe, o zori să intre în trăsură, iar în sinea ei Jeanie îl lăudă și se minună de ușurința cu care se descotorosea de plicticoasele oferte și întrebări ale doamnei Glass, fără să fi amintit de porunca stăpânului său, sau să înceapă să dea alte lămuriri.

Când intră în trăsură, domnul Archibald se așeză pe scaunul dinainte al acesteia, față în față cu eroina noastră și se așternură drumului, în tăcere. După ce merseseră cam o jumătate de oră, fără ca vreunul din ei să scoată o vorbă, lui Jeanie îi trecu prin minte că depărtarea și timpul scurs de când plecaseră nu se asemuiau cu distanța și răstimpul ce fuseseră de trebuință pentru a o străbate, prima oară când se dusese și se întosese de la reședința ducelui de Argyle. În cele din urmă, nu se putu împiedica ca să-l întrebe pe tăcutul ei tovarăș de drum „pe unde au luat-o".

— Milordul duce o să vă înștiințeze el însuși, răspunse Archibald cu aceeași politețe gravă pe care o dovedea întregul său fel de a se purta. Aproape că nu apucase să-și termine vorba, când trăsura opri, iar vizitiul coborî și deschise ușa. Archibald ieși și o ajută pe Jeanie să se dea jos. Se trezi pe un drum larg, ce ducea spre o barieră, în afara Londrei, iar pe cealaltă parte a drumului era tras un rădvan simplu, cu patru cai, fără armoarii pe panourile trăsurii, și servitori fără livrea.

— Văd că ai fost punctuală, Jeanie, zise ducele de Argyle, în timp ce Archibald deschidea ușa trăsurii. Va trebui să mă întovărășești pentru restul drumului . Archibald va rămâne aici cu trăsura, până te vei întoarce.

Înainte de apucă să-i răspundă, Jeanie, nu tocmai puțin uimită, se trezi așezată alături de un duce, într-o trăsură ce mergea repede și totuși lin, foarte deosebită prin aceste două amănunte de vihiculul greoi la drum și hurducăit, părăsit cu câteva minute în urmă și care, așa hodorogit și

hurducăit cum era, pe cineva nu prea obișnuit să meargă cu trăsura, îl făcea să se simtă, oarecum, o persoană demnă și importantă.

— Fata mea, zise ducele, după ce m-am gândit cu toată luarea-aminte de care sunt în stare, la procesul surorii dumitale, în mintea mea e întipărită pe mai departe credința că prin executarea sentinței date împotriva ei s-ar putea să se săvârșească o mare nedreptate. La fel socot unul sau doi avocați din cele două țări, lipsiți de prejudecăți și ageri la minte, cu care am stat de vorbă. Nu, înainte să-mi mulțumești, te rog să asculți până la capăt. Ți-am mai spus, ceea ce cred eu însumi nu are mare importanță, decât dacă aș putea să-i fac pe ceilalți să înțeleagă că trebuie să gândească la fel ca mine. Am făcut pentru dumneata ceea ce, fără îndoială, n-aș fi făcut ca să-mi ating vreunul din propriile mele țeluri. Am cerut să fiu primit de o doamnă care, pe bună dreptate, are foarte mare înrâurire asupra regelui. Mi s-a îngăduit audiența și doresc să o vezi și să-ți aperi singură cauza. Nu ai de ce să te simți rușinată; spune-i simplu ce te aduce, așa cum mi-ai povestit mie.

— Rămân foarte îndatorată Înălțimii voastre, zise Jeanie, care-și aminti de povața doamnei Glass, și sunt încredințată că, de vreme ce am avut curajul să-i vorbesc Înălțimii voastre în sprijinul bietei Effie, cu atât mai puțin am pricină să roșesc dinaintea unei cucoane. Dar, domnule, aș vrea să știu cum să-i spun, fie Înălțimea voastră, fie Domnia voastră, sau Stăpână, așa cum le spunem moșierilor și cucoanelor în Scoția, iar eu o să-mi dau osteneala să-mi aduc aminte, fiindcă știu că doamnele țin mai mult decât domnii la onorurile ce li se cuvin.

— Nu ai nici un motiv să-i spui altfel decât „doamnă". Spune doar ceea ce crezi că poate să placă mai mult... privește din când în când la mine... dacă duc mâna la cravată — uite-așa (și-i arătă gestul), vei tăcea; dar asta n-o s-o fac decât dacă spui unele lucruri care se prea poate să nu fie pe plac.

— Da', domnule, adică Înălțimea voastră, dacă nu-i prea mare osteneala, n-ar fi bine să-mi spuneți ce să zic, iar eu să învăț pe de rost?

— Nu, Jeanie, asta nu ar avea aceeași putere, știi, ar fi ca și cum ai citi o predică, lucru pe care noi, ca buni presbiterieni ce suntem, socotim că merge mai puțin la inimă decât predica rostită liber, nu citită, răspunse ducele. Grăiește către această doamnă doar la fel de simplu și curajos cum mi-ai vorbit mie alaltăieri, și dacă izbutești să-și dea consimțământul, pun rămășag pe un *plack*[1], cum spuneți voi în nord, că dobândești iertare din partea regelui.

Cu aceste vorbe, scoase din buzunar un pamflet și începu să citească. Jeanie avea minte sănătoasă și cumpăt, ceea ce împreună alcătuiesc ceea ce se numește o bună creștere firească. Mișcarea ducelui o tălmăci ca un gest ce da a înțelege că nu trebuia să mai pună întrebări, așadar nu mai scoase o vorbă.

Trăsura înainta cu repeziciune printre pășuni bogate, împodobite cu stejari minunați, iar din când în când în drumul pe care îl străbătea mijea o clipă oglinda maiestuoasă a unui râu cu unda domoală. După ce trecu printr-un sat fermecător, echipajul se opri pe un dâmb ce se înălța deasupra pământurilor din jur, unde frumusețea peisajului englez se arăta în culmea splendorii sale. Aci ducele coborâ și o pofti pe Jeanie să-l urmeze. Se opriră o clipă pe panta abruptă a unui deal ca să se uite la priveliștea neasemuită ce li se înfățișa dinaintea ochilor. Pe o vastă mare de verdeață, străbătută și întretăiată de promontorii — dumbrăvi enorme, alcătuite din mănunchiuri de pomi — sălășluiau turme și cirezi nenumărate care păreau să rătăcească slobode și neîngrădite pe iarba îmbelșugată a fânețelor. Tamisa, când mărginită de turnulețele caselor de țară, când împodobită cu o ghirlandă de parcuri naturale, curgea domol, precum atotputernica suverană a locului, față de care celelalte frumuseți nu erau decât niște amănunte ajutătoare și purta la sânul ei sute de bărci și luntri ce, cu pânzele lor albe și fluturarea veselă a fanioanelor, dădeau viață întregului tablou.

---

[1] Monedă cu valoare de patru pence scoțieni.

Ducele de Argyle era, firește, obișnuit cu această priveliște; dar pentru un om de gust ea trebuie să fie veșnic nouă. Totuși, în timp ce sta pe loc și privea acest peisaj fără seamăn, cu acea desfătare trezită de o asemenea frumusețe în inima oricărui admirator al naturii, gândurile sale se întorceau în chip firesc spre propriile lui domenii, de la Inverary, mai impunătoare și deloc mai puțin minunate.

— Frumoasă priveliște, zise, dornic, poate, să o facă să vorbească despre ce simțea; în Scoția n-avem așa ceva.

— E o pășune minunat de bogată pentru hrana vacilor și au un soi tare bun de vite, răspunse Jeanie; da' mie îmi place la fel de mult să uit la steiurile Jiltului lui Arthur și la marea care pătrunde printre ele, ca și la toată mulțimea asta de pomi.

Ducele zimbi la auzul acestui răspuns pe cât de profesional pe atât de patriotic și făcu semn spre trăsură, ca aceasta să rămână pe loc. Apoi o luă pe o cărare rareori bătută de trecători, după care o conduse pe Jeanie prin câteva labirinturi încâlcite, la o ușă dosnică, aflată într-un zid înalt, de cărămidă. Ușa era închisă; dar, la bătăile ușoare ale ducelui, cineva care aștepta înlăuntru, după o acțiune de recunoaștere, printr-un mic grătar de fier, născocit în acest scop, o descuie și îi lăsă să intre. Intrară și ușa fu numaidecât închisă și zăvorâtă în urma lor. Toate acestea se petrecură cu mare iuțeală, ușa fu închisă atât de grabnic, iar persoana care o deschise dispăru atât de brusc, încât Jeanie nu putu nici măcar să arunce o privire ca să vadă cum arăta.

Se pomeniră la capătul unei alei înguste, foarte lungi, așternută cu o iarbă cum nu-i alta mai verde și mai mărunt tunsă, care sub picioarele lor părea de catifea, alee ferită de soare la adăpostul ulmilor, în timp ce lumina crepusculară lăsată astfel să pătrundă, ca și șirul de trunchiuri în chip de coloane și bolta crengilor arcuite, întrețesute într-un păienjeniș de nedesfăcut, îi dădeau o înfățișare asemănătoare uneia din acele înguste nave laterale de prin vechile catedrale gotice.

CAPITOLUL XXXVII

„...Te rog din suflet...
Aceste lacrimi te implorã și aceste mâini
curate te conjurã,
Mâini ce niciodatã nu s-au ridicat decât
spre slava a ceea ce e sfânt —
Cum ești tu însuți... Pentru noi ești ca
Dumnezeu din cer;
Fii deci ca un Dumnzeu plin de milã și crutare."
Fratele sângeros[1]

Îmbărbătată cum era de purtarea binevoitoare a nobilului ei compatriot, Jeanie simțea totuși și ceva ce aducea a spaimă, într-un loc ce părea atât de singuratic, în tovărășia unui bărbat cu asemenea rang înalt. I se îngăduise să-l viziteze pe duce în propria sa casă și fusese primită să stea de vorbă între patru ochi, fapt ce în sine însuși alcătuia o întâmplare neobișnuită și însemnată în analele unei vieți atât de simple ca a ei; dar să se pomenească tovarășa lui de drum și apoi, deodată, singură cu el într-un loc atât de retras avea ceva învăluit într-o taină grozavă. O eroină romantică ar fi bănuit, poate, că pricina erau propriile-i farmece și s-ar fi temut de puterea lor. Dar Jeanie era prea înțeleaptă ca în mintea și inima ei să se lase stingherită de o asemenea nerozie. Și, totuși, ardea de nerăbdare, dornică să știe unde se afla acum, și cui avea să-i fie înfățișată.

Băgă de seamă că îmbrăcămintea ducelui, deși vădea o persoană de rang înalt și în pas cu moda (căci, pe atunci, nu se obișnuia ca un om de lume să se îmbrace precum proprii săi vizitii sau rândași), era cu toate

---

[1] Citat din *Rollo, Duke of Normandy (Rollo, ducele Normandiei)* sau *The Blody Brother (Fratele sângeros)*, 1639, III, 1, 279-284, piesă atribuită dramaturgului englez *John Fletcher* (1579-1625), autor de „drame sângeroase", care scot în evidență aceeași idee: dreptul divin al monarhului asupra vieții și morții supușilor săi și condamnă hotărât orice răzvrătire și protest împotriva puterii regale.

acestea mai modestă decât aceea cu care îl văzuse învesmântat înainte și, îndeosebi, lipsită de acele însemne menite să o înfrumusețeze și să dea a înțelege marea însemnătate a celui ce le purta. Pe scurt, era îmbrăcat la fel de simplu cum orice bărbat onorabil, care ține la modă, ar putea să apară într-o dimineață pe străzile Londrei; iar acest amănunt făcu să se clatine părerea ce-ncepuse să se înfiripe în mintea lui Jeanie, aceea că, poate, avea de gând ca ea să-și apere cauza în fața reginei însăși. „Dar, firește, își spuse în sinea ei, dacă s-ar fi gândit să se înfățișeze dinaintea Majestății sale și-ar fi pus steaua cea mare și jartiera[1] iar, mai la urma urmei, ăsta-i mai mult un parc de pe lângă conacul unui *gentleman* decât un palat regal."

Felul cum judeca Jeanie nu era lipsit de noimă; totuși, nu cunoștea îndeajuns fie amănuntele legate de eticheta Curții, fie relațiile dintre ocârmuire și ducele de Argyle, ca să judece corect. Așa cum am mai spus, pe vremea aceea, ducele de Argyle se împotrivea fățiș guvernului condus de Sir Robert Walpole și se înțelegea că era în dizgrație la Curte, deși făcuse familiei regale servicii atât de importante. Dar una din regulile de conduită ale reginei Carolina era să se arate la fel de prevăzătoare cu prietenii politici, ca și cum ar fi fost posibil ca într-o zi ei să-i ajungă dușmani și nu mai puțin precaută în ceea ce-i privea pe adversarii politici, ca și cum, într-o zi, aceștia ar fi putut să sprijine din nou măsurile luate de ea. Din vremea Margaretei de Anjou nici o altă consoartă regală nu avusese atâta înrâurire asupra politicii engleze, iar priceperea dovedită de ea în multe împrejurări contribuia nu tocmai puțin la readucerea de pe calea ereziei lor politice a multora dintre liberalii dârji, care, după ce dinastia Stuarților s-a stins în persoana reginei Ana, acum înclinau mai degrabă să jure credință fratelui ei, Cavaler de Saint George[2] decât

---

[1] Ordinul jartierei, cea mai înaltă decorație engleză.

[2] Titlu dat de regele Franței lui *James Edward Francis* (1688-1760), fratele vitreg al reginei Ana. Dreptul la tronul Angliei i-a fost negat prin *Actul de Succesiune* din 1701, motivul fiind religia sa romano-catolică. Cei care-l sprijineau erau cunoscuți sub denumirea de iacobiți.

să consimtă ca la tron să urmeze dinastia de Hanovra. Dotat printre alte însușiri cu un strălucit curaj pe câmpul de luptă, soțul ei, care se împăca îndeajuns cu datoria de a fi rege al Angliei, dar nu se dovedea în stare să-și însușească obiceiurile englezilor, sau să cunoască bine înclinațiile din fire ale acestora, afla un ajutor cât se poate de mare în priceperea și tactul soției și, în timp ce se prefăcea cu toată grija că ocârmuiește după voia și bunul său plac, avea destulă prevedere ca să primească și să urmeze sfatul tovarășei de viață, mult mai iscusită decât el. Îi încredință o misiune foarte delicată, aceea de a hotărî ce favoruri, mai mari sau mai mici, erau de trebuință fie ca să dobândești credința unor inși șovăitori, fie ca s-o întărești pe a celor dovediți a fi prielnici, sau să-i recâștigi pe aceia a căror bunăvoință fusese pierdută.

Cu toată acea cuceritoare dibăcie a unei femei rafinate și, după cum se considera pe atunci, desăvârșite, regina Carolina avea sufletul de neclintit al unui bărbat. Era mândră din fire și nici măcar politica nu putea să domolească întotdeauna vorbele prin care-și arăta nemulțumirea, deși puțini erau în mai mare măsură decât ea gata să îndrepte orice pas greșit de felul acesta, atunci când, după ce se lăsa cuprinsă de mânie, prudența îi venea în ajutor. Îi plăcea mai curând să fie stăpână pe putere decât să și-o arate și totdeauna dorea ca pentru orice măsură de-a ei, ce se dovedea înțeleaptă și bine primită, meritul să fie în întregime al regelui, ca și folosul de pe urma acesteia, fiindcă-și dădea seama că, sporind stima de care suveranul se bucura, era foarte cu putință să și-o păstreze pe cea datorată sie înseși. Și atât de mult ținea să îndeplinească toate gusturile regelui, încât, atunci când se văzu amenințată de gută, dornică să țină, în frâu durerile, nu o dată își căutase scăpare în băile reci pe care obișnuia să le facă, punându-și în primejdie viața, ca să-l poată întovărăși pe suveran în plimbările sale.

O treabă foarte potrivită pentru firea reginei era aceea de a păstra în taină legătura cu cei cărora, în văzul tuturor, părea să nu le fie prielnică, sau care, dintr-o pricină sau alta, nu stăteau bine la Curte. În felul acesta ținea în mâna ei firul cu care se urzeu multe intrigi politice și fără

să se lege prin vreo făgăduială, putea să împiedice ca nemulțumirea să ajungă ură, iar împotrivirea să crească peste poate, până ce avea să ducă la răscoală. Dacă, din întâmplare, se băga de seamă sau se descoperea că avea legături cu asemenea persoane, deși își dădea toată osteneala să împiedice acest lucru, faptul era înfățișat drept un simplu schimb de păreri, în societate, fără nici o legătură cu politica; răspuns cu care chiar și primul ministru, Sir Robert Walpole, fu nevoit să se mulțumească, atunci când află că regina îl primise între patru ochi pe Pulteney, devenit după aceea conte de Bath, cel mai înrăit dușman al său.

Și fiindcă păstra astfel de legături întâmplătoare cu câteva persoane care păreau foarte înstrăinate de Curte, e ușor de presupus că regina Carolina nu rupsese în întregime relațiile cu ducele de Argyle. Obârșia sa nobilă, strălucitele sale însușiri, stima celor din propria lui țară, marile servicii aduse de el casei de Brunswick, în 1715, îl făceau să se numere printre primii din acel șir de oameni care nu trebuiau trecuți cu vederea în chip nesăbuit. Aproape numai prin meritele sale personale, singur și nesusținut de careva oprise căpeteniile din nord să năvălească brusc cu forțele lor unite; nu prea te puteai îndoi că, dacă i-ar fi încurajat câtuși de puțin, ar fi putut să-i pună în mișcare și să dezlănțuie din nou războiul civil; și se știa că din partea Curții de la Saint Germain[1] îi erau făcute ducelui cele mai măgulitare propuneri. Caracterul și firea scoțienilor se cunoșteau încă prea puțin pe vremea aceea, iar Scoția era socotită un vulcan care putea, într-adevăr, să se aștearnă somnului un șir de ani și, totuși, să se dezlănțuie printr-o erupție pustiitoare, atunci când te așteptai mai puțin. De aceea era un lucru de cea mai mare însemnătate să-ți păstrezi influența asupra unui personaj atât de important ca ducele de Argyle, iar Carolina avea mai departe această putință, printr-o doamnă

[1] Saint Germain-en-Laye, localitate de lângă Paris, unde trăia dinastia exilată a Stuarților.

de care, ea, ca soție a regelui George al II-lea, ar fi fost de presupus că se apropiase mai puțin.

Rafinamentul reginei își afla un exemplu care nu era deloc cel mai neînsemnat în faptul că izbutise ca una din principalele sale doamne de onoare, Lady Suffolk[1], să dețină cele două roluri ce păreau nepotrivite între ele — să fie iubita soțului și propria ei confidentă, foarte supusă și îndatoritoare. Prin acest iscusit fel de a se descurca, își punea puterea la adăpost de primejdia pe care ar fi putut să o considere mai amenințătoare decât oricare altă influență contrară venită din partea unei rivale ambițioase; iar dacă suferea umilința de a fi nevoită să închidă ochii la infidelitatea soțului, cel puțin era apărată de cele mai rele urmări ale acesteia, cum e posibil că-și spunea, și apoi, din când în când, avea putința să dedice câteva insulte politicoase „bunei ei Howard", deși, îndeobște, în relațiile dintre ele vădea toate bunele maniere cerute de etichetă. Din motive ce pot fi deduse din paginile *Memoriilor* lui Horace Walpole, închinate acestor ani de domnie, Lady Suffolk îi era adânc îndatorată ducelui de Argyle și prin mijlocirea ei ducele avea unele legături întâmplătoare cu regina Carolina, întrerupte, totuși, pentru un lung răstimp, din vremea când acesta luase parte de dezbaterile asupra răscoalei împotriva lui Porteous, răzmeriță pe care regina, în chip necumpănit, înclina să o privească cu ochi răi, căci o socotea mai degrabă ca o nerușinare și o mișcare îndreptată cu bună știință împotriva ei înseși, decât o izbucnire bruscă a setei de răzbunare a norodului. Totuși, legăturile dintre ei puteu fi oricând reînnodate, deși nici una din cele două părți nu se mai folosea de ele. Acete observații, după cum se va constata, vor fi de trebuință pentru a înțelege scena pe cale să fie înfățișată cititorului.

---

[1] *Henrietta Howard, contesă de Suffolk* (1681–1767). Autorul s-a inspirat din ceea ce relatează *Horace Walpole* (1717–1797), în *Reminiscences (Memorii)*, parte integrantă din *Works (Opere)*, lucrare apărută în 1798 (IV, p. 273–318 și îndeosebi, p. 302–304).

Din aleea îngustă pe care o străbătuseră, ducele coti spre o alta, care arăta la fel, cu deosebire că era mai largă și mai lungă decât prima. Aici, pentru prima oară de când trecuseră pragul acestor grădini, Jeanie văzu niște persoane care se apropiau de ei.

Erau două doamne; dintre care una pășea mai în urma celeilalte, totuși nu atât încât distanța dintre ele să o împiedice să audă și să răspundă la orice vorbă rostită de către doamna care pășea în față, fără ca aceasta să-și dea osteneala să se întoarcă. În timp ce doamnele înaintau foarte încet, Jeanie avu timp să le scruteze chipurile și întreaga înfățișare. Ducele încetini și el pasul, de parcă ar fi vrut să-i dea răgazul să-și adune gândurile și o pofti în mai multe rânduri să nu fie speriată. Doamna care părea persoana princiară avea o figură deosebit de frumoasă, deși suferea oarecum de pe urma semnelor lăsate de vărsatul de vânt, acel flagel înveninat pe care astăzi mulțumită lui Jenner[1], orice Esculapius[2] de la țară îl poate îmblânzi la fel de ușor cum zeul tutelar l-a îmblânzit pe Python. Ochii doamnei erau minunați, dinții frumoși, iar fața modelată astfel încât să arate, după voie, fie măreție, fie bunăvoință. Deși se cam împlinise la trup, silueta avea totuși grație; pasul elastic și sigur nu dădea de bănuit ceea ce, de fapt era un adevăr, anume că, din când în când, suferea de o boală cât se poate de neprielnică mersului pe jos. Îmbrăcămintea era mai degrabă luxoasă dar nu și plină de găteli, iar ținuta impunătoare și aristocratică.

Tovarășa ei, mai scundă, avea părul de un castaniu deschis și ochi albaștri, care spuneau multe. Fără să aibă trăsături desăvârșit de regulate, fața arăta, poate, mai plăcută decât dacă ochiul pătrunzător al unui critic sever ar fi socotit-o frumoasă. Când era tăcută, chipul ei oglindea mai ales tristețe sau îngândurare, stare sufletească prilejuită cu prisosință de

---

[1] *Edward Jenner* (1749–1823), medic englez, a descoperit vaccinul antivariolic (1796), punând prin aceasta bazele imunologiei moderne.

2 Aci cu sensul de doctor. Esculap (în mitologia greacă Asclepios), zeul medicinei la romani; avea ca emblemă cocoșul și șarpele, simboluri ale vigilenței și prudenței medicale.

soarta ce-i fusese hărăzită, dar când îi vorbea cuiva, în locul acestora apărea un surâs prietenos și vesel.

Odată ajunși la vreo doisprezece sau cincisprezece metri de cele două doamne, ducele îi făcu semn lui Jeanie să stea liniștită pe loc, iar el însuși păși mai departe cu grația sa firească, se înclină adânc, lucru cerut de ceremonial, dar îndeplinit cu demnitate, și drept răspuns persoana de care se apropia se înclină la rându-i.

— Sper, zise doamna cu un surâs curtenitor și de o îngăduitoare superioritate, să văd că o persoană care se arată atât de rar la Curte, ca ducele de Argyle în ultima vreme, se bucură de acea bună sănătate ce i-o doresc prietenii săi de aici și din alte locuri.

Ducele răspunse că se simțea cât se poate de bine și adăugă că îndatorirea de a se îndeletnici cu treburile obștești, aflate în sarcina Camerei, ca și timpul ce i-l luase ultima sa călătorie în Scoția îl făcuseră să-și aducă mai puțin statornic omagiile la primirea de dimineață sau în salonul de la Curte, decât și-ar fi dorit.

— Când Înălțimea voastră *poate* să-și găsească timp pentru o datorie atât de neînsemnată, răspunse regina, vă dați seama că aveți dreptul să fiți bine primit. Graba cu care am răspuns dorinței împărtășite de dumneavostră ieri doamnei Suffolk dovedește, sper, îndeajuns că cel puțin unul dintre membrii familiei regale nu a uitat importantele servicii de de mult, fiindcă-i displace ceea ce, în ultima vreme, seamănă a indiferență. Acestea fură spuse, după câte se părea, cu multă voioșie și pe un ton ce dădea glas dorinței de împăcare.

Ducele răspunse că s-ar socoti cel mai nefericit dintre oameni dacă cineva l-ar crede în stare să uite să-și arate respectul așa cum se cere, atunci când lucrul acesta se așteaptă din partea lui și ar fi în măsură să facă plăcere. Era foarte încântat de cinstea pe care Maiestatea sa i-o făcea în clipa aceasta lui personal; și, după cum spera, regina avea să-și dea numaidecât seama că avusese îndrăzneala să o tulbure pentru un fapt de mare însemnătate, în interesul și spre binele Măriei sale regele.

— Nici că mă puteți îndatora mai mult, *my lord*, răspunse regina, decât lăsându-mă să mă folosesc de luminile Domniei voastre și de cele învățate din viață, cu privire la orice vine în ajutorul Maiestății sale. Înălțimea voastră știe că eu nu pot fi decât calea pe care lucrurile sunt supuse înțelepciunii superioare a Maiestății sale; dar dacă este o cerere ce vă privește personal, nu va fi lipsită de sprijin fiindcă a fost adresată prin mine.

— Nu este o cerere de-a mea, Doamnă, răspunse ducele; și nici nu am a cere ceva pentru mine însumi, deși sunt adânc îndatorat Maiestății voastre. E o istorie care îl privește pe Maiestatea sa, ca un rege iubitor de dreptate și îndurare ce se află, și care, sunt încredințat, poate fi de cel mai mare folos pentru a potoli acea nefericită mânie ce stăruie în aceste clipe printre bunii supuși ai Maiestății sale din Scoția.

Două lucruri din cuvintele auzite îi erau neplăcute Carolinei. Mai întîi, nu lăsase loc pentru acea părere măgulitoare ce și-o formase, anume că Argyle avea de gând să se folosească de mijlocirea ei ca să se împace cu ocârmuirea și să redobândească funcțiile de care fusese lipsit; iar apoi, o supăra că vorbea despre nemulțumirile din Scoția ca despre o mânie ce trebuia mai curând potolită decât înăbușită. Înrâurită de aceste simțăminte răspunse pripit:

— Dacă Maiestatea sa are supuși buni în Anglia, *my lord*, pentru asta trebuie să-i mulțumească lui Dumnezeu și legilor — iar de are supuși în Scoția, cred că trebuie să mulțumească lui Dumnezeu și spadei sale.

Deși curtean, ducele roși ușor, iar regina, care-și dădu pe loc seama de greșeala ei, adăugă fără să se schimbe câtuși de puțin la față și ca și cum vorbele rostite acum ar fi făcut de la început parte din frază:

— ... Și paloșului acelor adevărați scoțieni care sunt prietenii casei de Brunswick și, îndeosebi, aceluia al Înălțimii sale ducele de Argyle.

— Spada mea, răspunse ducele, ca și aceea a strămoșilor mei s-a aflat totdeauna la porunca suveranului meu legitim și în slujba țării în care m-am născut și sper că adevăratele lor drepturi și interese sunt de

nedespărțit. Dar povestea de acum e o treabă de interes particular și privește o persoană necunoscută.

— Și care e acestă istorie, *my lord*? întrebă regina. Să aflăm mai întâi despre ce vorbim, ca nu cumva să pricepem greșit și anume să nu ne înțelegem unul pe altul.

— Treaba aceasta, doamnă privește soarta unei nefericite tinere scoțiene, osândită la moarte pentru o crimă despre care cred că e foarte cu putință să nu fie vinovată. Și umila mea cerere pe care o adresez Maiestății voastre este să mijlociți pe lângă rege, cu puternica înrâurire ce o aveți, ca să fie iertată.

De astă dată era rândul reginei să roșească și fața, fruntea și pieptul i se împurpurară. O clipă păstră tăcerea, de parcă n-ar fi dorit să încredințeze vocii supărarea pe care acum și-o arăta pentru prima oară; și, cu o înfățișare demnă și o aspră stăpânire de sine oglindită în privire, răspunse în cele din urmă:

— Nu vă voi întreba, *my lord*, ce motiv aveți să-mi adresați mie o asemenea cerere, care datorită împrejurărilor e atât de nemaipomenită. Ca *pair* și consilier privat al suveranului, care are dreptul să ceară audiență, drumul spre cabinetul regelui vă era deschis, fără să mă chinuiți cu această discuție.*Eu*, cel puțin, m-am săturat de atâta iertare pentru scoțieni.

Ducele era pregătit pentru această izbucnire de revoltă și nu se cutremură. Nu încercă să răspundă, cât timp supărarea reginei era în toi, ci rămase pe loc, la fel de neclintit, dar nu mai puțin respectuos, așa cum se arătase de la începutul discuției. Regina, pe care situația ei o obișnuise să se stăpânească, își dădu pe loc seama că, dacă se lasă pradă mâniei, celălalt avea numai de câștigat; și, cu aceeași voce binevoitoare și politicoasă din primele momente ale întrevederii, adăugă:

— Trebuie să-mi îngăduiți unele drepturi pe care le au numai femeile, *my lord*; și nu mă judecați fără milă, deși mă simt cam stârnită când îmi amintesc de mitocănească insultă adusă puterii regale și încălcarea grosolană a drepturilor ei, în capitala dumneavoastră, chiar în timp ce

cu această autoritate era învestită nevrednica mea persoană. Înălțimea voastră nu are de ce să se mire și fiindcă la timpul său le-am simțit și pentru că, de data aceasta, mi le amintesc.

— Nu e, desigur, un lucru care se poate uita ușor, răspunse ducele. Umila mea părere despre cele întâmplate am înfățișat-o de mult Maiestății voastre și trebuie să-mi fi arătat foarte prost gândurile prin viu grai, dacă vorbele mele nu v-au împărtășit ura plină de dispreț pe care mi-o trezea crima săvârșită în împrejurări atât de nemaipomenite. Cât despre în ce măsură era fie drept, fie prudent să-i pedepsești pe nevinovați în locul celor care au greșit, se prea poate, într-adevăr, să fiu atât de nenorocos încât să gândesc altfel decât sfetnicii Maiestății sale. Dar trag nădejde că Maiestatea voastră îmi va da voie să păstrez tăcerea, când se va discuta despre un subiect asupra căruia simțămintele mele nu au șansa să se asemene cu acelea ale unor oameni mai destoinici ca mine.

— Nu vom discuta mai departe pe o temă asupra căreia se prea poate să avem păreri deosebite, zise regina. O să vă spun, totuși, ceva care rămâne între noi — știți că buna noastră Lady Suffolk e puțin surdă — când ducele de Argyle va înclina să-și reia legăturile cu stăpânul și stăpâna sa, atunci nu se vor găsi multe subiecte asupra cărora să avem păreri diferite.

— Îngăduiți-mi să sper, zise ducele, și se înclină adânc la aceste vorbe ce dădeau a înțelege ceva atât de măgulitor, că nu voi avea ghinionul ca de astă-dată să fi găsit un astfel de subiect.

— Înainte să vă dezleg de păcate, trebuie să vă silesc să vă îndepliniți datoria de a mărturisi. De ce arătați o grijă deosebită acestei tinere persoane? Nu pare (și în timp ce spunea aceasta o scruta pe Jeanie cu un ochi de cunoscător) foarte potrivită să o facă pe prietena mea ducesa să se simtă neliniștită din pricina geloziei.

— Cred, Maiestate, răspunse ducele și zimbi la rândul său, că în privința aceasta gustul meu e un zălog.

— Atunci, deși nu are cine știe ce aer de *grande dame*[1], presupun că e vreo vară de gradul treizeci în acel uriaș noian de posibilități al genealogiei scoțiene.

— Nu, doamnă, dar mi-aș dori ca unele dintre rudele mele apropiate să aibă jumătate meritele, cinstea și iubirea ei.

— Atunci măcar se numește Campbell? întrebă Carolina.

— Nu, doamnă, nu poartă un nume atât de distins, dacă-mi pot îngădui să spun asta.

— A, dar vine de la Inverary[2] sau Argyleshire?

— În viața ei n-a ajuns mai departe în nord decât până la Edinburgh.

— Atunci nu mai știu ce să presupun, iar Înălțimea voastră trebuie să-și dea el însuși osteneala de a lămuri povestea aceleia pe care o oblăduiți.

Corect, pe scurt și lesne fel de-a vorbi, ce se dobândește numai de către cei obișnuiți cu conversația din înaltă societate, pe de-a-ntregul opus stilului tărăgănat, care întoarce pe toate fețele cele mai mici amănunte

„Numit de cavalerii doamnelor taiafet,
și de bărbați proză plicticoasă"

ducele explică acea unică lege pe temeiul căreia Effie Deans fusese condamnată la moarte și înfățișă amănunțit cum Jeanie, plină de iubire, se străduise să vină în ajutorul unei surori și de dragul ei era dornică să jertfească totul, în afară de adevăr și conștiință.

Regina Carolina asculta cu luare-aminte; trebuie să spune că-i cam plăceau disputele și curând cuvintele ducelui îi dădură prilej să pună pidici în calea cererii sale.

— După părerea mea, *my lord*, legea acesta e aspră. Totuși sunt nevoită să presupun că există motive temeinice pentru care a fost adoptată

---

[1] Aristocrată (fr.).

[2] Reședința ducilor de Argyle, pe malul nordic al lacului Fyne.

ca o lege a țării și potrivit hotărârilor ei a fost osândită fata; iar tot ceea ce Înălțimea voastră a spus despre posibilitatea ca ea să fie nevinovată e în măsură să constituie un argument foarte bun pentru a anula o lege votată de Parlament, dar, atâta timp cât această lege își păstrează puterea, nu are cum să fie recunoscut drept un argument în sprijinul vreunei persoane osândite în virtutea Statutului.

Ducele înțelese și se feri să cadă în cursă, căci își dădea seama că, dacă răspundea acestui argument, ar fi ajuns la o discuție de neînlăturat, în timpul căreia se putea foarte bine ca regina să se îndârjească să-și susțină părerea, până când, doar din fidelitate față de sine însăși, ar fi lăsat ca învinuita să fie executată.

— Dacă Maiestatea voastră, spuse, ar binevoi să o asculte pe biata mea concetățeană însăși, poate că ea ar putea să-și afle în propria dumneavoastră inimă un avocat mai priceput ca mine.

Regina păru să încuviințeze și ducele îi făcu semn lui Jeanie să înainteze din locul unde stătuse până atunci urmărind ce se citea pe fețele celorlați, obișnuiți însă, de prea multă vreme, să nu trădeze ce simțeau, pentru ca figura lor să-i spună ceva pe care ținea să-l afle. Maiestatea sa nu-și putu înfrâna un zâmbet, când văzu cu ce spaimă înainta spre ea persoana de o sobră modestie a micii scoțiene și cu atât mai mult la auzul vorbelor ei cu un pronunțat accent scoțian. Dar Jeanie avea o voce profundă și melodioasă, lucru minunat la o femeie[1] și, pe deasupra, o rugă fierbinte pe doamnă „să-i fie milă de o biată făptură tânără, care a fost îndrumată să calce strâmb", iar modulațiile glasului erau atât de încântătoare, încât, așa cum se întâmplă când auzi răsunând unele cântece din țara ei de baștină, nota de rând de o țărănie fără perdea se pierdu, absorbită de ardoarea sentimentelor.

— Ridică-te, fată, zise regina dar pe un ton binevoitor, și spune-mi ce fel de oameni sunt cei din țara ta, unde uciderea pruncilor a ajuns un

---

[1] Shakespeare, *King Lear (Regele Lear)*, V, 3, 272–273.

lucru atât de obișnuit, încât a fost nevoie să fie împiedicată prin legi ca ale voastre.

— Cu voia Domniei voastre, răspunse Jeanie, mai sunt multe alte locuri, în afară de Scoția, unde mamele sunt crude cu copiii care-s carne din carnea lor.

Trebuie să spunem că, pe vremea aceea, incontrările dintre George al II-lea și Frederick, prințul de Wales, ajunseseră la culme, iar în rândul publicului cei buni la suflet dădeau vina pe regină. Suverana roși până la rădăcina părului și-i străfulgeră cu o privire cum nu se poate mai pătrunzătoare, mai întâi pe Jeanie și apoi pe duce. Amândoi făcură față fără să clipească; Jeanie, fiindcă habar nu avea că o jignise pe regină, iar ducele din obișnuința de a-și păstra cumpătul. Dar în sinea sa își spuse: „Cu acest răspuns nenorocit, protejata mea fără noroc și-a îngropat, printr-un fel de omor fără voie, singura ei speranță de a izbuti".

Prietenoasă și dibace, Lady Suffolk mijloci în această situație delicată și primejdioasă.

— Ar trebui să-i spui doamnei, zise, din ce anume pricină această crimă e săvârșită atât de adeseori în țara voastră.

— Unii spun că pricina e adunarea bisericească[1], adică... adică... scaunul curvelor, cu voia Domniei voastre, răspunse Jeanie, în timp ce căta în pământ și făcea o reverență.

— Care scaun? făcu Lady Suffolk, căci auzea pentru prima oară de așa ceva și, pe deasupra, era cam tare de ureche.

— Adică scaunul pocăinței[2], doamnă, cu voia Domniei voastre, pedeapsa pentru viață și vorbe ușuratice și pentru cei care încalcă porunca a șaptea[3]. Odată cu aceste vorbe, își ridică privirea spre duce,

---

[1-2] Adunare bisericească, alcătuită din pastor și bătrânii unei parohii, avea funcții disciplinare, ea îi silea pe cei care păcătuiseră împotriva moralei sexelor să stea pe un „scaun al pocăinței", în fața bisericii. Scaunul amintit de Jeanie Deans era un taburet de lemn, de obicei cu trei picioare.

[3] Exodul, 20:14

îi văzu mâna dusă la bărbie, și fără să-și dea cătuși de puțin seama că o nimerise cu oiștea în gard, și de asemenea, pentru ca această vorbă cu jumătate de înțeles să aibă urmări de două ori mai importante, tăcu brusc și privi încurcată.

Cât despre doamna Suffolk se retrase precum un grup de acoperire, care după ce s-a interpus între prietenii săi pe cale să iasă din luptă și dușmanii acestora, a atras brusc asupra sa focul inamicului, dezlănțuit cu o înverșunare neașteptată.

Dracu' s-o ia pe fetișcană, gândi ducele de Argyle; altă lovitură, a tras cu amândouă tunurile, a dat și-n dreapta și-n stânga.

Într-adevăr, ducele însuși era în încurcătură, căci după ce jucase rolul maiestrului de ceremonii pe lângă această tânără vinovată fără vină de jignirile aduse, se simțea din plin pus în situația unui boiernaș de țară, care și-a băgat prepelicarul într-un salon prevăzut cu toate cele de trebuință, iar apoi sortit să fie martor la talmeș-balmeșul și stricăciunile pricinuite obiectelor de porțelan și toaletelor, ca urmare a zbenguielilor acestuia, nepotrivite într-o asemenea încăpere. Totuși, ultima lovitură dată la întâmplare de Jeanie șterse impresia proastă iscată de prima; căci sentimentele reginei nu făcuseră ca Maiestatea sa să le piardă pe cele ale soției, astfel încât să nu guste o glumă pe seama „bunei ei Suffolk". Se întoarse spre ducele de Argyle cu un zâmbet ce arăta plăcerea ce i-o prilejuia această izbândă și spuse: „scoțienii sunt un popor cu o morală aspră". Apoi, când grăi din nou către Jeanie, o întrebă cum făcuse călătoria din Scoția până la Londra.

— În cea mai mare parte pe jos, doamnă, fu răspunsul.

— Cum? tot drumul acesta atât de lung, pe jos? Ce distanță poți să străbați pe zi?

— Douăzeci și cinci de mile și o poștă.

— Și o ce?

— Și vreo cinci pe deasupra, răspunse ducele.

— Credeam că știu să umblu, dar acum, cu tristețe, îmi dau seama că o asemenea performanță mă face de rușine.

— Domnia voastră să n-aibă niciodată o inimă atât de grea încât să nu mai știe de oboseala picioarelor, zise Jeanie.

Asta pică mai bine, gândi ducele. E primul lucru pe care l-a spus la subiect.

— Și nici n-am mers tot drumul numai pe jos, fiindcă uneori oamenii m-au mai luat cu căruța; și de la Ferrybridge mi-au făcut rost de un cal și alte înlesniri, zise Jeanie și încheie scurt povestirea, pentru că băgase de seamă că ducele făcuse semnul pe care-l hotărâse.

— În ciuda acestor înlesniri, zise regina, călătoria trebuie să fi fost foarte obositoare și mă tem că nu prea-și va atinge țelul; de vreme ce, dacă regele ar grația-o pe sora dumitale, nu-i va face, după câte se pare, cine știe ce bine, fiindcă presupun că oamenii voștri din Edinburgh o vor spânzura de ciudă.

Acum o să se scufunde de-a binelea, își spuse ducele.

Dar greșea. Bancurile de nisip de care Jeanie se lovise în timpul acestei anevoioase discuții se aflau sub apă și ea nu le cunoștea; stânca aceasta, însă, se ridica deasupra și o ocoli.

Avea încredere, spuse, că atât orașul cât și țara ei se vor bucura să vadă că Maiestatea sa a avut milă de o biată făptură lipsită de prieteni.

— Un caz petrecut nu de mult nu i-a dat Maiestății sale prilejul să afle acest lucru, zise regina; dar, presupun că milordul duce l-ar fi sfătuit pe rege să se lase călăuzit de voturile gloatei înseși ca să știe cine trebuie să fie spânzurat și cine cruțat.

— Nu, doamnă, grăi ducele; dar l-aș sfătui pe Maiestatea sa să se lase călăuzit de propriile sale simțăminte și de acelea ale regalei sale consoarte; și atunci, sunt sigur, pedepsiți vor fi numai cei vinovați, ba chiar și aceștia cu grijă și fără tragere de inimă.

— Ei bine, *my lord*, cuvântă Maiestatea sa, toate aceste vorbe frumoase nu mă vor convinge că e bine să dau atât de repede vreun semn

de bunăvoință acelei... cred că trebuie să spun răzvrătite? — dar cel puțin o voi numi înstrăinatei și nesupusei voastre metropole. Păi, toată națiа e o ligă alcătuită ca să-i ocrotească pe sălbaticii și dezgustătorii ucigași ai acelui nefericit bărbat; căci altfel, nu se poate ca dintre atâția care au săvârșit crima și au luat parte la o faptă petrecută atât de în văzul lumii și în asemenea timp îndelungat, unul cel puțin, să nu fi fost recunoscut. Chiar și fata asta, după câte aș putea spune, e cu putință să cunoască taina; ascultă, fato, ai unii prieteni care au luat parte la răscoala împotriva lui Porteous?

— Nu, doamnă, răspunse Jeanie bucuroasă că întrebarea fusese pusă în așa fel încât putea cu mâna pe inimă să răspundă „nu".

— Dar bănuiesc, urmă regina, că dacă ai cunoaște o asemenea taină ai socoti o datorie de conștiință să nu o dezvălui.

— M-aș ruga să fiu învățată să văd și călăuzită să pășesc pe calea datoriei, doamnă, răspunse Jeanie.

— Da, și ai urma-o pe aceea spre care te trage inima.

— Nu vă fie cu supărare, doamnă, spuse Jeanie, m-aș fi dus până la capătul pământului ca să izbăvesc viața lui John Porteous sau a oricărui alt nefericit ajuns la asemenea ananghie; dar mi-aș îngădui să mă întreb, cât de mult sunt eu chemată să răzbun sângele său, deși magistratului civil i se cuvine s-o facă. Omul e mort și-și doarme somnul în mormânt, iar cei care l-au ucis trebuie să răspundă pentru propria lor faptă. Dar sora mea, biata mea soră, Effie, ea e încă în viață, cu toate că zilele și ceasurile îi sunt numărate! Mai trăiește, și o vorbă din gura regelui ar putea s-o înapoieze unui bătrân cu inima frântă, care niciodată, zi sau noapte, când își îndeplinește îndatoririle sale către Dumnzeu, nu a uitat să se roage ca Maiestatea sa să aibă parte de binecuvântarea unor ani de domnie mulți și buni și ca puterea Măriei sale și aceea a urmașilor săi să fie întemeiată pe dreptate. O, doamnă, dacă ați știut vreodată cum e când suferi pentru și împreună cu o ființă supusă păcatului și pradă chinurilor, al cărei suflet e atât de zbuciumat, încât nu s-ar putea spune

ce i s-ar potrivi mai bine, să moară sau să trăiască[1], atunci aveți milă de nenorocirea noastră! Mântuiți de ocară casa unui om cinstit și de o moarte prea timpurie și înfiorătoare o fată nefericită, care nu are încă optsprezece ani! Vai! nu când dormim somn lin și ne sculăm voioși ne gândim la pătimirile altora. Atunci inimile noastre se înmoaie ca ceara, de le simțim ușoare, suntem gata să îndreptăm nedreptățile ce le-am suferit și să ne luptăm ca să ne fie bine nouă înșine. Dar când trupul sau sufletul au dat de necaz — și arareori greul acesta să se abată asupra Domniei voastre — și când sosește ceasul morții, care nu iartă nici pe bogat nici pe sărac — pentru dumneavoastră să vină tare, tare târziu! — atunci, o, doamna mea, nu la ceea ce am făcut pentru noi înșine, ci la ceea ce am făcut pentru alții ne gândim cu mai multă plăcere. Iar gândul că ați pus o vorbă pentru viața bietei copile vă va fi mai plăcut în acel ceas — când o fi și-o fi să fie — decât dacă printr-un cuvânt scos de Domnia voastră ar putea să fie spânzurați de capătul unui odgon de remorcă toți aceia care au pornit răscoala din pricina lui Porteous.

Pe obrazul lui Jeanie lacrimile se scurgeau una după alta, în timp ce cu fața aprinsă și cutremurată de emoție, își ridica glasul în apărarea surorii ei, plină de-o înflăcărare firească și totodată gravă.

— Asta înseamnă elocință, rosti Maiestatea sa către ducele de Argyle. Fato, urmă ea, vorbindu-i de astă dată lui Jeanie, *eu* nu pot să o grațiez pe sora dumitale, dar nu vei fi lipsită de vorba plină de căldură pe care o s-o pun pe lângă Maiestatea sa. Ia această trusă, urmă ea, și-i înmână lui Jeanie o mică acarniță brodată; n-o deschide acum, ci când ai răgazul, o să găsești înăuntru ceva care îți va aminti că ai avut o întrevedere cu regina Carolina.

Jeanie, ale cărei bănuieli se adevereau în felul acesta, se lăsă să cadă în genunchi și și-ar fi revărsat îndelung recunoștința; dar ducele, care

---

[1] Autorul este influențat de piesa lui Shakespeare, *Măsură pentru măsură*, IV, 3, 68.

stătea ca pe ghimpi de teamă ca nu cumva să spună mai mult sau mai puțin decât atât cât era nevoie, duse din nou mâna la bărbie.

— Pentru moment, cred că treaba noastră a luat sfârșit, zise regina și nădăjduiesc că spre mulțumirea Înălțimii voastre. De acum încolo sper să o văd pe Înălțimea voastră mai des, atât la Richmond cât și la St. James's. Vino, Lady Suffolk; îi dorim Înălțimii voastre o dimineață bună.

La plecare, făcură schimb de reverențe, iar în clipa când doamnele se întoarseră cu spatele, ducele o ajută pe Jeanie să se ridice și la întoarcere o însoți pe aleea unde ea călca simțindu-se de parc-ar fi umblat în somn.[1]

[1] În prima ediție a cărții (1818) aici se sfârșea volumul I.

CAPITOLUL XXXVIII

„De îndată ce-l câștig de partea mea
pe regele jignit,
Voi fi cunoscut ca apărătorul tău."
Cymbeline[1]

Ducele de Argyle o duse în tăcere spre poarta dosnică pe unde fuseseră lăsați să intre la Richmond Park[2], care de multă vreme era reședința preferată a reginei Carolina. Le deschise același paznic aproape nevăzut și se pomeniră în împrejurimile domeniului Coroanei. De o parte și de alta încă nu se rostise vreo vorbă. Ducele dorea de bună seamă să-i lase rusticei sale protejate timpul să-și adune mințile, năucită și la capătul puterilor cum se simțea după această discuție sublimă[3]; iar mintea lui Jeanie, tulburată de ceea ce bănuise, auzise și văzuse, era prea frământată ca să-i îngăduie să pună vreo întrebare.

Găsiră trăsura ducelui acolo unde o lăsaseră; și după ce își reluară locurile, curând începură să înainteze cu mare iuțeală în drumul lor de întoarcere în oraș.

— Jeanie, zise ducele, care sparse tăcerea, cred că ai toate motivele să te feliciți pentru rezultatul întrevederii tale cu regina Carolina.

— Și doamna aceea era chiar regina? făcu Jeanie; am bănuit eu, când am văzut că Domnia voastră v-ați pus pălăria pe cap; și totuși greu

---

[1] Shakespeare, *Cymbeline*, I, 1, 75–76.

[2] În 1485, regele Henric al VII-lea a reconstruit palatul regal de la Sheen și i-a dat numele de Richmond, după comitatul stăpânit de el în Yorkshire. În 1721, George al II-lea, pe atunci prinț de Wales, a cumpărat palatul care a rămas preferința reginei.

[3] Frază inspirată din *Parodise Lost (Paradisul pierdut)*, de John Milton, VIII, 455.

îmi vine să cred, mă îndoiam chiar atunci când am auzit cum ea însăși a spus-o.

— Sigur că era regina Carolina, răspunse ducele. Nu ești curioasă să vezi ce e în micul tău portvizit?

— Credeți că înăuntru o fi actul care spune că o iartă? rosti Jeanie cu acea înfocată însuflețire născută din speranță.

— Păi, nu, răspunse ducele, nu prea e cu putință. Nu au asupra lor asemenea lucruri, decât atunci când se prea poate să fie de trebuință; și apoi, Maiestatea sa a spus că regele, nu ea, trebuie să-i dea iertarea.

— Și asta-i adevărat, dar mintea mi-e tare zăpăcită. Da' dacă-i așa, Înălțimea voastră crede că Effie o să fie fără doar și poate iertată? urmă ea, pe când tot mai ținea în mână trusa nedeschisă.

— Păi, regii sunt ființe cu care nu te înțelegi decât dacă-i încalți pe la spate, cum spunem noi în nord, răspunse ducele; dar soția lui știe cum să-i îndrepte pânzele după vânt și nu mă îndoiesc câtuși de puțin că lucrul e cu desăvârșire sigur.

— O, slavă Domnului! Slavă Domnului, strigă Jeanie. Dar-ar Dumnezeu ca buna doamnă să aibă întotdeauna parte de o inimă ușoară, așa cum în clipa asta mi-a ușurat-o ea pe a mea. Și Dumnezeu să vă binecuvânteze și pe dumneavoastră, *my lord*, de nu m-ați fi ajutat, niciodată n-aș fi ajuns la ea.

Ducele o lăsă să zăbovească asupra acestui subiect, dornic, poate, să vadă cât timp recunoștința va lua locul curiozității.

Dar pe Jeanie dorința de a ști o încerca atât de puțin, încât ducele, pe care în clipa de față acest ultim sentiment îl îmboldea, poate, mai puternic decât pe ea, fu nevoit din nou să aducă vorba despre darul reginei. Așadar, fu deschis. Înlăuntrul trusei se afla obișnuitul asortiment de mătase și ace, cu foarfecii, pensetele și alte asemenea obiecte potrivite lucrului de mână, iar în buzunarul acesteia o bancnotă de cincizeci de lire. Ducele nu apucase bine să o instruiască asupra valorii unei astfel

de hârtii, căci ea nu era obișnuită să vadă bancnote pentru o asemenea sumă, când Jeanie își arătă părerea de rău iscată de greșeala care se făcuse. „Fiindcă săculețul, zicea ea, era el însuși un lucru foarte prețios ce avea să-i slujească drept amintire, cu numele reginei, scris pe dinăuntru, de propria-i mână, nici vorbă — Caroline — se vedea cât se poate de clar, și o coroană desenată deasupra".

Drept care, îi înmână ducelui bancnota, cu rugămintea să găsească mijlocul să o înapoieze regalei ei persoane.

— Nu, nu, Jeanie, spuse ducele, de astă dată nu e nici o greșeală. Maiestatea sa știe că ai avut cheltuieli mari și dorește să te despăgubească.

— Zău că e chiar și mai bună decât credeam, zise Jeanie și tare mă bucur că o să dau înapoi banii lui Dumbiedikes, fără să-l mai necăjesc pe tata, om cinstit cum e.

— Dumbiedikes! Păi, e un proprietar din Midlothian, nu? făcu ducele, care, fiindcă locuia uneori în acel comitat, îi cunoștea pe cei mai mulți moștenitori, cum li se spune în Scoția, proprietarilor de pământ. Are o casă în apropiere de Dalkeith, poartă o perucă neagră și o pălărie cu fireturi.

— Da, Sir, răspunse Jeanie, care-și avea temeiurile ei să răspundă scurt la întrebările legate de acest subiect.

— A, Dumbie, vechiul meu prieten! exclamă ducele; l-am văzut de trei ori beat, și doar o dată i-am auzit vocea. E un văr de-al tău, Jeanie?

— Nu, Sir, adică *my lord*.

— Atunci trebuie să fie vreun prieten sincer, după câte bănuiesc.

— Mda... da, *my lord*, Sir... răspunse Jeanie, și roși, șovăitoare.

— Aha! Atunci, dacă moșierul se pune pe treabă, presupun că amicul meu Butler e în oarecare primejdie?

— O, nu, Sir, răspunse Jeanie mult mai iute de astă dată, dar în același timp și mult mai îmbujorată la față.

— Ei, Jeanie, spuse ducele, tu ești o fată pe seama căreia poți să lași fără primejdie propriile ei treburi și n-o să mai pun alte întrebări. Dar în ce privește actul de grațiere, trebuie să mă îngrijesc să fie trecut prin toate formalitățile cuvenite; și, am un prieten la cancelarie, care, de dragul vremurilor de altădată, o să-mi facă acest hatâr. Iar, după aceea, fiindcă voi avea prilejul să trimit în Scoția o ștafetă de-a mea, care cu actul asupra lui o să călătorească mai repede și mai în siguranță decât poți să călătorești tu, o să am grijă ca hrisovul să ia calea cuvenită; între timp, poți să le scri prietenilor cu poșta, despre izbânda ta cea mare.

— Și Înălțimea voastră gândește că așa va fi la fel de bine ca și cum m-aș repezi pân-acasă, cu treaba ce-o am de făcut?

— Mult mai bine, nici vorbă. Știi că drumurile nu sunt foarte sigure când o femeie călătorește singură.

În sinea ei, Jeanie încuviință aceste cuvinte.

— Și în afară de asta, plănuiesc ceva și în ceea ce te privește. Una dintre servitoarele ducesei și unul dintre însoțitorii mei se duc la Inverary cu o caleașcă ușoară, trasă de patru cai, pe care am cumpărat-o și în trăsură e destul loc ca să te duci cu ei până la Glasgow, unde Archibald va găsi el mijlocul să te trimeată în siguranță la Edingurgh. Și, pe drum, te rog s-o înveți pe femeie, atât cât poți, meșteșugul brânzei, fiindcă o să i se dea o trebă la lăptărie și sunt convins că donițele tale sunt la fel de curate ca și îmbrăcămintea.

— Înălțimii voastre îi place brânza? întrebă Jeanie cu o sfielnică licărire de plăcere.

— Dacă-mi place? răspunse ducele care, cumsecade din fire, prevedea ce avea să urmeze, prăjiturile și brânza sunt o cină demnă de un împărat, darămite pentru un muntean scoțian.

— Fiindcă, zise Jeanie cu o îndrăzneală nu lipsită de bună-cuviință, și o grozavă și vădită mulțumire de sine, brânza noastră, după cum se socoate, e făcută atât de migălos, ca la carte, încât unii sunt de părere

că-i la fel de bună ca adevărata brânză de Dunlop[1], și dacă Înălțimea voastră ar voi doar să primească o măsură[2] sau două, ce bucuroși, ce mulțumiți și mândri am fi! Da' poate că vă place mai mult brânza de oaie, adică cea de Buckholmside[3]; sau, poate, brânza de capră, fiindcă sunteți de la munte, iar astea nu pot să spun că le fac la fel de bine ca ei; da' aș putea să vorbesc cu verișoara mea Jean, care locuiește la Lockermachus[4], în Lammermuir și...

— Nu trebuie nicidecum, zise ducele, brânza de Dunlop e chiar aceea după care mă dau în vânt și o să consider că mă îndatorezi cât se poate de mult dacă trimiți una la Caroline Park[5]. Dar, nu uita, Jeanie, o brânză pe cinste și fă-o toată cu mâna ta, fiindcă mă pricep într-adevăr.

— Nu mi-e teamă, spuse Jeanie cu convingere, că s-ar putea să nu fiu pe placul Domniei voastre; fiindcă zău, arătați ca un ins care greu ar putea să caute nod în papură cuiva, când omul se străduie cât poate; și e de datoria mea, socot, să-mi dau și eu toată osteneala.

Acest schimb de păreri aduse în discuție un subiect despre care călătorii noștri, atât de deosebiți în ce privește starea lor în lume și învățătura, găsiră că aveau să-și spună unul altuia o seamă de lucruri. Pe lângă alte merite patriotice, ducele era și un cunoscut agricultor și se simțea mândru de cunștințele sale în acest domeniu. Stătu de vorbă cu

---

[1] Brânză dulce, denumită după localitatea unde se produce, Dunlop, din comitatul Ayrshire.

[2] În original: *Stane*, pronunția scoțiană pentru *stone*, piatră, o măsură de greutate = 14 livre = 6,33 kg.

[3] Localitate situată nu departe de Abbotsford, reședința lui Walter Scott. Despre brânza de Buckholmside se spune că e cea mai bună brânză de oaie din nordul Scoției.

[4] Pronunția locală, în vremea lui Walter Scott, pentru Longformacus, un sat din comitatul Berwickshire.

[5] Denumirea dată de către ducele de Argyle domeniului său, situat în împrejurimile localității Roystown; Caroline, cea mai mare dintre fiicele ducelui *(The Royal Commission on Ancient and Historical Monuments of Scotland, Comisia regală despre monumentele antice și alte monumente istorice din Scoția*, raportul al X-lea, 1929, p. 32.)

Jeanie arătând ce gândea despre diferitele rase de vite din Scoția și cât erau de bune de lapte, iar în schimb învăță atâtea lucruri noi pentru el, pe care ea le știa din viața de toate zilele, încât, drept răsplată pentru această lecție, îi făgădui o pereche de vaci de Devonshire. Într-un cuvânt, retrăia cu atâta înflăcărare îndeletnicirile și desfătările sale de la țară, încât scoase un suspin când trăsura sa se opri în fața birjei pe care Archibald o ținuse în așteptare acolo unde o lăsaseră. În timp ce vizitiul își înhăma din nou caii lui costelivi, cărora li se îngăduise o îmbucătură de fân umed, ducele o preveni pe Jeanie să nu fie prea vorbăreață cu stăpâna unde locuia, privitor la cele petrecute.

— Nu are nici un rost , zise, să vorbim despre una sau alta, până când treaba nu s-a făcut, iar pe buna doamnă, dacă te încolțește prea tare cu întrebările, îndrum-o către Archibald. E o veche cunoștință de-a lui și știe cum să se poarte cu ea.

Apoi își luă un călduros rămas bun de la Jeanie și-i spuse să fie pregătită să se întoarcă în Scoția, săptămâna viitoare; așteptă până când o văzu așezată în siguranță în trăsura ei de piață și plecă în propria-i caleașcă, fredonând o strofă din balada despre care se zice că-i aparține:

Când din nou în zori îmi apare
Dumbarton,
Îmi trag hoțește boneta pe-o
ureche și lungesc pasul cât pot,
Cu sabia mea de muntean ce-mi
ajunge pân-la călcâie,
Să tai felii mari din turta de făină de orz.[1]

[1] Citat din cea de a doua strofă a cîntecului care începe cu următorul vers, apărut ca motto al capitolului XXXV: „Mă numesc Argyle și poate să vă pară ciudat..."

Poate că trebuie să fii într-adevăr scoțian ca să înțelegi cu câtă ardoare cei din partea locului, oricât de deosebiți ar fi prin rangul și starea lor în lume, se simt legați unul de altul, ca oameni născuți în aceeași țară. Cred că locuitorii unei țări primitive și necivilizate au mai multe amintiri comune decât cei ai unei țări bine cultivate și fertile; strămoșii lor și-au schimbat mai puțin adesea vetrele; oamenii acestor locuri își amintesc mai clar unii despre alții, lucruri deosebite; pe cei mari și pe poporeni îi privește mai mult bunăstarea fiecăruia din ei; sentimentele izvorâte din asemănarea și înrudirea dintre oamenii acestor pământuri sunt mai larg răspândite și, într-un cuvânt, legăturile create de iubirea de țară, totdeauna demne de cinste, chiar dacă uneori prin îngrădirile la care duc rămân cam forțate, înrâuresc mai mult sufletul și faptele băștinașilor.

Trăsura hodorogită ce se rostogolea pe caldarâmul jalnic de prost al Londrei (din acele vremuri) cu o iuțeală foarte deosebită de cea cu care caleașca ducală fusese dusă la Richmond, îi lăsă până la urmă pe Jeanie Deans și pe însoțitorul ei în fața emblemei naționale de pe firma „La ciulinul". După o așteptare îndelungată și plină de neliniște, doamna Glass, care murea de curiozitate, se repezi asupra eroinei noastre cu o ploaie de întrebări, puse în gura mare, fără ca acestea să aibă desigur putința să facă față unei asemenea cascade copleșitoare, ce izbucnea cu măreția unui impozant „păzea, arunc apa"[1]. Îl văzuse pe duce, Domnul să-l aibă în pază? — pe ducesă? — pe domnișoare? Îl văzuse pe rege, Dumnezeu să-l ocrotească... pe regină... îl văzuse pe prințul de Wales... pe prințese... sau pe vreunul din ceilalți membrii ai familiei regale? Dobândise iertare pentru sora ei? O iertase cu totul și cu totul... sau doar îi ușurase pedeapsa? Până unde mersese... unde fusese cu trăsura... pe cine văzuse... ce se spusese... de ce zăbovise atât?

---

[1] În original, *gardyloo*: anunțarea cu glas foarte înalt a vărsării în stradă a apei provenite din treburile gospodărești de la caturile de sus.

Acestea erau diferitele întrebări puse de-a valma, cu o curiozitate atât de nesățioasă, încât greu era de așteptat să-i fie potolită. Jeanie ar fi fost mai mult decât îndeajuns de încurcată în fața acestei avalanșe tiranice de întrebări, dacă Archibald, căruia stăpân-su îi dăduse, pare-se, a înțelege ceva în acest scop, nu i-ar fi venit în ajutor.

— Doamnă Glass, zise Archibald, Înălțimea sa mi-a poruncit îndeosebi să spun că ar socoti un mare hatâr dacă nu i-ați pune nici un fel de întrebări tinerei, întrucât dorește să vă lămurească mai clar decât poate să facă ea, cum stau lucrurile cu daravera ce-o are și să vă ceară părerea despre niște treburi pe care fata nu poate să le limpezească întru totul foarte bine. Pentru asta, vine ducele mâine sau poimâine la „Ciulinul".

— Înălțimea sa e foarte binevoitor, răspunse doamna Glass, mai domolită, acum când râvna cu care cerea noutăți se mai potolise, după ce i se dăduse în chip dibaci o bomboană sub forma unui compliment.

— Înălțimea sa își dă seama că într-un fel răspund de purtarea tinerei mele rude și fără îndoială că știe să judece mai bine decât altul până unde anume ar trebui să-i încredințeze ei treburile ce le are de descurcat și în ce măsură ar trebui să mă lase pe mine să văd de ele.

— Înălțimea sa își dă foarte bine seama de asta, răspunse Archibald, cu acea gravitate care e o trăsătură națională a scoțienilor, și nu încape îndoială că va încredința ce are de spus, celei mai cumpătate la vorbă; așadar, doamnă Glass, Înălțimea sa are încredere că nu-i veți spune nimic lui Jeanie Deans, fie despre propriile ei treburi sau acelea ale surorii, până când nu se vede el cu dumneavoastră. Între timp, mă poftește să vă asigur că lucrurile merg atât de bine pe cât, bună cum sunteți, v-ați putea dori.

— Înălțimea sa e foarte binevoitor... foarte grijuliu, desigur, domnule Archibald... porunca ducelui va fi ascultată, și... Dar îmi închipui că ai bătut cale lungă, domnule Archibald, judecând după timpul cât ați lipsit și (domna surâse cu vino-ncoace) bănui că n-are ce să-ți strice un pahar de „Rosa Solis", din cel adevărat.

— Vă mulțumesc, doamnă Glass, făcu valetul plin de importanță al unui om ilustru, dar sunt nevoit să mă întorc numaidecât la milordul duce, Și, după ce-și luă politicos rămas bun de la cele două verișoare, părăsi prăvălia ținută de patroana firmei „La ciulinul".

— Mă bucur că treburile ți-au mers atât de bine, Jeanie, iubita mea, zise doamna Glass, deși nu prea era de temut că vor ieși prost, de vreme ce ducele de Argyle a binevoit să ia treaba în mână. N-o să te întreb nimic depre asta, deoarece Înălțimea sa, care e omul cel mai chibzuit și prevăzător când e vorba de asemenea lucruri, are de gând să-mi spună tot ce știi tu însăți, scumpo, și fără-ndoială că mult mai multe; așa că orice poate să te apese pe suflet între timp e cu putință să-mi fie împărtășit mie, de vreme ce, vezi tu, Înălțimii sale îi face plăcere să aflu numaidecât totul și fie că-mi spui tu sau el, știi doar că totuna e. Dacă știu dinainte ce-o să spună, o să fiu mult mai pregătită să dau un sfat și, la urma urmei, n-are mare însemnătate, draga mea, dacă-mi spui tu sau el. Așadar, poți să-mi spui într-adevăr tot ce poftești, doar că, ține minte, eu una nu te întreb nimic.

Jeanie era cam încurcată. Se gândea că mărturisirea pe care o avea de făcut era, poate, singurul mijloc ce-i sta în putință, de a se plăti față de binevoitoarea și ospitaliera ei rudă. Dar cumințenia îi spuse numaidecât că tainica întrevedere cu regina Carolina, care avusese loc învăluită într-un anumit mister, nu era un subiect potrivit pentru flecăreala unei femei ca doamna Glass, căci despre inima acesteia Jeanie avea o părere mai bună decât despre prevederea ei. Răspunse, deci, în mare; ducele, zise, în nemaipomenita lui bunătate, făcuse cercetări amănunțite cu privire la trista istorie a surorii ei și, după cum socotea, găsise mijlocul de a îndrepta lucrurile, dar că avea de gând să-i spună tot ce credea despre această treabă doamnei Glass însăși.

Aceasta nu o mulțumi pe pătrunzătoarea patroană a „Ciulinului". Scrutând-o de parcă-ar fi fost ciocănelul din propria-i ușă, în pofida făgăduielii făcute, o tot îmboldea pe Jeanie și cu alte întrebări. „În tot timpul

ăsta fusese la reședința familiei Argyle? Ducele stătuse toată vremea împreună cu ea? — și o văzuse pe ducesă? — le văzuse pe domnișoare... mai ales pe Lady Caroline Campbell?" La aceste întrebări Jeanie răspunse fără să dea amănunte, cunoștea atât de puțin orașul, zise, încât nu putea să spună întocmai unde fusese; după știința ei, nu o văzuse pe ducesă, văzuse două doamne, dintre care una, înțelesese că purta numele de Caroline; iar altceva despre lucrul acesta n-ar fi fost în măsură să spună.

— O fi fiica cea mare a ducelui, Lady Caroline Campbell, nici vorbă că da, zise doamna Glass, dar fără îndoială că mai amănunțit aflu eu de la Înălțimea sa, așa că, fiindcă sus în salonaș masa-i pusă și e trecut de trei — pentru că te-am așteptat până acum, iar eu am îmbucat la repezeală ceva — și, după cum se spunea în Scoția pe vremea mea, nu știu dacă se mai spune și acum, vorba între unul sătul și altul flămând n-are spor.

CAPITOLUL XXXIX

„La început, cerul a creat scrisorile
ca să-i fie de ajutor unui nenorocit —
Vreun iubit alungat sau vreo
fată captivă"

Pope[1]

A doua zi, printr-o trudă rar întâlnită cu pana de scris, Jeanie Deans izbuti să alcătuiască și să încredințeze poștașului nu mai puțin de trei scrisori, o cazană pe de-a-ntregul străină de obiceiurile ei; într-atât de străină încât, de-ar fi avut la îndemână lapte din belșug, și-ar fi dorit mai degrabă să facă de trei ori pe atâtea brânzeturi de Dunlop câte făcea de obicei. Prima dintre acestea era foarte scurtă. Îi era adresată domnului George Staunton, la Casa parohială din Willingham, prin Grantham; adresa se număra printre noutățile ce izbutise să le afle de la țăranul acela deschis la vorbă în urma căruia călărise spre Stamford. Spunea următoarele:

„Domnule,

Ca să ne ferim de alte nenorociri, că din astea am tot avut destule, vin să vă zic: Domnule, am dobândit de la Măria sa regina iertare pentru sora mea, lucru de care nu mă îndoiesc că o să fiți bucuros, fiindcă n-ați avut nimic împotriva unei fapte care știți dumneavostră ce țel avea. Așadar, domnule, mă rog pentru bunăstarea trupului și sufletului dumneavoastră și ca doctoru să vină să vă vadă când o ști el că-i bine. Cu toate astea, vă rog, domnule, să nu mai dați pe la sora mea, fiindcă prea ați venit des. Așa că fără să vă doresc vreun rău, ba chiar urându-vă tot

[1] Alexander Pope, *Eloisa to Abelard (Eloisa către Abelard)*, II, 51–52.

binele, încât că vă abateți gândul de la nelegiuirea ce-ați făptuit (fiindcă de ce să muriți?) sunt, la poruncă, preaplecata dumneavostră slugă,

„Știți cine-s"

Următoarea scrisoare era pentru tatăl ei. E cu totul prea lungă ca să o inserăm, astfel încât dăm doar câteva extrase. Începea cu...

„Mult iubite și adevărat preacinstite tată,

Sriu această scrisoare fiindcă e de datoria mea să-ți fac cunoscut că a fost voia lui Dumnezeu să o scoată pe biata soru-mea din temniță dat fiindcă binecuvântata Măria sa regina, pentru care trebuie să ne rugăm mereu, a mântuit sufletul ei din mâna călăului, căci i-a făgăduit să scape de osânda dată, ceea ce va să zică fie iertare, fie schimbarea pedepsei. Am stat de vorbă față-n față cu regina și totuși sunt vie, fiindcă nu se deosebește cine știe cât de alte mari cucoane, atâta doar că are o înfățișare falnică și ochii albaștri, ca șoimu de vânătoare, care mă străpungeu ca jungheru unui muntean scoțian. Iar binele acesta, deși vine din voia Celui Ce Toate Le Dă, pentru care toți suntem doar niște unelte, a fost lucrarea ducelui de Argyle, e un scoțian simplu, cu inima deschisă și nu se ține semeț, precum alții știuți de noi — de asemenea e destul de priceput la vite, a făgăduit să-mi dea două vaci de Devonshire, e încântat de soiul ăsta, deși eu una țin mai departe tot la vaca albă-neagră țintată în frunte, adevărata rasă de Ayrshire, și i-am făgăduit o roată de brânză și aș vrea, dacă Gowans, vaca bălțată are o juncă, s-o lași să sugă pe săturate, fiindcă după câte am înțeles din soiul ăsta n-are nici una și nu găsește nedem de el să primească ceva de la niște bieți oameni ca să le ușureze inima împovărată de noianul ce-i datorează. Așijderi, preacinstitul duce o să primească o brânză de Dunlop, din acelea făcute de noi, și vina mea să fie dacă în Lowden[1] a prins vreodată cheag alta mai acătării."

---

[1] Lowden = Lothian.

Urmează câteva observații cu privire la creșterea vitelor și produsele lăptăriei, pe care avem de gând să le trimitem Ministerului Agriculturii „Totuși, astea-s treburi mai puțin însemnate dacă ținem seama de fericirea cea mare pe care ne-a dăruit-o Pronia și mai ales viața bietei Effie. Și, o iubite tată, de vreme ce a fost voia Domnului să fie bun cu ea, n-o lipsi de mărinimoasa dumitale milă și îndurare, care o va face o ființă potrivită să fie un vas al milosteniei și de asemenea o mângâiere pentru propriile dumitale bătrâneți. Dragă tată, înștiințează-l, pe moșier că am avut prieteni care s-au ridicat în chip uimitor în apăraea noastră și că talantul ce mi l-a împrumutat va fi înapoiat cu recunoștință. O parte din bani îi am la vedere, iar restul nu i-am înapoiat, nu îi țin într-o pungă sau într-un ștergar, ci într-o bucățică de hârtie, cum se poartă pe aici, lucru care, am fost încredințată, că e bun pentru bani. Și dragă tată, prin domnu' Butler am legat prietenie cu ducele, fiindcă de mult, în vremurile tulburi de odinioară, între strămbunii lor s-a făcut un bine. Iar doamna Glass a fost bună cu mine de parcă mi-ar fi mamă. Are aici o casă frumoasă și duce trai bun și fără grija zilei de mâine, ține două fete în casă, un lucrător și un băiețandru în prăvălie, o să-ți trimeată o livră din tabacul ei cel foarte uscat și alte sorturi de tutun și trebuie să ne gândim să-i facem un dar, de vreme ce mare i-a fost bunăvoința. Iar ducele va mâna în țară un trimis anume care va aduce actul de iertare, fiindcă eu nu pot să călătoresc atât de iute; o să vin cu doi dintre servitorii ducelui — adică John Archibald, un domn vârstnic și cumsecade, zice că te-a văzut de mult pe când cumpărai vite în apusul țării, de la moșierul de la Aughtermuggitie — da' poate că n-o să ți-l amintești — oricum, e un om binecrescut — și doamna Dolly Dutton, care o să fie lăptăreasă la Inverary; și-o să mă aducă până la Glasgo', așa că n-o să fie bai de ajuns acasă, ceea ce-mi doresc mai mult decât orice altceva. Fie ca Dăruitorul a tot ce-i bun să-ți dea cheltuielile și câștigurile dumitale de totdeauna, drept care din inimă se roagă iubitoarea dumitale fiică,

JEAN DEANS."

Cea de a treia scrisoare era pentru Butler și avea următorul cuprins:

„Către dascălul Butler,

DOMNULE, o să-ți fie plăcut să afli că treaba ce m-a adus aici, mulțumesc lui Dumnezeu, s-a făcut și s-a sfârșit cu bine și că scrisoarea străbunului dumitale a fost foarte bine primită de ducele de Argyle, că și-a însemnat numele dumitale cu un condei de plumb într-o carte cu scoarțe de piele, drept care se pare că se va îngriji și de o școală sau o biserică pentru dumneata; are destule și de unele și de altele, după câte am fost încredințată. Și am văzut-o pe regină, care mi-a dat cu mâna ei o lăcriță. Nu avea coroana și sceptrul dar îi sunt puse deoparte, precum hainele cele bune ale copiilor, ca să le poarte când are nevoie de ele. Și sunt ținute într-un turn care nu seamănă cu acela de la Liberton și nici cu cel de la Craigmillar, ci mai mult cu castelul din Edinburgh, dacă zidăria ar fi luată și așezată în mijlocul lui Nor'Loch. Afară de asta, regina a fost și foarte mărinimoasă, mi-a dat o hârtie monedă care face cincizeci de lire, după câte am fost încredințată, pentru cheltuielile ce le am aici și cu drumul de întoarcere. Așadar, dom' Butler, fiindcă am fost întotdeauna vecini pe când eram copii, lăsând deoparte orice se poate să fi vorbit între noi, trag nădejde că n-o să te lipsești de cele ce-ți fac trebuință pentru sănătate, de vreme ce n-are a face ai cui sunt banii, dacă celălalt are nevoie de ei. Și ia seama, vorbele mele nu sunt menite să-ți ceară să îndeplinești ceva ce mai degrabă ai vrea să uiți, dacă o să ți se dea în seamă o biserică sau o școală, după cum am mai spus. Atâta că nădăjduiesc să fie o școală și nu o biserică, din pricina greutăților legate de jurăminte și ocrotire din partea acelora care încredințează dregătoria bisericească, ceea ce preacinstitul meu tată n-ar înghiți. Dacă ai putea măcar să dobândești o obștească cheamare[1] din partea parohiei de la

[1] În original: *a harmonious call*: invitație unanimă din partea unei congregații, adresată unui preot chemat să le fie paroh.

Skreeg-me-dead, așa cum nădăjduiai pe vremuri, cred că asta l-ar mulțumi; pentru că l-am auzit spunând că rădăcinile unor treburi legate de credința noastră sunt mai adânc împlântate în parohia asta sălbatică din mlaștină decât în poarta Canongate din Edinburgh. Aș dori să fac rost de orice carte dorești dom' Butler, fiindcă aici au case pline cu cărți și sunt nevoiți să scoată în stradă o sumedenie dintre acestea și se spune că le vând ieftin, fără îndoială ca să scape de ele. E un oraș întins și am văzut aci atât de multe, încât bietu' cap se învârte. Doar știi de multă vreme că nu sunt prea dedată cu condeiul... și e aproape unsprezece noaptea. Mă întorc de la Londra în tovărășie bună și sigură, la venire am avut necazuri și de aceea sunt mai veselă fiindcă plec la drum cu lume cunoscută. Vara mea, doamna Glass, are aici o casă frumoasă, da' e toată atât de otrăvită de tutun încât uneori sunt cât pe-aci să mă înăbuș. Da' ce însemnătate au toate acestea față de izbăvirea cea mare cu care a fost învrednicită casa tatălui meu, izbăvire ce pe dumneata, ca un vechi și drag prieten din toată inima ce ne ești, nu mă îndoiesc că te bucură și te înveselește. Rămân, dragă domnule Butler, în treburile lumești și în cele veșnice, a dumitale prietenă sinceră,

J.D."

După această trudă neobișnuită pentru ea, Jeanie se duse la culcare, dar greu putu să doarmă câteva minute în șir, atât de adeseori se trezea la gândul tulburător că sora ei e la adăpost de primejdie și atât de puternic simțea imboldul să-și descarce preaplinul de bucurie al inimii pe care să-l încredințeze tot acolo unde mai înainte își arătase îndoielile și durerile, cu ajutorul cuvintelor calde și izvorâte din adâncul sufletului, ale unei pioase rugăciuni.

A doua zi, de dimineață până seara, și în ziua următoare, doamna Glass se foi prin prăvălie în chinurile așteptării, țanțoșă ca păunul (pentru a folosi o comparație de rând, pe care îndeletnicirea ei o face să fie foarte potrivită), în mână cu una din propriile-i pipe.

În cea de-a treia dimineață, se ivi trăsura mult așteptată cu cei patru servitori strânși ciorchine la coada caleștii, îmbrăcați în livrelele de un cafeniu închis sau galbene; ducele în persoană, într-o tunică brodată, purtând un baston cu măciulie de aur, steaua și jartiera și arăta întru totul plin de măreție, cum se spune în basme.

O întrebă pe doamna Glass de mica ei compatrioată dar fără să ceară să o vadă, de bună seamă fiindcă nu dorea să se pară că între ei doi ar exista vreo legătură de la om la om, lucru pe care gurile rele ar fi putut să-l răstălmăcească.

— Regina, îi spuse el doamnei Glass, cercetase cu îngăduință cazul verișoarei ei și, deosebit de mișcată de firea iubitoare și hotărâtă a surorii mai mari, binevoise să folosească puterea ce o avea, o vorbă bună pusă de ea pe lângă Maiestatea sa, drept care fusese trimis în Scoția actul de grațiere a lui Effie Deans, cu condiția ca aceastea să nu mai pună piciorul pe pământ scoțian timp de piasprezece ani. Avocatul reginei stăruise ca iertarea să fie dată cu acestă condiție, zise ducele, întrucât arătase miniștrilor Maiestății sale că doar în răstimp de șapte ani, în Scoția se iviseră douăzeci și unu de cazuri de pruncucidere.

— Să nu mai aud de el, zise doamna Glass, ce nevoie avea să spună asta despre propria lui țară și pe deasupra englezilor? Totdeauna l-am socotit pe avocat un om serios și cumsecade, da' pasărea care se găinățează în cuibul ei e pasăre ticăloasă[1], să mă ierte Înălțimea voastră fiindcă am folosit asemenea zicală mitocănească. Și-apoi, ce-o să facă biata fătucă într-o țară străină? Păi vai de mine, asta înseamnă numai bine s-o trimiți să facă iară poznele care le-a mai făcut, departe de ochii prietenilor și lipsită de îndrumarea lor.

— Ei aș! zise ducele, nu-i nevoie s-o luăm înaintea faptelor. Păi, ar putea să vină la Londra, sau poate să se ducă în America, să se mărite și s-o nimerească bine în pofida a tot ce s-a întâmplat.

---

[1] Proverb englezesc

— Într-adevăr, ar putea după cum Înălțimii voastre îi face plăcere să dea de înțeles, răspunse doamna Glass, iar acum, când stau și mă gândesc, în Virginia trăiește vechiul meu corespondent, Ephraim Buckskin[1], care a aprovizionat cu tutun „Ciulinul" în ultimii patruzeci de ani și ăsta-i omul ce ne trebuie, de zece ani îmi tot scrie să-i trimit o nevastă. Taica n-are mai mult de șaizeci de ani și e bun-zdravăn, voios și bine văzut în lumea din jur, iar cu câteva rânduri scrise de mâna mea treaba s-ar face și acolo nimeni n-ar mai ține cont de nenorocirile lui Effie Deans (lăsând deoparte că nu-i nici un motiv să se pomenească despre cele întâmplate).

— E o fată frumoasă? întrebă ducele; sora ei e o fetișcană drăguță, plăcută și-atât.

— O, Effie e cu mult mai frumoasă ca Jeanie, zise doamna Glass; deși eu însămi n-am văzut-o de multă vreme, aflu însă despre fetele lui Deans de pe la toți prietenii mei din Lowden când vin pe aici — Înălțimea voastră știe că scoțienii sunt din aceia care-s pâine și caș unii cu alții.

— Cu atât mai bine pentru ei, zise ducele, și cu atât mai rău pentru aceia care se bagă-n treburile noastre, cum spune buna dumitale firmă scoțiană ce amintește de vremurile de altădată, doamnă Glass. Și-acum, cred că n-o să ai nimic împotriva măsurilor pe care le-am luat ca vara dumitale să fie readusă între prietenii ei. Le arătă amănunțit, fără să lase nimic deoparte, iar doamna Glass le încuviință în întregimea lor, cu un surâs și o reverență la fiecare frază a ducelui.

— Și-acum, doamnă Glass, trebuie să-i spui lui Jeanie că sper să nu uite de brânza mea, când se va întoarce în Scoția. Archibald are poruncă de la mine să vadă de toate cheltuielile ei.

— Cer cu umilință iertare, Înălțimii voastre, zise doamna Glass, da' e păcat să vă dați osteneala cu treaba asta; Deans-ii sunt oameni bogați în felul lor și fata are bani în buzunar.

---

[1] În traducere: Piele de țap

— Foarte adevărat, zise ducele, dar știi că MacCallummore, când călătorește, plătește totul: și e un privilegiu de-al nostru, al scoțienilor, să luăm de la toți ceea ce ne trebuie *nouă* și să dăm tuturor ceea ce le trebuie *lor*.

— Înălțimea voastră se pricepe mai bine să dea decât să ia.

— Ca să-ți dovedesc contrariul, zise ducele, o să-mi umplu tabachera din cutia asta, fără să-ți plătesc un bănuț; și cu rugămintea să i se transmită lui Jeanie salutări din partea lui, odată cu bunele sale urări pentru o călătorie fără primejdie, plecă lăsând-o pe doamna Glass cu inima sus și un chip ce plutea de bucurie, cea mai mândră și fericită negustorească de tabac și tutun de prizat.

Buna dipoziție și curtenia ducelui avură urmări prielnice asupra lui Jeanie. Deși îi arăta politețe și bună creștere, ruda ei își însușise prea mult felul de a se purta al londonezilor, ca să fie pe deplin mulțumită de costumul rustic și național al verișoarei și pe deasupra o revolta oarecum și pricina care o adusese pe aceasta la Londra. De aceea doamna Glass ar fi putut să arate o grijă mai puțin stăruitoare față de Jeanie, dacă primul dintre nobilii scoțieni (fiindcă toată lumea îl socotea astfel pe ducele de Argyle) nu s-ar fi arătat îngrijorat de soarta ei. Acum însă, ca o rudă ale cărei virtuți și iubire pentru cei de acasă atrăseseră luarea-aminte și se bucurau de încuviințarea suveranei înseși, Jeanie îi apărea verișoarei sale într-o altă lumină, mult mai prielnică, și nu i se arăta doar bunăvoință, ci și grijă și respect adevărat.

Nu ținea decât de ea să facă atâtea vizite și plimbări pe la locurile demne de văzut, câte stăteau în putința doamnei Glass să pună la cale. Dar, lăsând deoparte că luă masa în afara casei cu una sau două rude îndepărtate și că, la îndemnul doamni Glass, care stăruia cu tărie, arătă aceeași cinstire doamnei deputat Dabby, deputat de Farringdon Without, nu se folosi de vreun alt prilej. Cum doamna Dabby era a doua doamnă de rang înalt cu care avusese a face la Londra, după aceea Jeanie obișnuia uneori să facă o comparație între ea și regină, iar atunci spunea

că „doamna Dabby se purta de două ori mai spilcuit, era de două ori mai făloasă, și vorbea de două ori mai tare și mai mult decât regina, da' nu avea aceeași căutătură de uliu porumbar ce-ți încrâncenează pielea și-ți pleacă genunchii; și cu toate că îi dăruise, plină de bunătate, o căpățână de zahăr și două livre[1] de ceai, totuși, nu avea pe de-a-ntregul acea privire plăcută a reginei, când îi pusese în mână cutia de lucru". Jeanie s-ar fi bucurat mai mult de priveliștile și lucrurile noi din acest mare oraș de n-ar fi fost acea condiție adăugată la iertarea de pedeapsă a surorii ei, căci, iubitoare din fire cum era, o asemenea îngăduire o mâhnea nespus. Totuși, în această privință, o scrisoare primită la întoarcerea poștei, ca răspuns la cea pe care o scrisese tatălui ei, îi mai ușură oarecum inima. Odată cu binecuvântarea sa plină de dragoste îi aducea deplina sa încuviințare pentru hotărârea luată de ea, inspirată de porunca lui Dumnezeu, care o silise la acest pas ca să poată ajunge mijlocul de-a pune la adăpost o familie pe cale să se prăpădească.

„De s-a aflat vreodată o izbăvire greu de dobândit și strașnic de prețioasă, spunea scrisoarea, atunci este acea anevoioasă și scumpă mântuire dăruită nouă acum, iar dacă o viață scăpată de la moarte poate fi făcută mai dulce și încântătoare, aceasta e viața primită din mâna celor de care dragostea ne leagă. Și nu lăsa ca inima să ți se frământe în piept de îngrijorare, fiindcă victima scăpată dintre coarnele altarului de care o ferecau strâns lanțurile legii omenești o să fie acum mânată în afara hotarelor țării noastre. Scoția este o țară binecuvântată pentru cei cărora le sunt dragi poruncile credinței creștine și e o țară frumoasă, iubită de cei care au trăit pe pământul ei toată viața, și bine a zis acel înțelept creștin, vrednicul de laudă John Livingstone, un marinar din Borrowstounness[2], după cum vestitul Patrick Walker amintește de vorbele lui, acesta spunea

---

[1] Livra=453,6 gr.

[2] Livingstone este amintit în volumul *Walker*, ed. D. Hay Fleming, 1, 290–291, unde se afirmă că a trăit în Lothianul de Vest. Borrowstounness este de obicei numit Bo'ness.

că, atunci când era acasă își închipuia Scoția drept o gheenă a ticăloșiei, totuși, când se afla în străinătăți o socotea rai; căci relele din Scoția le găsea pretutindeni, dar binele din țara asta — nicăieri. Dar să nu uităm să Scoția, deși e țara în care ne-am născut noi și strămoșii noștri, nu se aseamănă cu Goshenul[1] egiptean, locul unde numai și numai acolo strălucea soarele de pe cer și lumina Bibliei, iar restul lumii e lăsat cu desăvârșire în beznă. Din această pricină și, așijderi, deoarece câștigul ce sporește la Saint Leonard's Crags poate să fie o suflare rece a vântului ce bate dinspre ținutul înghețat al iubirii de sine, unde nicicând n-a prins rădăcină ori n-a crescut vreun răsad al milei și îndurării, și fiindcă treburile mele mă fac stăpân cam peste prea multe bunuri lumești, văd în acestă încercare privitoare la Effie o chemare, ea îmi spune să plec din Haran, la fel ca preadreptul Abryham din vechime, să părăsesc neamurile părintelui meu și casa maică-mii, și osemintele și țărâna celor adormiți întru Domnul înaintea mea, și care așteaptă să se amestece cu oasele astea șubrezite ale mele. Iar când îmi vine în minte decăderea adevăratei și folositoarei religii a oamenilor din țara asta și cuprind cu ochii până unde ajung necredința și fuga de datorie, cât de adânc sunt ele răspândite de-a lungul și de-a latul țării și cum iubirea de Domnul a multora se preschimbă în nepăsare și răceală, fac lucrul acesta cu bucurie în inimă; așijderi, hotărârea de a-mi schimba casa e și mai puternică, întrucât aud că ferme de vite se dau cu arendă mică în Northumberland, unde se află mulți oameni de preț care împărtășesc credința noastră adevărată, deși aducătoare de suferință. Și astfel, o parte din vacile sau animalele pe care le socot bune de păstrat pot fi mânate într-acolo fără nici un neajuns, să zicem pe lângă Wooler, sau pe drumul acela ce duce pe lângă dealuri, iar restul poate fi vândut cu câștig bun și folos, de ne vom bucura de milă și îndurare ca să folosim și să cârmim cum trebuie aceste daruri lumești. Moșierul a fost un prieten sincer în

[1] Locul unde-și aveau sălașul evreii în timpul robiei din Egipt (Geneza, 45: 10) și care a fost cruțat de plăgile abătute asupra egiptenilor (Exodul, 8: 22, 9: 26).

împrejurările nefericite prin care am trecut noi și i-am înapoiat banii dați când cu nenorocirea lui Effie, bani pentru care domnul Nichil Novit nu i-a dat nici un fel de rest, după cum moșierul și eu ne așteptam că o să facă. Da' legea înghite totul, cum se spune în popor. A trebuit să împrumut bani din șase pungi. Domnul Saddletree m-a sfătuit să-i dau zălog moșierului din Lounsbeck pentru împrumutul lui de o mie de mărci[1]. Da' din dimineața aceea îngrozitoare, când la o suflare de corn ce răsuna pe lângă Crucea din Edinburgh, jumate din dreptcredincioșii clerici presbiterieni ai Scoției au zburat din altarele unde slujeau, ipotecile nu-s deloc pe gustul meu.[2] O să-mi fac totuși rost de o adjudecare[3], domnul Saddletree zice că asta înlocuiește vechiul mezat și n-o să mă las păgubit de bunuri câștigate cinstit, în folosul unuia ca el, dacă lucrul poate fi împiedicat. Cât despre regină și cinstea ce-a făcut-o fiicei unui om sărman precum și mila și îndurarea ce ne-a arătat, nu pot decât să mă rog Domnului pentru propășirea ei acum și în lumea de apoi, și pentru înscăunarea familiei ei domnitoare pe tronul acestor regate, acum și în vecii vecilor. Nu mă îndoiesc că i-ai spus Măriei sale că sunt același David Deans pe seama căruia a petrecut lumea în timpul Revoluției, când am ciocnit cap în cap doi falși profeți, acei neîndatoritori Înalt prea sfințiile lor episcopii, în timp ce stăteau pe Strada Mare, după ce fuseseră izgoniți din Parlamentul Convenției[4]. Ducele de Argyle este un nobil

---

[1] Marca, o monedă cu valoare de 13 șilingi și 4 *pennies (denarius)* scoțieni, sau 13, 33 *pennies* englezești.

[2] David Deans face o asociație de idei prilejuită de suflarea din corn. Gândul său se leagă de expresia nerostită aici „a charge of horning", termen legal, însemnând mandatul dat de a obliga pe un datornic să-și plătească datoriile, obligație impusă prin suflarea din corn. Echivalentul românesc este: a bate cuiva toba.

[3] Hotărâre judecătorească prin care bunurile unui datornic sunt trecute pe seama creditorului.

[4] S-a întrunit în 1689. Alungarea episcopilor este descrisă de Patrick Walker în a sa *Vindication of Richard Cameron (În apărarea lui Richard Cameron)*, (ed. D. Hay Fleming, I, p. 253–254).

inimos și cinstit care se ridică în apărarea celor sărmani și a acelora pe care nimeni nu-i ajută; într-adevăr, n-o să ducă lipsă de răsplată. Am scris despre multe, dar nu și despre lucrul acela ce-mi stă mai mult la inimă. Am văzut-o pe ființa cea dusă în greșeală; o să fie slobodă mâine dimineață, pe temeiul chezășiei hotărâte de lege că va părăsi Scoția în răstimp de patru săptămâni.

Mintea și sufletul ei sunt într-o stare proastă — cred că tot aruncă o privire în urmă spre Egipt, de parcă apa amară a deșertului ar fi mai greu de îndurat decât cuptoarele de cărămidă alăturea de care se aflau oale cu mâncăruri pline de dresuri[1]. Nu trebuie să te poftesc să te grăbești să pleci din Londra, căci, în afară de Domnul Dumnezeu, marele meu stăpân, tu ești totdeauna singura-mi mângâiere, la mare strâmtoare. Îți cer ca piciorul tău să nu calce acum și să nu te duci la slujba lor, care e Mesă bălmăjită, așa cum bine i-a spus Iacob al VI-lea[2] cu toate că după aceea el și nefericitul său fiu s-au străduit să o aducă o dată cu ei și s-o răspândească în regatul său de baștină, drept care neamul lor a fost îndepărtat precum spuma apei și vor rătăci ca pribegi și apostați printre popoarele lumii[3], vezi profețiile lui Hosea, a noua și a șaptesprezecea și aceleași, a zecea și a șaptea. Da' noi și cei din neamul nostru să spunem o dată cu profetul: «„să ne întoarcem către Domnul căci El ne-a sfâșiat și El ne va vindeca. El ne-a lovit și el ne va aduna laolaltă»." Scrisoarea continua spunând că tatăl încuviința planul ei de a se întoarce prin Glascow și intra în diferite amănunte, care nu e nevoie să fie citate. Un singur rând din scrisoarea lui David Deans, dar acesta nu era cel recitit mai puțin adeseori de către aceea căreia îi era adresată, dădea de înțeles că în necazurile abătute asupra sa, „Reuben Butler a fost pentru el ca un fiu". Cum până atunci David Deans nu prea amintea de Butler fără

---

[1] Aluzie la murmurele izraeliților, după eliberarea lor din Egipt (*Biblia*, Exodul, 16:3).

[2–3] Regii Iacob I și al VI-lea și Carol I au căutat să introducă episcopatul în Scoția. În secolul al XVIII-lea, urmașii lor se aflau în exil în Europa.

să-și bată joc, mai mult sau mai puțin fățiș, fie de harurile și învățătura lui lumească, fie de erezia bunicului său, Jeanie văzu un semn bun în lipsa unei asemenea propoziții secundare neadăugate frazei în care se vorbea despre el.

Speranța unei ființe îndrăgostite seamănă cu bobul de fasole din povestea pentru copii — lasă-l să prindă rădăcină și va crește atât de iute, încât în răstimp de câteva ore, uriașul Închipuire înalță în vârful lui un castel și numai ce vine Dezamăgirea și cu „cuțitul de abordare" doboară atât planta cât și clădirea care și-a depășit temelia ei. Fără să fie cea mai puternică dintre însușirile ei, fantezia lui Jeanie era destul de vie ca să o strămute la o fermă din Northumberland, singuratică, bine înzestrată cu vaci de lapte, vaci nedătătoare de lapte, și oi; în apropiere, o casă de rugăciuni unde se adună presbiterienii de o seriozitate demnă să fie luată în considerație, care prin voia tuturor l-au poftit pe Reuben Butler să le fie călăuză spirituală; Effie, fără să-și fi redobândit înfățișarea-i veselă, se simte, cel puțin mai încrezătoare; tatăl lor are părul cărunt, netezit spre umeri și ochelari pe nas, ea însăși — schimbase plasa de pe cap purtată de fecioare cu basmaua femeilor măritate — stă așezată într-o strană din sus-numita casă de rugăcini, ascultând cuvintele cucernice ce sună mai încântătoare și mai viguroase, fiindcă prin legăturile iubirii sunt una cu persoana predicatorului. Nutri asemenea vise zi de zi, până când șederea la Londra i se păru de nesuferit și plicticoasă; și nu cu o mulțumire oarecare primi chemarea trimeasă de la reședința ducelui de Argyle, care-i cerea ca în două zile să fie pregătită să se alăture grupului ce pornea spre nord.

CAPITOLUL XL

„Una era o femeie care amarnice rele
Izbutise a face, din răzbunare,
și încă se bucura de ele;
Ursuză arăta, și amenințătoare; în ochi
Îi strălucea sumbrul triumf al
cutezanței cu care înfrunta moartea."
Crabbe[1]

Chemarea de a fi pregătită sosi după ce Jeanie Deans locuise în Capitală în jur de trei săptămâni.

În dimineața hotărâtă, își luă recunoscătoare rămas bun de la doamna Glass, așa cum cerea mai ales grija pe care această femeie bună i-o arătase, se instală pe sine împreună cu bunurile-i mobile, sporite acum de cumpărăturile făcute și darurile primite, într-o trăsură de piață și se alătură tovarășilor ei de drum în camera jupânesei din casa Argyle. În timp ce trăsura era pregătită de plecare, fu înștiințată că ducele dorea să-i vorbească; iar odată introdusă într-un minunat salon, află cu uimire că ținea să o înfățișeze soției și fiicelor sale.

— Ți-o aduc pe mica mea compatrioată, ducesă, o prezentă ducele. Cu o armată de flăcăi la fel de viteji și cumpăniți ca ea și o cauză dreaptă, nu m-aș teme dacă dușmanii ar fi de două ori mai mulți ca noi.

— O, *papa*! făcu o domnișoară vioaie, de vreo doisprezece ani, nu uita că la Sheriff-muir nu erați deloc mai mulți decât unul la doi și totuși... (cântă binecunoscuta baladă):

Unii zic că noi am bătut,
alții spun că ei,

---

[1] Citat din *The Borough (Orașelul), Scrisoarea XXIII-a, Închisori*, II, 208–209, 12–13.

Iar unii, omule, zic că
nimeni n-a învins nicicum;
Dar de un lucru sunt încredințat,
anume că la Sheriff-muir
S-a dat o bătălie, pe care
am văzut-o, omule."[1]

— Ce face? Oare din grija mea, mica Mary a devenit conservatoare? Bună veste pe care compatrioata noastră să o ducă în Scoția!

— Dac-ar fi să ne luăm după cât ni s-a mulțumit fiindcă am rămas liberali, am putea cu toții să devenim conservatori, zise cea de a doua domnișoară.

— Ia mai tăceți, maimuțele nemulțumite ce sunteți, și duceți-vă să vă-mbrăcați păpușile; cât despre Dansul de la Dumblane[2]:

De n-am dănțuit bine, bine, bine,
De n-am dănțuit bine, o să-l jucăm din nou.

— Papa nu prea mai are umor, zise lady Mary[3], bietul gentilom se cam repetă; asta a cântat-o pe câmpul de bătaie, când i s-a spus că muntenii scoțieni i-au făcut praf flancul stâng, cu săbiile lor lungi și late.

Drept răspuns la această scânteie de spirit, Lady Mary a fost trasă de păr.

— A! viteji munteni și glorioase săbii, zise ducele, le doresc tot binele, „în ciuda a tot ce mi-au făcut pân'acum", cum spune cântecul. Da' ia veniți, zvăpăiatelor, spuneți o vorbă politicoasă concetățenei voastre

---

[1] Citat dintr-un cântec despre bătălia de la Sheriff-muir, cules de Joseph Ritson, în antologia sa intitulată *Scotish Songs (Cântece scoțiene)*, 1794, II, 56. În 1715, ducele de Argyle s-a aflat în fruntea trupelor casei de Hanovra, care au dat o bătălie nedecisivă la Sheriff-muir, lângă Dumblane, împotriva armatei iacobite.

[2] Melodie ce figurează în culegerea lui William Thomson, *Orpheus Caledonius*, 1725, nr.45.

[3] Cea de a cincea fiică a ducelui de Argyle, soția vicontelui Edward Coke.

— mi-aș dori să aveți pe jumătate spiritul ei prevăzător și meșteșugit; cred că a-ți putea să fiți la fel de loiale și sincere ca ea.

Ducesa înaintă către Jeanie și cu puține vorbe, pe cât de pritenoase pe atât de curtenitoare, o încredință de respectul pe care îl purta unei asemenea firi iubitoare și totuși nu mai puțin hotărâte și adăugă:

— Când vei ajunge acasă, o să mai ai, poate, vești de la mine.

— Și de la mine. Și de la mine, Jeanie, adăugară domnișoarele, una după alta, fiindcă faci cinste țării pe care o iubim atât de mult.

Copleșită de aceste laude neașteptate și fără să-și dea seama că cercetările întreprinse de duce îl făcuseră să cunoască felul cum se purtase la procesul surorii ei, nu putu răspunde decât cu roșeața din obraji, plecăciunile făcute de jur împrejur și un „Mulțam mult! Mulțam mult!" rostit din când în când.

— Jeanie, spuse ducele, trebuie să bei *doch an'dorroch*[1], altfel n-o să fii în stare să faci drumul.

Pe masă se afla o tavă cu cozonac și vin. Ducele luă un pahar, bău pentru „toate inimile credincioase care iubeau Scoția" și întinse un pahar musafirei sale.

Jeanie refuză totuși, zicând că „în viața ei n-a gustat vin".

— Cum vine asta, Jeanie? Vinul înveselește inima[2], știi doar.

— Da, Sir, da taică-meu e asemenea lui Jonadab, fiul lui Rechab care i-a povățuit pe copiii lui să nu bea vin[3].

— Credeam că tatăl dumitale obișnuiește să judece mai sănătos, doar dacă, bineînțeles, îi place mai degrabă rachiul. Dar, oricum, Jeanie, dacă n-o să bei, de mâncat trebuie să mănânci, ca să nu strici reputația casei mele.

---

[1] Ducele se exprimă în gaelică: *doch an'dorroch*, paharul de despărțire, băut în șa; paharul de la botul calului.

[2] Psalmul 104:15.

[3] Ieremia, 35: 5-6.

O sili să ia o felie mare de prăjitură și nici că-i îngădui să rupă din ea o bucată, iar restul să-l pună pe tava de argint.

— Pune-l în săculețul tău de drum, Jeanie, zise ducele. O să fii bucuroasă că-l ai, înainte de o să apuci să vezi turla bisericii Sfântului Giles. Unde n-a dat Dumnezeu s-o văd la fel de repede ca tine! așadar, sunt gata să-i ajut cât pot pe toți prietenii mei din Auld Reckie[1] și din împrejurimi, iar ție, călătorie sprâncenată.

Și cu un amestec de sinceritate ostășească și cumsecădenie îndatoritoare, care-i sta în fire, strânse mâna protejatei sale și o dădu în seama lui Archibald, convins că prevăzuse îndeajuns totul ca cei doi servitori ai săi să aibă grijă de ea, dată fiind considerația ce i-o arătase el însuși.

Așadar, în timpul călătoriei Jeanie își dădu seama că amândoi tovarășii ei de drum erau gata la toate politeturile, astfel încât, în ce privește înlesnirile și siguranța, între călătoria de întoarcere și drumul pe care-l făcuse spre Londra era o deosebire ca de la cer la pământ.

Și inima îi era acum ușurată de povara necazului, rușinii, neliniștii și fricii ce-o copleșeu înaintea întrevederii de la Richmond, cu regina. Dar sufletul omenesc este în chip ciudat atât de schimbător, încât, atunci când nu mai e apăsat de o nenorocire adevărată, ajunge în stare să simtă și să fie pătruns de teama unor nenorociri închipuite. Acum, era tulburată în adâncul inimii fiindcă nu mai primise nici o veste de la Reuben Butler, pentru care scrisul era o lucrare cu mult mai obișnuită decât pentru ea însăși.

„S-ar fi ostenit atât de puțin își spuse în sinea ei; fiindcă am văzut eu cum pana lui umblă pe hârtie la fel de iute ca pe vremea când plutea pe apă, în aripa gâștii cenușii. Vai mie! Se prea poate că se căiește și nu știe cum să-mi dea de știre că s-a răzgândit. N-are de ce să-și facă mare supărare pentru asta... își spuse mai departe, căutând să se arate demnă, deși, în timp ce nutrea această bănuială, ochii ei trădau mândrie

---

[1] Edinburgh.

și dragoste rănită. Jeanie Deans nu-i fata care să-l tragă de mânecă sau să-i aducă aminte de ce vrea să uite; pentru mine-i totuna, o să-i doresc binele și fericirea; iar de-o să aibă norocu' să capete o biserică prin locurile noastre, o să merg să-l aud fără nici o deosebire, ca să arăt că nu-i port pică." Și în timp ce-și închipuia cum aveau să se petreacă lucrurile, în ochi i se furișau lacrimi.

Jeanie avea tot timpul să se dedea la această tristă visare; căci cei doi tovarăși de drum, servitorii unei familii cunoscute și din lumea mare, găseau, firește, multe subiecte de discuție în care îi era cu desăvârșire peste putință să-și aibă partea ei sau să afle vreo plăcere. Avu, așadar, din plin răgazul să gândească, ba chiar să se tortureze pe ea însăși, în timpul celor câteva zile pe care, răsfățând cu destulă odihnă și halte mici caii trimiși de duce la Norfolk, le petrecură până să se vadă în apropiere de Carlisle.

Când ajunseră în împrejurimile acestui vechi oraș, zăriră pe un gorgan, la mică depărtare de drumul mare, mult popor, iar de la unii trecători care se îndreptau dinspre sud către acest loc înțesat de lume, aflară că prilejul îmbulzelii era lăudabila dorință obștească de a vedea cum „o afurisită de vrăjitoare și hoață scoțiană are parte de ce i se cuvine, colo, pe Haribee-broo', fiindcă avea să fie spânzurată, doar atât, deși ar fi trebuit arsă de vie și tot ar fi scăpat ieftin".

— Dragă domnule Archibald, zise doamna aleasă pentru lăptărie, care nu-și luase încă în primire slujba, la viața mea n-am văzut o femeie spânzurată; doar patru bărbați, și-a fost o priveliște pe cinste.

Domnul Archibald era totuși scoțian și nu-și făgăduia o plăcere din cale-afară de mare, fiindcă avea să vadă cum concetățeana sa îndura „porunca legii". Ba mai mult, în felul său era un om cu judecată și foarte simțitor, iar împrejurările prin care trecuse în ultima vreme familia lui Jeanie și pricina drumului ei la Londra nu-i rămăseseră necunoscute; răspunse deci sec că nu se putea să oprească, deoarece trebuia să fie

devreme la Carlisle pentru o treabă de-a ducelui, astfel încât porunci vizitiilor să mâne mai departe.

Pe vremea aceea drumul trecea cam la un sfert de milă de colina Haribee sau Harabee-brow[1], pe care deși nu e prea întinsă și înaltă, o vezi, totuși, de la mare depărtare, datorită ținutului de șes prin care curge râul Eden. Aici mulți proscriși și tâlhari de la granița dintre Anglia și Scoția s-au legănat în vânt la vreme de război și în răstimpul armistițiilor, când dușmăniile nu se stingeu aproape deloc. Mai târziu, pe Harabee avuseseră loc și alte execuții pe cât de lipsite de orice rânduială, pe atât de necruțătoare; căci în aceste provincii de la hotare, neliniștea dăinui vreme îndelungată și chiar în epoca despre care scriem domnește o asprime mai cumplită decât în acelea din centrul Angliei.

Surugiii mânară mai departe, dând ocol, după cum îi ducea drumul spre Penrith, pe la marginea acestui colnic. Totuși, ochii doamnei Dolly Dutton, întorși împreună cu capul și trupul abundent al aceleia căreia îi aparțineau spre locul unde se petreceau cele amintite, puteau să zărească limpede conturul spânzurătorii, ridicată sub cerul senin și umbrele întunecate ale călăului și făptașei pe treptele ușoare ale scării înalte, profilate laolaltă în văzduh, până în clipa când unul din cele două trupuri, zvârlit în aer, dădu vădit semne că se zbătea în chinurile morții, deși, de departe, nu apărea mai mare decât un păianjen atârnat la capătul firului său nevăzut, pe când silueta rămasă coborî din înaltul locului unde se afla și în mare grabă, se amestecă din nou în mulțime. Acest final al unei scene tragice smulse, firește, un țipăt, doamnei Dutton, iar Jeanie, pe care curiozitatea o împinse fără voia ei, întoarse capul tot într-acolo. Priveliștea unei culpașe chiar în clipa când îndura fatala osândă de care iubita ei soră fusese scăpată cu atât de puțină vreme în urmă era, poate,

[1] Sprânceana lui Haribee; *brow* (engl.) sp. ânceană, colț de stâncă, pantă abruptă, margine de prăpastie.

mai mult decât puteau răbda nu nervii, ci mintea și inima ei. Întoarse capul spre partea cealaltă a trăsurii, cuprinsă de greață, dezgust și sfârșeală. Tovarășa ei de drum o copleși cu întrebări, propuneri de ajutor, cereri ca trăsura să fie oprită... să se aducă un doctor... să se găsească picături, să se facă rost de pene arse și asafoetida[1], apă limpede și săruri aromate — toate odată și fără să se piardă o clipă. Mai potolit și cu măsură, Archibald se mulțumi să poruncească vizitiului să mâne mai departe; și numai când lăsară în urmă acea priveliște de urgie, văzând chipul lui Jeanie, alb ca varul, opri trăsura și după ce sări afară el însuși, se duse să caute leacul cel mai sigur și ușor de găsit din farmacopeea doamnei Dutton — adică o gură de apă limpede de izvor.

Pe când Archibald, om cumsecade, era plecat după această treabă, afurisind șanțurile bune de nimic decât să se umple de noroi și cu gândul la pârâiașele cu unda înspumată din munții săi de baștină, cei care luaseră parte la execuție începură să se perinde pe lângă trăsura oprită în drumul lor, acolo pe unde ei se întorceau la Carlisle.

Din vorbele acestora, auzite și pricepute pe jumătate, Jeanie, a cărei luare-aminte era fără să vrea atintită asupra lor, precum aceea a copiilor atrași de poveștile cu strigoi, deși știu bine că se vor alege cu amintiri dureroase, Jeanie, zic, putu să-și dea seama că jertfa adusă în acele clipe legii murise *bărbățește*, cum spuneau acei nefericiți; adică ursuză, nepăsătoare și nepocăită, fără teamă de Dumnezeu și vreo privire aruncată oamenilor.

— Femeie tare de înger și căpoasă, zise unul dintre țăranii din Cumbria, în timp ce tropăia pe lângă ei, în saboții lui de lemn, făcând un zgomot precum zupăitul calului de poveri.

— S-a dus la stăpân-su cu numele lui pe buze, adăugă un altul. E o rușine că-n felul ăsta țara n-are liniște din pricina vrăjitoarelor și târfelor scoțiene, da' zic: spânzurați-le și înecați-le.

---

[1] O rășină puternic mirositoare.

— Da, da, Gaffer Tramp, unde nu-i foc, nu iese fum — spânzură vrăjitoarele și o să avem mai puțină vătămare; boii mei au tânjit în astea doispce luni.

— Și copiii mei s-au topit și ei — mult — răspunse vecinul.

— Ia mai tacă-vă limbile alea proaste, măi țărănoilor, zise o femeie bătrână, care trecu șontâc-șontâc pe lângă ei, în timp ce stăteau de vorbă alături de trăsură, — n-a fost vrăjitoare, doar o ucigașă și-o hoață cu mâinile pătate de sânge.

— Zău? chiar așa să fie oare, mătușă Hincup? zise unul, politicos și se trase din locul unde stătea, ca s-o lase pe bătrână să treacă pe poteca de picior. Ba, nicidecum, dumneata știi doar mai bine ca oricine.

— Da, da, vecine, zise Gaffer Trump, vezi cum o vrăjitoare pune vorbă bună pentru alta? — că-s din Scoția sau din Anglia, pentru ele totuna e.

Tovarășul său dădu din cap și răspunse cu o voce înăbușită:

— Da, da, când o farmazoană din Sark[1] urcă pe coada de mătură, babornițele meșteresc din Allonby[2] sunt gata să urce și ele, așa cum spune zicala de pe dealuri:

Dacă Skiddaw poartă căciulă
de nori,
Criffel o știe prea bine.[3]

— Dar, urmă Gaffer Tramp, crezi că fiica spânzuratei ăleia nu-i o vrăjitoare de rând, la fel ca și ea?

[1-2] Sark, râu din Dumfriesshire, Scoția; Allonby sau Ellonby, râu din Cumberland, Anglia.

[3] Zicala se găsește în culegerea lui Francis Grose, *Provincial Glossary* (1787), la rubrica Cumberland. Autorul scrie: „Acestea sunt două dealuri foarte înalte, primul se află în Anglia, al doilea în Anan-dale, Scoția; dacă vârful primului e învăluit în nori sau ceturi, în scurt timp ploaia cade și pe al doilea. Se spune despre cei care împărtășesc suferințele altuia datorate unei situații asemănătoare."

— Nu știu clar, răspunse celălalt ins, da' oamenii tot vorbesc cum c-o s-o facă să plutească pe Eden. Și după ce-și doriră o dimineață bună, o apucară fiecare pe drumul său.

Chiar în clipa când necioplitii se îndepărtară și domnul Archibald se întoarse cu apă limpede de izvor, o mulțime de băieți și fete și unii mai copți la os, din gloata mai de jos, sosiră de la locul execuției, adunați, în timp ce scoteau nenumărate țipete de încântare, împrejurul unei femei înalte, îmbrăcată straniu, care dansa săltând și țopăind în mijlocul lor. O amintire îngrozitoare își făcu loc în mintea lui Jeanie pe când privea spre această făptură nenorocită, iar cealaltă își aminti și ea căci, deodată, printr-o sforțare din răsputeri, făcută la iuțeală, Madge Wildfire rupse cercul zgomotos al tartorilor care o împresurau și agățată strâns de ușa caleștii, rosti între râs și plânset:

— Vai, Jeanie Deans, știi că au spânzurat-o pe maica noastră? Apoi, cu glasul schimbat brusc, în care răsuna o rugă demnă de milă, adăugă: O, spune-le să mă lase s-o dau jos! Doar atât, s-o dau jos! E mama mea, chiar de-a fost mai rea ca diavolul și n-o să bată mai tare la ochi decât Maggie Dickinson[1], cea spânzurată pe jumătate, care a plâns cu lacrimi amare multe zile după ce a fost spânzurată, vocea-i era răgușită, iar gâtul puțin strâmb, altfel nu se deosebea de altă femeie. În tot acest timp, stânjenit fiindcă nebuna se agăța de trăsură și-i ținea în jurul lor pe gălăgioșii și afurisiții ei însoțitori, domnul Archibald căuta un polițist sau vreun paracliser căruia să-i încredințeze această făptură nenorocită. Dar cum nu văzu vreo asemenea persoană cu greutate, încercă să o desprindă de trăsură, astfel încât să poată mâna mai departe și să scape de ea. Lucrul acesta nu se putea săvârși, totuși, fără oarecare silnicie.

---

[1] Maggie Dickinson a fost spânzurată în Grassmarket, Edinburgh, în 1728, pentru pruncucidere, dar a fost readusă la viață de hurducăielile căruței care o ducea la Musselburgh, locul unde avea să fie înmormântată. (Notă alcătuită de David Laing, în ediția Dryburgh. 1893, p. 558.)

Madge se agăța cu putere și o lua mereu de la capăt cu ruga ei împătimită, care cerea să i se îngăduie să o dea jos pe maică-sa.

— Nu s-a pierdut decât un odgon de zece penny, zise, și ce-nseamnă asta față de viața unei femei?

Se ivi, totuși, o bandă alcătuită din inși cu o înfățișare fioroasă, îndeosebi măcelari și crescători de vite, printre ale căror animale bântuise în ultima vreme o răpciugă foarte larg răspândită și aducătoare de moarte, pusă de judecata lor pe seama solomoniei. O înșfăcară brutal pe Madge și o smulseră de lângă trăsură.

— Ce oprești oamenii pe drumurile regelui? N-ai făcut deja destule rele cu omorurile și vrăjile tale?

— Vai, Jeanie Deans... Jeanie Deans, strigă biata smintită, scap-o pe maică-mea și o să te duc din nou la casa tălmaciului... și o să te-nvăț toate cântecele mele frumoase... și-o să-ți spun ce s-a-ntâmplat cu... Restul rugilor ei fu acoperit de zbieretele adunăturii.

— Scap-o, în numele lui Dumnezeu, scap-o de oamenii ăștia, strigă Jeanie către Archibald.

— E nebună, dar n-are nici o vină, e nebună, domnilor, zise Archibald; n-o năpăstuiți, duceți-o în fața primarului.

— Mda, mda, avem și noi destulă grijă de ea, răspunse unul dintre acești inși; vezi-ți de drum, omule, și nu-ți băga nasu' unde nu-ți fierbe oala.

— După vorbă e scoțian, zise un altul, și dac-o să coboare de pe căluțeii ăia, o să-i rup la oase de-o să-i umplu tot tartanul.

Era limpede că nu se putea face nimic pentru a o salva pe Madge; iar lui Archibald, om de omenie, nu-i sta altceva în putință decât să dea poruncă vizitiilor să zorească spre Carlisle, ca să capete ajutor în sprijinul acestei femei nenorocite. În timp ce goneau mai departe, auziră urletul răgușit pe care gloata îl scoate înainte de a începe să se dedea la acte de dezmăț sau cruzime, totuși chiar și pe lângă aceste sunete adânci și înfiorătoare putură să deosebească țipetele ascuțite ale nefericitei

victime. Curând strigătele nu mai ajunseră până la urechile lor, dar de îndată ce intrară pe străzile din Carlisle, Archibald, la rugămintea sinceră și arzătoare a lui Jeanie, se duse la un magistrat, ca să arate cruzimea la care pare-se că era supusă această făptură nefericită.

Cam după o oră și jumătate se întoarse și îi povesti lui Jeanie că magistratul se dusese numaidecât în persoană cu unele ajutoare, să o scape pe această femeie fără noroc, iar el însuși îl întovărășise; atunci când ajunseseră la acea baltă nămoloasă în care gloata o cufunda, pedeapsa cea mai plăcută prostimii, urmă domnul Archibald, magistratul izbutise să o scape din mâinile lor, dar fără cunoștință, datorită cruzimii la care fusese supusă. Văzuse, adăugă, cum era dusă la ospiciu și pricepuse că fusese readusă în simțire și era de așteptat ca starea sănătății ei să se îmbunătățească.

De fapt, această ultimă afirmație cuprindea doar în oarecare măsură adevărul, căci nu era de așteptat ca Madge Wildfire să rămână în viață, după felul cum se purtaseră cu ea; dar Jeanie părea din cale-afară de tulburată, așa că domnul Archibald socoti că n-ar fi fost cuminte să i se dea pe loc vestea cea rea. Într-adevăr, părea atât de pusă pe jeratic și răscolită de această întâmplare îngrijorătoare încât, deși avuseseră de gând ca în seara aceea să purceadă spre Longtown, tovarășii ei de drum socotiră nimerit să-și petreacă noaptea la Carlisle.

Aceasta se potrivea îndeosebi dorinței lui Jeanie, care hotărî că, dacă va fi cu putință, să obțină o întrevedere cu Madge Wildfire. Fiindcă făcea o legătură între unele dezlănțuiri ale minții ei smintite și povestirea lui George Staunton, nu înclina să scape prilejul de a smuilge de la Madge, de va fi cu putință, câte ceva despre soarta acelui prunc fără noroc pentru care sora ei plătise atât de scump. Deoarece cunoștea cât de zdruncinată era mintea lui Madge, nu-și îngăduia să nutrească mari speranțe cum că ar putea afla de la ea ceva care să fie de folos, dar, pe de altă parte, de vreme ce mama lui Madge își primise răsplata pentru cele săvârșite și

rămânea mută pe vecie, această întrevedere era singurul prilej de a dobândi vreo știre și nu voia să-l piardă.

Îi înfățișă dorința ei lui Archibald, căruia îi spuse că o mai văzuse pe Madge, odinioară, și, din omenie, dorea să afle cum era îngrijită, acum când o ajunseseră nenorocirile. Această persoană îndatoritoare se duse pe dată la ospiciul sau spitalul unde o văzuse adăpostită pe Madge și drept răspuns aduse știrea că îngrijitorii ei medicali se împotriveau hotărât ca bolnava să fie vizitată de cineva. A doua zi, după ce cererea sa fu repetată, domnul Archibald fu înștiințat că bolnava fusese foarte potolită și cufundată în gânduri, încât capelanul care slujea drept duhovnic al așezământului socotise potrivit să citească rugăciuni la căpătâiul ei, însă la scurt timp după plecarea sa, începuse din nou să aiureze; totuși, compatrioata celei suferinde putea s-o vadă, dacă ținea. Nu era de așteptat că va trăi mai mult decât o oră sau două.

Jeanie de-abia aflase această veste, că se și grăbi spre spital, iar tovarășii ei de drum o însoțeau. O găsiră pe muribundă într-un salon mare cu zece paturi, dintre care al ei era singurul unde se afla vreun bolnav.

Când intrară, Madge cânta propriile ei frânturi smintite de cântece și arii învechite, cu o voce care acum nu mai era încordată de o vervă înșelătoare, ci domolită, mâhnită și stinsă din pricina istovirii trupului. Mintea tot îi mai rătăcea, dar bolnava nu mai era în stare să-și facă auzite aiurările prin acele sunete dezlănțuite de starea în care se afla mai înainte imaginația ei clocotitoare. Modulațiile tânguitoare ale vocii sunau a moarte, totuși, în această stare sufletească potolită și tristă, felul în care melodia era intonată avea ceva din cântecul de leagăn cu care o mamă își adoarme copilul. Când Jeanie intră, auzi întâi aria și apoi o parte a corului și cuvintele a ceea ce fusese, poate, cântecul unei vesele sărbători a recoltei:

Treaba noastră-i gata, s-a gătat acum,
Gospodarul-și șterge fruntea-i obosită,
Ultimul car lung se duce-ncet.
Și liberi suntem să petrecem și să jucăm.

Când soarele apune, vine noaptea,
Și la capătul zilei se termină munca.
Când toamna s-a dus și a sosit
iarna,
Prăznuim vesela noastră sărbătoare
a bucatelor strânse-n hambar.

O dată ce melodia luă sfârșit, Jeanie înaintă spre căpătâiul patului și-i vorbi lui Madge, spunându-i pe nume. Ceea ce nu aduse cu sine vreun semn de recunoaștere din partea bolnavei. Dimpotrivă, precum întărâtată de întrerupere, aceasta își schimbă purtarea și strigă cu glasul unei ființe scoase din sărite:

— Soră... soră, întoarce-mă cu fața la perete, ca să nu mai răspund vreodată la numele ăsta și să nu mai văd o lume ticăloasă.

Îngrijitoarea din spital o așeză în pat cum dorea ea, cu fața la perete și spatele spre lumină. De îndată ce în această nouă poziție se potoli, începu iarăși să cânte pe același ton grav, cu vocea înmuiată, de parcă ar fi ajuns, o dată mai mult, să se desprindă de lumea din jur, pe care nu o băga de seamă. Melodia era totuși deosebită și semăna mai degrabă cu muzica imnurilor metodiste, deși măsura se asemuia cu aceea a primului cântec.

Când ultima luptă a fost dată,
Când straiul de nuntă e gata
brodat,
Când Credința a alungat
recea Îndoială,
Și Speranța s-a săturat
să mai zăbovească,
Când Milostenia, zvârlită-n
temniță aci,
Năzuiește spre un tărâm mai larg,

Leapădă-ți veșmintele tale de
păcat și țărână;
Scoală, creștine, și desprinde-te
de lumea asta.

Melodia suna gravă și tulburătoare, cu trilurile prelungi, înduioșătoare, ale unei voci care fusese, desigur, frumoasă, iar slăbiciunea, chiar dacă îi mai scăzuse forța, o făcea să răsune mai dulce. Deși om de curte și obișnuit să se arate nepăsător, așa cum cere meseria sa, Archibald era mișcat, dacă nu chiar cutremurat; lăptăreasa se smiorcăia; iar Jeanie simțea cum fără voia ei din ochi îi izvorau lacrimi. Până și infirmiera, obișnuită cu toate felurile în care omul își poate da sufletul, părea nu puțin tulburată.

Era limpede că bolnava slăbea tot mai mult, așa cum dădea a înțelege o vădită greu'ate a respirației, de care era cuprinsă din când în când și gemetele scoase cu voce scăzută, în stare de nesimțire, ce spuneau că, în ultima ei luptă, natura își închina fruntea-n țărână. Dar de fiece dată când suferința i se mai ușura, spiritul melodiei de care acestă tânără și nefericită femeie trebuie să fi fost stăpânită de la începutul vieții, părea să biruie durerea și slăbiciunea. Și era demn de observat cum, în ceea ce cânta, puteai să regăsești într-una ceva care se potrivea, deși poate, nu nemijlocit ori îndeaproape, cu starea ei de acum. Melodia următoare părea să facă parte dintr-o veche baladă:

Rece mi-e patul, Lord Archibald,
Și tristă dorm plină de durere;
Dar al tău va fi la fel de trist
și rece,
Mâine, necredinciosul meu
iubit.

Și nu plângeți, mărinimoasele
mele slugi,
Deși moartea vă răpește stăpâna;
Căci acela pentru care astăzi mor,
Mâine, va muri el din pricina mea.

Din nou trecu la altă melodie, mai dezlănțuită, mai puțin monotonă și veche.

Cât despre cuvinte, cei care ascultau aceste frânturi nu putură să pună cap la cap decât un crâmpei sau două:

Maisie cea semeață e-n pădure,
Se plimbă dis-de-dimineață;
Drăguțul de Prihor stă în tufiș,
Cântând măiestru.

„Spune-mi, bună păsărea,
Când o să mă mărit?"
„Când șase domni aleși te
vor duce spre biserică"

„Cine face patul de nuntă,
Păsărică, spune drept?"
„Groparul cu păr cărunt
Care sapă la timp groapa.

Peste morminte și pietre, licuriciul
Te va lumina statornic;
Bufnița din turlă îți va cânta:
«Bun venit, mândră doamnă».

O dată cu ultimele note, vocea se stinse și bolnava ațipi, somn din care infirmiera, care se pricepea, îi încredință că nu avea să se mai trezească decât în chinurile morții.

Profeția îngrijitoarei se adeveri. Biata nebună își dădu sufletul, fără să scoată vreun sunet. Dar călătorii noștri nu fură martori la această nenorocire. De îndată ce Jeanie se convinse că nu era de sperat ca ființa aflată pe patul de moarte să lămurească nenorocirile abătute asupra surorii ei, părăsiră spitalul.[1]

---

[1] În crearea lui Madge Wildfire au existat mai multe surse de inspirație. Femeia nebună ale cărei cântece transmit informații și avertismente a mai apărut și înainte în opera lui Walter Scott, în persoana lui Blanche din *The Lady of the Lake (Doamna lacului)*, 1810. În literatură și în tradiția populară există mai multe cântărețe cu mintea rătăcită, dintre care cea mai cunoscută este Ofelia din *Hamlet*. O femeie cu mintea bolnavă fiindcă și-a pierdut copilul se întâlnește în *The Thorn (Spinul)*, 1798, de Wordsworth și în *Faust*-ul lui Goethe, întruchipată de Gretchen. În ce privește înfățișarea lui Madge și împrejurările morții ei, lângă Carlisle, Scott s-a inspirat din viața țigăncii Jean Gordon și a fiicei acesteia, Madge, material pe care l-a folosit de asemenea în crearea lui Meg Merrilies din *Guy Mannering* (1815) și într-un articol intitulat *The Scottish Gypsies (Țiganii scoțieni)*,din *Blackwood's Edinburgh Magazine*, 1, (1817), p. 54–57.

CAPITOLUL XLI

„O să vii cu mine?
Luna strălucește, marea e liniștită
Și știu bine cărările oceanului...
O să vii cu mine!"

Thalaba[1]

Oboseala și frământarea prilejută de aceste priveliști diferite o tulburaseră atât de mult pe Jeanie, deși era tare și viguroasă din fire, încât Archibald socoti de trebuință să se odihnească o zi în satul Longtown. Zadarnic ea însăși se împotrivea vreunei întârzieri. Omul de încredere al ducelui de Argyle își dădea, firește, importanță; și cum în tinerețe fusese educat ca să îmbrățișeze profesia medicală (sau cel puțin, aceasta era expresia pe care o folosea că să arate că, în urmă cu treizeci de ani, pisase timp de șase luni în mojarul bătrânului Mungo Mangleman, chirurgul din Greenock), când era vorba de sănătate se arăta încăpățânat.

În starea lui Jeanie, domnul Archibald descopri semnul de febră și după ce folosi o singură dată această frază de învățat atoateștiutor, foarte nimerită în cazul ei, orice împotrivire deveni zadarnică; iar cea suferindă fu bucuroasă să se supună, ba chiar să se ducă la culcare și să bea terci de ovăz cu apă ca să se poată stăpâni, în liniște și fără s-o stânjenească nimeni.

Domnul Archibald era deopotrivă de grijuliu în ce privește un alt amănunt. Băgase de seamă că execuția bătrânei și jalnica soartă a fiicei ei păreau să fi avut o înrâurire mai puternică asupra minții și inimii lui Jeanie decât era de presupus că-i vor prilejui, firește, niște simțăminte omenești obișnuite. Era, totuși — lucru se vedea clar — o tânără cu un cuget puternic și judecată sănătoasă nicidecum amenințată de boli nervoase; și de aceea, fiindcă Archibald nu știa să fi existat vreo legătură

[1] Southey, *Thalaba or the Destroyer (Thalaba sau nimicitorul)*, 1801, XI, versul 37.

deosebită între persoana oblăduită de săpânul său și aceste ființe nefericite, în afară de faptul că Jeanie o întâlnise pe Madge mai înainte, în Scoția, punea, bineînțeles, acea puternică înrâurire avută asupra ei de cele petrecute, pe seama asemănării ce o vedea între aceaste întâmplări și nenorocitele împrejurări prin care trecuse atât de curând sora ei. Căută, așadar, cu tot dinadinsul să preîntâmpine orice întâmplare care ar fi putut să-i amintească lui Jeanie de aceste legături.

Archibald avu grabnic prilejul să ia asemenea măsuri de prevedere. Un negustor, aduse în seara aceea la Longtown, printre alte mărfuri, o foaie mare, volantă ce descria „Ultimele Cuvinte și Execuția lui Margaret Murdockson și Cruzimea cu care a fost ucisă fiica ei, Magdalene sau Madge Murdockson, numită Madge Wildfire; cucernica ei Discuție cu reverendul Arhidiacon Fleming"; articol demn de crezare, apărut, pare-se, în ziua când ei plecaseră din Carlisle, și cum subiectul era îndeosebi pe placul unor săteni trăitori prin locuri destul de apropiate pentru ca toată tărășenia să le poată ajunge la ureche, bibliofilul ambulant adăugase pe dată aceste foi, stocului său de mărfuri. Găsi mai repede decât se aștepta un negustor, cu toptanul; căci Archibald, care se felicita pentru propria sa precauție, cumpără toată grămada, cu doi șilingi și nouă *pence*; iar bocceangiul, încântat de câștigul adus de o asemenea tranzacție cu toptanul, se întoarse pe dată la Carlisle, ca să se aprovizioneze cu o cantitate mai mare. Domnul Archibald cel chibzuit era pe cale să încredințeze flăcărilor întreaga sa cumpărătură, dar aceasta fu salvată de și mai chibzuita fecioară de la lăptărie, care spuse, foarte prevăzătoare, că era păcat să irosești atâta hârtie, când putea sluji la încrețit părul, la prins în ace bonete, și la atâtea alte lucruri folositoare și făgădui că va pune pachetul în propriul ei cufăr și-l va feri cu grijă, ca doamna Jeanie Deans să nu-l vadă. „Deși, fiindcă veni vorba, ea una n-avea o părere grozavă despre niște oameni chiar atât de delicați. Doamna Deans s-o fi săturat să se tot gândească la spânzurători în ultima vreme, încât ar putea îndura să vadă cum arată așa ceva, fără să facă pentru asta atâtea mofturi."

Archibald îi aminti fecioarei lăptărese sarcina cu totul deosebită, dată de duce, care le ceruse să fie grijulii și politicoși cu Jeanie, și de asemenea că aveau să se despartă în curând de ea, astfel încât pentru restul călătoriei nu erau sortiți să țină seamă de sănătatea sau toanele altuia. Răspuns cu care doamna Dolly Dutton a fost nevoită să se considere mulțumită.

Dimineața se așternură din nou drumului pe care-l făcură cu bine, călătorind prin Dumfries-shire și o parte din Lanarkshire, până când ajunseră la Rutherglen, un orășel aflat cam la patru mile de Glasgow. Aici un curier îi aduse lui Archibald scrisori din partea principalului om de încredere al ducelui de Argyle, la Edinburgh.

În seara aceea nu spuse o vorbă despre ceea ce cuprindeau, dar a doua zi, când fură așezați în trăsură, credinciosul cavaler însoțitor o înștiință pe Jeanie că primise poruncă din partea administratorului moșiilor ducelui, căruia îi fusese recomandat de către Înălțimea sa, să o ducă, dacă ea nu avea nimic împotrivă, cale de o haltă sau două dincolo de Glasgow. Motive vremelnice de nemulțumire prilejuiseră răzmerițe în acel oraș și prin împrejurimi, de aceea ar fi fost o nesăbuință ca doamna Jeanie Deans să călătorească singură între acel oraș și Edinburgh; pe câtă vreme, dacă vor merge cu toții puțin mai înainte, îl vor întâlni pe unul din subadministratorii ducelui, care cobora din munți spre Edinburgh, împreună cu soția sa și, dată în grija lor, ar putea călători lesne și în siguranță.

Jeanie se ridică împotriva celor puse la cale. „Era de mult plecată de acasă, zise... tatăl și sora, după cum se cuvine, or fi tare dornici s-o vadă... mai avea și alți prieteni care nu stăteau bine cu sănătatea. Era gata să plătească la Glasgow pentru un însoțitor și un cal și de bună seamă că nimeni n-o să se bage în treburile unei ființe nevinovate și neputincioase ca ea. Rămânea foarte îndatorată pentru ajutorul ce voiau să i-l dea; dar, nicicând un cerb hăituit de gonaci nu s-a prăpădit mai mult de dorul locului său de odihnă decât îmi doresc eu din tot sufletul să mă văd la Saint-Leonard's", adăugă.

Valetul schimbă cu tovarășa lui de drum o privire ce părea atât de plină de înțeles, încât Jeanie țipă în gura mare:

— Vai, domnule Archibald... doamnă Dutton, de știți cumva ceva depre ce s-a întâmplat la Saint Leonard's, spuneți-mi, pentru Dumnezeu, fie-vă milă și nu mă lăsați cu inima îndoită!

— Nu știu într-adevăr nimic, doamnă Deans, zise valetul.

— Iar eu, una... eu... eu zău că nu știu mai mult, răspunse doamna Dutton de la lăptărie, în timp ce pe buzele ei părea să freamăte o veste pe care, la o scurtă privire aruncată de Archibald, păru s-o înghită și apoi își făcu gura pungă cu o hotărâre din cale-afară de mare și grozav de grijulie, de parcă s-ar fi temut că vestea își va lua zborul fără știrea ei.

Jeanie văzu că i se ascundea ceva și numai asigurările date de Archibald, în mai multe rânduri, cum că tatăl ei... sora... toți prietenii erau, după câte știa el, bine și fericiți îi potoliră cât de cât groaza. Din partea unor oameni cinstiți precum tovarășii ei de drum nu putea să se teamă că va păți ceva rău și, totuși, suferea atât de vădit, încât, fiindcă altceva nu mai putea face, Archibald scoase și îi puse în mână o bucată de hârtie pe care erau scrise aceste cuvinte:

„JEANIE DEANS — voi socoti o favoare, dacă vei face cu Archibald și servitoarea mea un drum de o zi dincolo de Glasgow și nu le vei pune întrebări, drept care îl vei îndatora mult pe prietenul tău,

ARGYLE & GREENWICH."

Deși această epistolă laconică din partea unui nobil de care era legată prin asemenea îndatoriri nespus de mari făcu să amuțească orice împotrivire a lui Jeanie față de calea ce i se cerea s-o urmeze, scrisoarea mai degrabă spori decât potoli dorința ei arzătoare de a cunoaște adevărul. Acum se părea că felul cum vor face drumul spre Glasgow nu va mai da loc vreunei încontrări cu tovarășii ei de călătorie. Dimpotrivă, înaintară urmând malul drept al râului Clyde și drumețiră printre nenumărate priveliști frumoase și schimbătoare, în josul acelui minunat curs

de apă, până când acesta încetă să mai aibă însușirile unui râu din interior și începu să arate ca un râu navigabil.

— Atunci nu mergeți până la Glasgow? zise Jeanie când băgă de seamă că surugiii nu făcuseră vreo mișcare ca să îndrepte caii către vechiul pod care pe atunci era singura cale ce ducea spre capitala sfântului Mungo.[1]

— Nu, răspunse Archibald; e acolo o răzmeriță de-a norodului și cum ducele nostru nu cântă în strună la Curte poate că vom fi primiți prea bine; sau poate și-au băgat în cap că în 1725, pe vremea gloatei răsculate împotriva lui Shawfield, căpitanul de Carrik a tăbărât asupra lor cu muntenii lui scoțieni, și dacă-i așa, o să fim primiți prea rău.[2] Și oricum ar sta lucrurile, e mai bine pentru noi și mai ales pentru mine, fiindcă se poate bănui că știu ce părere are Înălțimea sa dspre multe mărunțișuri, să-i las pe bunii oameni din Gorbals[3] să-și vadă de ale lor, după cum i-o tăia capu', fără să-i ațât sau să le dau apă la moară, fiindcă mă aflu în oraș.

Unui raționament făcut pe asemena ton și cu asemenea ifos, Jeanie nu avea nimic a-i răspunde, deși i se părea pe cât de adevărat pe atât de plin de înfumurare. Între timp, trăsura înainta; cursul de apă devenea mai larg și, treptat, își însușea dreptul de a se numi un estuar, sau brat de mare. Înrâurirea ce-o avea asupra apelor sale fluxul deveni din ce în ce

---

[1] Sfântul Kentirgern sau Mungo (mort în 612) a pus bazele catedralei din Glasgow.

[2] În 1725, la Glasgow a izbucnit o mare răscoală din pricina impozitelor puse pe malț. Printre trupele aduse pentru a instaura ordinea se număra o companie independentă de munteni scoțieni, recrutată în Argyleshire și caracterizată într-un pamflet al vremii împreună cu comandantul ei drept „Campbell de Carrick și tâlharii lui din munții Scoției". Răscoala a fost denumită Gloata împotriva lui Shawfield, fiindcă furia mulțimii era îndreptată mai ales contra lui Daniel Campbell de Shawfield, membru al Parlamentului, primarul orașului (n.a.).

[3] Sat, devenit apoi parte integrantă a orașului Glasgow.

mai vădită și așa cum spun frumoasele cuvinte ale poetului încununat cu laur, apa curgătoare se făcea

Un râu larg, tot mai larg.

* * * *

Corbul de mare stă pe
bancurile sale de nisip,
Aripile lui negre îmbibate de
apă
Se întredeschid în bătaia
vântului.[1]

— Unde vine Inverary? întrebă Jeanie, cu ochii ațintiți spre oceanul crepuscular al dealurilor din Țara de Sus, care acum, îngrămădite unul deasupra altuia și întretăiate de o seamă de lacuri, se întindeu pe malul celălalt al râului, către nord. Castelul acela înalt e casa ducelui?

— Acela, doamnă Deans? Dumnezeu să vă ajute, răspunse Archibald, e vechiul castel Dunbarton, cea mai puternică fortăreață din Europa, fie celelalte.oricum or fi ele. În timpul războaielor duse pe vremuri cu englezii, comandantul castelului întărit a fost Sir William Wallace, iar în clipa de față comandantul e Înălțimea sa.

Castelul e întotdeauna dat în seama celui mai strașnic bărbat din Scoția.

— Atunci, ducele locuiește pe stânca aceea înaltă? vru să știe Jeanie.

— Nu, nu, cât timp lipsește are un locțiitor de comandant; locuiește în casa aceea albă pe care o vedeți la piciorul stâncii. Înălțimea sa nu locuiește el însuși acolo.

— Asta-i bună, cred și eu că nu, spuse lăptăreasa asupra căreia drumul ce-l străbătuseră de la plecarea din Dumfries, nu făcuse o impresie

---

[1] Southey, *Thalaba*, XI, stanța 36.

bună; fiindcă, dac-ar locui acolo, ar putea să aștepte mult și bine să-și găsească o lăptăreasă, chiar de-ar fi singurul duce din Anglia. Nu mi-am lăsat slujba și prietenii ca să vin din Capitală în provincie să văd cum vacile mor de foame pe dealuri, așa cum mor în cocina aceea de la Elfinfoot, cum i-ai zis dumneata, domnu'Archibald, sau să stau cocoțată în vârf de stâncă, precum o veveriță în colivia agățată de-o fereastră peste trei rânduri de scări.

Bucuros în sinea sa că aceste semne de nesupunere nu se vădeau decât acum când frumoasa nemulțumită se afla, după cum își spunea în gând, la mâna sa, Archibald răspunse cu răceală că „dealurile nu el le făcuse și nici nu știa cum să le schimbe în bine; cât despre găzduire, însă, curând aveau să se afle într-o casă a ducelui, de pe o insulă foarte plăcută, numită Roseneath, unde trebuiau să aștepte un vas comercial care să-i ducă la Inverary și unde îi vor întâlni pe cei ce-o vor însoți pe Jeanie la întoarcerea ei la Edinburgh.

— O insulă? făcu Jeanie, care în decursul drumurilor ei, felurite și cutezătoare, nu pusese piciorul decât pe uscat, — atunci mă îndoiesc că trebuie să mergem cu una din bărcile astea, arată nemaipomenit de mici și valurile sunt cam mari și...

— Domnule, spuse doamna Dutton, nu mă învoiesc cu asta; n-am fost deloc tocmită ca să plec din țară și te poftesc să poruncești flăcăilor s-o ia pe drumul celălalt spre casa ducelui.

— E pe aproape o pinasă[1] sigură, care e a ducelui și nu trebuie să vă fie deloc teamă.

— Dar îmi este teamă, urmă fecioara și stărui să facem un ocol pe uscat, domnule Archibald, chiar de-ar fi să ocolim vreo zece mile.

— Îmi pare rău, doamnă, că nu pot să vă fac plăcerea dar, din întâmplare, Roseneath e o insulă[2].

---

[1] Barcă mare cu două catarge.

[2] De fapt, Roseneth e o peninsulă.

— Și zece insule de-ar fi, spuse doamna, mânioasă, ăsta nu-i un temei ca să mă duc până acolo pe mare și să mă înec.

— Desigur, doamnă, nu-i un temei să vă-necați, răspunse calm valetul, dar e un strașnic temei ca să nu puteți merge până acolo pe uscat. Și întărit cu împuternicirea dată de stăpânul său de a lua măsurile de cuviință pentru a-și îndeplini misiunea, făcu semn cu mâna, iar surugiii, după ce se abătură de pe drumul mare, se îndreptară către un cătun alcătuit din colibe de pescari, unde o șalupă împodobită ceva mai vesel decât oricare alta văzută de ei până atunci, aflată sub un pavilion ce înfățișa un cap de mistreț, încununat de o coroană ducală, aștepta împreună cu doi, trei marinari și tot atâția munteni scoțieni.

Trăsura se opri și oamenii începură să deshame caii, în timp ce domnul Archibald supraveghea, grav, mutarea bagajelor din trăsură în micul vas.

— „Caroline" a sosit de mult? grăi Archibald către unul din marinari.

— A venit de cinci zile de la Liverpool și acum e ancorată la Greenock, răspunse flăcăul.

— Atunci caii și trăsura să meargă la Greenock, spuse Archibald și acolo să se îmbarce ca să meargă la Inverary, când trimit eu vorbă — pot să stea la văru'meu Duncan Archibald, băiatu' grăjdarului. Doamnelor, adăugă, sper că vă pregătiți, nu trebuie să pierdem ora fluxului.

— Doamnă Deans, zise doamna de țâța vacii de la Inverary[1], dumneata poți să faci cum poftești, da' eu mai degrabă stau aici toată noptea, decât să mă bag în găoacea aceea de ou vopsită. Băiete... băiete! (vorba îi era adresată unui muntean care ridica un cufăr) cufărul acela e *al meu*, la fel și cutia aceea de pălării și bagajul de pus în șa, și cele șapte legături și punga aceea de hârtie; și dacă îndrăzniți să vă atingeți de ceva din toate astea, pe pielea voastră o faceți.

---

[1] În engleză: *Cowslip (Primula veris officinalia)*, ciubotica-cucului sau țâța vacii.

Celtul o privi țintă, în timp ce-i vorbea, apoi își întoarse capul spre Archibald și cum nu i se dădu vreun semn se împotrivire, săltă pe umăr valiza și fără să țină socoteală de fecioara în suferință, sau să ia în seamă exclamațiile de protest pe care se prea poate că nu le înțelegea și nu încăpea îndoială că s-ar fi sinchisit la fel de puțin, fie că le înțelegea sau nu, se puse în mișcare cu hăinăria doamnei Dutton și așeză fără vreo stricăciune în barcă cufărul unde aceasta se afla.

După ce bagajele fură stivuite la loc sigur, domnul Archibald o ajută pe Jeanie să coboare din trăsură și, nu fără să o străbată fiori, fu dusă printre valurile ce se spărgeau de țărm și așezată în barcă. Aceeași politețe o arătă tovarășei lui din tagma servitorilor, dar aceasta era neclintită în hotărârea ei de a nu părăsi trăsura unde acum rămăsese singură, pe când îi tot amenința pe cei ce treaba aceasta îi privea sau nu, că va face proces pentru simbrie, pentru banii cuveniți în loc de masă și casă, pentru pagube și cheltuieli și număra pe degete rochiile și alte dichisuri cu care, în fapt, părea că nu o să se mai vadă vreodată. Domnul Archibald nu-și dădu oteneala să o mustre de mai multe ori, ceea ce, într-adevăr, părea doar să sporească indignarea fecioarei, ci grăi către cei din Țara de Sus, vreo două-trei vorbe în gaelică; iar muntenii cei șireți, care se apropiaseră cu grijă de trăsură și fără să dea câtuși de cât a înțelege ce aveau de gând, o înhățară numaidecât pe nesupusă, atât de zdravăn și pricepuți, încât aceasta nu putu nici să se împotrivească, nici să le țină piept, și săltând-o pe umerii lor într-o poziție aproape orizontală, se repeziră cu ea la țărm și printre valurile ce se spărgeau pe plajă și, fără vreun alt neajuns decât că-i mototoliră puțin hainele, o așezară în barcă; dar uluită, rănită în orgoliul ei, din pricina acestei înjosiri, și înspăimântată în urma felului neașteptat cum fusese cărată până aici, câteva minute doamna rămase pe de-a-ntregul mută. Oamenii săriră ei înșiși în barcă; un ins înalt rămase ca să împingă barca de la țărm și apoi se aruncă înăuntru, prăvălindu-se peste tovarășii săi. Aceștia își luară ramele și începură să vâslească spre larg, după care întinseră vela și voioși plutiră prin estuar.

— Tu, scoțian nemernic, îi strigă lui Archibald fecioara scoasă din fire, cum îndrăznești să te porți așa cu o persoană ca mine?

— Doamnă, răspunse Archibald cu nemărginită stăpânire de sine, ar trebui să știți că vă aflați în țara ducelui și că printre acești inși nu se află unul care nu v-ar zvârli bucuros, la fel de iute, în barcă sau în afara ei, dacă asta ar fi plăcerea Înălțimii sale.

— Atunci, Domnul să aibă milă de mine, spuse doamna Dutton. De mi-ar fi fost milă de mine însămi, nu m-aș fi întovărășit niciodată cu voi.

— Acum ăsta e unul din ultimele lucruri la care trebuie să te gândești, doamnă Dutton, zise Archibald, dar, te asigur, vei afla că și în munți poți avea unele plăceri. La Inverary, o să ai la porunca dumitale douăsprezece mulgătoare și poți să o azvârli în lac pe oricare din ele dacă asta ți-e pe plac, fiindcă primele dintre slugile de frunte ale ducelui au aproape aceeași putere ca și el.

— Nemaipomenită treabă, domnule Archibald, nici vorbă că da, făcu doamna, dar cred că trebuie să mă descurc. Ești sigur că barca n-o să se scufunde? După câte mă duce pe mine mintea, se apleacă grozav într-o parte.

— Nu-ți fie frică de nimic, spuse domnul Archibald și luă o priză mare de tabac; locul ăsta de trecere peste Clyde ne știe prea bine sau noi îl știm pe el, — totuna e; nici o teamă că vreunul din oamenii noștri ar putea să pățească ceva rău. Ar fi trebuit să trecem de pe malul celălalt de n-ar fi fost tulburările de la Glasgow, din pricina cărora era un lucru nelalocul său ca oamenii Înălțimii sale să străbată orașul.

— Nu ți-e frică, doamnă Deans? grăi vestala lăptăreasă către Jeanie, care stătea cât se poate de senină, lângă Archibald, în timp ce acesta mânuia el însuși cârma; nu ți-e frică de oamenii ăștia sălbatici, cu genunchii goi și de coaja asta de nucă, ce s-ar zice că saltă pe apă ca farfuria găurită de strecutat brânză, în găleata cu lapte?

— Nu...nu, doamnă, răspunse Jeanie după oarecare șovăială, nu mă tem; fiindcă am mai văzut oameni de la munte, deși așa aproape de ei

nu m-am aflat niciodată; cât despre primejdia apelor adânci, trag nădejde că Pronia dumnezeiască te scapă pe apă ca și pe uscat.

— Ei, spuse doamna Dutton, e frumos să fi învățat să scri și să citești, fiindcă în felul ăsta poți să spui totdeauna vorbe atât de minunate, orice s-ar întâmpla.

Archibald, care se bucura de urmările avute asupra lăptăresei îndărătnice de măsurile sale hotărâte, se străduia acum, precum un om simțitor și blând din fire, să păstrze prin mijloace cinstite puterea dobândită printr-o silnicie ce se dovedise de folos; și izbuti atât de bine să-i înfățișeze cât de fără rost erau temerile ei, și cum ar fi fost cu neputință să fie lăsată pe țărm, înscăunată într-o caleașcă goală, încât, atunci când debarcară la Roseneath, în grupul lor domnea din nou o desăvârșită bună înțelegere.

CAPITOLUL XLII

„Norocul ne-a călăuzit,
Sau mai degrabă soarta cârmaci fu
bărcii noastre,
Către locul acesta, cel mai bun, când
noi nu-i puteam hotărî un liman?"
Fletcher

Insulele din Estuarul lui Clyde, unde acum, când zilnic trec pe aici atâtea nave cu prapuri de fum, se ajunge foarte ușor, erau pe vremea părinților noștri locuri singuratice, nebătute de călători și care numărau puțini vizitatori, de orice fel.

Insulele acestea sunt încântător de frumoase, ba chiar fiecare e minunată în felul ei. Arran, ținut muntos, sau o insulă alpină, e plină de priveliști mărețe și cât se poate de pitorești. În insula Bute peisajul e mai estompat, mai umbrit de pădure. Ca și cum s-ar arăta opuse celorlalte două, insulele Cumrays se înfățișează acoperite cu verdeață, monotone și neroditoare, verigi ale unui lanț de baraj natural, întins de-a lungul gurii estuarului, care lasă, totuși, între ele largi întinderi de apă. Roseneath, o insulă mai mică, e așezată mult mai la începutul estuarului și spre malul de apus, în apropiere de vărsarea lacului numit Gare-Loch[1] și nu departe de Loch Long[2] și Loch Seant sau Holy-Loch[3], care coboară șerpuind din munții de apus ai Scoției ca să-și unească apele cu estuarul râului Clyde.

În aceste insule, vânturile tăioase și reci, care tiranizează în timpul primăverii lumea vegetalelor din Scoția, se fac puțin simțite față de alte

[1] Lacul Știucilor.
[2] Lacul Lung.
[3] Lacul Sfânt.

locuri; și în afară de Arran, ce se dezlănțuie cu o putere uriașă, pe aci nici nu bântuie furtunile de pe Atlantic, căci insulele sunt înconjurate aproape din toate părțile de uscat, iar dinspre vest, Ayrshire le ocrotește cu țărmul său. Ca natură, salcia plângătoare, mesteacănul plângător și alți arbori ce dau mlădițe aplecate și timpurii prosperă într-o măsură necunoscută în ținuturile noastre de răsărit; iar despre climă se spune de asemenea că se deosebește prin acea blândețe bună pentru bolile de plămâni.

Mai ales frumusețea plină de pitoresc a insulei Roseneath[1] se bucură de o asemena prețuire, încât, în vremuri de demult, primii conți și duci de Argyle și-au făcut aici reședința lor în anumite împrejurări și-și aveau locuința vremelnică într-o căsuță de pescari sau de vânători pe care schimbările aduse cu timpul au transformat-o într-un palat. La vremea când mica barcă pe care am lăsat-o la sfârșitul ultimului capitol străbătând estuarul se apropia de țărmul insulei, căsuța se înfățișa cu simplitatea ei dintru început.[2]

Când ajunseră la locul de debarcare, acoperit, în parte, de niște stejari bătrâni și scunzi dar cu coroana larg întinsă, amestecați cu tufișuri de aluni, se văzură două-trei persoane care parcă îi așteptau. Jeanie nu luă seama la acești inși, astfel încât, o dată ce vâslașii o scoaseră din barcă și o duseră la țărm, de uimire rămase ca străfulgerată când se pomeni în brațele părintelui ei!

Era prea minunat ca să-ți vină a crede — prea semăna cu un vis de fericire ca să simți fără să te indoiești că e adevărul adevărat. Se desprinse din îmbrățișarea lui strânsă și plină de iubire și întinse brațele ca să-l privească mai de departe și să se convingă că nu era o nălucire. Dar figura era de netăgăduit — dinaintea ei stătea însuși Douce David Deans, purta cea mai bună haină a sa de duminică, de un albastru pal, cu nasturi

---

[1] Roseneath este, de fapt, o peninsulă.

[2] Autorul se referă la un vechi castel, transformat într-o căsuță de vânătoare, arsă în 1802. În 1803–1805, la oarecare distanță de vechea așezare, a fost clădită de către Joseph Bonomi (1739–1808) o nouă reședință în stil italian.

mari de metal, jiletcă și pantaloni de aceeași culoare, ghetrele sau jambierele lui trainice din pânză groasă, cenușie — aveau chiar și cataramele de aramă; boneta mare, albastră, din partea de miazăzi a Scoției, dată pe ceafă pe când își ridica privirea spre cer, copleșit de o recunoștință mută... șuvițele de păr cărunt răzlețite de sub bonetă ce rătăceau în jos spre tâmplele arse de soare... fruntea pleșuvă și brăzdată de cute... ochii luminoși, albaștri, neîntunecați de vârstă, care sclipeau ageri și deschiși la culoare de sub sprâncenele țepoase... fața, de obicei atât de severă și stăpânită, înmuiată acum, lucru neobișnuit pentru el, de o bucurie înaripată, de iubire și recunoștință... toate îl arătau pe David Deans în carne și oase; iar aceste detalii se potriveau atât de bine unele cu altele, încât, dacă o să-i mai vizitez vreodată pe prietenii mei Wilkie sau Allan, voi încerca să împrumut de la ei sau să șterpelesc un desen al acestei scene.[1]

— Jeanie... Jeanie a mea... cel mai bun... cel mai supus copil al meu... Domnul lui Israel să-ți fie tată, fiindcă eu nu prea sunt demn de tine! Ne-ai răscumpărat din robie.. ne-ai adus înapoi cinstea casei noastre... Binecuvântată să fii, copila mea, cu mila și îndurarea făgăduită și dobândită. Dar *El te-a binecuvântat de-acum*, prin binele pentru care tu i-ai fost unealtă.

Cuvintele izbucniră nu fără lacrimi, deși David nu era o fire care se înduioșa. Cu grijă delicată, Archibald îi îndepărtase pe cei de față la această întrevedere, astfel încât doar pădurea și soarele în asfințit erau martori la simțămintele lor care-și dădeau liber frâu.

— Și Effie?... și Effie, tată dragă?! — era o întrebare arzătoare, un strigăt pe care Jeanie îl lăsă să-i scape de mai multe ori printre vorbele ce-i arătau bucuria și recunoștința.

— O să afli... o să afli, spuse în grabă David și din când în când mărturisea din nou cât de recunoscător îi e Cerului fiindcă a trimis-o pe

---

[1] *Sir David Wilkie* (1785–1841) și *Sir William Allan* (1782–1850), pictori care s-au inspirat adesea din mediul rural scoțian.

Jeanie nevătămată din țara morții prelatice și ereziei schismatice: și o izbăvise de primejdiile drumului și de leii ce i-au stat în cale.

— Ce face Effie? repetă întruna sora ei cea iubitoare. Și... și... (bucuros ar fi spus „Butler", dar schimbă întrebarea pusă de-a dreptul) și domnu' și doamna Saddletree... și Dumbiedikes... și toți prietenii?

— Bine, bine cu toții... sunt bine, slavă Domnului.

— Și... și domnu' Butler?... nu era sănătos când am plecat.

— I-a trecut și s-a videcat de-a binelea.

— Mulțumescu-ți ție, Doamne... da' vai, tată dragă, Effie?... Ce-i cu Effie?

— N-o s-o mai vezi, coplila mea, răspunse Deans cu voce gravă. Tu ești singura frunză rămasă pe ramurile bătrânului copac... să ai parte de sănătate.

— A murit!... Au omorât-o? Iertarea a ajuns prea târziu, strigă Jeanie frângându-și mîinile.

— Nu, Jeanie, răspunse Deans cu aceeași voce gravă și abătută. E vie, trăiește în carne și oase și e slobodă din închisorile omenești, măcar de-ar trăi la fel întru credință și tot atât de liberă de lanțurile Satanei.

— Domnul să ne aibă-n pază, zise Jeanie. E oare cu putință, copila aceea nefericită te-a părăsit cumva pentru acel ticălos?

— E mai mult decât adevărat, zise Deans. L-a părăsit pe bătrânul ei tată, care a plâns și s-a rugat pentru ea. Și-a părăsit sora care s-a istovit și s-a muncit din greu pentru ea, ca o mamă... A părăsit osemintele maică-sii și pământul alor ei și se află peste hotare, cu fiul acela al lui Belial... A șters-o în toiul nopții ca un chiriaș rău platnic. Conteni o clipă, căci un simțământ ce era și durere și indignare îi sugruma glasul.

— Și... cu omul acela?... cu omul acela îngrozitor? Ne-a părăsit ca să se ducă cu el? Ah! Effie, Effie, cine ar fi putut să creadă, după o eliberare cum a fost aceea ce ți s-a dăruit.

— A plecat de la noi, copila mea, fiindcă n-a fost de-ai noștri, răspunse David. E o ramură uscată ce niciodată nu va rodi milă și

îndurare... un țap ipășitor dus în deșertul lumii, ca să ia cu ea, după cum trag nădejde, păcatele micii noastre congregații.[1] Pacea lumii fie cu ea, și mai multă pace, când se va bucura de hatârul de a se întoarce. Dacă e unul din aleșii Domnului, va veni și vremea Sa. Ce-ar fi zis maica ei, acea vestită și de neuitat mamă de familie, Rebecca MacNaught, a cărei amintire trăiește ca un parfum plăcut de floare, la Newbattle, și ca mireasma unei oale cu tămâie, la Lugton? Dar așa să fie... las-o să se despartă de noi... să-și urmeze calea... să-și muște propria ei zăbală... Domnul știe când e vremea Sa... Era o copilă zămislită ca rod al rugăciunilor și s-ar putea să nu se dovedească o ființă cu totul alungată dintre oameni! Dar niciodată, Jeanie, niciodată, numele ei să nu mai fie pomenit între noi doi. S-a îndepărtat de ei ca pârâul care seacă atunci când vipia verii crește, cum spune răbdătorul Job[2]... să ne lase în urma ei și să fie uitată.

După aceste cuvinte urmă o tăcere plină de tristețe. Jeanie ar fi fost gata să ceară mai multe amănunte privitoare la plecarea surorii, dar tatăl o oprise cu un glas în care răsuna o hotărâre de neclintit. Era gata să amintească de întrevederea avută cu Staunton la casa parohială a tatălui său; dar când își aminti în grabă amănuntele acestei întâlniri, socoti că, luate întru totul, se prea putea ca acestea să-l facă pe bătrân să sufere și mai rău, în loc să-i aline durerea din suflet. Abătu, așadar, vorba de la acest subiect dureros, hotărâtă să nu mai pună și alte întrebări, până când îl va vedea pe Butler, de la care spera să afle amănunte în legătură cu fuga surorii ei. Dar când oare avea să-l vadă pe Butler? nu se putea împiedica să se întrebe, mai ales în timp ce tatăl, de parc-ar fi fost dornic să pună capăt discuției despre fiica mezină, arătă cu mâna spre celălalt mal al ținutului Dunbartonshire și după ce o întrebă pe Jeanie dacă „nu era un loc plăcut unde să te așezi", mărturisi că avea de gând să-și mute

[1] Leviticus, 16:10.
[2] Job, 6: 15–18.

cortul său din lumea asta, pe aceste meleaguri „dat fiind că Înălțimea sa ducele de Argyle îi ceruse, ca unui ins priceput la muncile țărănești și la tot ce ținea de turme și cirezi, să găspodărească o fermă pentru îngrășarea vitelor, de care ducele se îngrijiea el însuși, cu scopul îmbunătățirii soiurilor de animale.

La auzul celor spuse de tatăl ei, lui Jeanie i se strânse inima din piept. Da, recunoscu, era un pământ bun și plăcut la vedere, înclinat cum e bine, înspre apus; și nu se îndoia că pășunile ar putea fi foarte bogate fiindcă iarba arăta verde, oricât de secetoasă ar fi fost vremea... Dar era departe de casă și socotea că de multe ori s-o ducă gândul la locșoarele acelea acoperite de iarbă, smălțuite de bumbișori și floare broștescă, aflate printre stâncile de la Saint-Leonard's.

— Nu mai vorbi de locul ăsta, Jeanie, nu vreau să mi se mai pomenească de el... adică, după ce o să sfârșească licitația și cambiile o să fie plătite. Dar am adus aici toate animalele care mi-am spus că ți-ar plăcea ție cel mai mult, Gowans, și vaca ta cea bălțată, și cea țintată cu alb, căreia îi ziceai — nu trebuie să-ți spun eu cum îi ziceai... da' n-am putut să le cer să vândă făptura aceea îndrăgită, deși, când o să o vedem uneori, s-ar putea să ne doară inima... nu e vina bietului dobitoc făr' de grai. Și am mai păstrat vreo două animale și am pus să fie mânate într-aici înaintea celorlalte, ca lumea să poată spune, precum atunci când fiul lui Jesse s-a întors de la luptă: „Asta-i comoara lui David."[1]

Când puse întrebări mai amănunțite, Jeanie găsi din nou prilejul să admire cât de iute și neobosit făcea binele prietenul ei, ducele de Argyle. Deși întemeiase un fel de fermă experimentală la marginea întinselor sale moșii din nordul Scoției, nu prea izbutise să găsească omul potrivit ca să-i dea împuternicirea să o conducă. Discuția pe care Înălțimea sa o avusese cu Jeanie Deans, pe când se întorceau de la Richmond, îl făcuse să creadă că părintele, cu experiența și izbânzile sale amintite de

[1] Samuel, 30:20.

ea atât de des, trebuie să fie întocmai persoana de care avea el nevoie. Atunci când condiția adăugată la iertarea lui Effie lăsă să se întrevadă că ar fi foarte cu putință ca David Deans să vrea să-și schimbe locul unde sălășluiau, gândul acesta îi trecu prin minte ducelui cu și mai multă tărie, și cum agricultura și faptele de binefacere îl pasionau deopotrivă, socoti că slujea ambelor țeluri când îi scrise acelui *gentleman* însărcinat cu treburile sale la Edinburgh să cerceteze ce fel de om era David Deans, de meserie văcar la Saint Leonard's Crags și așa mai departe; și dacă afla că lucrurile stăteau așa cum îi fuseseră descrise, să-l tocmească neîntârziat ca administrator al fermei sale pentru creșterea animalelor pur-sânge, iar învoiala să fie făcută cu cea mai mare largheță.

Propunerea îi fu făcută lui David Deans a doua zi după ce actul de grațiere al fiicei sale ajunsese la Edinburgh. Încă dinainte luase hotărârea de a părăsi Saint Leonard's; cinstea ce i se făcea prin trimiterea unei invitații anume din partea ducelui de Argyle, care-l poftea să administreze un trup al moșiei sale unde se cerea atâta pricepere și hărnicie, era ea însăși din cale-afară de măgulitoare; și cu atât mai mult cu cât cinstitul David Deans, nu lipsit de o părere foarte bună despre propriile sale însușiri, se convinse el însuși că, prin primirea acestei sarcini, s-ar plăti într-un fel de binele cel mare făcut lui de către familia Argyle. Învoielile care cuprindeau dreptul la destul nutreț verde pentru propriile sale vite, puține la număr, erau făcute fără nici un fel de zgârcenie iar cu ochiul său pătrunzător David Deans își dădu seama că existau condiții potrivite pentru un negoț bănos cu vite din nord. Ce-i drept, nu lipsea primejdia unui atac din partea unor oameni înarmați, puși pe jaf, veniți din munți, dar numele ducelui de Argyle, care trezea teamă, avea să-l oblăduiască și după cum David își dădea seama, o lecuță de bani, storși de răufăcători, îl vor pune la adăpost de rele.

Și totuși, mai erau unele lucruri de mare însemnătate cere-l făceau să se tocmească. Mai întâi, ce fel de om era clericul care slujea în biserica unde avea să se roage el însuși, iar asupra acestui subiect, așa cum îi vom

arăta numaidecât cititorului, avu temei să fie cu desăvârșire mulțumit. Următoarea piedică era situația fiicei sale mai mici, nevoită să părăsească Scoția pentru atâția ani.

Omul legii zâmbi și zise că „nu exista nici un motiv pentru ca această clauză să fie luată foarte sever, încât, dacă tânăra pleca din Scoția timp de câteva luni, sau chiar numai câteva săptămâni și venea pe mare, din partea de vest a Angliei, la noua locuință a tatălui ei, nimeni nu avea să știe că a sosit, sau, cel puțin, nimeni care să aibă, fie dreptul, fie poftă să o neliniștească. Dreptul de județ al Înălțimii sale, neîngrădit și din moși strămoși, îi împiedica pe alți magistrați să-i stânjenească pe judecătorii de pe domeniile sale, iar cei care țineau nemijlocit de el, aveau să primească poruncă, să n-o tulbure pe tânără. Fiindcă va trăi la marginea ținutului muntos al Scoției, se putea într-adevăr spune despre ea că nu e în țară, adică, trăiește dincolo de hotarul obișnuit al legii și civilizației.

Bătrânul Deans nu era pe de-a-ntregul mulțumit cu acest fel de a judeca, dar fuga lui Effie, care avu loc în cea de a treia noapte după eliberarea ei din temniță, făcu să-i fie atât de nesuferită șederea sa la Saint Leonard's, încât primi numaidecât propunerea ce-i fusese făcută și împărtăși cu plăcere planul de a o ului pe Jeanie, după cum avea de gând ducele, pentru ca schimbarea locului unde aveau să trăiască să i se pară și mai izbitoare. Ducele îi aduse la cunoștință lui Archibald aceste amănunte, cu porunca să facă așa cum va fi îndrumat de la Edinburgh, iar de aici i se spuse să o aducă pe Jeanie la Roseneath.

Tatăl și fiica își împărtășeau unul altuia toate acestea, când stând o clipă pe loc, când îndreptându-se agale spre căsuța care apărea printre copaci, cam la o milă de micul golf unde fuseseră debarcați.

Pe când se apropiau de casă, David, cu un zâmbet ce aducea a rânjet — mai mult decât atât pe fața lui nu lăsa vreodată să i se vadă bucuria — o înștiință pe fiica sa că „mai locuiau acolo un domn foarte respectabil și un domn preacucernic". Persoana cu vază era onorabilul

moșier de la Knocktarlitie, pârgar al domeniului, împuternicitul ducelui de Argyle, un domn din Țara de Sus, din aceeași oală ca toți cei de-acolo, după cum se temea David, adică „pripit și iute la mânie, dar delăsător când e vorba de lucrurile însemnate ce țin de mântuirea sufletului, precum și apucător cu cele lumești, fără să facă mare deosebire între bunul lui și bunul altuia; totuși, un domn bun, primitor, cu care înțelept ar fi de trăit în bună înțelegere (fiindcă muntenii din nord erau nesocotiți din fire, mult prea nesocotiți). Cât despre cucernica persoană amintită de el mai înainte, acesta era candidatul pentru biserica parohială a fermei lor, cel care se bucura de bunăvoința ducelui de Argyle și avea sorți să fie socotit binevenit de către creștinii din parohie, lihniți după mană spirituală, fiindcă domnul Duncan MacDonought, fostul lor pastor, sâmbăta și duminica își începea dimineața la timpul cuvenit cu „o bonetă" de rachiu gaelic și le hrănea sufletele lor doar cu ovăzul acrit trecut prin sită".

— Da' nu-i nevoie să spun multe despre flăcăul ăsta, încheie David, cu același zâmbet schimonosit, fiindcă socot că se poate să-l mai fi văzut, și uite-l că a venit să ne întâmpine.

Jeanie îl mai văzuse într-adevăr, căci nu era altul decât însuși Reuben Butler.

CAPITOLUL XLIII

„N-o să mai privești chipul
surorii tale;
Te-a îmbrățișat pentru
ultima oară."
Elegie pentru doamna Anne Killigrew[1]

Acestă a doua surpriză avea să fie dusă la bun sfârșit pentru Jeanie Deans de bagheta aceluiași vrăjitor mărinimos care prin puterea sa îl strămutase pe tatăl ei de la Stâncile Sfântului Leonard pe malurile lui Gare-Loch. Ducele de Argyle nu era omul care să uite că avea din familie datoria, lăsată moștenire lui de către bunicul său, de a arăta recunoștință nepotului bătrânului Butler-Biblie. În sinea sa luase hotărârea să-l căpătuiască pe Reuben Butler în această biserică de la Knocktarlitie, al cărui beneficiar tocmai plecase din lumea celor vii. Așadar, omul său de încredere de la Edinburgh primi în acest scop instrucțiunile de trebuință, cu o condiție care putea totuși să schimbe lucrurile, anume ca învățătura și reputația domnului Butler să fie găsite potrivite acestei misiuni. În urma cercetărilor, se află că acestea erau deosebit de mulțumitoare, așa cum se dăduse seama și despre David Deans însuși. Prin ridicarea pe o treaptă mai înaltă a lui Butler, ducele de Argyle îi făcea lui Jeanie, prietena și protejata lui, un bine mai însemnat decât își dădea el însuși seama, de vreme ce ajutase prin aceasta ca sila din sufletul tatălui ei împotriva căsătoriei celor doi tineri, piedică pe care ducele nu o bănuia câtuși de puțin, să fie înlăturată.

Am mai băgat de seamă că Deans era oarecum pornit împotriva lui Butler, poate fiindcă nu-i scăpa faptul că bietul profesor suplinitor o

---

[1] *John Dryden* (1631–1700), *To the Pious Memory of Mrs. Anne Killigrew (Întru pioasa amintire a doamnei Anne Killigrew*, II, p. 172.

sorbea din ochi pe fiica lui cea mare. Ceea ce Deans socotea un păcat, rod al unei cutezanțe pline de îngâmfare, chiar dacă acest sentiment nu avea să fie urmat de un gest fățiș sau o adevărată cerere în căsătorie. Dar grija neobosită arătată de Butler în clipele de durere ce le cunoscuse pe când Jeanie plecase în expediția ei londoneză, grijă pusă de David pe seama respectului purtat lui însuși, domolise mult neplăcerea cu care îl privea uneori pe tânăr. Și în timp ce înclina să-l vadă cu ochi mai buni pe Butler, se petrecu ceva care-l înrâuri mult pe bătrân.

De îndată ce-și reveni după zguduitura pricinuită de fuga lui Effie, prima grijă a lui Deans fu să adune și să-i dea înapoi moșierului de la Dumbiedikes banii pe care acesta îi împrumutase pentru proces și pentru cheltuielile de drum ale lui Jeanie. Timp de multe zile, moșierul, poneiul, pălăria cu trei colțuri și pipa nu se mai arătară la Saint Leonard's Crags; astfel încât, ca să-și plătească datoria, David fu nevoit să purceadă el spre conacul lui Dumbiedikes.

Găsi casa cuprinsă de un freamăt neașteptat. Se vedeau muncitori care trăgeau jos unele din vechile draperii și le înlocuiau cu altele, schimbau, dregeau, frecau, vopseau și văruiau. Nu mai recunoșteai vechea locuință, care fusese atâta vreme un conac al leneviei și tăcerii. Moșierul însuși părea cam încurcat, iar primirea ce i-o făcu, deși binevoitoare, întrucâtva era lipsită de acea căldură plină de respect cu care avea obiceiul să-l întâmpine pe David Deans. Și mai observa o schimbare — David nu știa foarte bine ce anume o pricinuia — iar aceasta se vădea după cum arăta moșierul, hainele lui nu mai erau șleampăte, se îmbrăcase mai îngrijit, două lucruri cu totul noi pentru el. Până și pălăria cea veche se înfățișa mai dichisită; colțurile fuseseră din nou ascuțite, fireturile împrospătate și în loc să stea pleoștită, trasă în față sau spre spate pe capul moșierului, după cum se nimerea să fie zvârlită acolo, se înclina, potrivită șmecherește pe un ochi.

David Deans deschise vorba despre ce-l aducea și numără banii. Dumbiedikes își plecă serios urechea la povestirea lui și numără cu grijă

banii, curmând șirul spuselor lui David în timp ce acesta vorbea despre captivitatea lui Iuda, ca să-l întrebe dacă nu credea că una sau două guinee păreau cam ușoare. Când se convinse că nu, după ce băgă banii în buzunar și semnă de primire, grăi cu oarecare șovăială către David:

— Jeanie ți-o fi scris ceva, gospodarule?

— De bani? răspunse David. Nici vorbă că da.

— Și altceva despre mine n-a spus? întrebă moșierul.

— Nimic altceva, răspunse David, decât că-ți trimite urări de bine și creștinești, răspunse Dave, cu speranța deplină că după atâta vreme de curtenire (dacă târcoalele ce i le dăduse lui Jeanie meritau acest cuvânt plin de însuflețire), Dumbiedikes avea acum să ajungă la momentul hotărâtor. Și așa se și întâmplă, dar subiectul nu fu deloc acela dorit sau așteptat de el.

— Ei bine, gospodarule, ea știe bine ce vrea. Am scăpat de Jenny Balchristie și nepoata ei. Erau o bandă de hoțomance, furau carne și malț și-i lăsau pe căruțași să mă ciupească la cărbuni. Mâine mă însor și duminică-mi aduc nevasta la biserică.

Orice simțea David, era prea mândru și înțelept ca fața sau purtarea lui să-l arate neplăcut surprins.

— Vă urez fericire, domnule, dată de Cel care o împarte... căsătoria e o situație de cinste.

— Și-mi iau nevasta dintr-o casă de cinste, David... E fata cea mai mică a moșierului de la Lickpelf, stă lângă noi în biserică și așa mi-a venit în minte să mă-nsor.

Nu mai rămânea nimic de spus, decât să-i dorească din nou fericire moșierului, să guste un pahar din băutura lui și să se înapoieze la St. Leonard's Crags, cugetând la nestatornicia treburilor și hotărârilor omenești.

Nădejdea că într-o zi sau alta Jeanie va deveni Lady Dumbiedikes pusese mai deplin stăpânire pe mintea și inima lui David decât își dădea seama el însuși. Cel puțin până acum păruse o căsătorie oricând la îndemâna fiicei sale, dacă ea ar fi dorit vreodată să-l încurajeze cătuși de cât

pe cel care o iubea în tăcere, iar acum această speranță se spulberase pentru totdeauna. Prin urmare, pentru un om cumsecade ca el starea sufletească în care se-ntoarse acasă nu era prea plină de milă și îndurare. Se simțea furios pe Jeanie, fiindcă nu-l încurajase pe moșier, furios pe moșier fiindcă avea nevoie să fie încurajat și pe el însuși fiindcă în această împrejurare era câtuși de cât supărat. La întoarcere află că domnul care se îndeletnicea cu treburile ducelui de Argyle dorea să-l vadă, ca să încheie înțelegerea dintre ei. Așadar, după un scurt timp de odihnă, fu nevoit să plece din nou la drum, spre Edinburgh, astfel încât bătrâna May Hettly hotărâ că „asta pân-la urmă o să-l obosească pe stăpân, de-o să cadă din picioare".

După ce discută o dată mai mult despre treburile privitoare la fermă și căzură la învoială, ca răspuns la întrebările lui David Deans, care ținea să afle câte ceva despre slujba bisericească din partea locului, omul legii îi făcu cunoscut că era plăcerea ducelui ca în parohia unde va locui în viitor să aducă un tânăr cleric cu merite deosebite, numit Reuben Butler.

— Reuben Butler! exclamă David, Reuben Butler, pedagogul de la Libberton?

— Chiar el, spuse împuternicitul ducelui. Înălțimii sale i-a fost înfățișat ca un om minunat, și pe deasupra ducele are din familie unele îndatoriri față de el, puțini pastori vor avea un trai atât de înlesnit cum mi s-a poruncit să-i fac domnului Butler.

— Îndatoriri?... Ducele?... Datorii față de Reuben Butler... Reuben Butler pastor într-o parohie a bisericii scoțiene încredințată lui! strigă David, uluit la nesfârșit, căci, într-un fel, neizbânzile lui Butler în toate cele întreprinse până acum îl făcuseră să-l considere drept unul din acei fii vitregi ai Soartei care se arată neîncetat aspră cu ei și sfârșește prin a-i dezmoșteni cu totul.

Poate că niciodată nu înclinăm să avem o părere atât de bună despre un prieten, decât atunci când aflăm că alții îl prețuiesc mai mult decât ne așteptam. Când se încredință de adevărul că viitorul lui Butler era

acum altul, David arătă marea mulțumire ce i-o trezea izbânda acestuia în viață, izbândă care, observă el, i se datora în întregime lui însuși (lui, David). „Am sfătuit-o pe biata bunică-sa, care era doar o femeie fără minte, să-l trimeată la învățătură ca să ajungă pastor; și am prezis că, dacă strădania lui va fi binecuvântată de Dumnezeu, ar putea să ajungă o rază poleită de lumină în templu. Se prea poate că se fălește din cale-afară cu învățătura lui, da' e băiat bun și cunoaște miezul lucrurilor... după cum stă treaba cu pastorii de azi, dacă ai să găsești unul mai bun, apoi ai să găsești zece mai răi decât Reuben Butler.

Își luă rămas bun de la împuternicitul ducelui și se îndreptă spre casă, în timp ce feluritele presupuneri cărora le da naștere această veste minunată îl făcură să uite de oboseală. Precum atâția oameni mari, cinstitul David era nevoit acum să se pună pe treabă ca să împace principiile sale speculative cu împrejurările ce puteau fi aflate în viața de toate zilele; și, la fel ca alți oameni mari când se pornesc serios la acestă muncă, îzbândea destul de bine.

Ar trebui oare Reuben Butler să primească fără vreo îndoială această situație mai înaltă în rândul bisericii scoțiene, supusă, după cum gândea în clipa de față David, încălcărilor erastine, din partea puterii de stat? Aceasta era întrebarea de căpetenie și o întorcea pe toate fețele. Biserica scoțiană era despuiată de importanța sa hotărâtoare, jefuită de artileria grea și flamurile puterii; dar mai număra încă în rândul ei pastori sârguincioși și care dobândeau roade în munca lor, congregații pline de luare-aminte și, în ciuda unor stigmate rușinoase și anumitor metehne, nu-și afla seamăn pe lume. David avusese îndoieli prea multe, prea serioase ca să-i îngăduie să se alăture hotărât vreunora dintre dizidenții care, din diferite motive, se rupseseră pe de-a-ntregul de Biserica națională. Prin crezul său se simțise adesea solidar cu unii clerici ai bisericii de stat, care erau mai aproape de vechea înfățișare a bisericii presbiteriene și de principiile din 1640. Și cu toate că multe erau de îndreptat în acea orânduire, își aminti, totuși, că el, David Deans, își ridicase întotdeauna glasul său

umil pentru cauza cea pioasă din alte vremuri, dar pe cale legală, fără să se pripească să ajungă la jigniri, neînțelegeri și rupturi, cum făceau alții. Ca potrivnic al separării ar putea, însă, să se alăture acestora prin prietenia ce-o purta unui pastor al bisericii scoțiene, așa cum se înfățișa ea astăzi. *Ergo*, Reuben Butler ar putea să-și ia în primire parohia de la Knocktarlitie, fără să-și piardă dreptul la prietenia sau bunăvoința sa. Q.E.D.[1] Dar, în al doilea rând, urma spinoasa problemă a patronajului laic[2], despre care David Deans susținuse întotdeauna că înseamnă să intri în casa cuiva pe fereastră sau sărind peste zid, înșelarea și înfometarea sufletelor unei întregi congregații, cu scopul de a pune o țoală pe spinarea beneficiarului unei parohii și a umple burta acestuia. De aceea, darul oferit de către ducele de Argyle, oricare ar fi fost meritele și reputația strălucită a acestui gentilom, era un mădular al idolului de bronz, o zestre dată de Necuratul și oricât ar fi stăruit David într-un fel sau altul, nu putea să-și subjuge mintea și inima ca să dovedească bunăvoință față de o asemenea învoială. Dar dacă enoriașii s-ar uni ei înșiși, ca într-un singur glas să-l poftească pe Reuben Butler să le fie pastor, nu mai părea atât de clar că nefericita ofertă a ducelui îi dădea temei să-i lipsească pe acei oameni de mângâierea propriei sale credințe. Dacă pastorii îl primeau în rândul lor mai degrabă în virtutea acelui act de patronaj laic decât pe temeiul chemării trimise de obștea enoriașilor, aceasta putea fi greșeala lor, iar David recunoștea că era o greșeală serioasă. Dar dacă Reuben Butler primea să ia asupră-și sarcina oferită lui de către aceia pe care era chemat să-i învețe și care se arătaseră dornici de învățăturile lui, după ce cântări lucrurile întorcându-le pe toate fețele, prin puterea acelui *DACĂ*, David ajunse să fie de părere că ar putea, fără să greșească, să-i urmeze pilda.

---

[1] Locuțiune latină: *quod erat demonstrandum*, ceea ce era de demonstrat.

[2] Dreptul laic de a conferi o dregătorie bisericească.

Mai rămânea o piedică — jurământul de credință față de ocârmuire, cerut stăruitor clericilor bisericii de stat[1], prin care slujitorii altarului recunosc un rege și un parlament erastian și unirea prin alipire a Angliei și Scoției, acest din urmă regat devenind o parte integrantă a celui dintâi, drept care conducerea episcopală a bisericii engleze, soră a papistășiei, își întărise puterea și făloasă privea de sus, de sub mitră. Erau semne de nelealitate care adesea îl făcuseră pe David să se tânguie în gura mare:

— Vai... Vai! Mă doare de mă seacă la inimă Și își amintea că o femeie respectabilă de la începutul străzii Bow fusese scoasă din biserica închisorii cuprinsă de un leșin din care nu putu fi trezită cu rachiu și pene arse, doar la auzul acestor vorbe înfricoșătoare: „Este hotărârea stăpânirii, *laice și spirituale*", rostite dintr-un amvon scoțian, în introducerea Proclamației prilejuite de răscoala împotriva lui Porteous. Jurământul era, așadar, un act de adâncă supunere, o cumplită mârșăvie — un păcat, o capcană și o necredință. Dar această lozincă nu era cerută întotdeauna. Pastorii își respectau propria lor conștiință grijulie, și pe aceea a fraților lor, și doar într-o epocă mai târzie, Adunările Generale și Presbiteriile strânseră frâiele disciplinei. Particula împăciuitoare îi veni din nou într-ajutor lui David. *DACĂ* beneficiarului unei parohii nu i se cerea să facă asemenea act de supunere și *dacă* pătrundea în rândul clerului așa cum trebuie, și nu fără să fie poftit, și printr-o numire în bună regulă, păi, una peste cealaltă, David Deans ajunse să fie de părere că sus-numitul beneficiar ar putea să se bucure după datină, de partea spirituală și de cea lumească a grijii sale pentru sufletele enoriașilor de la Knock-tarlitie, adică să fie răsplătit cu simbrie, masă, casă și în afară de aceasta de tot ce ține de cele de mai sus.

---

[1] Jurământ impus preoților începând din 1712, prin care aceștia se lepădau de cuvântul dat Pretendentului (fiul lui Iacob al II-lea). Walter Scott descrie aceste „piedici" — jurăminte și patronaj — în *Tales of A Grandfather (Poveștile unui bunic)*, seria a III-a, 1830, 1, p. 137–145.

Oamenii cei mai buni și drepți sunt atât de puternic înrâuriți de împrejurările vieții, încât ar fi oarecum o cruzime să cercetezi prea îndeaproape în ce măsură această iscusită înșiruire de raționamente era înrâurită de dragostea părintească. Să ne gândim la situația lui David Deans. Tocmai fusese lipsit de o fiică, iar în ce o privea pe fiica lui cea mare, căreia îi datora atât de mult, hotărârea bruscă luată de Dumbiedikes îi spulberase lui David marea sa speranță cum că într-o bună zi ea ar putea să fie stăpâna acelui frumos domeniu.

Tocmai pe când această dezamăgire îl făcea să se simtă mai cătrănit, ochii minții i-l închipuiră pe Butler — acum nu mai era acel pedagog jerpelit, pe jumătate muritor de foame, ci un ins bine hrănit cu haine netezite ca lumea și o înfățișare fără cusur, pastorul beneficiar al prebendei de la Knocktarlitie, iubit de congregația sa, o pildă vie prin viața ce o ducea, puternic stăpân pe doctrina lui, care îndeplinea îndatoririle bisericii mai acătării decât și le îndeplinise vreodată un pastor din nordul Scoției îl văzu cum întorcea păcătoșii pe calea cea bună la fel cum un câine ciobănesc întoarce oile, oblăduit de către ducele de Argyle, având un stipendiu de opt sute de lire scoțiene și patru măsuri de merinde[1]. Iată o partidă care, după părerea lui David, îl despăgubea de zece ori pentru dezamăgirea încercată din pricina lui Dumbiedikes, până-n-atât gospodarul de la Saint Leonard's Crags prețuia mai mult un pastor cu mare autoritate decât un simplu moșier. Nici prin gând nu-i trecu, ca un motiv mai mult în sprijinul acestei căsătorii, că Jeanie ar putea să aleagă oarecum ea însăși; căci acestui om cinstit nu-i venise vreodată în minte ideea s-o întrebe ce simțea, nu mai mult decât luase cândva în considerație faptul că ar fi cu putință ca fiica sa să încline într-altă parte decât el însuși.

---

[1] În original *chalder*, formă scoțiană pentru *chaldron* (engl.), măsură de capacitate, dar nu pentru lichide. Egală cu circa 750 kg. sau 1,66 m^3.

Ca urmare a unor asemenea cugetări, simți că i se cerea să ia în mână aceste treburi și de va fi cu putință, fără vreo învoială păcătoasă, apostazie sau rea-credință de orice fel, să dea bisericii din Knocktarlitie un pastor demn de laudă. Așadar, prin mijlocirea cinstitului negustor de lapte bătut care locuia la Libberton, David îl chemă pe Reuben Butler să vină la el. Până și față de acest vrednic mesager nu fu în stare să-și ascundă anumite simțăminte ce-l făceau să se simtă o persoană mai importantă decât până acum, într-atât încât, după ce îi transmise pedagogului ce i se trimitea vorbă, căruțașul adăugă că „Desigur, gospodarul de la Saint Leonard's avea să-i dea o veste nemaipomenită, fiindcă se ținea cu nasul atât de sus, ca un stog de gunoi ridicat pe tălpici."

Butler, după cum e ușor de închipuit, dădu pe loc ascultare acestei chemări. Avea o fire neprefăcută, în care părțile ce alcătuiau întregul erau virtutea, bunul-simț și naivitatea, dar în această împrejurare, iubirea îl făcea să fie, într-o anumită măsură, dibaci. Fusese înștiințat despre ajutorul ce avea de gând să i-l dea ducele de Argyle, iar ceea ce simțise nu pot să-și închipuie decât aceia care au cunoscut brusc nădejdea unui viitor menit să-i scape de sărăcie și trudă, să-i facă să ajungă la o stare de sine stătătoare și să fie priviți cu respect. Hotărî, totuși, să-l lase pe bătrân să-și păstreze neștirbit acel aer important, fiindcă, după cum credea el însuși, fusese primul care-i dăduse o veste atât de mare. Totodată, luă hotărârea ca în timpul discuției la care se aștepta, să-l lase pe David Deans să vorbească pe larg despre această propunere și s-o întoarcă pe toate fețele, fără ca el să-l scoată din sărite, fie prin întreruperi, fie contrazicându-l. Planul acesta din urmă era cel mai cuminte din toate câte și le-ar fi putut face; deși multe erau îndoielile pe care David Deans ar fi fost în stare să și le risipească el însuși, chiar spre propria sa mulțumire, se prea putea că nu înclina nicideum să recunoască răspunsul dat acestor întrebări de către oricine altul; iar să deschizi cu el o argumentare ar fi însemnat fără doar și poate să-i întărești părerea pe care Butler, întâmplător, o ataca.

David își primi prietenul cu o înfățișare gravă, plină de importanță, de mult lăsată deoparte fără voia lui în urma acelei nenorociri grozave ce dăduse peste el, și care aparținea zilelor de strașnică autoritate când, cu priceperea sa, o copleșea pe văduva Butler și dicta cum să fie cultivate micile loturi de pământ arabil din preajma casei de la Beersheba. Într-un fel foarte încâlcit îi făcu cunoscut lui Reuben planul de a-și schimba locuința de astăzi, fiindcă primise o sarcină la crescătoria de vite, proprietatea ducelui de Argyle, din Dumbartonshire, și înșirui foloasele de pe urma acestei slujbe, felicitându-se în chip vădit; dar îl încredință pe răbdătorul său ascultător că nimic nu-l îndemnase mai mult să se învoiască decât judecata lui ce-i spunea că, priceput cum era la vite, ar fi putut să-i fie de cel mai mare folos Înălțimii sale ducele de Argyle, căruia „în împrejurarea nefericită din ultima vreme" (la aceste vorbe, o lacrimă întunecă mândria ce sclipea în ochii bătrânului) „îi rămăsese atât de îndatorat".

— Dacă ai da o treabă ca asta pe mâna unui muntean necioplit, la ce altceva ai putea să te aștepți decât că, un asemenea mai mare peste păstori, se va dovedi aidoma hainului Doeg Edomitul[1]; pe când, dacă în fruntea lor se va afla el, cu capul acesta încărunțit de ani, nu se va găsi nici un singur animal care să nu fie la fel de bine îngrijit ca vaca cea grasă a Faraonului. Și-acum, Reuben, băiatule, dat fiind că trebuie să ne strămutăm cortul pe meleaguri străine, o să privești cu jale în urma noastră și o să te întrebi cu cine o să ții sfat despre cum să rămâi stăpân pe tine însuți în aceste vremuri nesigure, de apostazie; și o să-ți amintești, fără îndoială, că bătrânul acela, David Deans, a fost unealta menită să te scoată din mlaștina schismei și ereziei, loc de plăcută bălăceală pentru neamurile tatălui tău; și, de asemenea, când încercări ademenitoare și

[1] Doeg Edomitul; căpetenia păstorilor lui Saul, care i-a ucis pe preoții Domnului. (*Samuel*, 21:7; 22:18).

ispite, și chinurile inimii cuprinse de neliniște îți vor da ghes, dumneata, asemenea unui recrut, aflat la primul lui marș în bătaia tobei, vei duce dorul vârstnicului, neînfricatului și oțelitului veteran care a purtat pe umerii săi greul luptei în multe zile de vijelie și a auzit șuierul gloanțelor la fel de des cât are păr pe capul lui bătrân.

E foarte cu putință ca în sinea sa Butler să-și fi spus că mustrarea adusă principiilor sectare, proprii străbunului său, ar fi putut să-i fie cruțată, sau că ar fi trebuit să-i fie îngăduit să aibă destulă încredere în sine, măcar atâta cât să socoată că la anii săi și călăuzit doar de judecata lui ar fi în stare să-și urmeze calea în viață, fără să-l aibă de cârmaci pe cinstitul David. Dar răspunse arătând doar că-i părea rău dacă ceva îl va despărți de un prieten vechi, încercat și iubitor.

— Dar ce-i de făcut, omule? întrebă David, în timp ce fața sa se chinuia doar o izbuti să scoată un soi de zâmbet. Ce putem face? Cred că nu poți să-mi spui. Treaba asta trebuie s-o lași pe seama altora... pe seama ducelui de Argyle și a mea, Reuben. E bine să ai prieteni pe lumea asta... dar mult mai bine e să ai trecere pe lumea cealaltă.

Și David, a cărui evlavie, deși nu întotdeauna întemeiată pe rațiune, era la fel de sinceră pe cât de arzătoare și nelipsită în toate împrejurările vieții, privi respectuos în sus și tăcu. Domnul Butler dădu de înțeles că i-ar face plăcere să cunoască părerea prietenului despre un lucru atât de important și David reluă:

— Ei, ce-ai zice, Reuben, despre o parohie, o parohie obișnuită sub oblăduirea Bisericii din zilele noastre? Dacă așa ceva ți s-ar pune la îndemână, te-ai simți liber să primești, și cu ce prevederi? O spun doar așa, ca să pun întrebarea. Reuben răspunse că „dacă i s-ar da o asemenea speranță, pesemne că mai întâi s-ar întreba dacă avea putința să fie de folos parohiei la care era chemat; iar dacă ar întrevedea fără părtinire nădejdea că așa va fi, prietenul său trebuie să știe că în toate celelalte privințe lucrul acesta i-ar prinde nespus de bine".

— Bine, Reuben, foarte bine, flăcăule, răspunse mentorul, propria dumitale conștiință e prima care trebuie mulțumită căci, cum ar putea să-i învețe pe alții, cine a învățat el însuși atât de prost Scriptura, încât se agață de foloasele unei ticăloase înaintări pe lumea asta, cum ar fi cea aducătoare de bunuri, parohie, bani și merinde, ce nu-s ale lui, în înțelesul spiritual al cuvântului, sau face din biserică un scut, ca în spatele acestuia ținta să fie stipendiul. Dar de la dumneata, Reuben, aștept lucruri mai bune și mai ales trebuie să înclini să nu faci întru totul cum te îndeamnă propria-ți judecată căci pe această cale vin amarnice greșeli, apostazii și necredință, în dreapta și în stânga. Dacă într-o zi vei fi supus la asemenea încercări, Reuben, dumneata, băiat tânăr cum ești, deși nu spun că nu ai harul limbilor vorbite azi pe pământ și a celor ce au fost vorbite cândva la Roma, unde în zilele noastre își are sălașul urâciunea roșie, și în Grecia, unde Biblia părea o prostie, dumneata zic, poți, totuși, să fii convins de prietenul dumitale sincer să te lași sfătuit de acei practicanți ai religiei, oameni cu judecată, dârji și trecuți prin furtuni, care au cunoscut ce înseamnă să stai la pândă pe țărm și prin mlaștini, în băltoace și prin peșteri și să-ți pui în primejdie capul, mai degrabă decât să te lepezi de cinstea inimii.

Butler răspunse că „fără îndoială, de vreme ce avea un asemenea prieten cum trăgea nădejde și se bizuia că are chiar în persoana gospodarului, care văzuse în secolul trecut atâtea schimbări, ar merita să fie socotit tare vinovat dacă nu s-ar folosi de cunoștințele dobândite în viață și de sfatul său prietenesc".

— Ai spus destul... ai spus destul, Reuben, zise David Deans plutind de bucurie în sinea sa; și să zicem că ai fi în situația grea despre care am vorbit, nici vorbă că aș socoti de datoria mea să merg până la rădăcina lucrurilor și să-ți dezvălui plăgile și buboaiele, rănile și lepra vremii noastre, strigând împotriva lor în gura mare și fără cruțare.

Acum David era la largul său. Își începu expunerea asupra doctrinelor și credinței Bisericii Creștine, chiar de la culdees[1], de la care trecu la John Knox[2], de la John Knox la neconformiști[3] — Bruce, Black, Blair, Livingstone — de la ei la scurta și victorioasa perioadă de strălucire a bisericii presbiteriene, până la cotropirea acesteia de către Independenții englezi. Urmară apoi epoca întunecată a episcopatului, indulgențele, șapte la număr, cu toate petele și sub toate aspectele lor, până când ajunse la domnia regelui Iacob al II-lea, timp în care, după părerea sa, faptele lui nu rămăseseră neștiute și nici nu fusese unul dintre martirii puțin cunoscuți ai acestei perioade. Iar după aceea lui Butler îi fu dat să audă cea mai amănunțită și comentată ediție a ceea ce ascultase de atâtea ori până atunci — întemnițarea lui David Deans, adică închiderea lui în cușca de fier din închisoarea Cannongate și pricina acestei detenții.

Am fi foarte nedrepți cu prietenul nostru David Deans dacă am „lăsa pe dinafară", ca să folosim propriile sale cuvinte, o povestire pe care el o socotea de mare însemnătate pentru reputația sa. Un cavalerist beat din Garda Regală, pe nume Francis Gordon, hăituise cinci sau șase dintre liberalii care stăteau pitiți furișându-se într-ascuns, iar printre aceștia se afla prietenul nostru David; și după ce îi silise să se ridice în picioare și sta gata să se ia la harță cu ei, unul dintre cei urmăriți trase cu un pistol de buzunar și-l împușcă. David avea obiceiul să rânjească batjocoritor și să clatine din cap când cineva îl întreba dacă el fusese unealta ce-l înlăturase de pe fața pământului pe ticălosul asupritor. Ca să spunem adevărul, meritul de a fi săvârșit această faptă era fie al său, fie al prietenului său Patrick Walker, negustorul ambulant, ale cărui scrieri lui

---

[1] Cuvânt derivat din latină: *cultor Dei* — adorator al lui Dumnezeu, denumire dată în vremuri de demult călugărilor irlandezi și scoțieni.

[2] John Knox (1513–1592), conducătorul reformei din Scoția.

[3] Neconformiștii din timpul lui Iacob al VI-lea erau cei care refuzau să recunoască conducerea Bisericii de către episcopi, introdusă de el în Biserica scoțiană.

Deans îi plăcea atât de mult să le citeze. Nici unul din ei nu ținea să pretindă fățiș cinstea de a-l fi făcut să amuțească în veci pe domnul Francis Gordon din Cavaleria de Gardă[1], fiindcă nu departe de Edinburgh se aflau niște veri primejdioși de-ai lui, ființe turbate, care ar fi putut chiar și acum să se dedea unui act de răzbunare, totuși, nici unul nici altul nu voia să renunțe sau să-i lase celuilalt meritul de a-și fi apărat cu îndemânare, prin fapte, ritualul credinței lor. David spunea doar că, dacă a tras atunci cu pistolul, lucrul acesta nu-l făcuse nici înainte, nici după aceea. Cât despre domnul Patrick Walker, acesta a însemnat pentru viitorime în scrierile sale cât de mirat a fost că un pistol atât de mic a putut să omoare asemenea munte de om. Iată cuvintele acelui venerabil biograf, pe care meseria sa nu l-a învățat, din cele trăite, că un țol[2] slujea la ce slujea și cotul[3]. „El (Francis Gordon) a fost împușcat în cap cu un pistol de buzunar, bun mai degrabă pentru o joacă de băiat decât ca să ucidă un asemenea om mânios, turbat și sprinten, și care cu toate acestea l-a doborât."[4]

Pe temeiul unui vast material pus la îndemână de istoria bisericii scoțiene cu scurta-i perioadă de victorie și îndelungatul ei calvar, David, fără să cruțe propriul său suflu și amănuntele povestirii, în măsură să uluiască pe oricine, dar nu pe cineva îndrăgostit de fiica lui, purcese să înșire propriile-i reguli, menite să îndrume conștiința prietenului său, ca unul care năzuia să-și facă ucenicia în rândul clerului. Pe această temă, om cucernic cum era, trecu prin ciur și dârmon probleme delicate și cazuistici foarte diferite, presupuse atâta situații din cale-afară de grave

---

[1] Gardă personală călare de pe lângă Casa regală britanică.

[2] În original, *inch*, măsură de lungime, a 36-a parte dintr-un iard, a 12-a parte dintr-un picior = 2,54 cm.

[3] Măsură de lungime pentru postavuri. În Scoția, un cot (ell) = 94,484 cm.; în Anglia = 114,299 cm.

[4] Patrick Waler repovestește moartea lui Francis Gordon, în cartea sa, *În apărarea lui Richard Cameron*, ed. D. Hay Fleming, I, p. 352–355.

și făcu o descriere atât de critică și subtilă între concesie și fuga din fața datoriei, reținere și dare în lături, greșeală din neatenție și poticnire, cădere în cursă și abatere, încât, în cele din urmă, după ce îngustă cărarea adevărului până când aceasta rămase doar o linie geometrică, ajunse să recunoască fățiș că, o dată ce și-a făcut o părere sigură despre greutățile de care se va izbi la cârma corăbiei sale în drumul ei pe ape, omul nu are călăuză mai bună decât propria sa conștiință. Îi aduse lui Butler exemple și argumente în sprijinul și împotriva acceptării unei parohii orânduite după cerințele revoluției petrecute în acea vreme mult mai nepărtinitor de astă dată decât fusese în stare să le înfățișeze pentru a-și forma el însuși o părere. Iar, în încheiere, hotărî că tânărul său prieten ar trebui să cugete la aceste lucruri și să se lase călăuzit de vocea propriei sale conștiințe dacă să primească această înfricoșătoare răspundere, cum e grija de sufletele semenilor săi, fără vreo vătămare adusă convingerilor sale lăuntrice, despre ce e bine și ce e rău.

Când această perorație foarte lungă întreruptă de către Butler doar prin monosilabe sau puțin mai mult luă sfârșit, oratorul însuși fu grozav de uimit să constate că acea concluzie la care, firește, dorise să ajungă părea mult mai puțin convingătoare decât atunci când pledase în fața propriei sale conștiințe.

În această anumită împrejurare, șuvoiul gândurilor și vorbelor lui David nu făcea decât să slujească drept pildă acelei teorii importante și obștesc recunoscute, care susține superioritatea dezbaterii publice. Căci, sub înrâurirea unei înclinații părtinitoare, e sigur că marea parte a oamenilor izbutesc mai bine să motiveze o hotărâre care le place, atunci când o dezbat în mintea lor, decât în fața unei a treia părți, fiindcă în această împrejurare nevoia de a părea nepărtinitori îi face să înfățișeze argumentele potrivnice într-un fel mult mai corect decât în timpul unei meditații fără cuvinte. Când isprăvi ce avea de spus, David socoti de datoria lui să fie mai deslușit în privința faptelor și să explice că aceasta nu era o

situație presupusă, ci una asupra căreia (datorită înrâuririi sale și ducelui de Argyle) Reuben Butler va fi curând chemat să hotărască.

David Deans auzi chiar cu oarecare teamă cum, drept răspuns la vestea adusă de el, Butler îi făcea cunoscut că-și va lua răgazul ca în noaptea aceea să chibzuiască la ceea ce i-a spus, mânat de gânduri atât de bune, și-i va da răspunsul a doua zi, dimineața. În acele momente, David se lăsă stăpânit de simțămintele sale de părinte. Căută cu tot dinadinsul să-l hotărască pe Butler să-și petreacă seara împreună cu el. Scoase — lucru foarte neobișnuit la masa sa — una, ba nu, două sticle de bere veche și tare. Vorbi despre fiica sa — despre bunele ei însușiri, arătă cât de pricepută era la muncile gospodărești, cât de econoamă, de iubitoare. Îl făcu pe Butler să mărturisească atât de clar ce simțea pentru Jeanie, încât, înainte de căderea nopții, se pricepu limpede — ea avea să fie mireasa lui Reuben Butler; iar dacă socoteau necuviincios să scurteze timpul de gândire cerut de Reuben, între ei doi rămase destul de bine înțeles un alt lucru: existau motive puternice care lăsau să se întrevadă că Butler va deveni parohul de la Knocktarlitie, în cazul când adunarea credincioșilor va fi la fel de dornică să-l primească, precum ducele era gata să-i acorde parohia. În ce privește jurământul dat ocârmuirii, amândoi fură de părere că era destul timp să se discute ce era de făcut, atunci când asemenea încercare va fi cerută.[1]

Multe fură puse la cale în acea seară, și desăvârșite apoi prin scrisorile schimbate între ei și omul de afaceri al ducelui de Argyle, care îi încredință pe Deans și Butler că, în bunăvoința sa, mai marele său dorea ca, la întoarcerea ei din Anglia, să se întâlnească toți cu Jeanie, la căsuța de vânătoare a ducelui, de la Roseneath.

În măsura în care are legătură cu blânda iubire dintre Jeanie Deans și Butler, această privire aruncată în urmă lămurește pe deplin cele povestite înainte, până în clipa întâlnirii lor pe insulă, după cum s-a mai arătat.

---

[1] Referire la textul Bibliei: *Judecătorii*, 12:4–6.

CAPITOLUL XLIV

„Vin, spuse, iubirea, viața mea,
Și — numele cel mai drag firii— soția mea;
Lasă-ți casa părintească și prietenii,
Tie-ți aparțin căminul, prietenii și tatăl meu."

Legan[1]

Întâlnirea dintre Jeanie și Butler, în împrejurări care făgăduiau să încununeze o iubire zăgăzuită vreme atât de îndelungată, era înduioșătoare mai degrabă prin simplitatea și sinceritatea ei decât printr-o izbucnire deosebit de puternică a sentimentelor celor doi. David Deans, obișnuit ca în viață să se cam deosebească uneori de cele afirmate în teoriile sale, la început îi înspăimântă când le făcu cunoscut ce părere aveau diferiți predicatori — martiri și luptători întru credință din zilele tinereții sale — despre căsătorie, anume că, deși legile Sfintei Scripturi o socoteau demnă de cinste, era totuși o stare râvnită mult prea pripit de către cunoscătorii într-ale dogmei și mai ales de tinerii pastori, care nutreau uneori, spuse; o dorință nemăsurată de a avea o parohie, stipendiu și nevastă, de unde se ivea prilejul ca prea ușor să fie îngăduită obștească lipsă de loialitate din acele vremuri. Se străduí să-i facă să înțeleagă de asemenea că inelul de cununie pus prea iute în deget a fost o pacoste pentru mulți practicanți ai religiei, oameni încântători, că nevasta cea necredincioasă prea adeseori a întors pe dos textul biblic și l-a

[1] *John Legan* (1748–1788), cleric și poet scoțian. Citatul, oarecum modificat, face parte din poemul său *The Lovers (Iubiții).*

stricat pe soțul credincios[1], că vestitul Donald Cargil[2], care pe atunci sta ascuns în pădurea Lee-Wood din Lanarkshire, fiindcă pe vremea aceea bântuiau omorurile, când l-a cununat, în urma unei stăruințe supărătoare, pe Robert Marshal din Starry-Shaw, a arătat astfel ceea ce gândea: „Ce l-a îndemnat pe Robert s-o ia de soție pe femeia asta? Dușmănia ei va copleși bunăvoința lui, n-o să-și poată urma multă vreme propriul său drum, zilele sale bune s-au dus." David spuse că a fost el însuși martor la împlinirea acestei profeții, căci după ce ajunsese la mârșave învoieli cu dușmanul, acesta se întoarse acasă, și îi ascultă pe diaconi[3], căzu din ce în ce mai jos pe treptele lipsei de lealitate și ajunse să fie privit cu dispreț. Într-adevăr, observă David, marilor stegari ai doctrinei, Cargill, Pedden, Cameron și Renwick, le făcea mai puțină plăcere să unească prin legăturile cununiei decât să slujească orice alt ritual, ce făcea parte din îndatoririle lor de pastori și cu toate că n-ar fi încercat să abată cele două părți de la hotărârea luată și nici nu se împotriveau să țină slujba când erau chemați, socoteau celebrarea căsătoriei drept o dovadă a nepăsării celor doi miri față de multele lucruri dureroase din acea vreme. Totuși, deși căsătoria însemna o capcană pentru bărbat, David socotea (și într-adevăr o arătase în viață) că ea însăși era demnă de cinste, mai ales în vremuri când pe oamenii de treabă nu-i mai pândea primejdia de a fi împușcați, spânzurați sau surghiuniți și dacă aceștia aveau mijloace de trai îndestulătoare pentru sine înșiși și cei care vor

---

[1] „Soțul o socoate sfântă pe soția lipsită de credință." *Corinieni* 7:14).

[2] *Donald Cargill*, cleric, adept al Covenant-ului, izgonit din parohia sa din Glasgow, în 1662, și executat în 1681. Povestirea se găsește în *Life of Cargill (Viața lui Cargill)* de Peter Walker, ed. D. Hay Fleming, II, p. 47–48.

[3] Clerici episcopali numiți în parohiile devenite vacante prin alungarea pastorilor fideli Covenant-ului. Walter Scott descrie acești clerici episcopali în *Tales of a Grand-Father (Povestirile bunicului)*, seria a II-a, 1829, III, p. 191.

veni după ei. „Și de aceea, încheie el cam brusc, grăind către Jeanie și Butler care îl ascultaseră în timp ce se întindea cu argumentarea sa pentru și contra sfântului ritual al căsătoriei, o să vă las să puneți țara la cale."

Întrucât oricâtă însemnătate ar fi avut pentru Jeanie și Butler vorbele ce și le spuseră între patru ochi, în măsura în care acestea priveau numai și numai sentimentele lor din acea clipă și planurile lor de viitor, se prea poate ca pe cititor ele să-l intereseze foarte puțin, le vom lăsa așadar deoparte și nu vom aminti decât ceea ce Jeanie află de la Butler în legătură cu fuga surorii ei, căci i-ar fi fost peste putință să-i smulgă tatălui amănuntele cuprinse în această știre.

Jeanie află așadar că, timp de trei zile după sosirea actului de grațiere, Effie stătuse în casa tatălui lor la Saint Leonard's, că întrevederile dintre David și copila sa abătută de pe drumul drept, care avuseseră loc înainte de eliberarea acesteia din închisoare, fuseseră din cale-afară de mișcătoare; dar Butler nu putu să treacă sub tăcere părerea sa că, o dată scăpat de teama că o va pierde într-un fel atât de înfiorător, tatăl strânsese curelele disciplinei, astfel încât într-o anumită măsură putea să întârâte prin aceasta gândurile și simțămintele unei ființe supărăcioase, care nu răbda să i se facă observații, iar acum se arăta de două ori atât de iute la mânie, deoarece își dădea seama că-și merita necinstea.

În cea de a treia noapte, Effie dispăru de la Saint-Leonard's, fără să înștiințeze în vreun fel încotro s-a îndreptat. Butler porni, totuși, în căutarea ei și cu multă greutate îi luă urma în apropierea unui mic loc de debarcare, alcătuit de un pârâiaș care se vărsa în mare, între Musselburgh și Edinburgh. Locul acesta, transformat de atunci într-un mic port înconjurat de numeroase vile și case cu camere de închiriat, se numește astăzi Portobello. Pe vremea aceea în jur se întindea un izlaz pustiu, acoperit cu grozamă, nebătut de nimeni decât de bărcile pescarilor și vreun lugher al contrabandiștilor. Un vas de felul acesta fusese văzut dând târcoale în estuar la vremea când Effie fugise și, după cum află Butler, în seara când fugara dispăruse, o barcă trăsese la mal și luase

la bord o ființă de parte femeiască. Cum vasul întinsese numaidecât pânzele și nu lăsase la țărm nimic din încărcătura sa, nu prea încăpea vreo îndoială că echipajul era alcătuit din complici ai renumitului Robertson, iar vasul venise în estuar doar ca să o ia pe iubita lui.

Ceea ce fu spus limpede într-o scrisoare primită cu poșta, la scurt timp după aceea, de către Butler însuși, semnată E.D., dar care nu arăta data și locul de unde fusese trimisă. Stilul și ortografia erau jalnice; răul de mare stânjenise pesemne și mai mult scrisul cu foarte multe greșeli și felul în care se exprima Effie. Scrisoarea, ca și tot ce făcea sau spunea această fată nefericită avea, totuși, ceva deopotrivă demn de laudă și de mustrare. În scrisoarea ei spunea că „nu răbda să vadă cum tatăl sau sora ei vor trebui să plece în surghiun sau să fie părtași la rușinea ei — dacă povara era grea, ea și-o legase de gât și cu atât mai mult avea dreptul s-o ducă singură — de-acum înainte ei nu-i pot aduce mângâiere și nici ea lor, de vreme ce fiece cuvânt sau privire de-a tatălui o făcea să se gândească la greșeala ce-o făptuise și era cu putință s-o înnebunească — în cele trei zile cât stătuse la Saint Leonard's aproape că-și pierduse dreapta judecată — tatăl îi voia binele, toți îi voiau binele, dar nu știa câtă durere îi pricinuia când îi zvârlea în față păcatele. Dacă Jeanie era acasă, ar fi fost mai bine, Jeanie semăna cu îngerii din cer, care mai degrabă plâng de mila păcătoșilor decât să le numere păcatele. Da' n-o s-o mai vadă niciodată pe Jeanie și în adâncul inimii asta o întrista mai mult decât tot ce dăduse peste ea și prin câte trecuse până acum. În genunchi s-ar ruga pentru Jeanie zi și noapte, și fiindcă a făcut ce-a făcut, și fiindcă un anumit lucru i s-a părut nedemn să-l facă de dragu' ei; căci cum ar fi îndurat pe-atunci gându' că ființa asta dintr-o bucată a căzut în greșeală ca s-o scape pe ea! Dorea ca tatăl să-i dea lui Jeanie toate bunurile care fuseseră ale mamei ei (mama lui Effie) și toată agonisita sa. Făcuse un act prin care se lipsea de dreptul ei și i-l trecea lui Jeanie și actul acesta era în mâna domnului Novit. De-acu-nainte de bunurile lumești nu se mai sinchisea și nici nu s-ar zice că se prăpădea de doru'

lor. Trăgea nădejde că asta o va ajuta pe soru-sa să se vadă ușor la casa ei; și numaidecât după aceste vorbe îi dorea lui Butler însuși tot binele, drept răspuns pentru bunătatea ce i-o arătase. Cât despre ea, știa că soarta îi va fi vrednică de plâns, da' și-o făcuse cu mâna ei, așa că ruga să i se arate mai puțină milă. Dar ca prietenii ei să aibă prilej de mulțumire, voia ca ei să știe că n-a apucat-o pe un drum greșit, că aceia care i-au făcut cel mai mare rău acum erau gata să-i facă dreptate, atât cât sta în puterea lor; iar în privința celor lumești se va căpătui mai bine. Dorea însă ca neamurile ei să fie mulțumite cu ceea ce îi încredințează ea și de aici înainte să nu se ostenească să mai facă cercetări pentru a o găsi."

Lui David Deans și lui Butler scrisoarea acesta le aduse foarte puțină mângâiere; căci, dacă această fată nefericită își va uni soarta cu aceea a unui ins ciudat, atât de cunoscut ca Robertson, fiindcă ghiciră numai-decât că despre el era vorba în ultima frază, la ce altceva te puteai aștepta decât că ea va deveni tovarășa și victima viitoarelor sale nelegiuiri. Jeanie, care cunoștea firea și adevăratul rang al lui George Staunton, privi situația surorii ei cu mai multă speranță. Vedea un semn bun în graba cu care acesta îndreptase ce era rău în felul cum își arătase pasiunea sa pentru Effie și dovedise că ținea tot mai mult la ea; Jeanie avea încredere că a luat-o de soție. Dacă acesta era adevărul, ținând seama de bogăția ce avea să o moștenească și de legăturile sale în înalta societate, nu prea părea de crezut că va lua de la capăt acea viață de aventuri ticăloase dusă mai înainte, mai ales că, după cum stăteau lucrurile, viața lui ținea de felul cum își va păstra propria sa taină, lucru cu neputință decât dacă își va schimba pe de-a-ntregul obiceiurile, ferindu-se de toți aceia care îl cunoscuseră pe moștenitorul titlului și domeniului familiei Willingham sub chipul îndrăznețului, nelegiuitului și osânditului Robertson.

După cum socotea ea, se prea putea ca cei doi să plece din țară câțiva ani și să nu se întoarcă în Anglia până când daravera cu Porteous va fi pe deplin uitată. De aceea, Jeanie nutrea mai multe speranțe în viitorul surorii decât cele pe care Butler și tatăl ei fuseseră în stare să le întrezăr-

rească; nu era însă liberă să le împărtășească mângâierea ce-o simțea la gândul că sora ei va fi la adăpost de nevoi și doar puțin în primejdie de a se lăsa ispitită pe cărările vinei. Nu ar fi putut lămuri aceasta fără să dezvăluie acel lucru care trebuia neapărat ascuns pentru ca Effie să aibă norocul unui trai înlesnit, anume, că George Staunton și George Robertson erau unul și același. Până la urmă era groaznic să te gândești că Effie își unise soarta cu un bărbat osândit ca ucigaș și amenințat să fie adus în fața tribunalului pentru că luase o viață de om, oricare ar fi fost rangul său și oricât s-ar fi căit. Pe lângă acesta, era îngrozitor să te gândești că, deoarece ea însăși cunoștea toată această taină înfiorătoare, se prea putea ca, din respect pentru propriile sale sentimente și teamă pentru siguranța sa, să nu-i mai îngăduie vreodată să o vadă pe biata Effie. După ce citi cu luare-aminte o dată și încă o dată scrisoarea de rămas bun a surorii ei, Jeanie își ușură inima printr-un șuvoi de lacrimi, pe care Butler se străduí zadarnic să le oprească, cu toată grija alinătoare ce-i sta în putință. Până la urmă fu nevoită să privească în sus și să-și șteargă ochii, fiindcă tatăl ei, socotind că a lăsat celor doi iubiți destul timp ca să stea de vorbă, acum se apropia de ei, venind dinspre căsuță, întovărășit de căpitanul de Knockdunder, sau cum îi spuneau mai scurt prietenii, Duncan Knock, denumire pe care unele isprăvi din tinerețe o făcuseră să i se potrivească deosebit de bine.[1]

Acest Duncan de Knockdunder era o persoană de prim rang în insula Roseneath și în cuprinsul parohiilor neinsulare —Knocktarlitie, Kilmun și așa mai departe; ba chiar mai mult, autoritatea sa se întindea până la Cowal, unde, totuși, era pusă în umbră de un alt vătaf. Turnul de la Knockdunder mai acoperă și astăzi, cu vestigiile sale, o stâncă ce se înalță peste Holy Loch. Duncan jura că fusese un castel regal; dacă fusese într-adevăr, era unul dintre cele mai mici, căci suprafața cuprinsă înlăuntrul zidurilor alcătuia doar un pătrat de șaisprezece picioare, așadar

[1] Duncan, poc, poc; Duncan bătaie.

o întindere caraghios de mică față de grosimea zidurilor ce măsura cel puțin zece picioare. Așa cum era, dăduse, totuși, titlul de căpitan, corespunzător aceluia de castelan, strămoșilor lui Duncan, aflați în slujba casei de Argyle și dreptul de județ lăsat moștenire din tată-n fiu, drept mărginit, într-adevăr, dar care în proprii lor ochi îi făceau să pară niște persoane foarte importante și de obicei împărțeau dreptatea cu o mână de fier, ce uneori depășea tăria legii.

Reprezentantul de astăzi al acestei vechi familii era un bărbat scund și îndesat de vreo cincizeci de ani, căruia îi făcea plăcere să îmbine în persoana sa îmbrăcămintea muntenilor din nordul Scoției și cea de la șes, căci pe cap purta o perucă neagră, cu coadă, iar peste aceasta o cumplită pălărie în trei colțuri, cu fireturi aurii, în timp ce restul straielor sale era alcătuit din plaid și fustanelă. Duncan administra un ținut aflat în parte la munte, în parte la șes și de aceea putea să se presupună că veșmintele sale reuneau cele două porturi naționale, ca să arate că nu era părtinitor cu troienii sau tirienii.[1] Nepotrivirea ducea totuși la ceva straniu și caraghios, întrucât făcea ca trupul și capul său să pară că nu aparțineau aceluiași om; sau, cum spunea cineva, care văzuse execuția prizonierilor răzvrătiți în 1715, s-ar fi zis că, în graba sa, vreun vrăjitor iacobit, după ce-i înviase pe osândiții la moarte, trântise la iuțeală un cap de englez peste trupul unui muntean scoțian. Pentru a desăvârși portretul, îngăduitorul Duncan vorbea cam grosolan, se purta ca un om care nu știe multe și plin de sine însuși, iar vârful intors în sus al nasului scurt, arămiu, arăta că se lăsa târât de mânie și era dedat rachiului.

Când acest înalt dregător se apropie de Butler și de Jeanie, spuse plin de importanță:

— Îmi îngădui, domnule Deans, să o salut pe fiica dumitale, presupun că e fata asta tânără — în virtutea slujbei mele sărut orice fată frumoasă care vine la Roseneath.

---

[1] Vezi Vergilius, *Aeneida*, I, 574.

După această cuvântare galantă își scoase tutunul de mestecat, o salută pe Jeanie cu o pupătură zgomotoasă, din toată inima, și îi ură bun venit în ținutul aflat în stăpânirea ducelui de Argyle. Apoi, vorbind către Butler spuse:

— Poți să treci în partea cealaltă și să-i întâlnești acolo mâine dimineață pe pastorii cei bătrâni, fiindcă or să vrea să te apuci de treabă și nici vorbă c-o să țină s-o clătești cu whisky — în țara asta rar treabă făcută pe uscat.

— Și pe moșier, zise David Deans către Butler, ca să-i dea o lămurire mai mult.

— Pe căpitan, omule; îl întrerupse Duncan; lumea n-o să știe despre cine vorbești decât dacă li te adresezi *shentlemen*[1]-ilor cu titlul lor adevărat.

— Atunci, căpitanul, zise David, m-a încredințat că enoriașii, toți până la unul, te-au poftit — o chemare făcută în deplină armonie, Reuben.

— Cred, zise Duncan, că era atât de armonioasă cât te puteai aștepta să fie când o jumătate din ei sporovăiau în engleză iar cealaltă în gaelică, de parc-ar fi fost niște pescărești de mare sau gâște cu gât alb, înainte de furtună. Ar fi trebuit să ai darul limbilor străine ca să știi ce anume spuneau, da' cred că cel mai bun sfârșit pe care puteau să-l găsească a fost „Trăiască MacCallummore și Knockdunder!" În ce privește dacă e sau nu e chemare în deplină armonie mi-ar place să aflu ce treabă au moșnegii să poftească ceva sau pe cineva, decât pe cine și ce vrem ducele și eu însumi.

— Totuși, spuse Butler, dacă pe enoriași îi mustră în vreun fel conștiința, lucru ce se întâmplă uneori cu adepții sinceri ai dogmei, aș fi fericit să am prilejul de a încerca să le îndepărtez scrupulele.

---

[1] Autorul se străduie să reproducă felul cum rostește cuvintele englezești un vorbitor gaelic. Mairi Robinson, *Modern Literary Scots (Dialectul literar scoțian din epoca modernă)*, în: *Lowland Scots*, Association for scotish Literary Studies, Occasional Papers *(Dialectul scoțian din câmpie*, Documente ocazionale), nr. 2 din 1975, p. 59), lucrare editată de Asociația pentru studii literare scoțiene.

— Nu-ți mai bate capu' cu asta, omule, îl întrerupse Duncan Knock, las' pe mine. Mustrări de conștiință! Pe naiba, nici unul dintre ei n-a fost crescut astfel încât să-și facă mustrări de conștiință pentru ceva care li s-a poruncit să-l facă. Și dacă s-ar întâmpla un lucru ca acela despre care vorbești, o să-l vezi pe adeptul sincer al dogmei, cum îi spui dumneata, remorcat la pupa bărcii mele preț de câțiva *furlong*[1]-i. O să fac eu proba, dacă apa lui Haly Loch spală de scrupule la fel ca de pureci... Pe dracu!

Restul amenințării lui Duncan se pierdu într-un fel de zgomot iscat de o bombăneală și un gâlgâit ce veneau din adâncul gâtlejului său și care-i amenințau pe dizidenți cu folosirea unor mijloace de convertire deloc blânde. David Deans s-ar fi luptat, desigur, ca să apere dreptul congregației creștine de a fi consultată când era vorba de alegerea propriului ei pastor, drept socotit de el unul dintre cele mai prețioase și de neînstrăinat dintre privilegiile credincioșilor; dar începuse din nou să stea de voroavă cu Jeanie și, în timp ce vădea mai multă luare-aminte decât avea obiceiul să arate pentru treburi străine deopotrivă de îndeletnicirea sa și de principiile sale religioase, îi tot cerea amănunte despre călătoria ei la Londra. Aceasta, poate, spre norocul prieteniei nou-legate între el și căpitanul Knockdunder, care, după cum socotea David, se întemeia pe felul cum dovedise că se pricepea la creșterea animalelor de prăsilă; motivul, însă, era sarcina deosebit de clară adusă la cunoștință lui Duncan de către duce și omul său de afaceri, anume, să-i arate toată grija lui Deans și familiei lui.

— Și, acum, domnilor, zise Duncan cu voce poruncitoare, trebuie să vă rog să veniți la cină, fiindcă uite-i pe domnul Archibald, pe jumătate mort de foame și o femeie saxonă, care arată ca și cum de frică și mirare i-ar zbura ochii din cap, de parcă n-ar fi văzut în viața ei un *shentleman* într-o fustanelă.

---

[1] *Furlong*, măsură de lungime, a opta parte dintr-o milă (= 220 iarzi = 201 m.).

— Iar Reuben Butler o să dorească, fără îndoială, să se retragă devreme, ca să se poată pregăti în adâncul cugetului pentru ce va trebui să dovedească mâine, astfel încât treaba pe care o va face să fie pe măsura unei asemenea zile și o ofrandă cu mireasmă plăcută nărilor cucernicului presbiteriu.

— Prostii, omule, nu prea îi cunoști, îl întrerupse căpitanul. Dracu' să mă ia, dacă vreunul din ei ar da aroma plăcintei calde cu carne de vânat al cărei miros îl simt (și-și ridică în sus nasul scurt și gros) cum vine dinspre căsuța de vânătoare, pentru tot ce domnu' Putler, și dumneata aș‌ijderi, ați putea să le spuneți.

David mormăi, dar deoarece gândea că avea a face cu un *gallio*, cum spunea el, nu socoti că merita să i se pună contra. Îl urmară pe căpitan spre casă și se așezară cu mare ceremonie în jurul unei mese, puse pentru cină, ce gemea de bucate. Singurul amănunt din această seară demn să fie amintit este acela că Butler rosti binecuvântarea; pe care Duncan o găsi prea lungă, iar David Deans o critică drept prea scurtă, așadar milostivul cititor poate hotărî că nu era nici mai lungă, nici mai scurtă decât se cuvenea.

CAPITOLUL XLV

„Acum răsfoiți Psalmii lui David
Și cântați ritmat, cu răsunet
de clopot sfânt;
Din două versuri, hai, faceți-ne
patru..."

Burns[1]

Ziua următoare era acea zi însemnată când, potrivit formalităților și ritualului bisericii scoțiene, presbiteriul din... avea să-l hirotonisească pastor la Knocktarlitie pe Reuben Butler. Iar întregul grup era atât de nerăbdător să asiste la această ceremonie, încât toți, în afară de doamna Dutton, ciubotica-cucului menită lăptăriei de la Inverary, se trezise dis-de-dimineață.

Gazda lor, a cărui poftă de mâncare se stârnea la fel de iute și era la fel de nestăpânită precum mânia sa, nu zăbovi să-i poftească la o masă sățioasă de dimineață, unde se găseau cel puțin douăsprezece preparate din lapte, carne rece din belșug, zeci de ouă fierte și coapte în spuză, o putină uriașă cu unt, jumătate de *firkin*[2] cu scrumbii, fierte și fripte pe grătar, proaspete și sărate, și ceai și cafea pentru cine dorea, care, după cum îi încredință proprietarul acestor bunuri cu o înclinare a capului și un clipit din ochi pe când arăta totodată spre un mic cuter ce părea să se strecoare pe sub partea adăpostită de vânt a insulei, costase puțin, în afară de adusul la țărm.

— Aici contrabanda e îngăduită așa, pe față? întrebă Butler. N-aș crede că e prielnic pentru moravurile locuitorilor.

---

[1] Robert Burns, *The Ordination (Hirotonisirea)*, stanța 3.

[2] Măsură de capacitate; butoi, putină, balercă (= 9 galoane — 40,89 l.).

— Domnule Putler, ducele nu mi-a dat ordin să-i pun capăt, răspunse magistratul și după câte s-ar fi zis era de părere că a spus destul ca să lămurească de ce închidea ochii.

Butler era om precaut și își dădu seama că dojana duce la ceva într-adevăr bun, numai atunci când e făcută la timpul său; așadar, acum nu mai spuse nimic despre acest lucru.

Când masa de dimineață fu pe jumătate gata, se năpusti înăuntru doamna Dolly în toată strălucirea dată de o rochie sac albastră și niște panglici vișinii.

— Bună să vă fie dimineața, doamnă, spuse maestrul de ceremonii; sper că sculatul de dimineață nu v-a făcut rău.

Doamna se scuză la căpitanul Knockunder, cum îi plăcea să-i spună amfitrionului lor; dar, adăugă ea, așa cum spunem noi în Cheshire, parcă eram primarul din Altringham, care zace în pat în timp ce i se dreg pantalonii, fiindcă fata nu mi-a adus în odaie legătura care îmi trebuia, până când, din greșeală, le-a adus una după alta, pe toate celelalte. Ei bine, cred că azi mergem cu toții la biserică. Pot să îndrăznesc să vă întreb, rogu-vă, dacă dumneavoastră *gentlemen*-ii din nordul țării aveți obiceiul să mergeți la biserică în fustiță, căpitane Knockunder?

— Căpitan de Knockdunder, cu voia dumitale, doamnă, fiindcă nu bat la porunca nimănui[1]; cât despre portul meu —sluga dumitale, doamnă — o să merg la biserică așa cum mă aflu; fiindcă de-ar fi să zac în pat ca primarul ăla al dumitale, cum îi spune, până când mi s-ar drege nădragii, aș putea să stau acolo toată viața, dat fiind că n-am avut pe mine o pereche decât de două ori, de când mă știu; lucru pe care nu se poate să nu mi-l amintesc, deoarece s-a-ntâmplat când ducele și-a adus aici ducesa și se cădea ca Înălțimii sale să-i fie toate pe plac; ba chiar pentru cele două zile, cât a fost voia Înălțimii sale să stea, am împrumutat pan-

[1] *Knockunder*, așa cum s-a pronunțat înainte: bate la ordinul cuiva.

talonii scoțieni ai pastorului[1], da' nu mă mai bag eu în asemenea hamuri pentru nimeni din lumea asta, bărbat sau femeie, în afară de Înălțimea sa, așa cum e de datoria mea.

Stăpâna găleților de muls laptele făcu ochi mari dar, fără să dea vreun răspuns acestei mărturisiri sincere, purcese numaidecât să arate că teama din seara trecută nu dăunase câtuși de puțin poftei ei de mâncare.

Când masa luă sfârșit, căpitanul le propuse să meargă cu barca, pentru ca doamna Jeanie să poată vedea noua ei locuință, iar el însuși să aibă prilejul să cerceteze dacă acolo, la presbiteriu, s-au făcut pregătirile de cuviință în vederea primirii viitorilor locuitori ai casei parohiale.

Era o dimineață minunată, iar umbra uriașă a munților dormea pe oglinda vălurată a estuarului, aproape la fel de liniștită de parcă ar fi fost un lac dinlăuntrul țării. Până și doamna Dutton scăpase de teama care o hărțuise. Archibald îi adusese la cunoștință că după predică avea să aibă loc un fel de banchet și asta îi plăcea foarte mult; cât despre apă, era atât de liniștită încât avea să pară o excursie pe Tamisa.

Așadar, după ce tot grupul urcă la bordul unei bărci mari, căreia căpitanul îi spunea caleașca sa cu șase cai, însoțită de o luntre mai mică denumită cabrioleta lui, curtenitorul Duncan cârmi drept spre mica turlă a bisericii de modă veche din Knocktarlitie, iar silința a șase vâslași voinici îi duse repede în timpul drumului. Pe măsură ce se apropiau de țărm, dealurile păreau să se îndepărteze de ei, pe când o vâlcea, alcătuită de un mic curs de apă ce cobora din munți, se deschidea tot mai larg. Pe un mal și pe celălalt ținutul se arăta a fi de felul său numai și numai pământ de pășunat și semăna la înfățișare și prin însușirile lui cu descrierea făcută de un poet scoțian dat uitării și care sună cam astfel:

---

[1] Pantaloni cadrilați, de lână, strâmți pe picior, purtați de muntenii din nordul Scoției precum și de soldații scoțieni.

Apa luneca domol din
înaltul muntelui,
Zgomotul surd, atât cât îl făcea,
era plăcut;
De-o parte și de alta pomii
creșteau înalți și deși,
Iar trilurile păsărilor dezlănțuite
îi umpleau de cântec.
Pe fiece mal, până unde
zboară săgeata și mai bine,
Verdeața era aceeași, frumoasă,
presărată cu margarete,
În dreapta și-n stânga, râpe
ușor povârnite
Se înălțau spre poala dealurilor, așternute
cu tufișuri;
Malurile vesele se perindau
ca un furnicar,
Mai sus erau capre și oi, iar jos mișunau
vaci.[1]

Debarcară în această Arcadie din munții Scoției, la gura micului curs de apă ce scălda o asemenea vale încântătoare și liniștită. Băștinași diferiți de felul lor veniră să-l salute pe căpitanul de Knockdunder, omagiu pe care acesta îl pretindea răspicat precum și ca să-i vadă pe noii coloni. Unii dintre aceștia erau oameni după inima lui David Deans, bătrâni din consiliul bisericii, adepți plini de râvnă ai dogmei din Lennos[2], Lanarkshire și Ayrshire cărora ducele de Argyle de dinaintea celui de azi le

[1] Ross, *The Fortunate Shepherdess (Păstorița fericită)*, ed. 1778, p. 23.

[2] Denumirea unei părți a Scoției de vest, care cuprinde Dumbartonshire, Loch Lomond și teritoriile învecinate.

dăduse locuri în acest colț retras al domeniilor sale, pentru că pătimiseră pe vremea când se alăturaseră nefericitului conte, tatăl său, în timpul încercării sale fără noroc, din 1686.[1] Aceștia însemnau pentru David o desfătare, precum niște prăjituri făcute dintr-o plămadă bună, cu care s-ar fi ospătat regește și de n-ar fi fost astfel, fusese auzit spunând, blestemele căpitanului Knockdunder l-ar fi hotărât să plece din ținut în răstimp de douăzeci și patru de ore, atât era de groaznic pentru orice om cuminte să-i audă afuriseniile ori de câte ori, întărâtat, îi venea vreo toană.

În afară de aceștia, se afla și un alt grup de parohieni, oameni mai din topor, munteni din valea și de pe coastele dealului vecin, care vorbeau limba gaelică, umblau înarmați, iar portul lor era cel al *highlander*-ilor scoțieni. Dar poruncile de neclintit ale ducelui făcuseră asemenea bună rânduială prin partea locului, încât galezii și saxonii trăiau ca niște vecini de ispravă, care se înțelegeau de minune.

Mai întâi vizitară presbiteriul, cum se numește în Scoția casa parohială. Era o clădire veche, dar în stare bună, se înălța înconjurată de tihna plăcută a unui crâng de sicomori, în față avea o grădină cu multe plante, iar la marginea acesteia curgea un râuleț, pe care-l vedeai când priveai pe fereastră, alteori, însă, rămânea ascuns după copaci, tufișuri și gardul viu de mărăcini. În interior casa se arăta mai puțin primitoare decât ar fi putut să fie, deoarece fostul locatar nu o îngrijise; dar, sub îndrumarea căpitanului de Knockdunder și pe socoteala ducelui de Argyle, lucraseră aici niște muncitori tocmiți s-o pună în bună ordine.

Vechile lucruri din casă fuseseră îndepărtate și ducele trimisese într-un bric al său numit „Caroline" mobilă de gospodărie, aleasă, dar simplă, iar acum aceasta era gata să fie orânduită în camere.

---

[1] Rebeliunea neizbutită, menită să-l sprijine pe ducele de Monmouth, protestant, când la moartea lui Carol al II-lea, tronul a revenit fratelui său Iacob al II-lea (1633–1701), romano-catolic.

Fiindcă aflase că lucrătorii băteau pasul pe loc, milostivul Duncan îi chemă pe vinovați să se înfățișeze dinaintea lui și îi făcu pe toți cei care-l ascultau să înțeleagă că nu era de glumit cu el, amenințându-i că vor plăti daune. Amenda ce-avea să însemne jumătate din plata lor, va fi cea mai mică dintre pedepse, le spuse, căci dacă nu vor ține seama de plăcerea lui și a ducelui, „tracu să-l ia tacă o să le plătească și jumătatea cealaltă, și n-au tecât să-și caute treptate pe unde or găsi-o". Lucrătorii se smeriră în fața demnitarului supărat și îi vorbiră potolit și politicos; iar când în cele din urmă, Butler îi aminti că era ziua hirotonisirii și că muncitorii se gândeau, de bună seamă, să se ducă la biserică, din respect pentru pastorul cel nou, Knockdunder se învoi să-i ierte.

— Da' dacă-i mai print că uită de ce-mi tatorează, tomnule Putler, tracu' să mă ia dacă biserica o să le fie pretext, fiindcă ce să caute niște derbedei ca ăștia la biserică într-altă zi decât duminica, și nici atunci, n-au treabă acolo, dacă ducele sau eu însumi ne îngrijim să aibă ce cere tatina.

E lesne de închipuit cu ce tainică mulțumire și încântare Butler se bucura încă de pe acum că-și va petrece viața stimat și folositor, cum nădăjduia să fie, în această vale singuratică, și cât de des schimba priviri pline de înțeles cu Jeanie, a cărei față deschisă era fără îndoială frumoasă în acele clipe, datorită modestiei și totodată plăcerii ce se oglindea pe chipul ei, pe când vizita locuința unde, în curând, avea să se numească stăpâna casei. Atunci când, lăsând în urmă presbiteriul, grupul lor purcese să cerceteze locuința destinată lui David Deans, Jeanie fu liberă să-și arate mai în voie plăcerea și admirația. Descoperi încântată că distanța dintre aceasta și casa parohială nu depășea bătaia unei muschete; căci gândul că s-ar putea să fie nevoită să locuiască la o anumită depărtare de tatăl ei o împiedica să se simtă fericită și existau motive puternice care făceau într-adevăr ca David Deans să nu poată să trăiască sub același acoperiș cu Butler. Dar această distanță mică era tocmai lucrul pe care și l-ar fi putut dori ea.

Locuința fermierului fusese plănuită cu grijă ca să asigure un trai lesnicios; o grădiniță minunată, o livadă și un șir atotcuprinzător de acareturi, ridicate potrivit celor mai înaintate idei ale epocii, se uneau pentru a face căminul demn să și-l dorească un fermier care muncește cu folos, mult superior cocioabei de la Woodend și căsuței de la Saint-Leonard's. Era așezată la o înălțime simțitor mai mare decât locul unde se înălța casa parohială și privea spre apus. Pe ferestre apărea încântătoarea privilește a vâlcelei deasupra căreia casa parohială părea să se înalțe plină de autoritate, se vedeau șerpuirile cursului de apă și estuarul cu salba sa de lacuri și insulele sale romantice. Dealurile din Dunbartonshire, aflate pe vremuri în stăpânirea sălbaticului clan al lui MacFarlanes, alcătuiau o semilună în fundul văii, iar departe, în dreapta, se profilau întunecați și mai înalți munții din Argyleshire ce lăsau să se vadă, în partea dinspre mare, piscurile fărâmițate și despicate de trăsnet ale muntelui Arran.

Dar pentru Jeanie, căreia nimeni nu-i trezise sau nu-i cultivase gustul pentru pitoresc, dacă îl avea cumva din fire, ceea ce-i văzură ochii de îndată ce credincioasa și bătrâna May Hettly le deschise ușa, îmbrăcată cu găteala ei de cap, curată, rochia rustică de duminică, din stofă de casă roșie-cafenie și șorțul albastru, frumos netezit în față, făcea cât tot peisajul acela variat. Când apăru Jeanie, ființa aceasta bătrână și credincioasă nu se simți mai puțin în al noulea cer decât Jeanie însăși, în timp ce se grăbea să o încredințeze că „și gospodaru' și vitele au fost îngrijite cât a putut ea de bine". După ce-o luă deoparte, May o zori pe tânăra ei stăpână la acareturi, ca să-i fie aduse laudele pe care le aștepta pentru grija arătată vacilor. Suflet simplu, Jeanie se bucură să revadă făpturile de care se îngrijise, iar îndrăgitele fără grai ale eroinei noastre, Gowans și altele, recunoscură că era acolo, mugind și rotindu-și fruntea largă, cuviincioasă, la auzul binecunoscutului ei „Hăis cucoană, hăis femeie" și prin diferite semne știute doar de cei care au observat cu luare-aminte

obiceiurile mamelor cu lapte, vădiră nu puțină plăcere când ea se apropie ca să le mângâie, la rândul lor.

— Până și dobitoacele cele făr' de minte se bucură să te vadă iară, zise May; da' nu-i nici o mirare, Jeanie, fiindcă ai fost întotdeauna bună și cu oamenii și cu animalele. Iar acum trebuie să-nvăț să-ți spun doamnă, Jeanie, fiindcă ai fost la Lunnon și i-ai văzut pe duce, și pe rege, și toată lumea aceea aleasă. Da' cine știe, adăugă șireată bătrâna, cum o să trebuiască să-ți mai spun afară de doamnă, fiindcă socot că nu pentru multă vreme o să mai spun Deans.

— Spune-mi „scumpa mea Jeanie", May, și atunci n-o să poți greși vreodată.

În staulul pe care îl cercetară, la un singur animal privi Jeanie până când din ochi îi țâșni un șuvoi de lacrimi. May, care o scruta cu o față plină de înțelegere, spuse numaidecât, cu glas scăzut:

— Gospodarul orânduiește totdeauna cu mâna lui tot ce-i trebuie animalului ăsta și-i arată mai multă bunătate decât oricărei alte vite din staul; și am băgat eu de seamă că la fel se purta chiar și atunci când era mai mânios și avea mare pricină să fie supărat. Ei, Doamne! Ciudat lucru mai e și o inimă de tată! Mult s-a mai luptat pentru biata fată... cred că în rugăciunile lui cere mai multe pentru ea decât pentru dumneata însăți, scumpo; căci ce-ar putea să ceară pentru dumneata, fătucă, decât să-ți dorească să ai parte de toată binecuvântarea ce ți se cuvine? La început, când am venit aici, cât timp am dormit dincolo de peretele despărțiturii unde se odihnea el, toată noaptea spunea ce-i sta pe suflet și puteam să-l aud cum, de la mânie, trecea întruna la: „Effie, biată făptură orbită de sfaturi rele!"; „Effie! Effie!" o tot ținea mereu. Dacă sărmana mielușea rătăcitoare se întoarce în țarcul oilor la timpul hotărât de Păstorul însuși, o să fie o minune nemaipomenită, fiin'că știu că a fost o copilă venită pe lume la rugăciunile părinților. Dacă bietul fiu risipitor s-ar întoarce, cât de bucuros ar tăia gospodarul vițelul cel gras! deși vițelul lui Brockie nu-i bun de tăiat până-n trei să otămâni.

Și apoi, cu acel talent de a se împrăștia în mai multe subiecte deodată, pe care-l au persoanele de felul ei, se porni din nou să povestească despre treburile ce le avea în gospodărie și abandonă acest subiect delicat și mișcător.

După ce se uitase la toate, prin acareturi și prin lăptărie și se arătase mulțumită de felul cum se văzuse de treburi în lipsa ei, Jeanie se întoarse la restul grupului, în timp ce aceștia cercetau cu băgare de seamă casa, pe dinăuntru, toți, în afară de David Deans și Butler, plecați la biserică, unde aveau să-i întâlnească pe cei care alcătuiau consiliul Kirk-ului și pe clericii din presbiteriu și să pună la cale slujba din acea zi.

Înlăuntrul căsuței totul era curat, bine îngrijit și potrivit felului în care locuința se înfățișa pe dinafară. Aceasta fusese la început clădită și mobilată de către duce ca să devină locul de retragere al unui servitor, favoritul celor din lumea mare, care nu s-a bucurat vreme îndelungată de acest cuib și murise doar cu câteva luni în urmă, astfel încât tot ce se afla în casă dovedea un gust fără cusur și fusese păstrat în bună rânduială. Dar în dormitorul lui Jeanie se vedea un cufăr simplu și îngrijit lucrat, care o făcea să moară de curiozitate pe doamna Dutton, fiindcă era sigură că adresa: „Pentru domnișoara Jean Deans, la Auchingower, parohia Knocktarlitie" fusese scrisă de doamna Semple, slujnica personală a ducesei. May Hettly aduse cheia, aflată într-un pachet sigilat, pe care se vedea aceeași adresă și legat de cheie era un înscris ce menționa că atât cufărul cât și conținutul acestuia „îi erau trimise lui Jeanie Deans în semn de amintire, de către prietenele ei, ducesa de Argyle și domnișoarele". Deschis în grabă, după cum cititorul nu se îndoiește, cufărul se dovedi a fi plin de îmbrăcăminte de cea mai bună calitate, potrivite cu situația lui Jeanie în lume; iar cele mai multe dintre obiecte purtau alăturat numele donatoarei, de parcă prin aceasta s-ar fi dorit ca Jeanie să fie făcută să-și dea seama nu numai de obștescul interes pe care îl trezise în această nobilă familie, ci și de acela al fiecăruia dintre membrii ei. Ca să spunem diferitelor obiecte pe numele lor anume ar însemna

să încercăm un lucru ce nu s-a încercat încă în proză sau în versuri și apoi, vechile denumiri folosite pentru o rochie largă, o rochie sac[1], legătorile de bonetă și așa mai departe n-ar spune mare lucru astăzi, nici chiar proprietarilor unei case de mode. O să încredințez, totuși, un inventar fidel al celor conținute în cufăr, binevoitoarei mele prietene, domnișoara Martha Buskbody[2], care a făgăduit că, dacă publicul se va dovedi cumva curios să le afle, să-mi pună la îndemână un glosar și lămuririle profesionale. E de-ajuns să spunem că darul era pe măsura celor care dăruiseră și potrivit cu situația destinatarei; că fiece lucru era frumos și la locul său și că nu fusese uitat nici un obiect ce ținea de garderoba unei persoane aflate în situația lui Jeanie, menită să devină soția unui cleric respectabil.

Obiect de obiect fu scos la vedere, discutat și admirat spre minunarea lui May, care susținu că „n-ar crede că regina avea straie mai multe sau mai bune", și oarecum spre pizma doamnei de țâța vacii din Nord. Această înclinație de a se arăta puțin binevoitoare și politicoasă, care nu era, însă, foarte nefirească, izbucni prin diferite critici neîntemeiate, aduse cu tot disprețul în timp ce obiectele erau arătate de câteva ori. Dar se vădi mai fățiș, atunci când în fundul cufărului fu găsită o rochie de mătase albă, cusută foarte simplu dar, totuși, de mătase albă, ba pe deasupra chiar mătase franțuzească, și un bilet prins de ea în ace cu gămălie ce spunea că rochia era un cadou al ducelui de Argyle trimis tovarășei sale de drum, ca să fie purtată în ziua când avea să-și schimbe numele.

Doamna Dutton nu mai putu răbda, ci îi șopti la ureche domnului Archibald că nu era rău să fii scoțiană: „Credea, zise, că toate surorile *ei*, și avea vreo șase, ar fi putut să fie spânzurate, fără ca vreun om din lumea asta să-i trimită în dar o batistă."

---

[1] Rochie largă, la modă în secolul al XVIII-lea.

[2] Amintită de autor și în *Old Mortality (Moș Mormânt)*, drept o persoană care s-a îndeletnicit cu confecțiile, timp de aproape 40 de ani.

— Sau fără ca dumneata să miști un deget ca să le scapi, răspunse sec Archibald. Dar mă mir cum de n-am auzit până acum clopotul, adăugă privindu-și ceasul.

— Dă-o naibii, domnule Archibald, răspunse căpitanul de Knockdunder. Ai vrea să sune clopotul înainte ca eu să fiu gata să plec la biserică? L-aș pune pe paracliser să mănânce funia clopotului, dacă și-ar îngădui una ca asta. Da' dacă vreți să auziți clopotul, doar ce-o să mă arăt în vârful dâmbului și pe loc o să înceapă să dăngăne.

Drept care, de îndată ce ieșiră și pălăria cu fireturi a căpitanului fu văzută cum se ridica aidoma luceafărului de seară peste culmea înrourată a colnicului, din vechiul turn al bisericii, năpădit de mușchi, se auzi puternicul zgomot metalic al clopotului (căci asta era, mai degrabă decât un dangăt), iar limba bătu mai departe în pereții acestuia tot timpul cât ei înaintară spre biserică, pe când Duncan îi îndemna întruna să nu se grăbească, fiindcă „pe tracu, nu-ncepe distracția pân' ce nu vin eu".

Așadar, clopotul schimbă melodia, îndreptându-se spre bătăile finale și zorite, numai atunci când ei trecură pragul; și „dădu semnalul" de începere a slujbei, adică își încheie dezacordata sa chemare, după ce ei ajunseră la banca ducală din mica biserică, unde întregul grup se așeză, în frunte cu Duncan, în așteptarea lui David Deans, care stătea de acum într-o strană, în rândul celor mai în vârstă.

Treburile din acea zi, cu a căror înșiruire amănunțită nu e de trebuință să-l plictisim pe cititor, se desfășuraseră potrivit ceremonialului stabilit, iar predica rostită avu norocul să-l mulțumească până și pe David Deans cu spiritul său critic, deși nu ținu decât o oră și un sfert, ceea ce David numea „un mic tain de hrană sufletească".

Predicatorul, un cleric care împărtășea multe din ideile lui David Deans, se scuză între patru ochi pentru scurtimea predicii sale, băgase de seamă, spunea el, cum „căpitanul căsca strașnic și dacă l-ar mai fi făcut să zăbovească, nu se știe peste cât timp i-ar fi plătit stipendiul pe trimestrul următor".

David gemu când își dădu seama că asemenea motive lumești puteau înrâuri cugetul unui predicator viguros. În timpul slujbei, fusese, într-adevăr, revoltat de un alt amănunt.

De îndată ce congregația se așezase după rugăciuni, iar clericul își citise citatul din Biblie, îndatoritorul Duncan, după ce scotocise prin punga de piele atârnată în fața fustei sale scoțiene, scoase la iveală o pipă scurtă de fier și spuse aproape cu glas tare: „Mi-am uitat punga — Lachlan coboară de vale și adă-mi de-o juma' de penny tutun. Șase brațe, cele mai apropiate care putură ajunge până la el, înfățișară demnitarului, cu o mișcare bruscă și supusă, tot atâtea pungi cu tutun." Duncan alese una, dădu din cap în semn de mulțumire, își umplu pipa, o aprinse cu cremenea și fumă nesfârșit de calm tot timpul cât ținu predica. Odată ce omilia luă sfârșit, își scutură pipa ca să o curețe de cenușă, o puse la loc în geanta de piele acoperită cu blană, agățată de fustă, înapoie posesorului ei punga cu tutun, și împreună cu ceilalți începu să se roage cuviincios și plin de luare-aminte.

La sfârșitul slujbei, după ce Butler fusese hirotonisit paroh al bisericii din Knocktarlitie, cu toate imunitățile și privilegiile spirituale ale cinului clerical, David, care se încruntase, gemuse și murmurase când văzuse purtarea lipsită de respect a lui Knockdunder, îi împărtăși pe șleau cele ce gândea despre asta, lui Isaac Meiklehose, unul dintre bătrânii din consiliul bisericii care, cu înfățișarea sa respectuoasă și peruca lui uriașă, căruntă, îl făcea îndeosebi să încline să-și afle în el un frate.

— Nu se cuvine nici pentru un indian sălbatic, zise David, cu atât mai puțin pentru un creștin și un *gentleman*, să stea în biserică și să pufăie din lulea fumul de tutun de parc-ar fi la casa de schimb.

Meiklehose dădu din cap și recunoscu că „nici pe departe nu stătea bine".

— Da' ce să spui? Căpitanul e un flăcău ciudat și să-i vorbești despre treaba asta sau vreo altă toană ce-l apucă ar însemna să înțelești flacăra din cuptor. Taie și spânzură în ținutul ăsta și dacă el nu ne-ar ocroti

n-am putea s-o scoatem la capăt cu muntenii, de vreme ce are atârnate la brâu cheile care deschid toate ușile din țară; și-apoi, îndeobște, nu e om rău și ochiul stăpânului îngrașă vita, știi doar.

— Se prea poate să fie foarte adevărat, vecine, urmă David, dar Reuben Butler nu e omul pe care-l știu eu, dacă nu-l învață pe căpitan să pâcâie din pipă într-alt loc decât în casa Domnului, fiindcă altfel o să-i arate ușurel ușa.

— Ia-o cu-ncetul ca să ajungi departe, zise Meiklehose; și dacă-un prost poate să dea sfat unui înțelept, i-aș spune să se gândească de două ori, nu o dată, înainte de a se amesteca în treburile lui Knockdunder. Cine soarbe supă de varză din oala dracului, să aibă o lingură cu coadă lungă. Da' s-au dus cu toții la masa de la Casa Schimburilor și dacă nu grăbim pasul ajungem după ora mesei.

David își întovărăși prietenul fără să răspundă; dar viața începea să-l învețe că prin vâlcica de la Knocktarlitie, ca și în restul lumii, bântuiau pricini anume, altele decât aiurea, ce trezeau nemulțumire și păreri de rău. Tot chibzuind care ar fi cel mai bun mijloc de a-l face pe Duncan de Knock să înțeleagă ce înseamnă buna-cuviință plină de respect în timpul slujbei religioase, gândul acesta îl absorbi într-atât, încât uită să întrebe dacă lui Butler i se ceruse să-și pună semnătura pe jurământul de credință față de ocârmuire.

Unii au dat a înțelege că această uitare era, întrucâtva, voită; eu însă socot asemenea explicație nepotrivită cu firea simplă a prietenului meu David. Și nici cele mai amănunțite cercetări făcute de mine nu mi-au dat vreodată putința să aflu dacă lui Butler îi fusese sau nu pretinsă acea *formulă*, în fața căreia șovăia atât. Scriptele consiliului bisericii ar fi putut să lămurească oarecum lucrurile; dar din nefericire ele au fost distruse în anul 1746, de către un oarecare Donacha dhu na Dunaigh, la stăruința milostivului Duncan de Knock, zice-se, sau măcar cu învoirea acestuia, dornic să șteargă amintirea slăbiciunilor unei anumite Kate Finlayson.

CAPITOLUL XLVI

„Casa Schimburilor se umple, în
prima și-n a doua încăpere,
Se pune țara la cale, la un pahar cu bere.
Ici se strigă după
bucate scoase din cuptor și un sfert de
băutură,
Colo se ciocnesc cănile de
lemn de-o pintă.
Cu logica și cu Scriptura,
Fac un tărăboi ce pân la urmă
O să cam iște o harță de-o să sară scântei."
Burns[1]

La o primire îmbelșugată pe socoteala ducelui de Argyle erau ospătați regește cucernicii *gentlemen*-i care luaseră parte la hirotonisirea lui Reuben Butler și aproape toate persoanele onorabile din parohie. Zaiafetul era într-adevăr cel care se putea pregăti cu mijloacele puse la îndemână chiar de acest ținut; căci multe dintre cele de neapărată trebuință pentru o „masă zdravănă" se aflau oricând la porunca lui Duncan de Knock. De pe pantele abrupte venea carnea de vită și de berbec, lacurile, pâraiele și estuarul dădeau peștele de apă dulce și sărată; pentru măcelărie, vânatul de tot felul, de la cerb la iepurele tânăr până la un an, se găsea în pădurile, pârloagele întesate de iarbă neagră și mlaștinile acoperite cu turbă, proprietatea ducelui; cât despre băutură, berea fabricată în casă curgea la fel de darnic ca apa; coniacul și rachiul gaelic le puteai avea pe amândouă, în acele vremuri fericite, fără să plătești vamă; chiar și vinul alb și cel roșu de Bordeaux se căpătau pe nimic, de vreme ce drepturile foarte mari de amiral ale ducelui îi dădeau titlul de

[1] Robert Burns, *The Holy Fair (Bâlciul Sfânt)*, stanța 18.

posesiune al tuturor vinurilor din butoaiele mănate spre țărm pe coasta de vest și în insulele scoțiene, când încărcătura vaselor avusese de suferit de pe urma furtunii. Pe scurt, așa cum se lăuda Duncan, banchetul nu-l costase pe MacCallummore nici un *plack*[1] pe care să-l scoată din *sporran*[2]-ul său și oaspeții erau omeniți nu numai cu larghețe, dar chiar cu prisosință.

Se bău sărbătorește în sănătatea ducelui un pahar *bona fide*[3] plin ochi, iar David Deans adăugă poate primul „ura" scos vreodată din adâncul plămânilor săi, ca să răsune și mai putenic uralele care răspunseră la această închinare, ba chiar în acea împrejurare de neuitat se înflăcără într-atât și înclină în asemenea măsură să se arate îngăduitor, încât, atunci când trei cimpoieri începură să cânte „sosesc Campbells-ii", nu vădi vreo nemulțumire. Cu aceeași cinstire se ridică paharul în sănătatea cucernicului pastor de la Knocktarlitie; și urmă un hohot de râs când, pe lângă aceasta, unul dintre frații săi întru credință mai adăugă șiret urarea: „O soție bună fratelui nostru, ca să țină rânduială la casa parohială". Cu acest prilej luă naștere prima glumă pe care David Deans o făcuse vreodată; și lucru de netăgăduit, facerea fu însoțită de multe chinuri, căci amarnic își mai frământă fața și tare i se mai împleticiră vorbele, până când fu în stare să dea glas celor gândite, anume că „întrucât flăcăul era căsătorit acum cu mireasa sa spirituală, greu putea fi amenințat în aceeași zi cu o soață pe lumea asta". După care râse, un râs gros și scurt, și apoi se arătă brusc tăcut și grav, rușinat, parcă, fiindcă se străduise să-și arate vioiciunea.

După ce se mai închină un pahar sau două, Jeanie, doamna Dolly și alte femei din partea locului, care făcuseră acestui praznic cinstea de

---

[1] Monedă scoțiană de cinci *pence;* băncuță, firfirică, lețcaie.

[2] Geantă de piele acoperită cu blană, agățată de fustanela scoțiană.

[3] *Bonna fide* (lat.), de bună-credință.

a fi de față, plecară spre noua locuință a lui David, la Auchingower, și-i lăsară pe domni să-și vadă mai departe de cheful lor.

Petrecerea continua cu multă veselie. Când stăpân pe discuție era Duncan, conversația nu era totdeauna întocmai canonică, dar pe David Deans nu-l mai pândi primejdia de a se revolta, fiindcă, împreună cu unul dintre vecinii lui, se apucase să repete povestea suferințelor de la Ayrshire și Lanarkshire, pe vremea a ceea ce se numise năvălirea oștirii muntenilor din nord[1]; iar când și când, prevăzătorul domn Meiklehose le punea în vedere să-și coboare vocea, căci „tatăl lui Duncan Knock luase parte la atacul acela sălbatic și adusese acasă multe lucruri bune de prin gospodăriile de acolo și că, după câte știa el, se prea putea ca Duncan însuși să se fi numărat printre năvălitori".

Între timp, pe măsură ce veselia creștea la iuțeală, comesenii mai serioși din fire începură pe cât le stătea în putință să se facă nevăzuți, David Deans izbuti să se retragă, iar Butler pândea cu nerăbdare prilejul să-l urmeze. Totuși, domic, după cum spunea, să știe ce poate noul pastor, Duncan nu avea de gând să se despartă de el atât de ușor, ci îl ținea țintuit alături de el, îl privea stăruitor fără să-l piardă din ochi, pe când, îndatoritor, îi tot umplea cu de-a sila paharul până sus, de fiece dată, când găsea motiv să o facă. În cele din urmă, pe seară, târziu, se întâmplă ca un venerabil frate întru Domnul să-l întrebe pe domnul Archibald când puteau trage nădejde să-l vadă la căsuța de la Roseneath pe duce, *tam carum caput*[2], cum îndrăzni să-l numească. Duncan de Knock, ale cărui gânduri erau cam învălmășite și, după cum se poate crede, nu era cine știe ce cărturar, auzi prost pronunția unor cuvinte, își închipui că vorbitorul făcea o comparație între duce și Sir Donald Gorme de Sleat; și

[1] În 1678, vreo șase mii de munteni scoțieni au fost folosiți pentru a înăbuși răscoalele adepților Covenant-ului din sud-vestul țării.

[2] Căpetenia atât de dragă (lat.).

cum socotea monstruoasă o asemenea paralelă, pufni de trei ori și se arătă gata să-i sară țandăra.

La lămuririle date de bătrânul cleric, căpitanul răspunse:

— Am auzit cu urechile mele cuvântul „Gorme". Crezi dumneata că nu deosebesc o vorbă gaelică de una latină?

— S-ar părea că nu, domnule, sună foarte calm răspunsul venerabilului ecleziast în timp ce acesta, jignit la rândul său, își luă o priză de tabac.

Nasul roșu ca arama al îngăduitorului Duncan se încinse ca taurul lui Phalaris[1], iar în timp ce domnul Archibald mijlocea între cele două părți supărate iar cei de față erau absorbiți de această încontrare, Butler găsi prilejul să se retragă.

La Auchingower le găsi pe femei tare dornice să afle că s-a spart cheful; căci lucrurile fuseseră orânduite astfel încât, deși David Deans urma să rămână la Auchingower, iar Butler să ia în primire, în seara aceea, casa parohială, totuși, Jeanie, întrucât în casa tatălui ei nu se făcuse rost de tot ce trebuia pentru ca să poată fi găzduită acolo în chip mulțumitor, avea să se întoarcă, timp de o zi sau două, la căsuța de la Roseneath, drept care bărcile fuseseră ținute gata pregătite. Așteptau așadar întoarcerea lui Knockdunder, dar amurgi și ele tot mai așteptau zadarnic. În cele din urmă, domnul Archibald, care, ca un om de bună-cuviință avusese grijă să nu se sară peste preatcă cu benchetuiala, se ivi și le sfătui cu tărie să se întoarcă pe insulă însoțite de el; aceasta, în timp ce spunea că, ținând seama de toanele căpitanului în clipa când se despărțise de el, mare noroc dacă se urnea din cârciumă în noaptea aceea și nu era un tovarăș foarte potrivit pentru niște doamne. Gigul[2] sta gata să le slujească, zise, și încă mai era un amurg frumos pentru o plimbare pe apă.

---

[1] Taur uriaș, de aramă, pe care Phalaris, tiranul Siciliei din secolul al VI-lea î.Ch., l-a construit pentru ca în interiorul acestuia să poată arde oameni de vii.

[2] În limbaj marinăresc, barcă ușoară cu lopeți.

Jeanie, care avea mare încredere în mintea prevăzătoare a lui Archibald, se învoi numaidecât cu propunerea lui; dar doamna Dolly se împotrivi hotărât să urce în gig. Dacă puteau căpăta barca cea mare, atunci, da, va pleca, dacă nu, mai degrabă avea să doarmă pe podea, decât să se clintească, nici măcar un pas n-o să facă. Să discuți cu Dolly, ca s-o convingi să judece sănătos, despre așa ceva nici nu putea fi vorba, iar Archibald nu socotea că situația îi strângea într-atât de rău cu ușa, încât să fie nevoie să o silească. Băgă de seamă că însemna o lipsă de politețe față de căpitan să-l lipsești de „caleașca lui cu șase cai", dar pentru a le sluji pe doamne, zise curtenitor, o să-și îngăduie această libertate — și apoi, gigul o să-i prindă bine căpitanului, fiindcă putea s-o ia din loc la orice oră a mareei; așadar, barca cea mare avea să fie în sujba doamnei Dolly.

Drept care porniră spre plajă, însoțite de Butler. Trecu un timp până cînd barcagii să poată fi adunați, iar până se îmbarcară de-a binelea și fură gata de plecare, luna palidă urcase peste deal și-și arunca imaginea tremurândă peste valurile mari, strălucitoare care o reflectau. Dar noaptea era atât de blândă și plăcută, încât atunci când își luă rămas bun de la Jeanie, Butler nu se temu că ar putea să o amenințe vreo primejdie; și mai surprinzător încă era faptul că doamna Dolly nu încerca vreo spaimă în ce privea propria ei persoană. În văzduh domnea calmul și peste apa care se răcea adia o boare ce aducea cu mireasma verii. Frumoasa priveliște alcătuită din promontoriile și golfurile din jurul lor, împreună cu lanțul întins, albăstrui, al munților se zărea nedeslușit în lumina lunii; în timp ce la fiece lovitură a vâslelor, apa licărea și scânteia în virtutea acelui splendid fenomen denumit focul mării.

Acest ultim amănunt o făcu pe Jeanie să se minuneze nespus și sluji ca să abată pe-un alt făgaș gândurile tovarășei ei de drum, până când se apropiară de micul golf care părea să-și întindă în mare brațele întunecate și împădurite, de parcă le-ar fi urat bun venit.

Între locul care servea de obicei drept debarcader și căsuță era o distanță de un sfert de milă și cu toate că mareea nu îngăduia ca barca cea mare să se apropie foarte mult de cheiul alcătuit din pietre desprinse din mal folosit ca debarcader, Jeanie, pe cât de curajoasă pe atât de sprintenă, sări ușor pe țărm; dar cum doamna Dolly se împotrivi hotărât când trebui să se încumete la aceeași treabă nesigură, domnul Archibald porunci ca barca să facă un ocol, până la un loc de debarcare mai firesc, aflat nu chiar aproape de primul. Apoi se pregăti să coboare el însuși din barcă, pentru ca în acest răstimp să o poată însoți pe Jeanie la căsuță. Dar cum nu era chip să greșești cărarea străjuită de copaci ce ducea de la căsuță la malul mării și cum în lumina lunii îi apărea unul dintre hornurile albe care se înălțau din crângul înconjurător, mulțumi dar nu primi să se facă acest hatâr și îi ceru lui Archibald să meargă mai departe cu doamna Dolly, căci aceasta, aflată „într-un ținut unde nu cunoștea drumurile, avea mai multă nevoie de sprijin".

Ceea ce fu într-adevăr un noroc despre care s-ar putea chiar spune că o salvă de la pieire pe biata Ciubotica-cucului, deoarece, după cum avea obiceiul să susțină solemn ea însăși, era adevărat, dacă ar fi fost lăsată singură în barcă împreună cu șase munteni sălbatici, îmbrăcați în fustanelă, ar fi murit fără doar și poate de frică.

Noaptea era atât de minunat de frumoasă încât, în loc să-și îndrepte numaidecât pașii către căsuță, Jeanie rămase să privească în urma bărcii, care se îndepărta de coastă și străbătea micul golf, în timp ce siluetele întunecate ale tovarășilor ei de drum deveneau tot mai neclare, micșorate în depărtare, iar *jorram*-ul sau trista barcarolă cântată de luntrași îi ajungea la ureche cu sunetele lui înmuiate și dulci, până când luntrea făcu ocolul promontoriului și nu mai putu să o zărească.

Jeanie rămase totuși mai departe așa cum stătea, privind spre mare. Trebuia, după cum își dădea seama, să treacă un timp până când tovarășii ei aveau să ajungă la căsuță, deoarece distanța dintre aceasta și locul mai lesnicios de debarcare era mult mai mare decât aceea ce despărțea căsuța

de cheiul unde se afla ea și nu-i părea rău că avea prilejul să fie singură în acest răstimp. Minunata schimbare înfăptuită în viața ei în ultimele săptămâni, când rușinea, durerea și aproape deznădejdea fuseseră înlocuite cu cinstea, bucuria și buna speranță a unui viitor fericit, se perinda prin fața ochilor, trezindu-i un simțământ ce-i umplea ochii de lacrimi. Totuși, ele țâșneau în același timp și din alt izvor. Cum fericirea omenească nu e niciodată desăvârșită, iar sufletele cele mai cumpănite nu-și dau niciodată mai bine seama de suferințele celor dragi decât atunci când propria lor situație contrastează cu a acestora, Jeanie, plină de iubire și păreri de rău, se gândea din nou la soarta bietei ei surori, copila crescută cu atâtea speranțe, ființa răsfățată timp de ani și ani, acum surghiunită și — ceea ce era mai trist ca orice — aflată la mâna unui bărbat nărăvit în rele — după cum sora ei mai mare avea tot temeiul să-l socoată — și care, chiar și atunci când mustrările lui de cuget izbucneau într-un chip cumplit, s-ar fi zis că nu prea cunoștea simțămintele născute dintr-o căință adevărată.

În timp ce mintea îi era absorbită de aceste gânduri negre, o siluetă neclară păru să se desprindă din dumbrava de copaci tineri aflată în dreapta ei. Jeanie tresări și mintea îi fu deodată năpădită de povești despre năluci și stafii, apărute unor călători singuratici în locuri pustii, în asemenea împrejurări și la asemenea ceas. Silueta se strecura, iar când ajunse între ea și raza lunii își dădu seama că după înfățișare era o femeie. O voce slabă repetă de două ori: „Jeanie, Jeanie!" Era adevărat? putea oare să fie vocea surorii ei? Se afla încă în viață, printre cei vii, sau mormântul se lipsise de cea ce sta în el? Dar înainte de apucă să-și pună ea însăși aceste întrebări, Effie, în carne și oase, o și strânse în brațe și la pieptul ei, și o acoperi de sărutări, fără să se mai satură.

— Am rătăcit pe-aci, zise, ca un strigoi și nu mă mir că mă iei drept stafie — m-am gândit să te văd doar trecând pe alăturea de mine sau să-ți aud vocea; dar ca să-ți vorbesc din nou, Jeanie, asta nu meritam, și nici nu îndrăznesc să mă rog pentru așa ceva; e prea mult.

— O, Effie, cum de-ai ajuns singură aici, la ceasul ăsta și pe malul pustiu? Ești sigură că trăiești?

Răspunsul lui Effie la această întrebare, dat prin faptă și întruchipat într-o ciupitură ușoară, ce se potrivea mai degrabă cu degetele unei zâne decât ale unei fantome, avea ceva din ghidușia ei de pe vremuri. Și din nou surorile se îmbrățișară, și râseră, și plânseră pe rând.

— Da' trebuie să vii cu mine la căsuță, Effie, zise Jeanie, și să-mi spui povestea ta de la un capăt la celălalt, știu pe-aici oameni buni care de dragul meu o să facă să fii bine primită.

— Nu, nu, Jeanie, răspunse cu mâhnire sora ei, ai uitat ce sunt — o ființă surghiunită, zvârlită în afara legii, abia scăpată de spânzurătoare, fiindcă tu ești cea mai bună și îndrăzneață soră care a trăit vreodată. N-o să mă apropii de prietenii tăi ăia din lumea mare, chiar de nu m-ar paște vreo primejdie.

— Nu-i nici o primejdie, n-o să fie nici una, i-o întoarse Jeanie cu înflăcărare. O, Effie, nu fi încăpățânată, lasă-te măcar o dată îndrumată, o să fim atât de fericiți cu toții!

— Acum că te-am văzut, răspunse Effie, sunt fericită, atât cât merit eu să fiu pe lumea asta; și fie că mă paște sau nu vreo primejdie, nimeni n-o să spună vreodată că am venit cu mutra mea de înșală-spânzurătoare ca să-i aduc rușine soră-mii printre prietenii ei de neam mare.

— N-am prieteni de neam mare, zise Jeanie; n-am prieteni care să nu fie și prietenii tăi — nu-i am decât pe Reuben Butler și tata. O, fetiță nefericită, nu te întoarce și nu întoarce din nou spatele fericirii tale! N-o să vedem vreo altă cunoștință de-a noastră. Vino la noi acasă, la cei mai dragi prieteni ai tăi... e mai bine să te adăpostești sub un tufiș bătrân, decât într-o pădure de puieți.

— Degeaba-ți răcești gura, Jeanie... cum mi-am așternut așa o să dorm. Sunt măritată și trebuie să-mi urmez soțul la bine și la rău.

— Măritată, Effie! strigă Jeanie. Ființă nenorocită! și cu cine, cu acel groaz...

— Sst, sst, zise Effie, în timp ce-i și ducea o mână la gură, iar cu cealaltă arăta spre desiș — e acolo.

Spuse aceste vorbe cu un glas ce arăta că soțul ei găsise mijlocul să-i trezească deopotrivă teamă și iubire. În clipa aceea un bărbat ieși din pădure.

Era tânărul Staunton. Chiar și la lumina slabă a lunii, Jeanie putu să bage de seamă că era îmbrăcat frumos și avea înfățișarea unui om de lume.

— Effie, spuse, timpul nostru e pe sfârșite... la gura râului luntrea trebuie să fi fost pusă pe uscat și nu îndrăznesc să mai stau. Sper că sora ta o să-mi îngăduie să o salut. Dar Jeanie se sfii din calea lui, cu silă în adâncul inimii.

— Ei bine, zise el, n-are mare importanță; dacă tot îmi mai porți sâmbetele, cel puțin n-o dovedești prin fapte și-ți mulțumesc, fiindcă mi-ai respectat taina, atunci când o vorbă de-ai fi scos (pe care, în locul dumitale aș fi spus-o numaidecât), aș fi plătit cu viața. Se zice că nevestei pe care-o strângi la piept nu trebuie să-i mărturisești taina ce-ți pune în primejdie gâtul... pe-a mea o cunosc și nevasta și sora ei și asta n-o să mă facă o clipă să dorm mai prost.

— Dar sunteți într-adevăr căsătorit cu sora mea, Sir? întrebă Jeanie plină de îndoială și neliniște, fiindcă vocea trufașă, nepăsătoare, cu care vorbea părea să îndreptățească cele mai rele temeri ale ei.

— Sunt căsătorit după pravilă și pe propriul meu nume, răspune Staunton, de astă dată mai serios.

— Și tatăl, și prietenii dumitale?

— Și tatăl și prietenii mei trebuie să se împace cu gândul că ce s-a legat nu mai poate fi desfăcut, răspunse Staunton. Totuși, ca să pun capăt dintr-o dată unor legături primejdioase și să-i las pe prietenii mei să-și vină în fire, am de gând să ascund deocamdată că sunt căsătorit, și să stau câtva timp în străinătate. Așa că, o vreme, n-ai să mai primești vreo veste, dacă o să mai afli cumva vreodată ceva despre noi. Trebuie să pricepi că ar fi primejdios să păstrăm legătura prin scrisori, fiindcă ar

ghici toată lumea că soțul lui Effie este... cum să-mi spun eu însumi? — ucigașul lui Porteous.

Om ușuratic, cu inima de piatră! gândi Jeanie, pe mâna cui și-a dat fericirea! A semănat vânt și musai o să culeagă furtună.

— Să n-ai o părere proastă despre el, zise Effie, smulgându-se de lângă soțul ei și ducând-o pe Jeanie cu câțiva pași mai departe, de unde nu mai puteau fi auzite, să n-ai o părere foarte proastă despre el, e bun cu mine, Jeanie... atât cât merit eu să fie! Și e hotărât să se lase de năravurile lui. Așa că nu plânge pentru Effie, o duce mai bine decât s-a străduit s-o ducă. Dar tu... Ah, tu... cum o să fii vreodată destul de fericită! nu până când o să ajungi în ceruri, unde toți sunt la fel de buni ca tine. Jeanie, dacă o să trăiesc și o să-mi meargă bine, o să mai ai vești de la mine, dacă nu, uită că o asemenea făptură a apucat vreodată să te mâhnească, și atâta tot... rămâi cu bine... rămâi... rămâi cu bine!

Se smulse din brațele surorii, se întoarse la soțul ei și amândoi se adânciră în pădurice și Jeanie nu-i mai văzu. Toată întâmplarea părea un vis și aproape ar fi putut să creadă că fusese o himeră, dacă, foarte curând după ce o părăsiseră, n-ar fi auzit zgomot de rame la gura râului și se văzu o bărcuță pe care vâslașii o îndreptau în mare grabă spre mica șalupă a contrabandiștilor, aflată nu departe de coastă. La bordul unei asemenea ambarcațiuni urcase Effie la Portobello, iar Jeanie nu se îndoia câtuși de puțin că un asemenea mijloc de transport era menit, după cum lăsase să se înțeleagă Staunton, să-i ducă într-o țară străină.

Deși ar fi fost peste putință să spui hotărât dacă în timpul desfășurării ei, această întrevedere fusese pentru Jeanie Deans prilej de durere sau de bucurie, totuși, ultima impresie cu care rămase se arătă a fi, în chip vădit, bună. Effie se măritase, se făcuse din ea o femeie cinstită, în înțelesul obișnuit al cuvântului, ceea ce era lucrul cel mai de seamă; s-ar fi zis, de asemenea, că și soțul ei era pe cale să se abată de pe cărarea unor vicii bătătoare la ochi, pe care o urmase atâta vreme și atât de nebunește; cât despre convertirea lui, hotărâtoare și cu adevărat rodnică, numai Dumnezeu știa când avea să vină ceasul.

Cu asemenea gânduri, Jeanie se străduia să-și aline neliniștea iscată de soarta care o aștepta în viitor pe sora ei. Când ajunse la căsuță, îl găsi pe Archibald oarecum îngrijorat de întârzierea ei și gata să plece să o caute. O durere de cap îi sluji lui Jeanie drept scuză menită să-i dea putința să se retragă la odihnă, ca să-și ascundă în fața tovarășilor de drum frământarea vădită din sufletul ei.

De asemenea, din pricină că se despărți astfel de ei, îi scăpă o altă întâmplare cu totul diferită. Căci, de parcă orice gig ar fi fost pândit de primejdie, pe mare sau pe uscat, acela al lui Knockdunder fu răsturnat de o altă barcă, accident datorat în primul rând stării de beție în care se aflau căpitanul, echipajul său și pasagerii. Knockdunder, împreună cu doi sau trei musafiri pe care îi aducea cu el ca să termine la căsuță cheful început de cu seară, făcu o baie zdravănă; dar, salvat de echipajul bărcii care îi pusese în primejdie, până la urmă, pierderi hotărâtoare nu fură, în afară de pălăria cu fireturi a căpitanului, iar aceasta, spre marea mulțumire a celor din partea muntoasă a ținutului și de asemenea, pentru ea la înfățișare, propria sa persoană să arate mai la fel cu toată lumea, fu înlocuită a doua zi de o elegantă bonetă de muntean scoțian. Nenumărate fură amenințările cumplite scoase în dimineața următoare de milostivul Duncan, pe când tuna și fulgera împotriva bărcii ce-l răsturnase; dar cum nici aceasta, nici mica ambarcațiune de care ținea nu se mai vedeau pe brațul de mare, fu nevoit să înghită ofensa. Lucru cu atât mai greu, spunea el, cu cât era încredințat că răul fusese făcut dinadins, ticăloșii aceștia se ținuseră ascunși după ce descărcaseră până și ultimul strop de coniac și sac de ceai avut la bord; și înțelesese că secătura umblase pe uscat, punând întrebări amănunțite despre ora când barca lui străbătea brațul de mare la dus și la întors, și așa mai departe.

— Ta' tata viitoare când o să mă-ntâlnească în estuar, zise Duncan, foarte măreț, o să-i învăț pe nemernicii și pe vagabonzii ăștia, care-o șterg noaptea fără să plătească un pan, să meargă pe partea lor te trum, și o să fiu al tracului cu ei.

CAPITOLUL XLVII

„Doamne! Cine s-ar mai frământa
la Curte
Când ar putea să se bucure de
plimbări atât de liniștite
ca aceasta?"
Shakespeare[1]

Într-un răstimp bine chibzuit, după ce Butler începuse să-și ducă traiul său tihnit și la adăpost de griji și nevoi, iar Jeanie locuia din nou în casa tatălui ei la Auchingower — cât de lung anume fusese acest răstimp, îi cerem fiecărui cititor să hotărască după cum înțelege el că e cinstit și cuviincios în asemenea împrejurări — o dată ce strigările fură făcute, iar toate celelalte forme cerute de ritual îndeplinite, vremea îndelungată de când vrednica pereche își da târcoale, luă sfârșit, cei doi fură uniți prin legăturile sfinte ale căsătoriei. Când lucrul acesta se petrecu, David Deans se împotrivi cu dârzenie oricărei petreceri, nevrând să audă de nelegiuitele cimpoaie, viori și dansuri la grămadă între bărbați și femei, spre marea mânie a căpitanului de Knockdunder care spunea că „de-ar fi pănuit că era vorba de-o asemenea afurisită atunare de *quaker*-i, i-ar fi trimis tincolo de piatra de hotar, înainte de a apuca să le calce pragul".

Iar după cele petrecute bunul Duncan păstra în suflet atâta pică, încât unul și același subiect dădu loc la felurite „ciondăneli", cum spunea David, și numai ca urmare a unei vizite întâmplătoare pe care ducele o făcu la căsuța sa de vânătoare de la Roseneath, aceste încontrări luară sfârșit. Dar în această împrejurare Înălțimea sa arătă un respect atât de deosebit domnului și doamnei Butler și asemenea bunăvoință chiar și

[1] *Henric al VI-lea*, partea a doua, IV, 10, 16–17.

bătrânului David, încât Knockdunder socoti cuminte să-și schimbe purtarea față de aceasta din urmă. Pe viitor, își luă obiceiul ca ori de câte ori între prieteni vorbea despre pastor și soția sa, să spună fățiș că erau niște oameni foarte demni de tot respectul, dar cu idei puțin prea țepene; „ta' pentru oaia neagră pine e să meargă pe partea neprimejtioasă a trumului". Cât despre David, recunoștea că „se pricepea de minune să prețuiască întocmai cât valora o vacă neagră sau o oaie și era un țărănoi bătrân cu testul scaun la cap de n-ar fi fost prostia lui aia cameroniană, care nu merită osteneala ca un *shentleman* să i-o scoată din cap unui moșneag neghiob, fie cu ajutorul rațiunii, fie altfel". Așadar, ferindu-se de subiecte ce puteau da naștere la vreo încontrare, personajele din povestirea noastră se împăcau bine cu milostivul Duncan, atâta că acesta tot îl mai mâhnea în adâncul sufletului pe David și dădea o pildă primejdioasă în fața adunării credincioșilor, când uneori, în câte o zi friguroasă de iarnă, își aducea la biserică pipa, iar vara, aproape totdeauna, dormea în timpul predicii.

Doamna Butler, pe care acum, dacă ne putem feri de acest lucru, nu o vom mai numi cu binecunoscutul nume de Jeanie, își păstră după căsătorie aceeași minte hotărâtă și fire iubitoare, același bun-simț firesc și simplu și înclinația spre strădania cerută de treburi cu folos, într-un cuvânt, toate acele bune virtuți casnice de care dăduse dovadă ca tânără fată. Ce-i drept, nu se putea lua la întrecere cu Butler în privința învățăturii; dar nici o altă femeie nu a respectat vreodată cu mai multă evlavie cunoștințele întinse ale soțului. Nu se prefăcea că înțelegea expunerile sale teologice, dar în tot presbiteriul nu se afla vreun pastor care să-și aibă masa lui simplă, așternută deopotrivă de dichisit, hainele și rufăria în aceeași bună rânduială, colțul său de lângă vatră măturat tot atât de îngrijit, salonul aidoma de curat și cărțile șterse la fel de temeinic.

Când îi vorbea lui Jeanie despre lucruri pe care ea nu putea să le priceapă, și uneori perora mai savant și mai știutor decât era nevoie (fiindcă omul era muritor, și fusese dascăl), ea asculta molcomă, în tăcere; iar când subiectul luat în discuție se referea la viața de zi cu zi

și putea să fie înțeles de o minte viguroasă din fire, părerile nevestei erau mai convingătoare, iar observațiile ei mai agere decât ale lui însuși. În ceea ce privește dobândirea manierelor elegante, atunci când, întâmplător, ieșea puțin în lume, se considera, firește, că doamna Butler mai avea de învățat. Dar, pe de altă parte, nutrea acea vădită dorință de a face plăcere altora și dovedea acea bună-creștere neprefăcută și firească, însușire care ținea de o judecată dreaptă și o fire prietenoasă, iar laolaltă cu nu puțină pricepere de a fura inima omului și o înfățișare vioaie, acestea făceau ca nimeni să nu aibă nimic de zis despre felul cum se purta când era poftită să aibă legături cu lumea. În pofida faptului că se îngrijea cu neabătută râvnă de toate treburile gospodărești, se înfățișa întotdeauna ca stăpâna casei, curată și bine îmbrăcată, niciodată ca cenușăreasa cea murdară, menită corvezilor din gospodărie. Când, în astfel de împrejurări, primea complimente din partea lui Duncan Knock, care jura că „după câte gândea el, zânele o ajutau, de vreme ce casa era totdeauna curată și nimeni nu vedea vreodată pe cineva cu mătura', răspundea modestă: „Toate la timpul lor și atunci faci multe".

Duncan adăuga „că-și dorea din toată inima ca ea să le învețe acest meșteșug și pe obrăznicăturile de la căsuță, fiindcă niciodată nu era în stare să afle dacă prin casă se făcea sau nu curățenie, decât uneori, când se lovea la țurloaie, de găleți. Pătule-ar Tumnezeu de cotoroanțe!"

Despre lucruri mai mărunte nu avem de ce să vorbim pe larg. Nu e greu de închipuit că brânzeturile pentru duce au fost pregătite cu toată grija și primite cu asemenea bunăvoință, încât darul deveni un obicei de an cu an. Amintiri și mărturii ale ajutorului dat în trecut fură trimise doamnei Bickerton și doamnei Glass, iar din când în când avea loc un prietenesc schimb de păreri cu aceste persoane respectabile și binevoitoare.

E mai ales nevoie să amintim, în răstimp de cinci ani, doamna Butler avu trei copii, doi băieți și o fată, toți prunci robuști și sănătoși, din mila Domnului, cu păr bălai, ochi albaștri și mădulare puternice. Băieții primiră primul numele de David, al doilea cel de Reuben, spre marea

mulțumire a bătrânului erou al Covenant-ului, iar fata fu botezată Euphemia, nume la care mama ținea îndeosebi, cam împotriva dorinței atât a tatălui cât și a soțului ei, dar aceștia o iubeau totuși prea mult pe doamna Butler și prea îi era îndatorați pentru clipele lor de fericire ca să se împotrivească vreunei cereri făcute de ea cu ardoare și, de asemenea, în chip de răsplată pentru ea însăși. Dar, datorită unui sentiment nu știu de ce natură, copilei nu i se spunea niciodată Euphemia, ci prescurtat Femie, așa cum sunt de asemenea denumite adeseori în Scoția persoanele care poartă numele de Euphemia.

Totuși, pe lângă aceste satisfacții simple și firești, mai erau, în afară de obișnuitele frecușuri și încontrări care vin să tulbure viața cea mai monotonă, două piedici menite să facă mai schimbăcioasă fericirea doamnei Butler. „Fără de ele, spunea ea persoanei care ne-a istorisit cele de mai sus, viața-i-ar fi fost mult prea fericită; și, poate, mai adaugă, avea nevoie de unele supărări pe lumea asta ca să-i amintească despre lumea mai bună ce avea să urmeze.

Prima dintre aceste piedici era legată de certurile polemice dintre tată și soț, care, în ciuda respectului și dragostei nutrite de unul pentru celălalt și a iubirii fără de margini pentru ea și, de asemenea, oricât ar fi fost amândoi de aceeași părere în privința principiilor religiei presbiteriene, de neclintit și chiar aspre, adesea amenințau ca între ei să izbucnească furtuna. David Deans, după cum cititorul trebuie să înțeleagă, era destul de dogmatic și încăpățânat și fiindcă-și călcase pe inimă când se silise el însuși să facă parte din consiliul bisericii, aflat sub aripa bisericii oblăduite de ocârmuire, se simțea de două ori pe-atâta dator să facă dovada că, prin acest gest, nu căzuse la o învoială care să pună în primejdie în viața de toate zilele sau în ce privește principiile, măcar o iotă din vechile sale mărturii de credință. Ei, dar domnul Butler, cu toate că avea mare stimă pentru motivele ce-l îmboldeau pe socrul său, gândea adesea că era mai bine să dai uitării unele puncte de vedere, izvor de vrajbă și dezbinare, și să faci în așa fel încât să ai cât mai mult putința să atragi și să unești toate acele părți care nu glumeau când era vorba de religie.

Pe deasupra, ca bărbat și învățat cum era, nu-i plăcea ca socrul său cel fără de carte să-i poruncească întruna; iar ca om al bisericii, socotea că nu se cuvenea să pară veșnic înrâurit de unul dintre bătrânii din consiliul propriei sale biserici. Un gând izvorât din orgoliu, dar totuși cinstit, îl făcea să împingă uneori această împotrivire puțin mai departe decât ar fi ajuns altfel. „Frații mei întru Domnul vor crede că-l măgulesc și caut să-l câștig pe bătrân de dragul moștenirii, dacă de fiece dată mă plec și mă dau bătut în fața lui. Și apoi, în multe privințe nici nu pot, nici nu mă voi lăsa cu tot dinadinsul înduplecat să mă supun ideilor sale. Nu pot să prigonesc femei bătrâne pe motivul că ar fi vrăjitoare, sau să scotocesc printre cei tineri, ca să dau la iveală vreo pricină de rușine și bârfeală care altfel ar fi putut să rămână ascunsă."

Datorită acestei deosebiri de păreri, se întâmpla ca în multe împrejurări delicate, de pildă atunci când i se cerea să recunoască în anumite fapte o îndepărtare de la datorie și când se împotrivea să aducă mărturie împotriva altora, socotite în acele zile alunecare spre viciu sau păcat, când nu întotdeauna descoperea cu asprime mici pricini de bârfă și reputație proastă — ceea ce David numea slăbirea disciplinei, iar alteori nu cerea dovezi clare asupra unor subiecte supuse disputei, treburi care, acum, când lucrurile nu mai stăteau la fel ca odinioară, erau lăsate să se desfășoare, cum s-ar zice, la voia întâmplării, Butler atrăgea asupra sa primejdia ca socrul său să-l țină de rău; iar uneori, în timpul acestor încontrări ajungeau să se aprindă și aproape că se dușmăneau. De fiece dată, în asemenea împrejurări, doamna Butler era spiritul mediator care se străduia, cu propria-i fire potolită și nepărtinitoare, să zădărnicească acreala disputei teologice. Își pleca fără prejudecăți și cu luare-aminte urechea la plângerile amândurora și întotdeauna căuta mai degrabă să găsească motive de iertare decât să apere pe deplin.

Îi amintea tatălui că Butler nu cunoștea din propria-i viață vremurile vechi și de luptă, când oamenii aveau darul să privească departe, în veșnicie, ca să-i despăgubească pentru împilările ce i-au copleșit de-a lungul veacurilor pe lumea aceasta. Recunoștea nesilită că mulți pastori cucer-

nici și adepți cunoscători ai doctrinei din timpurile trecute s-au bucurat vădit de darul revelației, precum binecuvântatul Peden, și Lundie, și Cameron, și Renwick, John Cairn, țiganul spoitor de tingiri, dotat cu înțelegerea tainelor, și Elizabeth Melvil, Lady Culross care, înconjurată de o mulțime de creștini, se ruga în patul ei, într-o cameră mare, unde acesta fusese așezat anume, iar ruga a durat trei ore, și ajutorul primit a fost minunat; de asemenea Lady Robertland, asupra căreia mila divină s-a revărsat de șase ori, și mulți alții de-a lungul vremurilor; și deosebit de toți ceilalți, domnul John Scrimgeour[1] care fiindcă avea un copil iubit bolnav de scrofulă aflat pe patul de moarte se simțea liber să-l mustre pe Ziditorul său cu atâta foc în sufletul lui de om necăjit, și amarnică jelanie, încât, de astă dată fu ascultat, dar i se ceru ca, în viitor, să nu se poarte atât de îndrăzneț; așadar, la întoarcere, găsi copilul ridicat în pat, bine sănătos, cu toate rănile închise și sorbindu-și *porridge*[2]-ul, același copil pe care-l lăsase gata să-și dea sufletul. Dar, cu toate că asemenea lucruri se prea poate să se împlinească și în aceste vremuri de mari nevoi, pastorii care n-au apucat să vadă acele fapte nemaipomenite, îngăduite din mila Domnului, trebuie să-și caute regulile lor de viață în hrisoavele din vechime; și de aceea Reuben se îngrijea să cerceteze atât Scriptura cât și cărțile scrise de oameni buni și înțelepți din trecut; iar uneori în felul acesta se mai poate întâmpla ca doi prea iubiți drept-credincioși să ajungă pe căi diferite la înțelepciune, precum două vaci ce spintecă aceeași legătură de fân.

La care David obișnuia să răspundă cu un suspin:

— Ah, iubito, nu știi multe despre asta; dar același John Scrimgeour, care a deschis dintr-odată porțile cerului de parc-ar fi folosit o ghiulea de șase funzi, își dorea pios să fie arse cât mai multe cărți, în afară de Biblie. Reuben e băiat bun și cumsecade — asta am spus-o totdeauna;

---

[1] John Scrimgeour, pastor din Kinghorn, ținutul Fife; în 1620 s-a împotrivit episcopului care voia să-l destituie.

[2] Ovăz fiert în lapte.

dar când nu îngăduie cercetări în legătură cu fapta de ruşine a lui Margery Kittlesides şi Rory MacRand, sub pretext că au pus petic păcatului prin căsătorie, — asta-i clar împotriva disciplinei creştine a Bisericii presbiteriene. Şi-apoi mai e şi AilyMacClure din Deepheugh, care se îndeletniceşte cu mârşăviile ei, prezice viitorul oamenilor, ajutată de coji de ou şi oase de berbec, vise şi ghicit, ceea ce e o ruşine pentru oamenii din orice ţară creştină, dacă aceştia ar răbda ca o asemenea ticăloasă să rămână în viaţă; şi o să susţin asta la orice judecată cetăţenească sau bisericească.

— Nu zic că n-ai foarte multă dreptate, tată; în felul acesta suna îndeobşte răspunsul lui Jeanie; da' astăzi trebuie să cobori la presbiteriu, la masă. Ăia micii, săracii de ei, nu mai pot de dor să-l vadă pe bunelul cu norocu'; iar Reuben nu doarme niciodată bine, şi nici eu, când dumneata şi el v-aţi cam luat nitel la harţă.

— Nici o harţă, Jeanie; să mă ferească Dumnezeu să mă iau la ceartă cu tine sau cu cineva care ţi-e drag ţie! Şi-şi punea haina de duminică şi venea, aşadar, la presbiteriu.

Ca să-l împace pe soţul ei, doamna Butler urma o cale mai fără ocolişuri. Reuben respecta cât se poate de mult temeiurile bătrânului, îl iubea ca om şi, aşijderi, îi era recunoscător pentru prietenia ce i-o arătase de timpuriu. Astfel încât, oricând se isca un astfel de prilej care-l făcea să-şi iasă întâmplător din fire nu era nevoie decât să i se amintească delicat vârsta socrului, puţina sa învăţătură, prejudecăţile lui puternice şi nenorocirile abătute asupra familiei sale. Cel mai mărunt dintre aceste motive îl făcea întotdeauna pe Butler să încline spre împăcare, atâta timp cât putea să consimtă la acest pas fără să-şi pună în primejdie principiile; şi astfel eroina noastră, modestă şi fără pretenţii, avea meritul acelor pacificatori cărora li se spune în chip de binecuvântare că vor moşteni pământul[1].

---

[1] Biblia, Matei, 5–5, 9

Al doilea „ciot" — ca să folosim felul de-a vorbi al părintelui ei — scos de soartă în calea fericirii doamnei Butler, era faptul dureros că nu aflase vreodată dacă sora ei trăia vie și nevătămată, la adăpost de orice primejdie sau dacă ducea trai înlesnit sau nu, deși se scurseseră patru, cinci ani de când se despărțiseră pe țărmul insulei Roseneath. Nu te puteai aștepta că vor avea adeseori legături — acestea nici nu erau, poate, de dorit dată fiind situația fiecăreia din ele; dar Effie făgăduise că, dacă va fi în viață și o s-o ducă bine, îi va da de veste surorii. Trebuia să nu mai fie pe lumea asta sau se afla cufundată într-o gheenă a suferinței, de vreme ce nu-și ținuse niciodată făgăduiala. Tăcerea ei părea ciudată și de rău augur, iar despre soarta surorii, Jeanie, care niciodată nu putuse să uite cât de apropiate fuseseră în copilărie, se vedea silită să presimtă tot ce e mai rău. Totuși, în cele din urmă, vălul fu dat deoparte.

Într-o zi, când căpitanul de Knockdunder se abătuse pe la presbiteriu, la întoarcerea din locurile de la munte ale parohiei, pe unde avusese o treabă și fiindcă ceruse în chip deosebit, fu omenit cu un amestec de lapte, coniac, miere și apă, care, zicea el, „doamna Putler îl potrivea mai bine decât oricare altă femeie din Scoția", — căci, în toate lucrurile nevătămătoare, știa să cerceteze gustul fiecăruia dintre cei aflați în preajma ei, îi spuse lui Butler:

— Fiintcă veni vorba, pastore, am aici o scrisoare fie pentru tumneata sau pentru nevasta tumitale cea pricepută, am primit-o când am fost ultima oară la Glasgow; taxa poștală face patru *pence*, poți fie să-mi plătești pe loc, fie să-mi dai tublă, sau să mă scapi de tatorie când mă faci mart la table.

Jocul de table și jocul de dame fusese adesea plăcerea domnului Whackbairn, directorul lui Butler, la școala din Libberton. De aceea pastorul încă se mai mândrea că se pricepea la amândouă și din când în când le juca, întrucât considera că răspundeau cu strictețe canoanelor bisericești, deși David Deans ale cărui idei de tot felul erau mai aspre, avea obiceiul să clatine din cap și să geamă strașnic când descoperea jocul de table în salon sau îi găsea pe copii jucându-se cu cornetele de

azvârlit zarurile, ori cu piesele de la jocul de dame. De fapt, doamna Butler era uneori mușfuluită fiindcă muta aceste unelte de distracție în vreun dulap sau într-un unghr unde să nu fie la vedere.

— Lasă-le acolo unde sunt, Jeanie, spunea Butler în asemenea împrejurări. Sunt conștient că nu mă las atras de acest joc sau de vreo altă distracție neînsemnată, atâta cât să mă abată de la țelurile și îndatoririle mai importante. De aceea n-o să las să se creadă că mă dedau pe furiș și împotriva conștiinței mele la un joc pe care, fiindcă-l practic atât de puțin, pot să mi-l îngădui foarte bine, pe față și fără vreo mustrare de cuget. *Nil conscire sibi*[1], Jeanie, aceasta este deviza mea, ceea ce înseamnă, iubito, că un om care face ceea ce face deschis și fără ca mintea lui să-i spună că greșește, ar trebui să se încreadă din toată inima și fără ascunzișuri în propria-i judecată.

Și fiindcă Butler înclina și el spre așa ceva, consimți la propunerea căpitanului care îl provoca la o partidă de table jucată pe doi penny și îi înmână soției sale scrisoarea, nu fără să bage de seamă că ștampila poștei era cea din York dar, dacă fusese trimisă de prietena ei, doamna Bickerton, aceasta învățase să scrie mult mai bine, lucru neobișnuit la vârsta ei.

După ce-i lăsă pe domni să-și vadă de jocul lor, doamna Butler se duse să poruncească ceva pentru cină, căci căpitanul Duncan, în bunătatea sa, propusese să înnopteze la ei, apoi, fără să se sinchisească prea mult, deschise scrisoarea. Nu era trimisă de doamna Bickerton și după ce-și aruncă ochii peste primele câteva rânduri își dădu numaidecât seama că va trebui să se retragă în propria ei cameră de dormit ca să citească pe îndelete misiva doveditoare.

---

[1] Să nu ai nimic pe conștiință, să nu te știi vinovat cu nimic (lat.).

CAPITOLUL XLVIII

„Ferice ești! rămâi deci ferice,
Și nici nu-mi pizmui soarta;
Râvnesc la starea ta
Și pașnica-ți colibă."
Lady C...C...[1]

Scrisoarea pe care doamna Butler, o dată închisă în camera ei, o citi cu înfrigurată mirare, adânc absorbită de ce spunea, venea, firește, de la Effie, deși nu era semnată altfel decât cu litera E; ortografia, stilul și scrisul caligrafic depășeau mult ceea ce ar fi putut da Effie, la timpul său o fată vioaie, dar o școlăriță uimitor de nepăsătoare; întreceau chiar și putința de a compune și a se exprima în scris a surorii, pe vremea sa mult mai grijulie la carte. Scrierea cu litere cursive, italice, era frumoasă, deși puțin cam pompoasă și forțată, ortografia și vocabularul, acela al unei persoane obișnuite să studieze texte bine alcătuite și să aibă a face cu lumea sus-pusă.

Cuprinsul suna precum urmează:

„Scumpa mea soră,

Cu mare primejdie mă încumet să-ți scriu ca să-ți dau de știre că mai sunt încă în viață și, în ce privește situația mea în lume, mă număr printre cei aflați pe o treaptă mai înaltă decât aș fi putut să mă aștept sau decât merit. Dacă bogăția, și reputația, și un rang de onoare pot să facă fericită o femeie, toate acestea eu le am; dar tu, Jeanie, cu situația

---

[1] Ultima strofă din *To the Shepherd of Glen (Păstorului de la strungă)* din *Poems on Several Occasions (Poezii scrise în diferite împrejurări)*, 1797, p. 32, de Lady Charlotte Campbell (1775–1861), fiica celui de al cincilea duce de Argyle. Cunoscută mai bine ca romancieră, sub numele de Charlotte Bury.

ta, pe care lumea ar putea să o considere în această privință mult mai prejos decât a mea, ești pe departe mai fericită decât mine. Am avut din când în când mijlocul să aflu că o duci bine, scumpa mea Jeanie, cred că altfel mi s-ar fi frânt inima. Mi-a făcut plăcere vestea că v-ați sporit familia. Noi n-am fost vrednici de o asemenea binecuvântare. Doi prunci ne-au fost luați pe rând și acum suntem fără copii. Facă-se voia Domnului! Dar dacă am fi avut un copil, poate că i-ar fi abătut gândurile acelea negre care-l fac să se poarte îngrozitor cu el însuși, și cu alții. Totuși, nu vreau să te sperii, Jeanie, e bun și acum, iar eu m-am căpătuit mai bine decât merit. O să te mire să vezi că am mai multă știință de carte decât pe vremuri; dar pe timpul când eram în străinătate am avut cei mai buni profesori și am muncit din greu, fiindcă felul cum înaintam cu învățătura îi făcea lui plăcere. E cumsecade, Jeanie, atâta că multe îl fac să sufere cumplit, mai ales când privește în urmă. Eu însămi, când privesc în urmă, simt o rază ce-mi aduce mângâiere; o găsesc în purtarea mărinimoasă a unei surori care nu m-a părăsit atunci când mă părăsiseră toți. Ai fost răsplătită pentru fapta ta, trăiești fericită, te bucuri de prețuirea și dragostea tuturor celor care te cunosc, iar eu duc o viață de șarlatan nenorocit, datorez semnele de respect ce mi se arată unei împletituri de înșelăciune și minciuni, cea mai măruntă întâmplare neprevăzută poate să o destrame. De când și-a dobândit starea lui în lume m-a înfățișat prietenilor săi drept fiica unui scoțian cu rang înalt, alungat din pricina războaielor vicontelui de Dundee[1] — adică vechiul prieten al tatălui nostru, Clayers, îl știi — și spune că am fost crescută într-o mănăstire scoțiană; într-adevăr, am trăit destul timp într-un asemenea

[1] *John Graham de Claverhouse, viconte de Dundee* (1648—1689). Această povestire imaginată despre familia lui Effie este cu totul nepotrivită adevărului istoric, întrucât Claverhouse a fost unul dintre cei mai înverșunați prigonitori ai adepților Covenant-ului, în timpul domniei lui Carol al II-lea și Iacob al II-lea. După fuga regelui Iacob al II-lea s-a aflat în fruntea unei armate menite să sprijine dinastia Stuarților. A înfrânt trupele regelui William și ale reginei Mary la Killiecrankie, în 1689, dar în ceasul victoriei a fost ucis.

loc ca să am putința să-mi joc rolul. Dar când un concetățean se apropie de mine și începe să vorbească, așa cum fac toți, despre diferitele familii care au luat parte la luptele împotriva lui Dundee, și să mă întrebe despre rubedeniile mele, când văd privirea *lui* ațintită asupra mea și citesc în ochii săi un asemenea chin, groaza ce mă cuprinde mă pune în primejdia de a fi descoperită. Blândețea și buna-creștere m-au salvat, ele i-au împiedicat să stăruie pentru un răspuns la întrebările lor dureroase. Dar cât timp — o, cât timp o să mai dureze? Dacă-i aduc această rușine, o să mă urască — o să mă ucidă, oricât îi sunt de dragă; acum e tot atât de grijuliu cu onoarea familiei lui pe cât înainte nu-i păsa de ea. Sunt de patru luni în Anglia și de multe ori m-am gândit să-ți scriu; totuși, o scrisoare care ar fi prinsă și oprită să-și urmeze calea ar isca asemenea primejdie, încât până astăzi m-am ferit să o scriu. Dar acum sunt nevoită să cutez. Săptămâna trecută m-am văzut cu marele tău prieten, D. de A. A venit în loja mea și s-a așezat lângă mine; iar ceva din piesă l-a făcut să se gândească la tine — Doamne, Dumnezeule! a povestit tuturor celor aflați în lojă despre călătoria ta la Londra, dar mai ales acelei nenorocite care dăduse prilej la toate acestea. Dac-ar fi știut... dacă și-ar fi închipuit lângă cine stătea și cui îi era spusă povestea! Am îndurat cu curaj, precum un indian pus la stâlpul infamiei în timp ce i se sfâșie fibrele și i se sfredelesc ochii, iar el zâmbește și încuviințează fiece născocire bine ticluită a călăilor săi. Până la urmă a fost prea mult pentru mine, Jeanie, și am leșinat, iar chinul meu fu pus, în parte, pe seama căldurii din acel loc și, în parte, pe seama firii mele prea simțitoare; și ipocrită întru totul, am încurajat amândouă aceste păreri... orice, numai să nu fiu dată pe față! Din fericire, *el* nu era acolo. Dar întâmplarea a avut ca urmare noi spaime. Sunt nevoită să-l întâlnesc adesea pe omul tău cel mare; și arareori mă vede fără să-mi vorbească despre E.D. și J.D. și R.B. și D.D. ca despre niște persoane care trezesc interesul unei ființe sensibile și blânde ca mine. O ființă sensibilă și blândă!!! Și apoi vocea aceea nemiloasă, ușor nepăsătoare, cu care persoanele din lumea mare vorbesc

despre cele mai înduioșătoare lucruri! Să-i auzi cum discută despre vina, nebunia, chinurile mele, cusururile și slăbiciunile tuturor prietenilor mei, chiar și despre eroicele tale strădanii, Jeanie, în felul acela hazliu care astăzi e îndeobște acela de a-și împărtăși părerile, în lumea cu maniere alese. Tot ce-am îndurat înainte, abia dacă a fost la fel de chinuitor cum e supărarea aceasta, ce simțeam pe atunci, aducea cu lovituri și răni de cuțit, acum mă înțeapă de moarte, stau ca pe ace și ghimpi. El —adică D. — se duce luna viitoare să-și petreacă sezonul de vânătoare în Scoția... zice că totdeauna își face o regulă din a lua o dată masa la presbiteriu — fii cu băgare de seamă — și nu te trăda dacă aduce vorba despre mine. Tu însăți, vai, *tu* n-ai nimic de trădat... nimic de care să te temi; tu cea pură, virtuoasă, eroina de o credință fără pată, suflet de o curățenie neîntinată, de ce-ai avea a te teme de lume sau de cei mai mândri privilegiați ai ei? Effie e aceea a cărei viață se află din nou în mâinile tale — pe Effie trebuie să o scapi, ca să nu fie jumulită de falsele ei pene, dată de gol, înfierată și călcată în picioare, poate în primul rând de către el, cel care a ridicat-o la o asemenea înălțime amețitoare. Ce cuprinde acest plic vei primi de două ori pe an... să nu refuzi, e din subvenția mea personală, iar când vei avea nevoie poate fi de două ori mai mult. Datorită ție, poate prinde bine, datorită mie, niciodată.

Răspunde-mi curând, Jeanie, altfel voi fi mai departe chinuită de teama că această scrisoare a căzut în mâna cui nu trebuia. Adreseaz-o pur și simplu lui L.S., dar în taină, pe numele reverendului George Whiterose, Aleea Catedralei, York. Crede că scriu unor nobili iacobiți, rude de-ale mele, aflate în Scoția. Cum s-ar mai aprinde la față de atâta râvnă anglicană, catolică[1] și iacobită[2], dacă ar ști că este omul de încredere care mijlocește nu pentru Euphemia Setoun din onorata casă

---

[1] În engleză, *High Church:* acea aripă a bisericii anglicane care se apropie de catolicismul roman.

[2] În istoria Angliei, partizani ai regelui Iacob (James) al II-lea Stuart, după 1688.

de Winton, ci pentru E.D., fiica unui văcar cameronian! Uneori mai sunt în stare să râd, Jeanie, — dar Dumnezeu să te ferească de un asemenea râs... Rămâi cu bine, scumpă Jeanie. Nu arăta scrisoarea nici măcar domnului Butler, cu atât mai puțin altuia. Îl respect foarte mult, dar principiile sale sunt mai mult decât severe, iar situația mea nu îngăduie să fie tratată cu asprime. Rămân sora ta care te iubește,

E."

În această lungă scrisoare, multe erau menite să o mire și, așijderi, să o îndurereze pe doamna Butler. Faptul că Effie, sora ei Effie, se amesteca nestânjenită printre cei din înalta societate și după câte s-ar fi zis nu era mai prejos decât ducele de Argyle, părea atât de nemaipomenit, încât se întreba chiar dacă a înțeles bine cele citite. Nici nu era mai puțin de minunare că, într-un răstimp de patru ani, ajunsese să aibă atâta știință de carte. Modestă, Jeanie încuviință numaidecât că Effie, atunci când voia, se dovedea mai isteață la învățătură decât ea însăși, dar pe de altă parte, era tare leneșă și, privind lucrurile întru totul, mergea mult mai greu cu școala. Iubirea, sau teama, sau nevoia se dovediseră, totuși, o profesoară pricepută și umpluseră toate golurile din cunoștințele ei.

Ceea ce lui Jeanie îi plăcea mai puțin în felul cum suna această scrisoare era o idee foarte înaltă despre sine însăși, care, deși înăbușită, ieșea oarecum la iveală. „N-am fi aflat mare lucru despre ea, își spuse Jeanie, dacă nu i-ar fi fost teamă că ducele ar putea ajunge să afle cine e și totul despre sărmanii ei prieteni de aici. Dar Effie, biata de ea, face totdeauna cum o taie capul, iar oamenii care fac asta se gândesc mai mult la ei înșiși decât la vecini. Nu știu limpede dacă o să păstrez banii ei, își mai spuse Jeanie și ridică o bancnotă de cincizeci de lire, care căzuse din scrisoare, pe podea. Ne ajunge ceea ce avem și banii ăștia seamănă deosebit de mult cu o împărțeală a prăzii, sau mita dată pentru a închide gura cuiva, cum se zice; ar fi putut să fie sigură că n-o să spun nimic care să-i facă

vreun rău — nici de mi s-ar da tot aurul din Lunnon. Și trebuie să-i spun și pastorului. Nu pricep de ce s-ar teme de bărbat-su, din pricina târgului ăla bun pe care l-a încheiat, și de ce eu nu l-aș respecta la fel de mult pe domnul Butler; așa că o să-i spun, ba chiar de îndată ce beţivanu' acela de căpitan o să se urce-n barcă mâine dimineață. Da' mă mir ce-i cu mine, adăugă Jeanie în sinea ei și, după ce făcuse vreo doi pași spre ușă ca să se alăture domnilor, se întoarse; desigur, doar n-oi fi atât de proastă încât să mă supăr fiindcă Effie e o doamnă nobilă pe când eu nu-s decât nevasta unui pastor, și totuși, mă bosumflu ca un copil, când ar trebui să spun har Domnului, fiindcă a scăpat-o de rușine, de sărăcie și de păcatul în care se prea poate că s-ar fi cufundat."

În timp ce sta pe un scăunel la picioarele patului, își încrucișă brațele pe piept, spunându-și: „Nu mă scol de aici pân'ce n-o să fiu mai împăcată cu mine însămi"; și așezată acolo, tot sfâșiind vălul ce ascundea motivele care o făceau să aibă pică pe soră-sa, se sili să-i fie rușine de ele și să privească drept o binecuvântare foloasele trase de Effie de pe urma acestui noroc, pe când încurcăturile iscate erau urmările de neînlăturat ale unor greșeli săvârșite de mult. Și astfel, învinse fără părtinire ciuda destul de firească ce-o simțea acum când vedea cum Effie, de care se îngrijise și îi fusese milă vreme îndelungată, se ridicase dintr-o dată pe o treaptă cu atât mai înaltă decât a surorii, încât socotea drept una din grijile ei de căpetenie, primejdia că rudenia lor ar putea fi descoperită.

Când această izbucnire de amor propriu, nemaiîntâlnită la ea, fu potolită temeinic, coborî în salonașul unde domnii își încheiau jocul și-l auzi pe căpitan care adeverea ceea ce în scrisoarea primită se afla scris negru pe alb, anume că ducele de Argyle era așteptat să sosească peste puțin timp la Roseneath.

— Pe terenurile de vânătoare de la Auschingower o să găsească perechet potârnici albe scoțiene și cocoși de mesteacăn și nici vorbă că o să vrea să ia masa la o oră târzie și să toarmă la prespiteriu, cum a mai făcut și înainte.

— Are tot dreptul, căpitane, răspunse Jeanie.

— Pe tracu, tacă-n tot ținutu' se găsește un pat mai pun, răspunse căpitanul. Și mai pine ai face să-i spui tatălui tumitale, pietu' de el, să-și pună vitele-n ordine și vreo două-trei zile să aipă punătatea să-și scoată din cap prostiile alea cameroniene; fiin'că atunci când îi vorpesc despre niște vite fără minte, îmi răspunde cu Piplia și asta înseamnă să nu te porți frumos cu un *shentleman* tecât tacă e un ins în sutană, ca tumneata, tomnu' Putler.

Nimeni nu cunoștea mai bine decât Jeanie puterea unui răspuns blajin care abate mânia; nu făcu altceva decât să zâmbească și-și arătă nădejdea că Înălțimea sa va fi pe deplin mulțumit de toate câte se aflau în grija tatălui ei.

Dar căpitanul, care pierduse la table toată taxa poștală datorată pentru scrisoare, era îmbufnat, stare sufletească nu rareori întâlnită la cei ce pierd și așa cum spune proverbul trebuie să le fie îngăduită.

— Și Master[1] Putler, deși știi că nu mă amestec niciotată în treburile consiliului, trebuie totuși să-mi dai voie să spun că n-o să-mi placă să îngădui ca AilyMacClure din Deepheugh să fie petepsită pentru vrăjitorie, tat fiind că nu face tecât să ghicească norocu' și nu să ologească sau să ia lumina ochilor, sau să afurisească pe careva, să întoarcă din trum telegele coropcarilor sau vreun altfel de rău; ci toar prezice de pine cu privire la părcile noastre, care or să vâneze atâtea și atâtea foci și câini de mare, ceea ce e foarte plăcut de auzit.

— Cred că femeia nu e vrăjitoare, zise Butler, ci o escroacă și numai aceasta e învinuirea pentru care e chemată în fața consiliului bisericii, ca pe viitor să se lase de a-și practica imposturile pe seama unor inși neștiutori.

---

[1] Aci cu sensul de domn, stăpânul casei.

— Nu știu, răspunse milostivul Duncan, care-i sunt practicile sau posturile[1], tar zic că, tacă păieții o înhață ca s-o moaie în râul Clachan, asta o să fie o practică tare neplăcută... și pe teasupra mai cred că tacă vin ca arbitru printre tomniile voastre la consiliul bisericii, o să fiți cu toții într-o postură a naibii de proastă, ce-i trept.

Fără să țină socoteală de această amenințare, domnul Butler răspunse că „nu luase în considerare primejdia ce o amenința pe biata femeie, care ar avea de suferit de pe urma cruzimilor prostimii și că o să-i dea povață de trebuință între patru ochi, în loc să o aducă în fața Consiliului bisericii".

— Asta, spuse Duncan, înseamnă să vorpești ca un *shentleman* cu judecată, și seara trecu în chip pașnic.

A doua zi de dimineață, după ce căpitanul înghițise porția sa matinală de *Athole brose*[2] și se îmbarcase în caleașca lui cu șase cai, doamna Butler cumpăni din nou dacă să-i spună soțului despre scrisoarea surorii ei. Dar își aminti că astfel i-ar dezvălui în întregime o taină îngrozitoare, pe care el, om de vază în rândul obștii, nu era, poate, potrivit să o cunoască și această piedică o făcu să renunțe. Butler avusese și până atunci temei să creadă că Effie fugise de acasă cu același Robertson care fusese capul răscoalei împotriva lui Porteous și care fusese condamnat la moarte pentru tâlhărie, la Kirkaldy. Nu știa însă că acesta e unul și același cu George Staunton, om cu rang înalt și avere, care acum își reluase locul lui firesc, în înalta societate. Jeanie respectase cu sfințenie mărturisirea lui Staunton însuși și când cântări lucrurile socoti că scrisoarea surorii ei trebuia respectată în același fel și hotărî să nu spună nimănui ce cuprindea.

Când reciti scrisoarea nu putu să nu bage de seamă cât de amețitor de nesigură și slabă este situația celor care au dobândit un titlu nobil pe

---

[1] Vorbitorul confundă cele două substantive cu pronunție apropiată: *imposture* (impostură, înșelătorie) și *posture* (atitudine, situație).

[2] Amestec de păsat de ovăz, whisky și miere.

căi nedrepte și cum au nevoie să se înconjoare de născociri și minciună în chip de metereze și ziduri de apărare, menite să proteguiască superioritatea lor neîntemeiată. Dar ea nu era chemată, își spuse, să dezvăluie ciudata poveste a surorii ei; o asemenea mărturisire n-ar reda dreptul nimănui, fiindcă Effie nu uzurpa un astfel de drept — destăinuirea n-ar face decât să-i distrugă fericirea și să o dezonoreze în ochii lumii. Dac-ar fi fost înțeleaptă, gândi Jeanie, sora ei ar fi ales mai degrabă o viață retrasă și singuratică, decât o viață veselă și de lume. Banii, chibzui ea, nu puteau să fie înapoiați, fără ca ea să pară trufașă și rea. Așadar, când se gândi mai bine hotărî să-i folosească după cum se va ivi prilejul, fie ca să-și țină copiii mai multă vreme la învățătură decât lucrul acesta se putea înfăptui cu propriile ei mijloace, fie pentru a le alcătui zestrea lor viitoare. Sora ei avea destui, era într-adevăr datoare să o ajute pe Jeanie prin orice mijloc ce-i sta în putere, iar învoiala era atât de firească și dreaptă, încât nu trebuia să se împotrivească, mânată de delicatețe și dezgust, sau dintr-o pornire avântată. Jeanie îi scrise deci surorii ei, confirmă primirea scrisorii și îi ceru să-i trimită vești cât putea de des. Când începu să-i împărtășească în amănunte micile ei noutăți, legate mai ales de treburile gospodărești, șovăi în chip ciudat, căci uneori se scuza că amintește lucruri ce nu meritau să fie luate în seamă de o doamnă din lumea mare și apoi își amintea că tot ce o privea pe ea ar trebui să o intereseze și pe Effie. Scrisoarea ei, adresată într-ascuns pe numele domnului Whiterose, o trimise la oficiul poștal din Glasgow, prin mijlocirea unui enoriaș care avea treburi în orașul acela.

Săptămâna ce urmă îl aduse pe duce la Roseneath și, la scurt timp după sosire, acesta făcu cunoscut că avea de gând să vâneze în împrejurimi și să doarmă la presbiteriu; o cinste care o dată sau de două ori, cu alt prilej, o mai făcuse și înainte alor casei.

Se dovedi că Effie prevăzuse totul cum nu se poate mai bine. Ducele abia se așezase în dreapta doamnei Butler și luase asupra sa sarcina de a împărți strașnica „pasăre de curte", aleasă drept cel mai nobil fel de

mâncare în această împrejurare ce făcea cinste casei, că și începu să vorbească despre Lady Staunton de Willingham din Lincolnshire și vâlva pe care frumusețea și inteligența ei plină de umor o stârniseră la Londra. La multe din cele spuse, Jeanie se așteptase oarecum... dar inteligența plină de umor a lui Effie! așa ceva nu și-ar fi închipuit niciodată, fiindcă nu știa cât de leit seamănă ironia batjocoritoare a celor din înalta societate cu obrăznicia bună de gură a celor mai prejos ca ei.

— A fost frumoasa frumoaselor, steaua strălucitoare, sărbătorita întregului sezon de iarnă, zise ducele — și e într-adevăr cea mai frumoasă făptură care a fost văzută la Curte, cu prilejul zilei de naștere[1].

Ziua de naștere și la Curte! Jeanie rămase mută, căci își aminti bine propria ei prezentare la Curte, toate acele împrejurări nemaipomenite în care avusese loc și mai ales ce o aducea acolo.

— Îți vorbesc mai ales dumitale, despre această Lady, doamnă Butler, fiindcă vocea, aerul și figura ei au ceva ce mi te-a amintit, totuși, nu când arăți atât de palidă... te-ai obosit prea tare, trebuie să bei în sănătatea mea un pahar cu vin.

Ceea ce Jeanie făcu, iar Butler spuse că „Înălțimea sa o măgulea în chip primejdios pe o soție de pastor, când îi spunea că aduce cu o frumusețe de la Curte".

— Oho! domnule Butler, zise ducele, începi să fii gelos după câte constat, dar e cam târziu, fiindcă știi că de mult o admir pe soția dumitale. Dar vorbesc serios, între ele există una din acele asemănări de neexplicat, pe care le vedem pe chipuri ce altminteri nu seamănă unul cu altul.

„Ce era primejdios în acest compliment s-a dus", gândi Butler.

---

[1] Prezentarea la Curte a tinerelor fete, cu prilejul zilei lor de naștere, este un obicei al aristocrației engleze.

Cum tăcerea amenința să devină neplăcută, soția sa, care-și dădea seama de acest lucru, se sili să adauge că „s-ar putea ca doamna să fie o concetățeană de-a ei și amândouă să se asemene oarecum la vorbă".

— Ai cât se poate de multă dreptate, răspunse ducele, e scoțiană și vorbește cu accent scoțian, iar din când în când câte un regionalism pică atât de drăguț, încât graiul ei e cu desăvârșire doric[1], domnule Butler.

— Credeam că în marele oraș asta ar suna vulgar, zise clericul.

— Nicidecum, i-o întoarse ducele, nu trebuie să-ți închipui că e scoțiana aceea tare aspră și grosolană care se vorbește în Cowgate-ul din Edinburgh, sau în Gorbals. De fapt, doamna a trăit foarte puțin în Scoția. A fost crescută într-o mănăstire din străinătate și vorbește acea pură scoțiană de Curte, care nu se mai folosește astăzi, încât sună ca un dialect deosebit, pe de-a-ntregul altul decât *patois*-ul nostru modern.

În ciuda neliniștii ei, Jeanie nu se putu împiedica să se minuneze în sinea ei cum de cunoscătorii cei mai de bună-credință ai vieții și purtării oamenilor pot fi înșelați de propriile lor prejudecăți, în timp ce ducele urmă:

— Cred că face parte din nefericita familie de Winton; dar fiindcă a fost crescută în străinătate, nu a avut prilejul să afle propriul ei arbore genealogic și mi-a fost îndatorată fiindcă i-am făcut cunoscut că e desigur urmașa Seton-ilor de Windygoul. Mi-aș dori să fi văzut și dumneavoastră cât de frumușel a roșit din pricina propriei neștiințe. Printre manierele ei nobile și elegante există din când în când un strop de sfială și simplitate mânăstirească, dacă o pot numi astfel, care o face încântătoare. Vezi numaidecât trandafirul care a înflorit neatins de nimeni și fără seamăn prin neprihănitele împrejurimi ale mănăstirii, domnule Butler.

Domnul Butler, care înțelese despre ce vorbea ducele, nu dădu greș când începu cu al său:

---

[1] Dialect al vechii limbi grecești. „Doric" este și termenul obișnuit pentru dialectul scoțian.

Ut flos in septis secretus
nascitur hortis[1]

în timp ce soția lui, greu se putea convinge pe ea însăși că toate acestea se spuneau despre Effie Deans și de către un critic atât de priceput ca ducele de Argyle, iar de-ar fi cunoscut versurile lui Catullus și-ar fi spus că norocul surorii ei a dat un înțeles contrariu întregului pasaj.

Era, totuși, hotărâtă ca, în schimbul simțămintelor de neliniște și îngrijorare ce le încerca în clipa aceea, drept despăgubire, să afle tot ce putea afla; și de aceea se încumetă să întrebe câte ceva despre soțul doamnei pe care ducele o admira atât de mult.

— E foarte bogat, răspunse ducele, coboară dintr-o veche familie și are maniere alese; dar e departe de a fi atât de iubit ca soția sa. Unii spun că poate fi o persoană foarte plăcută... eu nu l-am văzut niciodată astfel; ci mai degrabă aș spune despre el că e închis în sine, întunecat la față și cu toane. A fost tare nechibzuit în tinerețe, zice-se, și e bolnăvicios; totuși, e un bărbat destul de arătos, foarte bun prieten cu al dumneavoastră lord Înalt comisar pentru treburile kirk-ului, domnule Butler.

— Atunci e prietenul unui nobil foarte vrednic de laudă și de cinste, răspunse Butler.

— Își admiră soția la fel de mult cum o admiră alții? întrebă Jeanie cu voce scăzută.

— Cine, Sir George? Lumea spune că e foarte îndrăgostit de ea, însă, eu bag de seamă că doamna tremură puțin când o privește lung. ceea ce nu e semn bun. Dar e ciudat cum mă urmărește asemănarea dumitale cu Lady Staunton, aduceți una cu alta la privire, și la voce. Aproape să juri că sunteți surori.

Jeanie nu-și mai putu stăpâni suferința, nici să și-o ascundă. Ducele de Argyle se simți tare tulburat și, înțelegător, puse acest necaz pe seama

---

[1] *„Precum o floare răsare nevăzută într-o grădină împrejmuită de ziduri”*, Catullus (84–54 î.Chr.), *Carmen*, LXII, 1, 39.

faptului că fără voie îi trezise amintiri dureroase despre familia ei. Era prea binecrescut ca să încerce să se scuze; dar se grăbi să abată discuția pe un alt făgaș și să înlăture anumite pricini de ceartă care se iviseră între Duncan de Knock și pastor, întrucât mărturisi că vrednicul său locțiitor era uneori cam prea încăpățânat precum și prea neîndurător în hotărârile ce le lua pentru cârmuirea ținutului.

Domnul Butler recunoscu: în mare, omul își avea meritele lui; dar adăugă că „în privința acestui vrednic *gentleman* ar îndrăzni să folosească vorbele poetului către Marrucinus Asinius: *„Manu — Non belle uteris in joco atque vino."*[1]

Și fiindcă discuția se abătuse acum asupra treburilor parohiei, mai departe nu se întâmplă nimic ce l-ar putea interesa pe cititor.

---

[1] Nu se cuvine să ridici mâna, când glumești sau la un pahar de vin." (Catullus, *Carmen*, XII, II, 1–2).

CAPITOLUL XLIX

„Pe cap mi-au pus o coroană
zadarnică,
Și în puterea mea au dat sceptrul
unei nerodnice domnii,
De unde va să-l smulgă o mână
ce nu coboară de-a dreptul din mine,
Căci nu-mi va urma vreun fiu
al meu."

Macbeth[1]

După acest răstimp, cele două surori aveau din când în când legături, schimbând între ele scrisori cam de două ori pe an, corespondență însoțită de cele mai strașnice măsuri de prevedere, de teamă să nu fie cumva descoperită. Scrisorile doamnei Staunton vorbeau despre sănătatea și stările sufletești ale soțului, descrise ca jalnic de schimbătoare; propria ei sănătate părea de asemenea tot mai puțin bună, iar unul din subiectele asupra cărora stăruia cel mai des era lipsa unei familii, resimțită de amândoi. Sir George Staunton, veșnic iute la mânie, prinsese ură pe următorul moștenitor al titlului căci îl bănuia că, în timpul cât el lipsise, îi întărâtase pe prietenii lui împotriva sa; și susținea că va lăsa prin testament castelul Willingham și toate domeniile acestuia, unui spital, mai înainte ca acel clevetici care umblă cu vorbe să apuce să moștenească un acru din întreaga moșie.

„De-ar fi avut măcar un copil, spunea nefericita soție, sau dacă pruncul acela fără de noroc ar fi supraviețuit, ar avea pentru ce să trăiască și să se străduie. Dar Dumnezeu nu a vrut să ne binecuvânteze cu ceea ce n-am meritat."

---

[1] Shakespeare, *Macbeth*, III, 1, 60–63.

Asemenea plângeri umpleau paginile scrisorilor care circulau între vastele dar tristele saloane ale castelului Willingham și tihnita și fericita casă parohială de la Knocktarlitie. Între timp, printre aceste zadarnice murmure împotriva soartei, anii se scurgeau. John, duce de Argyle și Greenwich muri în anul 1743, plâns de toți, dar de nimeni mai mult decât de familia Butler, căreia îi arătase asemenea bunăvoință neobișnuită. Îi urmă fratele său, ducele Archibald, cu care cei doi soți nu aveau legături atât de apropiate; dar acesta îi oblădui mai departe la fel cum făcuse fratele său. Într-adevăr, de această ocrotire era acum nevoie mai mult ca oricând; căci, după izbucnirea și înfrângerea răscoalei din 1745[1], liniștea ținutului vecin cu munții din nordul și nord-vestul Scoției era nu puțin tulburată. Tâlhari, sau oameni împinși la această viață fără de nădejde, gata la orice își făcură sălaș în fortărețele cele mai apropiate de partea de miazăzi a țării, unde acum se dedau la jafuri; și aproape că nu se afla vreo trecătoare în romanticele și astăzi pașnicele ținuturi muntoase ce poartă numele de Perth, Stirling și Dunbartonshire, unde unul sau mai mulți dintre acești hoți să nu se fi aciuiat.

Cea mai mare pacoste în parohia de la Knocktarlitie era un anume Donacha dhu na Dunaigh, sau Duncan cel Negru Afurisitul, pe care l-am mai amintit în treacăt. Acest ins fusese la început spoitor de cazane sau *caird*, unul dintre cei mulți care bat drumurile acestor districte; dar o dată ce rândurile poliției se destrămară în urma războiului civil, se lăsă de meserie și, pe când mai înainte era doar pe jumătate hoț, acum ajunse tâlhar în toată puterea cuvântului; iar cum îndeobște se afla în fruntea a trei sau patru tineri neostoiți, și el însuși se dovedea șiret, îndrăzneț și bun cunoscător al trecătorilor din munți, se îndeletnicea cu noua sa meserie —lui aceasta îi aducea mulțumită, iar celor din ținut o mulțime de necazuri.

---

[1] În acel an o armată care număra în rândurile ei mulți munteni din nordul și nord-vestul Scoției s-a îndreptat spre Londra.

Toată lumea era încredințată că Duncan de Knock ar fi putut să-l biruie oricând pe tizul său, dacă ar fi avut poftă; căci în parohie se găseau o seamă de tineri voinici, care în timpul războiului luptaseră sub steagul casei de Argyle și sub comanda vechiului său prieten, iar în câteva împrejurări se purtaseră foarte bine. Cât despre căpetenia lor, cum nimeni nu pusese vreodată la îndoială curajul său, se presupunea că Donacha descoperise mijlocul menit să-i câștige bunăvoința, lucru nu foarte arareori întâlnit pe vremea și în ținuturile acestea. Ceea ce găsea cu atât mai ușor crezare, deoarece vitele aflate în grija lui David Deans (care erau proprietatea ducelui) rămăseseră neatinse, atunci când vacile pastorului fură răpite de tâlhari.

Mai avu loc și altă încercare de a repeta același soi de jaf și vitele erau chiar atunci pe cale să fie mânate din grajd, când Butler, lăsând deoparte la asemenea nevoie profesiunea sa de credință, se puse în fruntea câtorva dintre vecinii lui și scăpă de călcarea lotrilor prădalnici, ispravă la care, în ciuda vârstei sale foarte înaintate, David Deans luă el însuși parte, călare pe un căluț scoțian și încins cu o spadă veche, iar apoi (fiindcă nu uita să pretindă că al său era întreg meritul), asemuia propria-i faptă aceleia a lui David, fiul lui Jesse, anume, redobândirea de către acesta a bunurilor din cetatea Țiclag, prădate de către Amalekiți[1].

Această comportare curajoasă avu până-ntr-atât urmări bune, încât pentru o vreme Donacha dhu na Dunaigh își cunoscu leacul; și deși se vorbea adesea despre isprăvile lui din depărtări, în această parte a țării nu se mai dedă la jafuri. Continuă să prospere și, uneori, se mai afla câte ceva despre el, până în anul 1751, când, dacă teama de cel de al doilea David îl ținuse în frâu, soarta îl eliberă de această opreliște, căci venerabilul patriarh de la Saint Leonard's se duse pe drum neîntors.

David Deans se stinse din viață încărcat de ani și cinste. Întrucât data exactă a nașterii sale nu e cunoscută, se crede că a trăit aproape nouăzeci

[1] 1 Samuel, 30.

de ani; căci obișnuia să vorbească despre întâmplări petrecute cam pe vremea bătăliei de la Bothwell-Bridge[1]. Ba se spunea chiar că a luptat acolo cu arma în mână; căci odată, când un moșier iacobit, care se îmbătase, își dorea să-i iasă în cale un liberal de la Bothwell-Bridge „ca să poată să-i taie urechile", David, cu o față deosebit de gravă, îl înștiință că, dacă voia să încerce o asemenea năzdrăvănie, unul îl avea la îndemână; și ca să fie mai departe pace, fu nevoie de mijlocirea lui Butler.

Își dădu sufletul în brațele iubitei sale fiice, recunoscător pentru toate binefacerile cu care Providența divină îl învrednicise în această vale a luptei și a trudei, și recunoscător de asemenea pentru încercările abătute asupra lui; căci le socotise, spunea, de trebuință pentru a înăbuși acea îngâmfare a sufletului și încredere în propriile sale haruri, deoarece din partea aceasta dădea cel mai amarnic asalt asupra lui vicleanul Dușman al sufletelor. Se rugă cum nu se poate mai mișcător pentru Jeanie, pentru soțul și familia ei și pentru ca felul înduioșător cum își îndeplinea îndatoririle față de bietul bătrân să-i aducă viață lungă și fericire în viața veșnică; apoi, cu o rugăminte zguduitoare, prea bine înțeleasă de cei care cunoșteau anumite amănunte în legătură cu familia lui, îl imploră pe Păstorul sufletelor ca, atunci când își adună turma, să nu uite oița ce-a rătăcit departe de celelalte mioare, ba chiar și în clipa aceea s-ar putea să se afle în puterea lupului ce urlă. Se rugă pentru Ierusalimul național, ca pacea să domnească în țara aceasta și prosperitatea în palatele ei[2], pentru propășirea și fericirea casei de Argyle, demnă de cinste și pentru convertirea lui Duncan de Knockdunder. După care rămase tăcut, căci era

---

[1] Bătălia de la Bothwell-Bridge (Podul Bothwell) a avut loc în 1679. În cursul romanului, David Deans își amintește de unele fapte ale adepților Covenant-ului din anii 1680; se presupune că a luat parte la moartea lui Francis Gordon, în 1682, că l-a ascultat pe bunul Alexander Peden care a murit în 1686 și că a fost martor la alungarea episcopilor din Parlamentul Convenției, în 1689. Poate fi considerat contemporan cu favoritul său, Patrick Walker.

[2] Psalmul 122:7.

la capătul puterilor și nici nu mai rosti clar vreo vorbă. Fu auzit, ce-i drept, cum murmura ceva despre nelealitatea națională, sărituriile peste preatcă ale unora și abaterile altora; dar, așa cum spunea May Hettly, gândurile i se împrăștiau uneori; și e cu putință ca asemenea expresii să-i fi trecut prin minte doar fiindcă îndeobște era obișnuit cu ele și că-și dădu sufletul cu deplină milă și dragoste pentru semenii săi.

Oricât de înaintat în ani ar fi fost tatăl ei, moartea lui o zgudui adânc pe doamna Butler. Își petrecuse o mare parte din timp îngrijindu-se de sănătatea și dorințele sale, iar când bunul bătrân își dădu suflarea de pe urmă, se simțea de parcă o parte din treburile ei pe lumea aceasta luaseră sfârșit. Agonisita sa, care se ridica la aproape o mie și cinci sute de lire capital disponibil, spori avutul familiei de la presbiteriu. Cum să dispună de această sumă pentru ca familia sa să aibă cât mai multe foloase de pe urma ei, iată întrebarea pe care Butler o tot frământa în minte.

— Dacă punem banii pe ipoteci ereditare, s-ar putea să pierdem dobânda; fiindcă există acea ipotecă asupra moșiei Lounsbeck, de pe urma căreia tatăl tău nu s-a ales nici cu capitalul, nici cu dobânda. Dacă-i investim în rente de stat, s-ar putea să pierdem și capitalul și tot, așa cum s-a întâmplat multora când South Sea a dat faliment. E de vânzare moșioara de la Craigsture, la două mile de presbiteriu, și Knock spune că ducele nu se gândește să o cumpere. Dar se cer două mii cinci sute de lire și pot să ceară, fiindcă face banii ăștia; iar dacă aș împrumuta restul banilor, creditorul ar putea să-mi pretindă să plătesc pe neașteptate sau, dacă eu mor, familia mea ar ajunge la sărăcie de pe urma sechestrului.

— Așadar, dac-am avea mai mulți bani, am putea să cumpărăm pășunea aceea frumoasă, unde iarba răsare atât de timpuriu? întrebă Jeanie.

— Firește, scumpa mea; iar Knockdunder, care se pricepe bine, mă sfătuiește cu toată tăria ca asta să fac. Desigur, cel care o vinde e nepotul lui.

— Bine, Reuben, zise Jeanie, trebuie doar să cauți un citat din Biblie, cum ai mai făcut și înainte când ai avut nevoie de bani, caută un citat din Biblie și atâta tot.

— Ah, Jeanie, spuse Butler, râzând în timp ce-o strângea de mână, în vremea noastră cei mai buni dintre oameni nu pot face minuni decât o singură dată.

— Vedem noi, răspunse Jeanie, liniștit; și ducându-se spre firida unde-și ținea mierea, zahărul, borcanele de jeleu, sticluțele cu cele mai obișnuite doctorii, într-un cuvânt, o încăpere ce-i folosea drept un fel de cămară, tot zornăi sticluțe și găvane până când din ungherul cel mai întunecat, bine apărat de trei rânduri de sticle și bărdace pe care era nevoită să le urnească din loc, scoase la iveală o oală crăpată din lut cafeniu, legată la gură cu o bucată de piele. Părea să conțină niște hârtii scrise, aruncate de-a valma în acest neobișnuit *secrétaire*[1]. Dar dintre ele Jeanie scoase la iveală o biblie prinsă-n copci, care-i ținuse tovărășie lui David Deans de mult, în timp ce rătăcea prin țară și pe care o dăduse fiicei sale când vederea lui slăbită îl silise să folosească una cu litera mai mare. Biblia aceasta i-o dădu lui Butler, care o urmărise oarecum mirat, și-l pofti să vadă ce-ar putea să facă acea carte. Butler deschise încheietorile și, spre uimirea sa, dintre file, unde fuseseră depuse una câte una, pică un pachet de cincizeci de bancnote a câte 50 de lire care fluturară pe podea.

— Credeam că despre averea mea o să-ți vorbesc doar când oi fi pe patul de moarte sau, poate, când ai mei or să fie la vreo strâmtoare, zise soția, în timp ce zâmbea, fiindcă îl vedea atât de uluit; da' mai de grabă ar fi puși la bătaie pentru pământul acela bun de luncă, decât să zacă aici în bărdaca asta veche.

— Cum Dumnezeu ai ajuns să ai atâția bani, Jeanie? Păi aici sunt mai bine de o mie de lire, făcu Butler, pe când ridica și număra bancnotele.

— Chiar de-ar fi zece mii, la fel de cinstit am ajuns să le adun, zise Jeanie, și zău că nu știu câți sunt, da' e tot ce am avut vreodată. În ce privește cum de-am ajuns să-i am, Reuben, au venit pe căi bune și cin-

---

[1] Birou (fr.).

stite, am mai spus. E mai curând o taină de-a altora decât de-a mea, altfel ai fi aflat de mult că-i am. Cât despre orice altceva, nu mi-e îngăduit să răspund și la alte întrebări și chiar nu trebuie să-mi pui vreuna.

— Răspunde-mi numai la o singură întrebare, zise Butler. Sunt ai tăi, fără vreo îngrădire și neîndoielnic, ca să faci cu ei ce crezi de cuviință? E oare cu putință ca nimeni, în afară de tine, să nu pretindă unele drepturi când e vorba de o sumă atât de mare?

— A fost a mea, fără vreo opreliște, ca să fac cu ea ce vreau, răspunse Jeanie, și am și făcut, fiindcă acum e a ta, Reuben. Acum ești Butler-Biblie, la fel ca străbunul tău, cu care bietul tata s-a avut atât de rău. Numai că, dacă vrei, aș dori ca Femie să capete o bună parte din ei când noi n-o să mai fim.

— Desigur, o să fie cum vrei tu. Dar cine pe lumea asta a mai ales vreodată o asemenea ascunzătoare pentru comorile lumești?

— E tocmai unul din mijloacele mele demodate, cum le spui tu, Reuben. M-am gândit că dacă ne calcă Donatcha dhu, Biblia era ultimul lucru din casă peste care o să se bage, da' dacă mai pică niște bani, după cum se prea poate să se întâmple, o să ți-i dau pe toți ție, ca să-i păstrezi în felul tău.

— Și chiar nu trebuie să te întreb de unde ai toți acești bani? stărui clericul.

— Într-adevăr, Reuben, nu trebuie, fiindcă dacă mă întrebi și te văd foarte necăjit, poate că o să-ți spun și atunci sunt sigură că n-aș face bine.

— Dar spune-mi, urmă Butler, e ceva care te îndurerează pe tine însăți?

— Avutul din lumea asta, Reuben, ți-aduce și bine și rău, da' mai mult nu stărui cu întrebările. Banii ăștia nu mă leagă cu nimic și nu mi se poate cere niciodată să-i înapoiez.

— Fără îndoială, zise Butler, după ce numărase din nou banii ca să se asigure că bancnotele nu erau false, nicicând un bărbat pe lumea asta n-a avut o nevastă cum am eu — tot ce face pare binecuvântat.

— Nimeni, zise Jeanie, de pe vremea prințesei vrăjite, din basmul cu zâne pentru copii, care, atunci când își piaptănă buclele de la tâmple, pică dintr-o parte galbeni[1], iar din cealaltă, coroane[2] olandeze. Da' acum du-te, pastore, și pune deoparte banii, și nu mai sta cu bancnotele acelea care-ți flutură așa în mână, ori de nu le poruncesc să se întoarcă iară în ulciorul de culoare închisă, de teamă să nu pățim vreun rău din pricina lor... suntem mult prea aproape de dealuri, pentru ca în asemenea vremuri să dăm loc să se creadă că avem bani în casă. Și-apoi, trebuie să te înțelegi cu Knockdunder care răspunde de vânzarea pământurilor; și nu fi lesne crezător, nu-l lăsa să afle despre această pleașcă, mană căzută din cer, ci învoiește-te la prețul cel mai scăzut, de parcă ar trebui să te împrumuți ca să aduni toți banii ce se cer.

Prin acest ultim îndemn, Jeanie arăta clar că, deși nu se pricepea să asigure banii în stăpânirea cărora intra altfel decât economisindu-i și punându-i în taină deoparte, avea totuși ceva din dibăcia părintelui ei, David, chiar și în treburile lumești. Iar Reuben Butler, ca un bărbat prevăzător ce era, se duse și făcu întocmai cum îl povățuise soția.

În parohie se răspândi numaidecât vestea că pastorul a cumpărat moșia Craigsture; iar unii îl felicitară, în timp ce altora „le părea rău că pământul acela își pierdea vechiul său nume". Totuși, întrucât își dădeau seama că era nevoit să se ducă la Edinburgh pentru Rusaliile[3] ce aveau să urmeze, ca să adune banii pe șin ai lui David Deans și să completeze astfel prețul de cumpărare al proprietății nou-dobândite, frații lui clerici folosiră acest prilej ca să-l numească delegatul lor la Adunarea generală sau Sinodul Bisericii Scoțiene, care are loc, de obicei, în cea de a doua parte a lunii mai.

---

[1] În text, *nobles* = veche monedă englezească de aur, valorând șase șilingi și opt *penny*.
[2] Termen argotic, prin care se înțelege o monedă de cinci șilingi.
[3] În Scoția: termen de plată al datoriilor scadente.

CAPITOLUL L

„Dar cine e? care-i făptura aceea
de pe mare sau uscat,
— Pare de parte femeiască —
Ființa ce astfel înfrumusețată, și împodobită,
și veselă,
Vine într-aci plutind?"
Milton[1]

Nu mult după întâmplarea cu biblia, zeița Fortuna[2] arătă că putea să o uluiască pe doamna Butler la fel de bine ca pe soțul ei. Ca să ducă la bun sfârșit diferitele îndatoriri pe care vizita sa la Edinburgh, călătorie cu un caracter neobișnuit, le făcea de trebuință, pastorul fusese nevoit să purceadă de acasă în cea de a doua parte a lunii februarie, căci hotărâse pe bună dreptate că timpul dintre plecarea sa și data Rusaliilor (24 mai) avea să-i pară destul de scurt pentru îndeplinirea țelului său, acela de a-i scoate la iveală pe diferiții datornici ai bătrânului David Deans, deoarece cu banii din punga lor avea să fie acoperită o mare parte din prețul proprietății nou-dobândite.

Jeanie se afla astfel într-o situație ce-i fusese necunoscută până atunci, locuia într-o casă retrasă și se simțea și mai singură din pricină că bătrânul bătrân, căruia îndeobște îi purta aceeași grijă ca și soțului ei, părăsise lumea aceasta. Cea mai de seamă petrecere a timpului erau pentru ea copiii, și sta neabătută cu ochii pe ei.

La o zi sau două după plecarea lui Butler, în timp ce-și vedea de unele îndatoriri casnice, se întâmplă să audă o sfadă între cei mici și cum aceștia se încăpățânau să se tot certe, se părea că era nevoie de mijlocirea

---

[1] Milton, *Samson Agonistes (Samson luptătorul)*, II, p. 710–714.
[2] Zeița norocului în mitologia antică.

ei. Toți veniră la arbitrul lor firesc, fiecare cu plângerile sale. Femie, care nu împlinise încă zece ani, îi învinuia pe Davie și Reubie că încercaseră să-i ia cu de-a sila cartea pe care o citea; iar Davie și Reubie răspunseră: cel mai mare zise că „nu era o carte ca s-o citească Femie", iar Reubie, că „vorbea despre o femeie rea".

— De unde ai luat cartea, fetiță neastâmpărată ce ești? Cum îndrăznești să te atingi de cărțile tatei când el nu-i acasă?

Dar, în timp ce ținea strâns în mână o foaie de hârtie boțită, mica domnișoară spuse că „nu era nici o carte de-a tatei, și că May Hettly a scos-o de pe bucata aceea mare de brânză care a venit de la Inverary"; căci, după cum era firesc de presupus, doamna Dolly Dutton, acum doamna MacCorkindale, și prietenii ei din trecut aveau din când în când legături amicale ce dădeau loc la un schimb de politeturi de o parte și de alta.

Jeanie luă din mâna copilei obiectul cu pricina, ca să se încredințeze dacă se cuvenea să pună întrebări; dar cât nu fu de uimită când citi titlul de pe foaia volantă: „Ultimul Cuvânt, Mărturisirea și Vorbele Rostite cu Limbă de Moarte de către Margaret MacCraw, zisă Murdockson, executată pe Harabee-hill[1], lângă Carlisle, pe data de... 1737." Era într-adevăr una din acele foi cumpărate de Archibald la Longtown, când intrase în stăpânirea întregului stoc al negustorului ambulant, pe care Dolly le vârâse în cufărul ei doar din spirit de economie. Una sau două dintre aceste foi rămăseseră, pare-se, în magaziile ei de la Inverary până când întâmplarea făcu să aibă nevoie de ele, ca să împacheteze o brânză care, ca un produs de calitate superioară, era trimis, în chip de politicoasă chemare la întrecere, lăptăriei de la Knocktarlitie.

Titlul acestei foi, căzută într-un fel atât de ciudat, chiar în acele mâini în care, din binevoitor respect față de anumite simțăminte, fusese multă vreme împiedicată să ajungă, era, în sine, destul de izbitor; dar

---

[1] *Hill* (engl.) deal, colină, colnic, Colina Harabee.

povestirea însăși se vădea atât de neobișnuită, încât Jeanie, smulgându-se de lângă copii, alergă sus, în camera ei și zăvorî ușa ca să o citească de la un capăt la celălalt, fără să o tulbure nimeni. Istorisirea, așternută, pare-se, pe hârtie sau cel puțin corectată de către duhovnicul aflat lângă nefericita femeie, înfățișa fapta nelegiuită ce fusese pricina osândirii ei la moarte, drept „ajutorul neobosit dat la săvârșirea acelui fioros jaf și omor petrecute cu aproape doi ani înainte, în apropiere de Haltwhistle, pentru care renumitul Frank Levitt fusese adus în fața judecătorului la curtea cu juri din Lancaster. Se presupunea că mărturia complicelui, Thomas Tuck, numit de obicei Tyburn Tom, pe temeiul căreia femeia fusese condamnată, va atârna la fel de greu în balanță și împotriva acestuia; dar mulți înclinau să creadă că, potrivit celor destăinuite în pragul morții de către Meg Murdockson, Tuck însuși dăduse lovitura ce tăiase cărarea unei vieți."

După o amănunțită descriere a crimei pentru care fusese osândită la moarte, se înfățișa pe scurt viața lui Margaret. Era scoțiană de obârșie, se spunea, și se măritase cu un soldat din regimentul cameronian... urmase multă vreme taberele armatei și fără îndoială că, pe câmpurile de luptă și în locuri asemănătoare, dobândise acea cruzime și plăcere de a jefui ce apoi o făcuseră cunoscută... după eliberare, soțul ei ajunse servitor în casa unui cleric, posesorul unui venit bisericesc, om cu o înaltă situație și mare vază în Lincolnshire, iar ea câștigase încrederea și stima acestei familii onorabile. La mulți ani după moartea soțului le pierduse, se zicea, întrucât închisese ochii în fața purtării dezmățate a fiicei ei cu moștenitorul familiei, fapt adăugat la unele bănuieli legate de nașterea unui copil despre care se presupunea cu toată tăria că i s-au răpus zilele, ca să fie păstrat, dacă se mai putea, bunul nume al fetei. După aceasta pribegise și prin Anglia, și prin Scoția, unde se dădea uneori drept ghicitoare, alteori făcea negoț cu mărfuri de contrabandă, dar de fapt tăinuia mărfuri furate și din când în când lua într-adevăr parte la isprăvile în urma cărora acestea se dobândeau. După ce fusese condamnată, se

lăudase cu multe din fărădelegile ei și doar pentru cele petrecute într-o singură împrejurare părea să simtă o bucurie amestecată uneori cu păreri de rău. Vara trecută, pe vremea când locuia la marginea orașului Edinburgh, o fată ademenită de unul dintre fârtații din gașca lui Meg îi fusese dată în grijă și în casa ei născu un prunc de parte bărbătească. Potrivit celor spuse de făptașă, fiică-sa, care se smintise la cap după ce își pierduse propriul copil, răpise pruncul bietei fete, căci îl credea al ei, întrucât, uneori, când mintea i se tulbura, nu putea fi convinsă că fătul îi murise.

Margaret Murdockson arătă că, un timp, crezuse că fiica ei, într-o clipă de nebunie, îi făcuse într-adevăr seama copilului și asta îi și dădu a înțelege tatălui, dar, mai apoi, a aflat că micuțul îi fusese luat de o femeie rătăcitoare. Vădea oarecare căință la gândul că o despărțise pe mamă de vlăstarul ei, mai ales fiindcă aceasta fusese cât pe ce să plătească cu viața, întrucât, pe temeiul legii scoțiene, era osândită la moarte pentru presupusa ucidere a pruncului. Când fu întrebată ce oare putuse să urmărească atunci când o pusese pe biata tânără în primejdia de a fi osândită la moarte pentru o crimă pe care nu o săvârșise, întrebă dacă socoteau cumva că avea să o bage la apă pe propria-i fată, ca s-o scape basma curată pe alta. Nu știa ce pedeapsă i-ar fi dat legea scoțiană pentru răpirea pruncului. Răspunsul nu-l mulțumi nicidecum pe cleric, iar în urma unor întrebări amănunțite, descoperi că femeia nutrea o ură adâncă și sete de răzbunare, împotriva tinerei pe care o vătămase astfel. Dar foaia volantă dădea de înțeles că orice alt fapt dezvăluit în legătură cu cele petrecute fusese împărtășit între patru ochi venerabilului și cucernicului arhidiacon, care-și dăduse atâta osteneală s-o ajute sufletește. Foaia volantă arăta în continuare că după execuția lui Meg Murdockson, descrisă amănunțit, fiica acesteia, amintită în mai multe rânduri și cunoscută îndeobște sub numele de Madge Wildfire, încăpuse pe mâna gloatei care o vătămase, deoarece adunătura o socotea vrăjitoare și tovarășă la fărădelegile mamei, iar din mâinile lor greu fu salvată de amestecul neîntârziat al poliției.

Acesta era conținutul foii volante (fiindcă lăsăm deoparte reflecțiile cu caracter moral și tot ce ar putea să pară că nu e de trebuință pentru lămurirea faptelor povestite de noi). Doamna Butler găsi în aceste rânduri știri de o însemnătate cât se poate de mare, de vreme ce aduceau, pare-se, cea mai clară dovadă că sora ei nu era vinovată de crima pentru care fusese la un pas de pedeapsa cu moartea. Ce-i drept, nici Jeanie, nici soțul ei, nici măcar David Deans nu o crezuseră vreodată pe Effie în stare să-și atingă pruncul cu o mână plină de cruzime, atunci când era în toate mințile; dar exista în legătură cu aceasta o pată întunecată și părea îngrozitor să te gândești ce s-ar fi putut întâmpla într-o clipă de nebunie. Și apoi, oricare ar fi fost convingerea lor, nu aveau mijloacele să dovedească în fața lumii nevinovăția lui Effie care acum, potrivit celor cuprinse în această efemeră publicație, în urma mărturisirii făcute cu limbă de moarte de către ființa cea mai interesată să nu o dezvăluie, devenise, în sfârșit, pe deplin limpede.

După ce-i mulțumi lui Dumnezeu fiindcă aflase un adevăr atât de scump inimii ei, doamna Butler începu să chibzuiască în ce fel cele descoperite ar putea fi de folos. Primul lucru pe care s-ar fi simțit îndemnată să-l facă ar fi fost să mărturisească totul soțului ei, dar, lăsând deoparte că acesta lipsea de-acasă și faptul era prea delicat pentru a alcătui subiectul unei scrisori așternute de o femeie nu grozav de priceputâ în mânuirea condeiului, doamna Butler își aminti că el nu cunoștea cele de trebuință ca să poată judeca în această împrejurare, iar dacă rămânea credincioasă acelei reguli socotite de ea până acum mai înțeleaptă decât oricare alta, cel mai bine era să-i dea pe dată de știre surorii și să o lase să pună la cale împreună cu soțul cum se vor folosi de cele aflate. Așadar, trimise un mesager anume, la Glasgow, cu un pachet ce cuprindea mărturisirea lui Margaret Murdockson, adresat, ca de obicei, pe alt nume, domnului Whiterose din York. Aștepta cu nerăbdare răspunsul, dar până la vremea când venea de obicei curierul poștei, nu sosi nici unul și nu-i rămânea decât să-și închipuie în fel și chip care putea fi pricina că Lady

Staunton păstra tăcerea. Aproape începea să-i pară rău că se despărțise de foaia tipărită, atât fiindcă se temea să nu fii ajuns pe mâini rele, cât și din pricină că dorea să recapete documentul ce-ar fi putut fi neapărat trebuincios pentru a dovedi nevinovăția surorii ei. Se întreba chiar dacă n-ar fi făcut mai bine să lase toată treaba aceasta în seama soțului ei, ca să cumpănească el lucrurile, când se petrecură alte fapte menite să o abată de la ce-și punea în gând.

Într-o dimineață, după micul dejun, Jeanie (ea e personajul nostru preferat și îi cerem iertare dacă ne folosim mai departe de numele sub care e binecunoscută) coborâse cu copiii la malul mării, când băieții, ai căror ochi deslușeau mai bine decât ai ei, strigară că „venea drept la țărm caleașca cu șase cai a căpitanului și aducea niște doamne". Fără să vrea, Jeanie își îndreptă privirea spre barca ce se apropia și curând își dădu seama că la pupa se aflau două femei, așezate lângă bunul Duncan, aflat el însuși la cârmă. Politețea cerea să te duci la debarcader să-i primești, mai ales fiindcă văzu că Knockdunder era în ținută de paradă și ceremonie. Cimpoierul său se afla la prora și făcea să răsune o melodie din care o jumătate se auzea mai bine decât cealaltă, acoperită de valuri și briză. Ba mai mult, peruca de brigadier[1] nou frezată, purtată de căpitanul însuși, boneta sa (lepădase pălăria cu trei colțuri) și Crucea Sfântului Gheorghe ce-o împodobea, uniforma lui prevăzută cu echipamentul unui căpitan de miliție, steagul ducal pe care se arăta capul de mistreț, totul vorbea despre o primire de gală.

În timp ce ambarcațiunea se apropia de locul de acostare, doamna Butler băgă de seamă cum căpitanul le ajuta pe doamne să coboare, vădind semne de mare considerație, iar cei din grup înaintară către ea, în frunte cu Knockdunder, aflat la câțiva pași înaintea doamnelor, dintre care cea mai înaltă și mai mare în ani se sprijinea pe umărul celeilalte, pare-se o servitoare sau o însoțitoare de-a ei.

---

[1] Sensul vechi al cuvântului: ofițer de stat major la comanda unei brigăzi.

Când se întâlniră, Duncan, cu toată politețea de *highlander* de care era în stare, spuse pe un ton cât se poate de grav și plin de importanță că „cerea voie să o prezinte doamnei Putler pe Lady... eh... eh... am uitat numele Înălțimii voastre!

— N-are a face cum mă numesc, domnule, spuse doamna. Sper că doamna Butler îl știe. Scrisoarea ducelui... Iar când băgă de seamă că doamna Butler părea încurcată, rosti din nou tăios, către Duncan:

— N-ați trimis aseară scrisoarea, domnule?

— N-am trimis-o, ce-i trept și cer iertare Înălțimii voastre; dar, veteți, toamnă, m-am gândit că e bine și astăzi fiintcă toamna Putler nu e niciodată pusă în încurcătură — niciodată, iar caleașca era plecată la pescuit, și gigul era dus la Greenock pentru un cag[1] de *prandy*, și... Tar, uite scrisoarea Înălțimii sale.

— Dați-mi-o mie, domnule, zise doamna și i-o luă din mână; de vreme ce n-ați socotit potrivit să-mi faceți favoarea de a i-o trimite înainte de sosirea mea, o s-o predau eu însămi.

Doamna Butler privea cu luare-aminte și, șovăielnică, simțea că o atrăgea profund această doamnă care-i vorbea pe un ton autoritar împuternicitului stăpânirii, iar acesta părea să se supună ordinelor ei, în timp ce-i preda scrisoarea și rostea: „Așa cum poftește să tea poruncă Înălțimea voastră".

Doamna părea mai degrabă de statură mijlocie, frumos făcută, deși întrucâtva cam împlinită la trup, brațul și mâna aveau o formă minunată. Purtările ei erau firești, maiestuoase și poruncitoare și păreau să arate o obârșie nobilă și obiceiurile celor din înalta societate. Purta un costum de călărie — o pălărie cenușie de castor și un văl din dantelă de Flandra. Doi valeți, îmbrăcați în livrele luxoase, care ieșiră din barcă și ridicară de acolo un cufăr și o valiză, păreau să facă parte din suita ei.

---

[1] Sau Keg, butoiaș cu o capacitate de până la zece galoni.

— De vreme ce nu ați primit scrisoarea care ar fi trebuit să mă recomande, doamnă — fiindcă presupun că sunteți doamna Butler — nu o să v-o înmânez, până când veți avea bunătatea să mă lăsați să intru în casa dumneavoastră fără ea.

— Tesigur, toamnă, zise Knockdunder, nici vorbă că toamna Putler o să facă asta. Lady... Lady... afurisitele astea de nume din sud îmi fug din cap ca pietrele care se rostogolesc la vale... tar cred că toamna e scoțiană tin naștere... cu atât mai mare cinste pentru noi... și cred că Înălțimea voastră copoară din casa de...

— Ducele de Argyle cunoaște foarte bine familia mea, spuse doamna pe un ton ce părea menit să-l facă să tacă pe Duncan, sau cel puțin avu pe deplin această urmare.

Întreg felul de a vorbi, sunetul vocii și purtarea străinei aveau ceva ce înrâurea simțurile lui Jeanie, precum nălucirile din vis care ne sâcâie fiindcă ne uluiesc prin asemănarea cu viața adevărată. Mersul și ținuta străinei aveau ceva ce aducea cu umbletul și înfățișarea surorii ei, la fel ca și sunetul vocii și, de asemenea, trăsăturile feței, arătate în clipa când își ridică vălul, oricât de schimbate ar fi fost figura și tenul, îi trezeau fără să vrea o seamă de amintiri.

Străina trecuse de treizeci de ani, fără doar și poate, dar îmbrăcămintea și felul cum erau potrivite podoabele veneau atât de mult în ajutorul farmecelor făpturii ei, încât ai fi putut foarte bine să-i dai douăzeci și unu. Iar purtarea ei era atât de sigură și calmă, încât de fiece dată când doamna Butler observa vreo altă asemănare cu nefericita ei soră, la fel de des neabătuta stăpânire de sine și cumpătul desăvârșit al străinei zădărniceau gândurile ce începeau să mijească în închipuirea ei. Îi conduse în tăcere la presbiteriu, fără să știe ce să creadă și trăgând nădejde că scrisoarea menită să ajungă în mâna ei o va lămuri îndeajuns asupra acestei întâmplări, care o punea în încurcătură și o stânjenea.

Între timp, doamna se purta mai departe ca o străină din înalta societate. Admira diferitele creste și piscuri ce se vedeau în timpul dru-

mului străbătut de ei, precum cineva care a studiat natura și cele mai bune opere de artă inspirate de ea. În sfârșit, îi băgă de seamă pe copii.

— Cei doi sunt niște tineri munteni de toată frumusețea. Presupun că sunt ai dumneavoastră, doamnă.

Jeanie răspunse că da. Străina scoase un suspin și apoi un altul, în timp ce-i erau prezentați cu numele lor.

— Vino încoace, Femie, zise doamna Butler, și ține capul sus.

— Cum se numește fiica dumneavoastră, doamnă? întrebă străina.

— Euphemia, doamnă, răspunse doamna Butler.

— Credeam că în scoțiană numele acesta, prescurtat, sună de obicei Effie, răspunse străina cu o voce ce-i merse lui Jeanie drept la inimă; căci acest singur cuvânt spunea mai multe despre sora ei și unele lucruri de de mult decât toate acele nedeslușite aduceri aminte, presimțiri ale inimii ei, sau decât te făceau să gândești trăsăturile și purtarea străinei.

Când ajunseră la presbiteriu străina îi dădu doamnei Butler scrisoarea pe care o luase din mâna lui Knockdunder; iar când i-o dădu îi strânse mâna și adăugă cu glas tare:

— Poate că veți fi atât de bună, doamnă, să-mi faceți rost de puțin lapte.

— Iar mie, de un pic de păutură dintr-un ulcior de piatră[1], vă rog, toamnă Putler, adăugă Duncan.

Doamna Butler ieși; dar după ce îi lăsă pe May Hattly și pe David să le aducă străinilor tot ce avea nevoie, se grăbi spre propria-i cameră ca să citească scrisoarea. Pe plic se citea adresa scrisă de ducele de Argyle, iar scrisoarea îi cerea doamnei Butler să arate grijă și politețe unei doamne de rang înalt, bună prietenă de-a răposatului său frate, Lady Staunton de Willingham, care, fiindcă medicii o sfătuiseră să bea zer de lapte de capră, avea să ofere căsuței de la Roseneath cinstea să locuiască acolo, în timp ce soțul ei se afla într-o călătorie prin Scoția. Dar în același

[1] Urcior în care se țin băuturile spirtoase.

plic, care îi fusese înmânat lui Lady Stounton fără sigiliu, se afla o scrisoare din partea acestei doamne, alcătuită cu scopul de a o pregăti pe sora ei pentru întâlnirea ce avea să urmeze și de n-ar fi fost greșeala datorată lipsei de atenție a căpitanului, doamna Butler ar fi trebuit să o primească în seara zilei de ieri. Autoarea spunea că veștile cuprinse în ultima scrisoare a lui Jeanie îl interesaseră atât de mult pe soțul ei, încât era hotărât să facă cercetări în legătură cu cele mărturisite la Carlisle și soarta acelui biet nevinovat și cum aceste cercetări duseseră, în oarecare măsură, la rezultate mulțumitoare, după ce-i făgăduise că nu va dezvălui nici câtuși de puțin cine e, izbutise, ca urmare a unor rugi fierbinți, nu atât să capete învoire din partea lui, ci mai degrabă să-i smulgă încuviințarea de a petrece o săptămână sau două la sora ei sau în vecinătatea acesteia, în timp ce el avea să-și vadă de cercetările sale în care își punea atâtea speranțe (deși, în ceea ce o privea, le găsea zadarnice).

Scrisoarea conținea un post-scriptum, ce o ruga pe Jeanie să o lase pe Lady S. să îndrume discuția lor pe un făgaș sau altul, și să se mulțumească să consimtă la cele propuse de ea. După ce citi și răsciti scrisoarea, doamna Butler coborî în grabă scările, cu inima împărțită, se temea să nu-și trădeze taina și totodată dorea și să se arunce de gâtul surorii ei. Effie o primi cu o privire iubitoare dar și precaută și începu numaidecât să vorbească.

— Îi spuneam domnului... domnului căpitan... acestui *gentleman* că dacă ați putea să-mi faceți rost de o cameră în casa dumneavoastră și un loc unde să doarmă Ellis și unul dintre cei doi valeți, mi-ar conveni mai degrabă decât la căsuța de vânătoare, pe care Înălțimea sa mi-a pus-o atât de amabil la dispoziție. Mi s-a recomandat să stau într-un loc cât mai apropiat de acela unde pasc caprele.

— Toamnă Putler, am încredințat-o pe *my leddy* că, deși nu v-ar stânjeni să primiți în casă oaspeți de-ai Înălțimii sale sau de-ai mei, totuși ar face mai pine să stea la căsuță; cât despre capre, animalele astea pot

să fie atuse acolo, fiin'că-i mai potrivit ca ele să o urmeze pe Înălțimea sa decât ea pe unele ca ele.

— Nu mutați caprele pentru mine, zise Lady Staunton. Sunt sigură că aici laptele e mult mai bun. Iar lucrul acesta îl spuse cu o galeșă nepăsare, ca o ființă obișnuită cu gândul că o toană de-a ei, oricât de neînsemnată ar fi, când și-o face cunoscută, trebuie să înfrângă orice argument.

Doamna Butler se grăbi să aducă la cunoștință că locuința ei, așa cum era, și-o deschidea cu dragă inimă doamnei Staunton, care o putea folosi după plac.

Căpitanul, însă, se împotrivea mai departe.

— Ducele, zise el, a scris...

— O să aranjez asta cu Înălțimea sa...

— Și lucrurile care au fost trimise de la Glasco...

— Orice lucru de care e nevoie poate să fie trimis la Casa parohială. Avea s-o roage pe doamna Butler să fie bună să-i arate o cameră, iar pe căpitan să-i facă favoarea să-i trimită de la Roseneath cuferele și toate celelalte bagaje ale ei.

Și astfel, cu o reverență ce-i da a înțelege că era momentul să-și ia ziua bună, îl îndepărtă pe bietul Duncan, care ieși spunându-și în taina inimii: „Lua-o-ar naiba de oprăznicie englezească. Se face stăpână-n casa pastorului, de parcă-ar fi la ea acasă și vorbește unor *shentlemen*-i de parcă s-ar fi tocmit să-i fie slugi și ar fi fost a tracului cu ea. Și mai e și cerbu'acela care a fost împușcat... ta' o să-l trimitem la Presbiteriu, așa e politicos, tat fiin'că i-am atus pe capul onorapilei toamne Putler o asemenea cochetă." Și cu aceste gânduri bune se îndreptă spre țărm, ca să dea poruncile cerute de împrejurări.

Între timp, întâlnirea dintre cele două surori era pe cât de nemaipomenită pe atât de duioasă, iar fiecare din ele își arăta sentimentele potrivit firii ei. Pe Jeanie, uimirea, ba chiar frica o copleșeau într-atât, încât ceea ce încerca în acele clipe o răscolea adânc, o amețea, era aproape de neîndurat. Pe de altă parte, Effie plânse, râse, suspină, țipă și de bucurie

bătu din palme, toate acestea într-un răstimp de cinci minute, dând frâu liber și fără să se ferească, unei vioiciuni ce-i sta în fire, pe care nimeni nu știa, totuși, mai bine să și-o înăbușe, sub masca impusă de regulile unei false bune-creșteri.

După o oră ce trecu ca o clipă, pe când cele două surori își arătau în fel și chip dragostea pe care și-o purtau una alteia, Lady Staunton băgă de seamă că Duncan se plimba nerăbdător sub fereastră.

— *Highlander*-ul ăsta tâmpit și obositor ne-a venit din nou pe cap, zise. O să-l rog să ne facă cinstea să ne lipsească de persoana lui.

— Să nu faci una ca asta! Să nu faci! o imploră doamna Butler; nu trebuie să-l jignești pe căpitan.

— Să-l jignesc? Nimeni nu se simte vreodată jignit de ceea ce spun eu, draga mea. Totuși, dacă tu găsești de cuviință, o să-l suport.

Cu înaltă bunăvoință, Lady Staunton îi ceru deci căpitanului să rămână la masă. În timpul acestei vizite, politețea plină de râvnă, arătată cu tot tipicul, doamnei de rang înalt, contrasta în chip fericit cu acel aer curtenitor, cumpătat de neceremonios, al unui vechi prieten de-al casei, pe care și-l îngăduia față de soția pastorului.

— N-am fost în stare să o conving pe doamna Butler să mă lase să discut despre cum aș putea să o despăgubesc, pentru că i-am luat cu asalt casa și ne-am încartiruit aci în felul în care am făcut-o, zise Lady Staunton în timp ce Jeanie lipsea din salon.

— Desigur, toamnă, zise căpitanul, nu i-ar sta pine toamnei Putler, care-i o persoană foarte cumsecade, să primească plată de la o toamnă care vine din partea mea sau a Înălțimii sale, ceea ce-i același lucru... Și fiindcă veni vorba de încartiruire, în '45 mă aflam cu o garnizoană de douăzeci dintre băieții mei, în casa de la Inver-Garry, ceea ce, din nefericire, era cât pe ce...

— Scuzați-mă, domnule... Dar aș dori să mă pot gândi la un mod de a o despăgubi pe această femeie cumsecade.

— O, nu-i nevoie de nici o despăgubire... n-a stinjenit-o teloc, chiar teloc... Și-așa cum spuneam, pe când mă găseam în casa de la Inver-Garry, iar oamenii de pe-acolo erau cam ciudați, mă temeam de ce-i mai rău și...

— Știți, cumva, domnule, zise Lady Staunton, dacă vreunul din acești doi băieți, vreau să spun tinerii Butler, vădesc vreo înclinație pentru armată?

— Zău că n-aș putea să spun, toamnă, răspunse Knockdunder... Și-așa, fiintcă știam că oamenii de pe-acolo sunt primejdioși și nu te poți bizui pe ei, și fiintcă am auzit un cimpoi în pătură, am început să le orton păieților mei să aibă grijă de pușlile lor cu cremene și apoi...

— Fiindcă, zise Lady Staunton, cu necruțătoare indiferență pentru povestirea pe care o sfârteca prin întreruperile ei, dacă așa ar sta lucrurile, n-ar fi greu ca Sir George să ceară la ministerul de război, gradul de sublocotenent pentru unul din ei, de vreme ce totdeauna am sprijinit guvernul, dar n-am avut niciodată prilejul să-i deranjăm pe miniștri.

— Și vă rog, *my leddy*, zise Duncan, care începea să găsească pe gustul său această propunere, fiintcă am un nepot, un păiat frumos și înalt ca pratu, cu numele de Duncan MacGilligan, un vlăjgan mare cât amântoi păieții Putler la un loc, Sir George ar putea cere și pentru el gratul, în același timp, și ar fi ca o singură cerere.

Drept răspuns la aceste vorbe cu înțeles, Lady Staunton, ca o persoană binecrescută, se mulțumi să privească lung, ceea ce nu era deloc încurajator.

Jeanie, care acum se întorsese, se minuna de această nemaipomenită deosebire între fata neajutorată și deznădăjduită pe care o văzuse întinsă pe un culcuș de smocuri, într-o temniță, în așteptarea unei morți cumplite și rușinoase, iar ultima oară, într-un miez de noapte, pe plajă, ca o ființă izgonită și însingurată și femeia elegantă, binecrescută și frumoasă, aflată în fața ei. Acum, când soră-sa își lepădase vălul, trăsăturile nu apăreau din cale-afară de schimbate, așa cum erau întreaga ei purtare, expresie, privire și ținută. La înfățișare Lady Staunton părea întru totul o făptură

prea frumoasă și gingașă ca necazurile să o fi atins vreodată cu aripa lor; o ființă atât de obișnuită ca toate toanele să-i fie îndeplinite de către cei din jur, de-ai fi zis că se aștepta chiar și să-i fie cruțată osteneala de a și le arăta prin viu grai; și până-ntr-atât era cu desăvârșire neobișnuită să fie contrazisă, încât tonul pe care vorbea nu trăda încăpățânare, de vreme ce o dorință abia șoptită însemna o dorință împlinită. Fără multă vorbă, se descotorosi de Duncan, de îndată ce începu să se lase seara; nepăsătoare la cutume, îl scoase însă din casă cu vorbe măgulitoare, sub pretext că e obosită.

Când se văzură singure, sora ei nu se putu împiedica să-și arate mirarea în fața stăpânirii de sine cu care Lady Staunton își juca rolul.

— Te surprinde, nu zic că nu, răspunse liniștit doamna Staunton; fiindcă tu, dragă Jeanie, ai fost încă din leagăn adevărul întruchipat; trebuie însă să-ți amintești că eu de cincisprezece ani mint necontenit și până acum era musai să mă fi obișnuit cu rolul.

De fapt, prinsă în volbura plină de înfrigurare a simțămintelor trezite la viață în primele două-trei zile, doamna Butler își spuse că purtarea surorii se dovedea cu totul opusă acelui ton abătut de care erau pătrunse scrisorile ce i le trimisese. Într-adevăr, Effie fu mișcată până la lacrimi când văzu mormântul tatălui ei, însemnat cu o piatră funerară modestă, care amintea cucernicia și onestitatea lui de om dintr-o bucată; dar totodată era înrâurită și de impresii și amintiri mai plăcute. Se înveseli când vizită lăptăria, unde atâta vreme dăduse o mână de ajutor la treburi și fu până-ntr-atât gata să se dea de gol în fața lui May Hettly, trădând că vestita rețetă a fabricării brânzei de Dunlop nu-i era necunoscută, încât se asemui ea însăși lui Bedreddin Hassan[1], pe care vizirul, socrul său, l-a descoperit fiindcă se pricepea ca nimeni altul să facă tarte cu smântână și piper.

---

[1] *Povestea lui Nouredin Ali și Bedreddin Hassan*, în *Tales of the East*, *Povești din Răsărit*, cuprinse în *Arabian Nights Entertainments*, *O mie și una de nopți* (Ed. Henry Weber, 1812, I, 91 ff.).

Dar când noutatea unor asemenea distracții încetă să o înveselească, îi arătă mult prea limpede surorii ei că acele culori țipătoare sub care-și ascundea nefericirea îi aduceau la fel de puțină mângâiere adevărată precum uniforma strălucitoare a soldatului când e trasă deasupra unei răni mortale. Trecea prin stări sufletești și clipe când deznădejdea ce o încerca părea să o întreacă până și pe aceea descrisă de ea însăși în scrisori, și care o convinseseră mult prea adânc pe doamna Butler cât de puțin trebuia pizmuită de fapt soarta surorii ei, atât de strălucită când o priveai din afară.

Exista, totuși, un izvor la care Lady Staunton găsea o plăcere neumbrită. Înzestrată cu imaginație în toate amănuntele, și într-o mai mare măsură decât sora ei, admira frumusețile naturii, înclinație ce-i despăgubește de multe neajunsuri pe cei care, întâmplător, o au. Înceta brusc să joace rolul de nobilă doamnă, în acele locuri unde ar fi trebuit.

Să scoată un țipăt dinaintea fiecărui mal stâncos și
un strigăt ascuțit pe buza oricărei râpe,
La fel de puternic de parcă-ar fi văzut-o
pe mama gaia.

Dimpotrivă, împreună cu cei doi băieți care-i slujeau de călăuză făcea plimbări lungi și obositoare prin munții din jur, ca să vadă chei, lacuri, cascade sau orice alte minunății sau frumuseți ale naturii zăceau ascunse în locuri retrase și singuratice. Cred că Wordsworth este acela care, vorbind despre un bătrân strâmtorat, observă, cu o surprinzătoare preocupare pentru natură:

... dacă grijile-l mânau,
Numai Domnul știe; dar chiar până la
sfârșit,
Era cel mai iute de picior din
Ennerdale.

În același fel, moleșită, nepăsătoare și nefericită între cei patru pereți ai casei, iar uneori trădând ceva care aducea foarte bine cu disprețul pentru confortul modest al locuinței surorii ei, deși se străduia prin nenumărate drăgălășenii să ispășească asemenea izbucniri de *spleen*, Lady Staunton părea să se simtă plină de interes și vigoare când se afla în aer liber și bătea drumuri de munte în căutare de priveliști, alături de cei doi băieți, cărora le desfăta urechile cu povestiri despre ceea ce văzuse în alte țări și ce avea să le arate la castelul Willingham. Iar ei, pe de altă parte, se străduiau să o primească cu cinste în Dunbartonshire pe doamna cea atât de bună, pare-se, încât abia dacă se mai găsea printre dealurile din împrejurimi vreun defileu pe care să nu i-l fi făcut cunoscut.

În timpul unei asemenea excursii, pe când Reuben avea alte treburi, David era singura călăuză a doamnei Staunton și făgădui să-i arate printre dealuri o cascadă mai mare, unde apa cădea mai de sus decât în alte asemenea locuri vizitate de ei până atunci. Erau cinci mile bune până acolo, drum greu ce străbătea un teren accidentat, dar pitoresc și luminat de priveliștea munților, iar pe parcurs se zăreau când estuarul și insulele acestuia, când lacurile îndepărtate, când stânci și ravine. Odată ajunși în acel loc, peisajul în sine îi răsplăti pentru truda drumului. Un singur șuvoi își răspândea undele bogate peste suprafața unei stânci negre, care alcătuia un contrast puternic cu spuma albă a cascadei, iar la o adâncime cam de douăzeci de picioare[1], o altă stâncă te împiedica să privești până-n fundul genunii unde cădea apa. Rostogolită undeva la mare adâncime, duruitoarea, devenită torent de spumă, se învârtejea în jurul stâncii care le astupa astfel vederea, și se prăvălea jos, în vâlceaua stâncoasă. Cei care iubesc natura doresc întotdeauna să pătrundă până-n cele mai retrase colțuri ale ei, iar Lady Staunton îl întrebă pe David dacă nu exista vreun mijloc de-a privi abisul până la capătul prăvalului. Acesta răspunse că știa un loc, un prag de stâncă, pe o latură mai îndepărtată a aceleia

[1] Măsură de lungime. Un picior = 12 inci = 30,479 cm.

care le ascundea priveliștea, de unde se vedea întreaga cataractă, dar că drumul era pieptiș, alunecos și cu primejdie. Absorbită de curiozitatea pe care dorea să și-o satisfacă, îi ceru să o conducă într-acolo. David o călăuzi deci, trecând peste steiuri și bolovani, în timp ce, neliniștit, îi arăta locurile unde trebuia să pună piciorul, căci felul cum înaintau încetă curând să semene a urcuș din mers și se preschimbă în cățărat.

Și astfel, agățați ca niște păsări marine de suprafața stâncii, în cele din urmă avură putința să o înconjoare și ajunseră drept în fața cascadei, care aici se înfățișa înfricoșătoare, apa clocotea, urla, bubuia ca tunetul cu vuietul ei nesfârșit, în timp ce cădea într-o căldare neagră, aflată cel puțin la o sută de picioare mai jos de ei, asemănătoare craterului unui vulcan. Zgomotul și prăvălirea apei ce făceau ca totul în jurul lor să se clatine părelnic — s-ar fi zis că până și uriașa stâncă unde stăteau se cutremura — locul nesigur unde-și proptiseră picioarele, căci pragul de piatră al steiului atins de ei la capătul urcușului nu prea le îngăduia acest popas, înrâurire atât de puternic simțurile și imaginația doamnei Staunton, încât îi strigă lui David că se prăbușea și ar fi picat într-adevăr, dacă el n-ar fi ținut-o. Băiatul era curajos și voinic pentru vârsta lui, totuși, nu număra decât paisprezece ani, și cum nu avea încredere în ajutorul ce i-l putea da el, Lady Staunton se simțea în primejdie. Întâmplător, în acea împrejurare înfricoșătoare, fiindcă printr-una asemenătoare băiatul nu mai trecuse până atunci, spaima ei ar fi putut fi molipsitoare, iar dacă lucrul acesta s-ar fi petrecut, ar fi fost cu putință să fi pierit amândoi. Doamna țipă, îngrozită, deși fără speranța că va putea să cheme pe cineva în ajutor. Spre uimirea ei, la acest țipăt răspunse un fluierat, venit de undeva de sus, cu un sunet atât de limpede și ascuțit, încât zgomotul cascadei nu-l împiedică să fie auzit.

În această clipă de groază și nedumerire, o față omenească, neagră și cu un păr cărunt ce-i cădea peste frunte și obraji și se amesteca cu mustățile și barba de aceeași culoare, la fel de împâslite și încâlcite, privi în jos spre ei de pe un colț rupt din stânca de deasupra.

— E diavolul! spuse băiatul, care aproape că nu mai era în stare să o sprijine pe Lady Staunton.

— Nu, nu, strigă doamna, care nu încerca spaima de supranatural, iar acum își redobândise sângele rece ce-i lipsise în situația ei plină de primejdie — e un om. Ajută-ne, prietene, în numele lui Dumnezeu!

Fața îi privi țintă și cu asprime, dar nu dădu vreun răspuns; după o clipă sau două, alături de prima față apăru alta, aceea a unui flăcăiandru, la fel de oacheșă și mânjită, dar acesta avea un păr negru, cu șuvițe încolăcite, care-i atârnau într-o încâlceală de plete leșești, ceea ce dădea o înfățișare sălbatică și crudă întregii figuri. Lady Staunton repetă ruga ei fierbinte, în timp ce se agăța cu mai multă tărie de stâncă, întrucât își dădea seama că spaima superstițioasă a călăuzei făcea ca băiatul să nu mai fie în stare să o sprijine. Vorbele ei fură, pesemne, înăbușite de urletul prăvălului căci, deși băgă de seamă că buzele ființei aceleia mai tinere, pe care o implora, se mișcau în chip de răspuns, nici una din vorbele lui nu ajungeau până la urechile ei. În clipa următoare s-ar fi zis că tânărul nu se înșela, pricepuse înțelesul cuvintelor rostite de ea, căci acestea erau într-adevăr ușor de înțeles, judecând după situația în care se afla și gesturile ce le făcea. Întruchiparea cea tânără se făcu nevăzută și numaidecât după aceea coborî o scară alcătuită dintr-o împletitură de nuiele de răchită și-i făcu semn lui David să o țină nemișcată în timp ce doamna urca. Deznădejdea insuflă curaj și când se văzu în această îngrozitoare cumpănă, Lady Staunton nu șovăi să se încumete la urcuș folosind un mijloc nesigur, pus la îndemână prin acest gest binevoitor, potrivit împrejurărilor; și ajutată cu grijă de ființa venită astfel providențial în ajutorul ei, ajunse vie și nevătămată, în vârful stâncii. Totuși, nu aruncă nici măcar o privire în jur, până când nu văzu cum nepotul ei îi urma ușor și vioi pilda, deși nimeni nu-i ținea cu putere scara. Când îl știu în afara primejdiei, își roti ochii și fără voie se înfioră din pricina locului și a tovărășiei în care se afla.

Stăteau pe un fel de terasă de piatră, înconjurată din toate părțile de prăpăstii și stânci ce atârnau amenințător deasupra capului, care greu ar fi putut să fie descoperită, căci se părea că nu aveai cum să o observi dintr-un loc unde-ți sta în putință să ajungi. Era în parte acoperită de un pietroi uriaș, desprins din stâncile de sus, împiedicat de alte stânci să se rostogolească în vale, înghesuit astfel încât să slujească drept acoperiș înclinat pentru partea mai îndepărtată a pragului larg unde stăteau ei. O sumedenie de mușchi și frunze presărate sub acest adăpost primitiv și jalnic dezvăluia țarcurile — nu li s-ar fi putut spune paturi — acelora care locuiau în acest cuib de păsări răpitoare, căci alt nume nu merita. Dintre aceștia, doi se aflau în fața doamnei Staunton. Unul, același care dăduse la timp un ajutor atât de binevenit, stătea drept dinaintea lor, — un sălbatic înalt și deșirat, îmbrăcămintea lui era alcătuită dintr-o treantă de *plaid* ferfenițos și un *philabeg*[1], nu pantofi, nu ciorapi, nici pălărie sau bonetă, în locul acesteia din urmă avea părul său răsucit și împletit asemenea acelei *glibbe* a vechilor sălbatici irlandezi, și tot la fel cu părul acestora, pletele lui alcătuiau un fel de țesătură aspră, naturală, destul de rezistentă ca să abată tăișul săbiei. Totuși, ochii băiatului erau vioi și scăpărători; iar gesturile lui, nestânjenite și mândre, aidoma acelora ale tuturor sălbaticilor. Nu-l luă prea mult în seamă pe David Butler, dar se uita țintă, plin de minunare la Lady Staunton, ca la o ființă pesemne altfel îmbrăcată, și mai frumoasă decât tot ce văzuse el vreodată. Bărbatul cel vârstnic, al cărui chip le apăruse la început, rămase întins, în aceeași poziție ca în clipa când îi privise prima oară, atâta că, de astă dată, culcat cum sta, își întorsese fața spre ei și căta la cei doi cu o nepăsare molâie și gândul aiurea, contrar celor ce se citeau pe întreg acest obraz smolit și aspru. Părea un bărbat foarte înalt, dar aproape deloc mai bine

[1] O fustanelă.

îmbrăcat decât cel tânăr. Avea pe el o manta largă din Lowland[1] și niște pantaloni zdrențăroși, înguști, din pled scoțian, zișI și izmene[2].

Totul în jur părea deosebit de sălbatic și neprielnic. Sub panta abruptă a stâncii suprapuse, peste un foc de cărbuni, bolborosea lichidul dintr-un cazan de distilat, iar în preajmă se vedeau foale, clești, ciocane, o nicovală mobilă și alte unelte de fierărie; pe lângă peretele de piatră, la adăpostul stâncii de deasupra se aflau trei puști, împreună cu doi, trei saci și tot atâtea butoaie; în jurul focului care, cu strălucirea-i orbitoare de purpură, scălda într-o culoare roșietică torentul înspumat și negura cascadei, zăceau împrăștiate un pumnal, două săbii și un topor Lochaber. După ce se holbase la Lady Staunton, acum că-și potolise curiozitatea, flăcăiandrul aduse un ulcior de lut și un pocal de corn în care turnă o băutură spirtoasă, pare-se atunci scoasă din alambic și întinse pe rând potirul doamnei și băiatului. Nici unul din ei nu primi și tânărul sălbatic sorbi cu nesaț dintr-o singură înghițitură o dușcă ce nu putea să cuprindă mai puțin de trei pahare obișnuite. Apoi, dintr-un colț al peșterei — dacă așa se poate numi — aduse o altă scară, o potrivi sprijinind-o de piatra de deasupra ce slujea drept acoperiș și-i făcu semn doamnei să urce, pe când, de jos, el o ținea nemișcată. Ceea ce doamna făcu și se pomeni în vârful unei stânci uriașe, aproape de marginea genunii în care se arunca șuvoiul. Vedea creasta torentului ce se zvârlea scăpat de opreliște, în jos spre piciorul stâncii, precum coama unui armăsar sălbatic dar nu și terasa aflată dedesubt, de unde urcase.

Lui David nu-i fu îngăduit să urce la fel de ușor; băiatul, pus pe glume sau de dragul de a face un rău, scuturâ zdravăn scara în timp ce acesta se cățăra și părea să se bucure de spaima tânărului Butler, astfel încât, după ce suiră amândoi, se priviră unul pe altul deloc prietenoși. Totuși, nici unul din ei nu scoase o vorbă. Tare grijuliu, tânărul șătrar, sau spoitor, sau țigan o ajută pe doamna Staunton la un urcuș foarte

---

[1] Partea de sud, mai puțin muntoasă, a Scoției.

[2] Pantaloni purtați uneori în Highland, partea muntoasă a Scoției, în locul fustanelei.

primejdios, căruia mai trebui să-i facă față, iar tânărul Butler îi urmă, până când toți trei ieșiră de-a binelea din prăpastie, pe costa unui munte, un povârniș acoperit cu iarbă neagră și straturi de pietre desprinse. Atât de adânc era abisul din care urcaseră, încât numai când ajunseră chiar la marginea ravinei putură să privească în partea opusă, fără să mai zărească o crăpătură atât de înspăimântătoare, iar cataracta rămase nevăzută, deși i se auzea încă vocea adâncă, răgușită.

Scăpată de primejdia stâncilor și apei, doamna Staunton avea acum o nouă pricină de îngrijorare. Cele două călăuze ale ei se măsurau unul pe altul cu fețe pline de mânie; căci David, deși cel puțin cu doi ani mai tânăr decât celălalt și mult mai scund, era un băiat viguros, bine legat, și curajos.

— Ești fiul lui Haină Neagră de la Knocktarlitie, făcu tânărul șătrar; dacă mai calci pe-aci, te arunc ca pe-o minge jos, în urlătoare.

— Da, băiete, vorbești cam scurt pentru un lungan slăbănog ca tine, i-o întoarse neînfricat tânărul Butler, în timp ce măsura fără să se sperie statura potrivnicului său; cred că ești unul din trepădușii lui Donacha cel Negru; dacă ai să ieși din strungă, te-mpușc ca pe-un țap sălbatic.

— Poți să-i spui lui taică-tu că o să vadă pentru ultima oară pomii înfrunziți. O să ne despăgubim noi pentru răul ce ni l-a făcut.

— Trag nădejde că o să mai apuce multe veri de-acum încolo și o să vă mai facă și alele, răspunse David.

S-ar fi putut întâmpla mai multe, dar doamna Staunton păși între cei doi, cu punga în mână și după ce scoase o guinee, una din cele câteva aflate acolo, ce se vedeau prin plasa din care punga era lucrată, ca și monezile de argint din capătul celălalt, și o întinse tânărului șătrar.

— Banii albi, Lady... banii albi, spuse tânărul sălbatic care pesemne că nu cunoștea valoarea aurului.

Doamna Staunton îi deșertă în palmă toți banii de argint pe care îi avea, iar sălbaticul necopt la mine îi înhăță lacom și făcu un soi de reverență, înclinându-se pe jumătate în semn de mulțumire și rămas bun.

— Să ne grăbim, Lady Staunton, zise David, fiindcă de vreme ce v-au văzut punga, n-or să ne lase-n pace.

Iuțiră pasul atât cât putură; dar nu apucară să coboare mai mult decât vreo sută de metri pe colina dealului, când auziră un „hei" strigat cu voce tare în spatele lor și când priviră îndărăt îi văzură atât pe șătrarul cel tânăr cât și pe cel bătrân, care îi urmăreau zoriți, iar primul avea pe umăr o pușcă. Din fericire, în clipa aceea, un vânător, pădurar și paznic al vânatului de pe pământurile ducelui, care pândea cerbul, se ivi pe deal. Banditii se opriră când îl văzură, iar doamna Staunton se grăbi să se pună sub oblăduirea lui. Îi însoți bucuros până acasă și fu nevoie de înfățișarea sa atletică și pușca lui încărcată ca doamna să-și recapete obișnuita ei îndrăzneală și încredere în sine.

Donald ascultă foarte grav povestea pățaniei lor; iar la întrebările repetate ale lui David, care voia să știe dacă ar fi putut bănui că șătrarii se țineau ascunși prin partea locului, răspunse foarte calm:

— Ce-i trept, *master*[1] Tavie, aș fi putut să-mi închipui că erau acolo sau prin preajmă, deși n-am pănuit totuși. Da' pat adesea dealurile, iar ăștia-s ca viespile, nu înțeapă decât dacă-i superi; așa că, în ce mă privește, am o regulă, mă fac că nu-i văd decât atunci când primesc poruncă și anume însărcinare din partea lui MacCallummore sau Knockdunder, ceea ce-i cu totul și cu totul altceva.

Ajunseră târziu la presbiteriu, iar doamna Staunton, care avu de suferit de pe urma spaimei și a oboselii, nu-și mai îngădui vreodată ca dragostea pentru priveliștile pitorești ale naturii să o ducă atât de departe printre munți, fără să fie însoțită de cineva mai puternic decât David, deși recunoștea că, de îndată ce se încredințase că avea de-a face cu un dușman din lumea aceasta, tânărul câștigase steagul prin curajul arătat.

— Poate că n-aș fi putut să mă iau multă vreme în colț cu lunganu' acela de băiat, răspunse David în timp ce era felicitat pentru cutezanța sa, da' când ai de-a face cu d'ald-ăștia, dacă-ți pierzi curajul, pierzi totul.

---

[1] Mod de a se adresa unui tânăr.

CAPITOLUL LI

„Ce vezi acolo
de te-a făcut să-ți fie atât de
frică
și sângele să-ți piară
Din obraz?"
Henric al V-lea[1]

Suntem nevoiți să ne întoarcem la Edinburgh, unde se întrunea acum Adunarea Generală. E un fapt binecunoscut că de obicei un nobil scoțian este delegat ca Înalt comisar, pentru a reprezenta persoana regelui la acest consiliu; că nobilul amintit se bucură de ajutoare bănești, ca să poată menține în afara adunării un anumit fast și o atmosferă solemnă și să răspundă cerințelor pe care ospitalitatea le pune în fața reprezentantului Maiestății sale. Orice persoană cu vază, cunoscută, prin rangul său sau funcția ce-o îndeplinește, ia parte de obicei la primirile de dimineață ale lordului Înalt comisar și îl întovărășește, în cortegiu, la locul unde se întrunește adunarea. Întâmplarea făcea ca nobilul care deținea această funcție să aibă legături deosebite cu Sir George Staunton și, pentru prima oară din acea noapte aducătoare de nenorocire a execuției lui Porteous, acesta se încumetă să pășească în suita Înaltului comisar pe strada principală din Edinburgh. În timp ce acoperit de dantelă și broderii și împodobit cu toate dichisurile rangului și bogăției mergea în dreapta împuternicitului regal, figura frumoasă, deși cam trecută a străinului englez, atrăgea toate privirile. Cine ar fi putut să-l recunoască sub o înfățișare atât de aristocratică, pe osânditul, om de rând, care, deghizat în boarfele lui Madge Wildfire, îi condusese pe nemaipomeniții răsculați spre răzbunarea menită lor? Așa ceva nu avea cum să se întâmple, chiar

[1] Shakespeare, *Henric al V-lea*, II, 2, 74–6.

dacă unele dintre vechile sale cunoștințe, tagmă de oameni care trăiesc atât de puțin, se nimeriseră să viețuiască mai mult decât răstimpul hărăzit îndeobște răufăcătorilor. În afară de aceasta, toată povestea fusese de mult uitată, și stinsă era mânia clocotitoare ce-i dăduse naștere. Nimic nu părea mai sigur decât faptul că niște inși cunoscuți ca părtași la acea uimitoare răscoală fugiseră din Scoția ca să scape de urmărire, făcuseră bani în străinătate și se întorseseră să se bucure de ei în țara lor de baștină, unde trăiseră și muriseră nesupărați de lege.[1] În aceste cazuri, îngăduința magistraților era, desigur, o faptă cuminte și dreaptă; căci cum ar fi putut să înrâurească în bine mințile și inimile poporului pedepsirea celor vinovați, când amintirea crimei se șterse din memoria oamenilor și nu se mai ținea minte decât purtarea din ultima vreme a culpașilor, care nu vătăma pe nimeni, ba ar fi putut chiar să fie dată pildă altora. Sir George Staunton putea deci să pășească pe locul care fusese scena isprăvilor sale îndrăznețe de pe vremuri, fără să se teamă de lege sau chiar că va fi dat pe față sau bănuit. Dar care erau în ziua aceea simțămintele ce făceau ca inima să-i zvâcnească trebuie lăsat pe seama cititorului să-și închipuie, pornind de la propriile sale sentimente. Nu un țel oarecare îl mânase să se încumete să se ciocnească de atâtea amintiri dureroase.

Ca urmare a scrisorii lui Jeanie către doamna Staunton care îi transmitea mărturisirea cu pricina, vizitase orașul Carlisle și-l găsise încă în viață pe arhidiaconul Fleming, în fața căruia avusese loc această spovedanie. Avea atâta încredere în acest cucernic părinte — omul se bucura pe merit de o foarte bună reputație — încât recunoscu că el era tatăl nefericitului prunc răpit de Madge Wildfire, rod al unei tainice legături de dragoste, înfățișată drept o nebunie din zilele tinereții sale, pe care dorea neapărat să o ispășească luând, dacă-i va fi cu putință, urma a ceea ce devenise copilul.

---

[1] A se vedea Arnot, *Criminal Trials (Procese criminalistice)*, t. 4, p. 235 (n.a.).

După ce-și aminti întrucâtva împrejurările, clericul fu în stare să-și aducă aminte că femeia aceea nenorocită scrisese o scrisoare către George Staunton, Esq.[1], junior, adresată la Casa parohială din Willingham, prin Grantham; că el o trimisese așadar la această adresă, de unde se întorsese cu o notă scrisă de cucernicul domn Staunton, parohul de la Willingham, iar acesta spunea că nu cunoștea pe nimeni care ar putea fi destinatarul. Cum faptul se petrecea chiar pe vremea când George o ștersese pentru ultima oară din casa tatălui său ca să o răpească pe Effie, de astă dată știu cum să-și explice pricina înciudării tatălui său, care, înrâurit de această supărare, se lepădase de el. În această împrejurare, firea sa de nestrunit îl nenorocise o dată mai mult; de-ar mai fi rămas doar câteva zile la Willingham, ar fi primit scrisoarea lui Margaret Murdockson în care se spunea întocmai cum arăta femeia aceea, Annaple Bailzou, căreia îi dăduse pruncul, și cuiburile de hoți pe unde se aciua. Reieșea că nu atât mustrările de cuget o îmboldiseră pe Meg Murdockson să facă această mărturisire, cât dorința de a căpăta, prin George Staunton sau cu ajutorul mijloacelor pe care le avea tatăl său, oblăduire și sprijin pentru fiica ei, Madge. În scrisoarea către George Staunton spunea că „atâta vreme cât cea care o scria era în viață, fiică-sa n-ar fi avut nevoie să primească de la nimeni nimic și că ea însăși nu s-ar fi băgat niciodată în treburile astea, de n-ar fi dorit să plătească răul făcut de George ei și alor ei. Dar ea trebuia să moară, iar fiică-sa avea să rămână săracă și fără o minte care să o călăuzească. Trăise destul pe lumea aceasta ca să știe că oamenii nu fac nimic pentru nimic, așa că i-a mărturisit lui George Staunton tot ce-ar fi dorit să știe despre pruncul lui, în nădejdea că nu va răbda să vadă cum tânăra făptură cu mintea rătăcită pe care a nenorocit-o moare de foame. Cât despre ce-a făcut-o să nu dezvăluie mai

---

[1] Prescurtare de la *Esquire;* în adrese: domnului, stimabilului *(Squire* = moșier, principalul proprietar de pământ al districtului, care deține și funcția de judecător de pace).

curând aceste lucruri, avea de dat socoteală pentru multe pe lumea cealaltă și o să dea și pentru asta."

Clericul spunea că Meg murise în aceeași stare sufletească lipsită de orice nădejde, care o făcea să-și arate din când în când părerea de rău pentru copilul pierdut, dar mai adeseori necazul ce-l avea fiindcă mama nu fusese spânzurată — în cugetul ei se învălmășeau haotic vina, furia și teama în fața viitorului nesigur al fiică-sii; întrucât acea grijă părintească venită din adâncul firii, aceeași cu a lupoaicei și leoaicei, era ultimul strop de dragoste rămas în această inimă nu mai puțin crudă. Tristul deznodământ al vieții lui Madge Wildfire se datora faptului că aceasta luase zăpăceala iscată de execuția mamei, drept momentul potrivit ce-i da prilejul să părăsească azilul unde o trimisese clericul și fiindcă se înfățișase mulțimii cuprinse de furie, pierise în felul în care am văzut. Când doctorul Fleming constată că scrisoarea osânditei fusese înapoiată din Lincolnshire, scrise unui prieten din Edinburgh rugându-l să caute să afle câte ceva despre soarta nefericitei tinere al cărei prunc fusese furat, iar corespondentul său îi dădu de știre că aceasta fusese iertată și, întovărășită de întreaga ei familie, plecase într-un ținut îndepărtat al Scoției, sau părăsise cu totul țara.

Și astfel rămaseră lucrurile până când, la cererea lui Sir George Staunton, clericul căută și înfățișă scrisoarea returnată lui Margaret și alte note pe care le păstrase în legătură cu această istorie.

Orice ar fi simțit George Staunton în acele clipe când redeschidea o poveste jalnică, petrecută cu atâta vreme în urmă și asculta cele spuse despre tragica soartă a nefericitei fete pe care o nenorocise, mai avea încă destul din vechea încăpățânare ce-i stătea în fire, încât să nu vrea să știe de nimic în afară de posibilitatea de a-și recăpăta copilul, întrevăzută acum pentru prima oară. Ce-i drept, va fi greu să dovedești cine e acest copil, fără să dai mai multe amănunte în legătură cu nașterea sa și nenorocirea părinților decât era cuminte să faci cunoscut. Dar lasă-l să fie găsit și, odată găsit, să se arate vrednic de oblăduirea tatălui său,

doar atât, și atunci s-ar putea descoperi multe căi pentru a ocoli o asemenea primejdie. Sir George Staunton era liber să-l înfieze ca moștenitorul său, dacă voia, fără a face cunoscută taina nașterii sale; sau, s-ar putea dobândi un act al Parlamentului prin care să fie declarat fiu legitim și să-i fie îngăduit să poarte numele și blazonul tatălui său. De fapt, potrivit legii scoțiene, era încă de pe-acum un copil legitim, prin căsătoria părinților, care urmase nașterii sale. Încăpățânat în tot ce făcea, Sir George nutrea acum o singură dorință, să-și vadă fiul, chiar dacă redobândirea lui ar trebui să fie întovărășită de o seamă de nenorociri, la fel de îngrozitoare precum cele care au urmat după pierderea sa.

Dar unde era tânărul care se putea ca, până la urmă, să fie chemat să moștenească onorurile și averea acestei vechi familii? Prin ce pârloage rătăcea, ascuns sub ce aparență umilă? Își câștiga oare o pâine nesigură cu o meserie măruntă, trudea ca slugă, trăia din silnicie sau furt? La aceste întrebări, cercetările pline de neliniște ale lui Sir George nu izbutiră să dea un răspuns care să facă lumină. Mulți își aminteau că Annaple Bailzou rătăcea prin țară, ca cerșetoare și ghicitoare, sau prezicătoare — unii își aminteau că în anul 1737 sau 1738 fusese văzută cu un prunc, dar că timp de peste zece ani nu bătuse drumurile din acest ținut; și că fusese auzită spunând că se ducea într-o parte îndepărtată a Scoției, unde se născuse. Așadar, după ce se despărțise de doamna sa la Glasgow, Sir George Staunton ajunse în Scoția, și cum sosirea sa la Edinburgh se nimeri să aibă loc la vremea când se întrunea Adunarea Generală a Kirk-ului, legăturile sale cu nobilul care deținea funcția de Lord Înalt comisar îl siliră să se arate în lume mai mult decât se potrivea planurilor sale sau decât ar fi avut poftă.

La masa oferită de acest nobil celor care luau parte la Adunare, George Staunton fu așezat alături de un cleric cu o înfățișare onorabilă și binecrescut, deși se comporta simplu, despre care descoperi că se numea Butler. Sir George nu avusese de gând să-i facă mărturisiri cumnatului său și fusese nespus de bucuros când soția îl încredințase că

doamna Butler, care era cinstea și onoarea întruchipate, nu îngăduise niciodată să fie cunoscută povestea vieții lui, așa cum o înfățișase el însuși la casa parohială din Willingham, nu i-o împărtășise nici măcar soțului ei. Dar nu regreta că avea prilejul să stea de vorbă cu o rudă atât de apropiată pentru care era un necunoscut și să-și formeze o părere despre caracterul și inteligența acestuia. Văzu și auzi multe în măsură să-l facă pe Butler să crească foarte mult în ochii săi. Află că era respectat de toți ceilalți clerici, la fel și de către laicii care luau parte la Adunare. Vorbise de câteva ori în fața Adunării unde se făcuse cunoscut prin bun-simț, sinceritate și deșteptăciune; iar spusele sale erau urmărite și admirate precum acelea ale unui predicator întemeiat pe argumente serioase, și înzestrat totodată cu harul elocinței.

Toate acestea erau foarte mulțumitoare pentru Sir George Staunton, al cărui orgoliu se revolta la gândul că sora nevesti-sii se căsătorise cu un oarecare. Acum, dimpotrivă, începu să-și formeze despre această rubedenie o părere ce depășea atât de mult așteptările sale, încât, dacă drept urmare a redobândirii fiului său, va fi nevoie să recunoască aceste neamuri, faptul că doamna Staunton avea o soră care, în situația acestei familii atât de modeste, se măritase cu un cleric scoțian, foarte prețuit de concetățenii săi și unul dintre fruntașii bisericii, suna destul de bine.

Cu aceste simțăminte, atunci când oaspeții Lordului Înalt comisar începură să se împrăștie, Sir George Staunton, sub pretext că ar dori să pună mai multe întrebări privitoare la modul de organizare a Bisericii Scoțiene, îi ceru lui Butler să vină la el acasă, în Lawnmarket, unde închiriase camere, și să bea o ceașcă de cafea. Butler primi să-l însoțească, numai dacă Sir George îi va îngădui ca, în treacăt, să se oprească la casa unei prietene, unde stătea, și să ceară scuze fiindcă nu vine la ea la ceai. Urcară pe High Street, pătrunseră în Krames și trecură pe lângă cutia milei, așezată acolo ca să amintească celor în libertate de lipsurile și suferințele bieților întemnițați. Sir George se opri o clipă în fața cutiei, iar

a doua zi, în acest receptacul unde se aduna dania obștii, fu găsită o bancnotă de douăzeci de lire.

Când se apropie de Butler, îl găsi cu ochii ațintiți spre ușa închisorii și, după câte s-ar fi zis, cufundat într-o meditație profundă.

— Pare o ușă foarte solidă, rosti Sir George, așa, ca să spună ceva.

— Este, Sir, răspunse Butler, în timp ce cotea și pornea mai departe, dar, spre nenorocirea mea, odată am văzut-o cum se dovedea prea slabă.

În acel moment, își privi tovarășul de drum și-l întrebă dacă nu cumva era bolnav, iar Sir George Staunton mărturisi că a făcut prostia să mănânce ceva de la gheață, ceea ce uneori nu-i pria. Cu o bunăvoință ce nu da loc la nici un fel de împotrivire, Butler îl bagă la iuțeală pe Sir George în casa prietenei sale, aflată aproape de închisoare, unde locuise el însuși de când venise în oraș, întrucât aceasta nu era de fapt alta decât casa vechii noastre cunoștințe Bartoline Saddletree, în care, în decursul unei scurte perioade de noviciat, Lady Staunton se inițiase ca să devină vânzătoare de magazin. Amintirea aceasta apăru brusc în mintea soțului ei și roșeața stârnită de rușine se dovedi mai puternică decât teama ce-l făcuse mai întâi să pălească. Totuși, buna doamnă Saddletree nu-și mai găsea locul, dornică să-l primească pe bogatul baronet ca pe un prieten de-al domnului Butler și o pofti pe o femeie între două vârste, îmbrăcată cu o rochie neagră, să stea liniștită, dar într-un fel ce părea să dea a înțelege că era de dorit să lase liber locul, pentru niște oaspeți mai acătării ca ea. Între timp, fiindcă înțelese cum stăteau lucrurile, dădu fuga după niște întăritoare, leac mai bun decât oricare altul, firește, pentru leșinuri de tot felul. În timpul cât ea lipsi din odaie, musafira, femeia în negru, se pregăti să iasă din cameră și ar fi părăsit cu totul încăperea fără să fie băgată în seamă în chip deosebit dacă nu s-ar fi împiedicat de prag, atât de aproape de George Staunton, încât acesta, pentru care politețea era o regulă, o ridică și o ajută să nimerească ușa.

— Doamna Porteous e tare ramolită, biata de ea, zise doamna Saddletree, când se întoarse cu sticla în mână. Nu-i atât de bătrână, da'

a dat rău în doaga copilăriei, de când i-a fost ucis bărbatu'. Ai avut necazuri cu treaba asta, dom' Butler. Sir, zise ea, către Sir George, bine-ar fi să beți paharul pân' la fund, fiindcă mie-mi păreți că arătați mai rău decât la venire.

Și, într-adevăr, acesta se făcuse alb ca varul, când își aminti pe cine sprijinise adineauri cu brațul său —văduva adusă în mare parte de el în această stare.

— Treaba aceea cu Porteous e acum un caz prescris[1], zise bătrânul Saddletree, pe care guta îl ținea țintuit de scaun, prescris de-a binelea și depășit.

— Nu sunt lămurit cum vine asta, vecine, zise Plumdamas, fiindcă i-am auzit cum spuneau că trebuie să treacă douăzeci de ani și ăsta nu-i decât al cincisprezecelea. Istoria aceea cu Porteous a fost în '37.

— Cred că n-o să mă înveți dumneata pe mine legile, vecine, pe mine care am patru procese în curs și aș fi putut avea paisprezece, de n-ar fi fost stăpâna casei. Îți spun, dacă fruntașii răscoalei împotriva lui Porteous ar sta aici unde stă domnul ăsta, avocatul statului n-ar avea treabă cu el. Cazul cade sub prescripția negativă.[2]

— Gata cu gălăgia, babalâcilor, zise doamna Saddletree, și lăsați-l pe acest *gentleman* să stea jos și să bea o ceașcă de ceai bun.

Dar Sir George era sătul de discuția lor; iar, la cererea sa, Butler se scuză față de doamna Saddletree și-l însoți până la casa unde trăsese. Aici găsiră un alt oaspete care aștepta să se întoarcă Sir George Staunton. Nu era nimeni altul decât Ratcliffe, pe care cititorul nostru îl cunoaște de mult.

Acesta își îndeplinise cu atâta precauție, istețime și credință slujba de temnicer, încât ajunse treptat să fie directorul sau căpitanul închisorii. Și se mai povestește și astăzi că unii tineri, care la chefurile lor căutau

---

[1] În limbaj juridic, perimat, căzut în desuetudine, anulat.

[2] Limitarea timpului în care poate fi introdusă o acțiune legală.

mai degrabă să petreacă decât să se afle între lume aleasă, aveau uneori obiceiul să ceară lui Ratcliffe să le țină tovărășie pentru ca să-i încânte cu istorisirea isprăvilor sale nemaipomenite, intrate în legendă, privitoare la tâlhării și evadări.[1] Dar până la moarte nu și-a mai reluat îndeletnicirea lui dintru-nceput, spre care avea înclinație, nu s-a mai preocupat de ea altfel decât în povestirile sale la un pahar.

În aceste împrejurări, un avocat din Edinburgh i-l recomandă lui Sir George Staunton drept un ins în stare să-i răspundă la orice întrebări ce ar avea să le pună în legătură cu Annaple Bailzou, despre care, așa cum Sir George înfățișa motivul cercetărilor sale, se credea că a furat în vestul Angliei un copil, vlăstarul unei familii nu lipsite de interes pentru el.

Domnul nu dezvăluise numele, ci doar slujba sa; astfel încât, atunci când i se spuse că în salon îl aștepta căpitanul închisorii, lui Sir George Staunton nici prin minte nu-i trecea că-l va întâlni pe John Ratcliffe, vechea sa cunoștință.

De aceea, fu din nou luat pe neașteptate și în chip foarte neplăcut căci nu-i veni deloc greu să-și amintească figura neobișnuită a acestui om. Totuși, schimbarea lui George Robertson în Sir George Staunton întrecea chiar și mintea pătrunzătoare a lui Ratcliffe și acesta se înclină adânc dinaintea baronetului și a oaspetelui său, în nădejdea, după cum spunea, că domnul Butler îl va ierta, dacă-și amintea că era o veche cunoștință de-a dumisale.

— Și care, cândva, i-a fost de un mare ajutor soției mele, urmă domnul Butler, ca urmare, în semn de mulțumire și recunoștință, v-a trimis ceva ce sper că a ajuns bine și a fost primit cu plăcere.

---

[1] S-ar părea că povestea vieții acestui personaj se întemeiază pe un anacronism. O dată cu alți evadați din închisoare, Ratcliffe a fost eliberat de răscoala împotriva lui Porteous, atunci când fusese osândit la moarte; iar în 1745, când muntenii din nordul Scoției au scos din nou deținuții din temniță, el se afla în aceeași situație grea. Era un liberal mult prea convins ca să accepte să fie eliberat de iacobiți, iar ca răsplată fu primit în rândul paznicilor închisorii. Cel puțin așa s-a spus în toți acești ani (n.a.).

— Pe naiba, sigur că da, zise Ratcliffe și dădu șmecherește din cap; da' dumneata, dom' Butler, te-ai schimbat, arăți mult mai bine ca atunci când te-am văzut prima oară.

— Atât de mult încât mă mir că m-ai recunoscut.

— Aha! Dracu' să mă ia dacă uit eu vreodată o mutră pe care am mai văzut-o, răspunse Ratcliffe, în timp ce Sir George Staunton, legat de pripon și fără putință de scăpare, blestema în sinea sa exactitatea acestei memorii. Și, totuși, urmă Ratcliffe, pân' și cel mai dibaci escroc, uneori, tot se lasă prostit. Chiar în odaia asta, dacă mi-aș îngădui o asemenea îndrăzneală, aș spune că se află o față care, de n-aș cunoaște preacinstita persoană de viță a cui este, aș putea să socot că aduce cu o veche cunoștință.

— N-aș fi foarte măgulit, răspunse baronetul, încruntat și stârnit de situația primejdioasă în care se vedea, dacă mie aveți de gând să-mi faceți acest compliment.

— Nicidecum, Sir, zise Ratcliffe cu o plecăciune adâncă. Am venit să primesc porunci de la onoratul nobil și nu să-l supăr cu bietele mele vorbe.

— Ei bine, domnule, rosti Sir George, mi s-a spus că vă pricepeți în treburile poliției. Și eu la fel. Ca să vă convingeți, iată zece guinee din onorariul cu care vă angajez, și vor fi cincizeci dacă-mi puteți aduce la cuoștință câte ceva despre o ființă, în viață sau nu, așa cum o veți găsi descrisă în această foaie. Eu o să plec curând din oraș, puteți să-mi trimiteți răspunsul în scris, prin grija domnului... (dădu numele foarte onorabilului său om de încredere), sau a Înălțimii sale Lordul Înalt Comisar.

Ratcliffe se înclină și se retrase.

„L-am înfuriat pe stricatu' ăsta fălos, își spuse, fiindc-am dat pe față asemănarea, da' dacă tatăl lui George Robertson ar fi trăit nu mai departe decât la o milă de maică-sa, afurisit să fiu dacă n-aș ști ce să cred, oricât umblă el cu nasu' pe sus."

Când rămase singur cu Butler, Sir George Staunton porunci ceai și cafea pe care le aduse valetul său și apoi, după ce chibzui o clipă, își întrebă oaspetele dacă în ultima vreme a avut vești de la soție și familia sa. Uimit oarecum de această întrebare, Butler răspunse că „de câtva timp nu primise vreo scrisoare; nevastă-sa nu se dădea în vânt după mânuirea condeiului."

— Atunci sunt primul care o să vă înștiințez că, de când ați plecat de acasă, a avut loc o invazie a liniștitei dumitale locuințe. Soția mea, căreia ducele de Argyle a avut bunătatea să-i îngăduie să folosească locuința de la Roseneath, în timp ce-avea să petreacă vreo câteva săptămâni în țara dumneavoastră, a întreprins un atac și s-a instalat în cealaltă parte a golfului, la presbiteriu, cum spune ea, ca să fie mai aproape de capre, căci obișnuiește să bea lapte de capră, dar cred că de fapt pentru că îi place mai degrabă tovărășia doamnei Butler decât aceea a respectabilului *gentleman* care îndeplinește slujba de senești[1] pe domeniile ducale.

Domnul Butler răspunse că-i auzise adesea pe răposatul duce și pe cel de astăzi vorbind cu mare respect despre Lady Staunton și ar fi fericit dacă în casa sa ar putea găzdui un prieten de-al lor — ar fi doar un foarte neînsemnat semn de recunoștință pentru atâtea foloase câte le-a avut de pe urma acestei familii.

— Asta nu ne face, pe Lady Staunton și pe mine, să vă fim mai puțin îndatorați pentru ospitalitate, Sir, rosti Sir George. Pot să vă întreb dacă vă gândiți să vă întoarceți acasă curând?

Într-un răstimp de două zile, răspunse domnul Butler, sarcinile sale în Adunare vor lua sfârșit; și cum își terminase toate celelalte treburi ce le avea în oraș, era dornic să se întoarcă în Dunbartonshire de îndată ce putea; dar se vedea nevoit să aibă asupra sa la drum o sumă mare în

---

[1] Administrator de proprietate funciară; moșie etc. În anumite împrejurări implica dreptul de judecată.

bancnote și monezi și de aceea dorea să călătorească în tovărășia unui frate sau doi din rândul clerului.

— Escorta mea e mai sigură, grăi Sir George Staunton, și mă gândesc să plec mâine sau poimâine. Dacă-mi veți face plăcerea să mă întovărășiți, voi lua asupra mea să vă duc în siguranță la presbiteriu, împreună cu povara ce-o aveți asupra domniei voastre, numai dacă-mi veți îngădui să călătorim împreună.

Domnul Butler primi recunoscător această propunere; își dădură așadar întâlnire și răvașele trimise cu unul din servitorii lui Sir George, mânat înaintea lor în acest scop, îi înștiință pe cei de la presbiteriul din Knocktarlitie despre călătoria pusă la cale; iar prin preajmă, toți vecinii prinseră de veste că „pastorul se întorcea întovărășit de un ales *gentleman* englez și cu toți banii de care avea nevoie ca să plătească moșia de la Craigsture."

Această hotărâre neașteptată de a merge la Knocktarlitie fusese luată de Sir George Staunton ca urmare a peripețiilor din timpul serii. Deși acum era o persoană importantă, Sir George simțea că mersese prea departe când se încumetase atât de aproape de locul îndrăznețelor fapte sălbatice pe care le săvârșise odinioară, iar din cele ce i se întâmplaseră în trecut, cunoștea prea bine mintea pătrunzătoare a lui Ratcliffe, ca să îndrăznească să dea peste el din nou. A doua zi, sub pretext că era suferind, nu ieși din casă și-și luă rămas bun în scris de la nobilul său prieten, Înaltul comisar, în fața căruia prilejul de a-l avea ca tovarăș de drum pe domnul Butler sluji ca motiv al plecării sale din Edinburgh mai repede decât plănuise. Avu o îndelungată discuție cu omul său de încredere, în legătură cu Annaple Bailzou, iar acestui *gentleman,* de meserie avocat, care era totodată și omul de încredere al familiei Argyle, i se dădură instrucțiuni să adune toate știrile pe care Ratcliffe sau alții ar fi în stare să le culeagă în legătură cu soarta acelei femei și despre nefericitul copil și, de îndată ce se afla ceva ce părea căutași de puțin important, să trimită numaidecât un curier la Knocktarlitie. Ordinele date fură sprijinite de

o sumă de bani, lăsați ca avans, precum și de cererea să nu fie cruțată nici o cheltuială, astfel încât Sir George Staunton avea puțin a se teme de vreo delăsare din partea persoanelor în grija cărora fusese lăsată această însărcinare.

Călătoria pe care cei doi cumnați o făcură unul în tovărășia celuilalt a fost mai plăcută chiar decât ar fi îndrăznit să se aștepte Sir George Staunton. În ciuda propriei sale voințe, își simți inima mai ușoară când Edinburghul se pierdu în zare; iar conversația lui Butler, nesilită, atrăgătoare, plină de bun-simț era menită să-i abată gândul de la cugetări dureroase. Ba chiar începu să cumpănească dacă ar fi foarte greu ca rudele nevesti-sii să fie mutate la presbiteriul de la Willingham; în ceea ce-l privea, n-ar avea decât să facă rost de o avansare în ierarhia bisericească pentru posesorul de astăzi al beneficiului, iar cât despre Butler, acesta ar trebui să fie hirotonisit după tipul Bisericii engleze, lucru la care nu-și închipuia că ar fi cu putință să se împotrivească, și atunci i-ar fi avut sub aripa sa. Desigur, era greu să o vadă pe doamna Butler, despre care știa că avea cunoștință de întreg adevărul tristei sale vieți din trecut. Pe de altă parte, deși nu-i dăduse nici o pricină să se plângă de vreo imprudență, fiindcă s-ar fi arătat limbută, totuși, în felul acesta tăcerea ei ar fi încă și mai deplin asigurată. Doamna sa ar fi astfel mereu în toane bune și mai supusă; căci uneori își cam plictisea soțul, când, pe motiv că la Willingham e cu totul lipsită de orice societate, stăruia să rămână la Londra, în timp ce el dorea să se retragă la țară.

„Doamnă, o ai acolo pe sora dumitale", ar fi, gândea el, un răspuns destul de bun la acest argument cu care era întotdeauna pregătită.

Încercă să se încredințeze ce-ar gândi Butler despre a trăi în Anglia cu un venit de o mie două sute de lire pe an, având ca sarcină să țină din când în când tovărășie unui vecin care nu se bucura de o sănătate desăvârșită sau de o stare sufletească bine cumpănită.

„Din când în când, ar putea întâlni acolo, zise, un *gentleman* foarte învățat și cu merite, care era preot catolic, dar spera că aceasta nu ar fi

o piedică de netrecut pentru un om lipsit de prejudecăți ca el. Ce răspuns s-ar gândi domnul Bulter să dea, dacă i s-ar face o asemenea propunere?"

— Nici mai mult nici mai puțin decât că n-aș putea să primesc, fu răspunsul. N-am nici o poftă să iau parte la vreuna din diferitele dezbateri ce au loc între biserici, dar am fost crescut în credința mea, am fost hirotonisit de propria mea biserică, mă mulțumește adevărul doctrinelor ei și voi muri sub steagul pentru care m-am înrolat.

— Dacă întrebarea mea nu e de-o curiozitate nechibzuită, care e venitul pe care îl aduce demnitatea la care ați fost înaintat?

— Aș zice o sută de lire pe an, una peste alta, în afară de petecul meu de ogor și pășune.

— Și pregetați să schimbați acest venit pentru unul de o mie două sute de lire pe an, fără ca motivul ce-l aveți să fie deosebirea de doctrină între biserica engleză și cea scoțiană, în privința osândei veșice?

— Asupra acestui subiect, Sir, mi-am rezervat dreptul să judec eu însumi; și într-una și într-alta găsești multe precepte bune și amândouă aduc, desigur, mijloace de mântuire a sufletului, dar fiece om trebuie să se poarte cum îl luminează pe el mintea. Trag nădejde că am îndeplinit și mai îndeplinesc încă treburile Domnului Dumnezeului meu în această parohie scoțiană; și nu mi-ar sta bine ca de dragul câștigului să-mi părăsesc turma în deșert. Dar chiar dacă privim lucrurile lumește, așa cum le-ați privit domnia voastră, Sir George, acest stipendiu, o sută de lire pe an, ne-a hrănit și ne-a îmbrăcat, fără să ne lase nimic de dorit; moștenirea socrului meu și alte împrejurări au adăugat o mică avere cam de două ori ce-am spus înainte și nu știu ce vom face cu ea. Așa că vă las să judecați, Sir, dacă ar fi înțelept din partea mea, care nici nu doresc, nici nu am prilejul să cheltuiesc trei sute pe an, să râvnesc să am o sumă de patru ori mai mare.

— Asta-i filozofie, spuse Sir George; am auzit despre acest lucru, dar până acum nu l-am întâlnit niciodată.

— E bun-simț, răspunse Butler, care se împacă mai adeseori cu filozofia decât înclină să recunoască profesorii chițibușari sau habotnicii.

Sir George schimbă subiectul și nu mai reluă această discuție. Deși călătoreau în rădvanul lui Sir George, acesta părea atât de obosit din pricina drumului, încât fu nevoit să rămână o zi în orășelul numit Mid-Calder, prima lor haltă de când plecaseră din Edinburgh. O altă haltă fu făcută la Glasgow, timp de o zi întreagă, atât de încet se mișcau pe drum.

Călătoriră până în Dunbarton, unde hotărâseră să lase trăsura și să închirieze o barcă, pentru ca aceasta să-i ducă la un loc de pe țărm, în apropiere de presbiteriu, întrucât între ei și ținta călătoriei lor se întindea Gare-Loch, lăsând deoparte că în acest ținut nu se putea călători cu un vehicul cu roți. Valetul lui Sir George, om pe care te puteai bizui, îi întovărășea și de asemenea un pedestraș; rândașii de la grajd rămaseră cu trăsura. Tocmai când se termină de orânduit astfel lucrurile, ceea ce se petrecea pe la ceasurile patru după-amiază, sosi un curier trimis de omul de încredere al lui Sir George, din Edinburgh, cu un pachet, pe care acesta îl deschise și citi cu mare băgare de seamă cuprinsul, foarte absorbit și frământat, pare-se, de veștile aflate. Coletul fusese trimis foarte curând după plecarea lor din Edinburgh, dar mesagerul nu-i găsise pe călători, fiindcă trecuse prin Mid-Calder noaptea și nu-și putuse îndeplini însărcinarea, deoarece ajunsese la Roseneath înaintea lor. Acum se întorcea, după ce așteptase mai bine de douăzeci și patru de ore. Sir George Staunton răspunse pe loc în scris și, după ce-l răsplăti cu larghețe pe curier, îi ceru să nu doarmă până când rândurile lui nu vor ajunge în mâna omului său de încredere.

În cele din urmă, urcară în barca ce-i așteptase câtăva vreme. În timpul călătoriei lor, care se desfășura încet, fiindcă se vedeau nevoiți să vâslească necontenit și adesea împotriva curentului, prin întrebările sale, Sir George căuta îndeosebi să afle unele lucruri despre banditii care, din anul 1745, împânziseră acest ținut. Butler îi făcu cunoscut că mulți dintre ei nu erau Highlander-i de baștină, ci țigani, spoitori și alți inși

aduși la disperare și gata la orice, care se folosiseră de haosul iscat în urma războiului civil, de obștească nemulțumire a muntenilor și vraiștea din rândurile poliției, ca să se îndeletnicească, mai îndrăzneți ca oricând, cu meseria lor prădalnică.

După aceea Sir George îl cercetă privitor la viața acestora și obiceiurile lor. Vru să afle dacă silniciile pe care le săvârșeau nu erau uneori răscumpărate prin fapte mărinimoase și dacă nu cumva se dovedeau înzestrați și cu virtuțile, nu numai cu viciile triburilor sălbatice.

Fără doar și poate, răspunse Butler, vădeau uneori un licăr de dărnicie de care, până și cel mai înrăit soi de răufăcători arareori e lipsit, dar cauza sigură și obișnuită a ceea ce făceau erau înclinațiile lor rele, pe când o izbucnire de simțăminte virtuoase se vădea la ei un imbold trecător, nu trebuia să te bizui pe un asemenea elan, stârnit, pesemne, de o înlănțuire de împreurări unice în felul lor și surprinzătoare. În timpul discuției prilejuite de aceste întrebări, pe care Sir George le punea cu o ardoare neîndoielnică, ce-l cam surprinse pe Butler, se întâmplă ca acesta din urmă să pomenească numele lui Donacha Dhu na Dunaigh, cunoscut mai dinainte de cititorul nostru. Sir George prinse cu nesaț aceste sunete, de parcă pentru urechea sa numele rostit de Butler ar fi avut o însemnătate deosebită. Îl cercetă până în cele mai mici amănunte în legătură cu omul amintit, întrebă din câți inși e alcătuită banda sa și, chiar cum arătau cei care făceau parte din gașcă. Despre aceste lucruri Butler nu prea îi putea da un răspuns. Omul se bucura de faimă în rândul celor de jos, dar isprăvile sale erau mult înflorite; apărea întotdeauna însoțit de unul sau doi dintre fârtații lui, dar niciodată nu năzuia să fie în fruntea unui număr mai mare decât trei sau patru. Pe scurt, Butler nu știa mare lucru despre ei, iar puținul pe care-l știa nu-l făcuse deloc să-și dorească a cunoaște mai multe.

— Aș dori, totuși, să-l văd într-una din aceste zile.

— Înâlnirea ar fi cu primejdie, Sir George, numai dacă nu vreți cumva să spunți că o să-l vedem cum își primește pedeapsa dată de lege și atunci întâlnirea va fi tristă.

— „Poartă-te cu fiecare după cum merită, domnule Butler, și atunci cine va scăpa de bici?"[1] Dar vă vorbesc în cimilituri. O să vă lămuresc mai bine lucrurile, după ce discut cu Lady Staunton. Trageți tare, flăcăi, adăugă, grăind către luntrași; norii ne amenință cu furtună.

Într-adevăr, zăpușeala din aerul greu în care nu se mișca o frunză, grămezile uriașe de nori ce se adunau în zare la apus și luminate de soarele în asfințit străluceau ca un cuptor încins, acea liniște înfiorătoare a naturii în clipele când ea pare să aștepte bubuitul tunetului, precum un soldat osândit așteaptă împușcăturile plutonului menite să-l doboare la pământ, toate prevesteau că vine grabnic furtuna. Stropi mari cădeau din când în când, ceea ce-i îndemnă pe domni să-și pună pelerinele de ploaie; dar ploaia încetă și din nou căldura apăsătoare, atât de neobișnuită în Scoția la sfârșitul lui mai, îi făcu să le lepede.

— Există ceva măreț în această întârziere a furtunii, spuse Sir George; s-ar părea că tunetul a încetat să bubuie până când va da un aer solemn unei întâmplări minunate, de aci, de pe pământ.

— Vai, ce suntem noi oare, pentru ca legile naturii să-și potrivească felul în care acționează după efemerele noastre fapte mari sau după suferințele noastre? Din nori va țâșni scânteia când vor fi supraîncărcați cu fluid electric, fie că în clipa aceea o capră cade de pe stâncile Arranului, sau un erou își dă duhul pe câmpul de luptă după bătălia în care a ieșit învingător.

— Mintea omului e bucuroasă să gândească astfel, zise Sir George Staunton și să zăbovească asupra soartei omenirii în care vede imboldul principal, ce-a pus dintru început în mișcare puternicul mecanism al universului. Nu ne place să credem că ne vom contopi cu evurile de

---

[1] Shakespeare, *Hamlet*, II, 2, 524–525.

dinaintea noastră, așa cum picăturile acestea mari și negre se amestecă în noianul de apă, unde iscă pentru o clipă o volbură măruntă și apoi sunt pierdute pe vecie.

— *Pe vecie!* noi nu, noi nu putem să fim pierduți în vecii vecilor, grăi Butler și privi în sus, pentru noi moartea e schimbare nu sfârșit; și începutul unei vieți noi, care se potrivește cu faptele ce le-am săvârșit sub întruchiparea pământească.

Pe când frământau aceste subiecte grave, aduse în chip firesc în discuție de solemnitatea clipelor de dinaintea furtunii ce plutea în aer, călătoria lor amenința să fie mai supărătoare decât se așteptau, căci rafale de vânt, care se stârneau vijelios și apoi încetau brusc, măturau până-n adâncul estuarului și zădărniceau truda vâslașilor. Acum nu le mai rămânea decât de ocolit un promontoriu ca să ajungă la un loc potrivit de debarcare, aflat la gura micului râu; dar dată fiind starea vremii și încărcătura bărcii lucrul acesta trebuia să dureze, iar, între timp, aveau fără doar și poate să fie în primejdie de a înfrunta furtuna.

— N-am putea trage la țărm pe partea asta a promontoriului și să ne adăpostim undeva? întrebă Sir George.

Butler nu cunoștea un loc de abordare, cel puțin vreunul unde să poți afla un drum potrivit sau chiar bun de bătut, până sus, spre stâncile care înconjurau țărmul.

— Mai gândiți-vă, spuse Sir George Staunton, în curând furtuna se va dezlănțui cu furie.

— Ei aș, ba da, făcu unul dintre luntrași; e Golful Țiganului; da' nu i-am spus pastorului locu' ăsta și nu știu sigur dacă o să pot să cârmesc barca până acolo, limanu-i tare plin de bancuri de nisip și stânci pe sub apă.

— Încearcă, și o să-ți dau o jumătate de guinee.

Bătrânul trecu la cârmă și spuse că dacă puteau pătrunde, se afla în locul acela o potecă, un urcuș pieptiș de pe plajă, și de-acolo, „într-o juma' de oră de mers ajungi la presbiteriu".

— Ești sigur că știi drumul? grăi Butler către bătrân.

— Poate că-l știam și mai bine acu' cinspe ani, când Dandie Wilson lucra în estuar, cu lugherul lui ăla sprinten. Îmi amintesc că Dandie avea cu el un inglez cam turbat, îi spuneau...

— Dacă stai atâta de poveste, zise Sir George Staunton, o să ajungi pe Grindstone[1]... adu stânca aceea albă în linie cu clopotnița.

— Pe legea mea, spuse veteranul, care făcu ochii mari. Cred că domnia voastră cunoașteți golfu' la fel de bine ca mine. Socot că ați mai dat cu nasu' de Grindstane și înainte...

În timp ce vorbeau se apropiară de micul golf, ascuns îndărătul steiurilor și apărat din toate părțile de bancuri de nisip și stânci cufundate în apă, pe care greu putea să-l descopere sau să se încumete într-acolo cine nu cunoștea îndeaproape meșteșugul navigației. O barcă veche, sfărâmată, fusese de acum trasă pe plaja golfului, înghesuită chiar sub copaci, cu măsuri de precauție ca să rămână ascunsă.

Când observă această ambarcațiune, Butler rosti către tovarășul său de drum:

— Nici că puteți să vă închipuiți, Sir George, ce anevoie mi-a fost ca bieții mei parohieni să înțeleagă ce vină și primejdie atrage asupra lor acest comerț de contrabandă, deși au necontenit sub ochi toate urmările lui de temut. Nu știu vreun alt lucru care să strice și să distrugă cu mai multă putere principiile lor morale și religioase.

Sir George se sforță să spună cu voce scăzută ceva despre spiritul aventuros, trăsătură obișnuită a tinerilor, și că, pe măsură ce vor înainta în vârstă, mulți vor deveni mai înțelepți.

— Prea arareori, Sir, răspunse Butler. Dacă s-au lăsat adânc atrași și mai ales dacă au fost amestecați în fapte sălbatice și sângeroase, lucru la care-i duce în chip firesc această îndeletnicire a lor, am băgat de seamă că mai devreme sau mai târziu, sfârșesc rău. Învățătura dobândită în viață

[1] Grindstone (engl.), piatră de tocilă, piatră de moară.

ca și Scriptura ne învață, Sir George, că relele îl vor urmări pe cel care a săvârșit crâncenie, iar cel setos de sânge nu va trăi nici jumate din viață. Dar sprijiniți-vă de brațul meu ca să vă ajute să coborâți.

Sir George avea nevoie de ajutor căci acum gândul său era departe, punea față în față diferitele simțăminte și stări de spirit cu care bătuse cândva aceste locuri și cele de astăzi. În timp ce debarcau, de departe se auzi grav un bubuit de tunet.

— E un semn, domnule Butler, zise Sir George.

— *Intonuit laevum*[1], așadar e semn bun, răspunse Butler cu un zâmbet.

Barcagii primiră poruncă să înconjoare cât or putea de repede promontoriul, până la locul obișnuit de acostare; bâjbâind pe o cărare încâlcită, care abia se vedea, printr-o dumbravă deasă, cei doi domni, urmați de servitorul lor, își căutară drumul spre presbiteriul de la Knock-tarlitie, unde sosirea lor era așteptată cu nerăbdare.

Surorile așteptaseră zadarnic întoacerea soților lor cu o zi înainte, cea hotărâtă în scrisoarea lui Sir George. Această încălcare a datei hotărâte fusese pricinuită de zăbovirea călătorilor la Calder. Cei de la presbiteriu începură chiar să se întrebe dacă vor sosi și astăzi. Pentru Lady Staunton speranța că vor întârzia semăna cu o scurtă amânare a pedepsei; fiindcă se gândea înspăimântată la chinurile pe care va trebui să le îndure mândria soțului ei când va întâlni o cumnată mult prea bună cunoscătoare a întregii povești a vieții sale. O istorie nefericită și dezonorantă. Oricât de mare ar fi fost tăria sau înfrânarea de sine ce-l ajutau să-și biruie sentimentele, atunci când se afla în lume, soția sa știa că numai ei îi era dat să vadă cum, în taină, acestea se dezlănțuiau cu furie, îi surpau sănătatea, îi ruinau cumpătul și-l făceau demn să trezească, în același timp, și groază, și milă. O prevenea necontenit pe Jeanie să nu dea vreun semn de recunoaștere, ci să-l primească de

---

[1] „Tunetul se auzi din stânga" (lat.); la romani aceasta era o prevestire de bun augur (*Vergilius, Aeneida*, II, 693).

parcă-ar fi o persoană cu desăvârșire străină, iar aceasta repeta întruna ceea ce-i făgăduise — că-i va îndeplini orice dorință.

Jeanie însăși nu putea să nu se gândească neliniștită la întâlnirea neplăcută care se apropia; dar în adâncul cugetului nu simțea pic de ură — și-apoi, era împovărată de multe griji gospodărești, altele decât cele obișnuite, iar acestea, adăugate la dorința ei arzătoare de a-l revedea pe Butler după o lipsă mai îndelungată decât cele de până acum, o făceau din cale-afară de dornică să-i vadă sosiți pe călători, cât mai curând cu putință. Și — de ce aș ascunde adevărul? — un gând i se furișa la nesfârșit în minte, anume că masa ei sărbătorească fusese de astă dată amânată cu două zile; iar într-a treia, puține dintre felurile de mâncare, după ce se străduise din răsputeri să le gătească folosind tot meșteșugul modestei ei arte culinare, ar putea să apară din nou pe masă, într-un fel menit să-i facă cinste și așa cum se cuvenea; și cu restul ce avea să facă? În ce privește această ultimă întrebare, Căpitanul, care se înfățișă pe neașteptate în fruntea a șase flăcăi voinici, îmbrăcați și înarmați după chipul și asemănarea highlander-ilor, o scuti de osteneala de-a chibzui mai departe.

— Pună timineața, tumitale, *Leddy* Staunton, și sper să am plăcerea să vă văt sănătoasă. Și pună timineața, tumitale, pună toamnă Putler... Vă rog să porunciți ceva de mâncare, și pere, și prandy pentru băieți, fiintcă, tinainte de s-a crăpat de ziuă, patem gura râului și mlaștina, și tegeaba. Fir-ar să fie!

Cu aceste vorbe, se așeză, își dădu spre spate peruca sa de colonel brigadier și se șterse pe cap nestingherit, ca o persoană cu greutate, fără să țină câtuși de puțin seama de privirea ce lăsa să se vadă uimirea unei doamne binecrescute, cu care Lady Staunton se străduia să-l facă să înțeleagă că-și îngăduia să se poarte prea liber.

— Când ai tat o luptă grea, urmă Căpitanul, te mai mângâi puțin cu gândul că te zbați în slujba unei toamne frumoase sau în slujpa unui

shentleman care are o soție frumoasă, ceea ce totuna e, de vreme ce dacă slujești pe soț, slujești nevestei, după cum toamna Putler știe prea pine.

— Într-adevăr, Sir, spuse Lady Staunton, deoarece s-ar părea că mie îmi adresați acest compliment, nu pot să pricep întrucât ne privesc pe Sir George sau pe mine mișcările domniei voastre din dimineața aceasta.

— Ei, trăcia tracului! Sunteți prea aspră, *my leddy*, de parcă n-aș fi fost înștiințat prin curier special trimis de preacinstitul om de încredere și purtător de cuvânt al Înălțimii sale, împreună cu împuternicirea de trebuință, că e musai să-l caut și să-l arestez pe Donacha dhu na Dunaigh și să-l aduc în fața mea însumi și a lui Sir George Staunton, ca să-și primească osânda, adică spânzurătoarea, pe care fără îndoială că o merită, fiintcă, tatorită lui, tomnia voastră s-a speriat și te asemenea pentru o treapă mai măruntă.

— M-am speriat? făcu doamna; păi nu i-am scris niciodată lui Sir George despre spaima ce-am tras-o la cascadă.

— Atunci trebuie să-i fi ajuns la ureche într-altfel; fiintcă de nu, pentru ce-ar tori atât de fierpinte să-l vadă pe nemernicu' ăsta, încât eu să trepuiască să-l caut prin coclaurile și mlaștinile din ținut, cât sunt ele de întinse, te parc'aș fi avut ceva tacă-l găseam, cânt tot ce puteam să câștig din treaba asta era un glonte-n cap?

— Oare e cu putință să fie adevărat că pentru răfuiala lui Sir George ați încercat să-l arestați pe acest ins?

— Pe legea mea, nu știu nici o altă pricină tecât plăcerea tomniei sale; din partea mea, creatura asta ar fi putut să-și vată testul de liniștit de trepuri, atâta timp cât respectă pietrele de hotar te pe pământurile tucelui, t'a tacă așa-i plăcerea unui *shentleman* onorapil, care-i prieten cu tucele, e testul temei ca să fie prins și pe teasupra spânzurat. Așa că am ținut curierul peste noapte și am pus să fie încunoștiințați zece flăcăi viteji, iar eu m-am sculat înainte de răsăritul soarelui și i-am făcut pe păieți să-și pună fustanela și surtucul.

— Mă mir, Căpitane, spuse doamna Butler de vreme ce știți că o hotărâre a Parlamentului oprește purtarea costumului scoțian.[1]

— Ei, aș! nu vă perpeliți, toamnă Butler. Legea n-are tecât doi, trei ani și e mult prea tânără ca să fi ajuns până la noi; și-apoi, cum să se cațere flăcăii pe tealuri cu afurisiții aceia de pantaloni bufanți pe ei? Când îi văd, mi se face greață. Da' oricum, credeam că știu destul de pine adăposturile lui Donacha și m-am dus acolo unde s-a odihnit aseară; fiintcă am văzut frunzele pe care au zăcut lungiți pungași și rămășițele lor; tot trept mărturie, mai era și un pic de turbă, mai ardea încă. Socot că li s-a suflat o vorbă, tin afara isulei, despre ce se urmărea. Am cercetat strungă te strungă, văgăună te văgăună, te parc-aș fi pântit cerbul, ta' pe naiba, n-am zărit nici măcar cum îi flutură pulpana hainei... Fir-ar să fie!

— Trebuie să fi coborât prin estuar spre Coval, zise David, iar Reuben, care în dimineața aceea ieșise devreme din casă, la cules de nuci, observă că „văzuse o barcă ce se îndrepta spre Golful Țiganului"; un loc binecunoscut de către băieți, deși mai puțin aventurosul lor tată nu-l știa.

— Pe legea mea, zise Duncan, tacă-i așa, nu mai zăbovesc aici tecât atâta cât să peau taman cornu ăsta de prandy cu apă, fiintcă e cu putință să fie prin pădure. Donacha nu e prost și poate socoate că, atâta timp cât pe horn iese fum, cel mai pine să să stai lângă hogeac. S-a gândit că nimeni n-o să-l caute atât de aproape! Cer iertare tomniei voastre că plec așa, nitam-nisam, fiintcă mă întorc numaitecât și ori vi-l atuc pe Donacha viu, ori de nu, v-atuc capu' lui, ceea ce, pot să jur, e la fel de pine. Trag nădejde să petrec o seară plăcută în tovărășia tomniei voastre și mai sper să mă răfuiesc cu tomnul Putler la table, pentru cei patru penny pe care mi i-a câștigat, fiintcă-i sigur că în curând o să fie acasă, altfel o să-l mureze pe drum, pentru că vine o ploaie cu clăpuci.

---

[1] Încercând să înfrângă puterea clanurilor scoțiene, purtarea tartanului (pled scoțian din material ecosez de lână) a fost interzisă după răscoala iacobită din 1745.

După ce rosti aceste vorbe, întovărășite de multe salutări, plecăciuni și scuze cerute fiidcă le părăsea și primite foarte bucuros, și după ce dădu întruna asigurări că se va întoarce grabnic (despre sinceritatea acestora doamna Butler nu avea nici o îndoială, atâta timp cât cel mai bun ulcior de piatră al ei, plin cu brandy, era la datorie), Duncan plecă de la presbiteriu, își adună camarazii de arme și purcese să cutreiere prin desișurile încâlcite ale pădurii care se întindea între această vâlcică și Golful Țiganului. David, care era iubit de Căpitan datorită minții și curajului său, se folosi de acest prilej ca să scape de acasă, pentru a lua parte la cercetările întreprinse de acel om mare.

CAPITOLUL LII

„ — Am trimis să te aducă,
. . . . . .
*
Pentru ca numele de Talbot să renască
prin tine
Atunci când vârsta fără vlagă și mădularele
slabe și neputincioase
Îl vor aduce pe tatăl tău în scaunul
menit vieții în asfințit.
Dar... O, stele dușmănoase și de rău
augur!"
Henric al VI-lea, partea întâi[1]

Duncan și ceata sa nu apucaseră să ajungă foarte departe în drumul lor spre Golful Țiganului, când auziră o împușcătură, urmată îndată de alte două sau trei.

— Niște pușlamale afurisite prin parcul căprioarelor, zise Duncan. Mai iute, păzea, păieți!

După aceea se auzi zăngănitul săbiilor, iar Duncan și spadasinii săi, care se grăbiră să ajungă la locul încleștării, îi găsiră pe Butler și pe servitorul lui Sir George Staunton în mâinile a patru tâlhari. Sir George însuși zăcea întins la pământ, cu sabia scoasă în mână. Duncan, viteaz ca un leu, trase pe loc cu pistolul în șeful bandei, își scoase sabia, strigă către oamenii săi: *„Claymore!"*[2] și-l străpunse pe insul rănit de el înainte, iar acesta nu era altul decât însuși Donacha dhu na Dunaigh. Ceilalți bandiți fură repede învinși, în afară de un băiat tânăr care se împotrivi strașnic pentru vârsta lui și în cele din urmă fu prins cu greu.

---

[1] Shakespeare, *Henric al VI-lea*, I, IV, V, 1, 3–6.

[2] În gaelică, denumirea sabiei purtate de muntenii scoțieni.

De îndată ce scăpă de tâlhari, Butler alergă să-l ridice pe Sir George Staunton, dar acesta adormise pe veci.

— Mare nenorocire, zise Duncan. Cel mai pine ar fi, cred, s-o iau înainte pentru ca să-i tau a înțelege punei toamne. Tavie, dragul meu, astăzi ai simțit prima oară mirosul prafului de pușcă... ia sabia mea și taie capu' lui Donacha, o să fie un pun exercițiu la vremea când poate o să torești să faci același pine unui *shentleman* în viață... sau stai, întrucât tatăl tău nu încuviințează, las-o paltă, fiintcă *Leddy* Staunton o să fie mai mulțumită să-l vadă întreg; și trag nădejde că o să-mi facă cinstea să creadă că pot să răzbun sângele unui *shentleman* foarte repede și pine.

Aceasta era părerea unui om prea obișnuit cu vechile purtări din Highlands ca să considere deznodământul unei asemenea ambuscade drept lucru demn de uimire sau emoție.

Nu vom încerca să înfățișăm urmările foarte diferite pe care această nenorocire picată din senin o avu asupra lui Lady Staunton, atunci când cadavrul însângerat al soțului ei fu adus în casa unde se aștepta să-l întâmpine viu și sănătos. Totul fu dat uitării, nu-și mai aminti decât că el era iubitul anilor ei tineri; și că, de orice păcate s-ar fi făcut vinovat în fața oamenilor, singurele greșeli de care dăduse dovadă în ceea ce o privea izvorau dintr-o stare sufletească și o fire lipsită de cumpăt, nedespărțite de o situație fără seamăn de grea. Copleșită de o vie durere, dădu pe deplin frâu liber firii ei nestăpânite; urmă țipăt după țipăt și leșin după leșin. Fu nevoie de toată dragostea atotprevăzătoare a lui Jeanie, ca să fie împiedicată să dezvăluie în fața celorlalți multe fapte ce se cereau păstrate în taină, lucru de o însemnătate cât se poate de mare.

În cele din urmă, tăcerea și istovirea luară locul clipelor de nebunie, iar Jeanie se furișă din cameră ca să se sfătuiască cu soțul ei și să-l îndemne să preîntâmpine asemestecul Căpitanului, punând stăpânire, în numele doamnei Staunton, pe documentele personale ale răposatului ei soț. Spre nespusa uimire a lui Butler, îi lămuri pentru prima oară legătura dintre ea și Lady Staunton, rudenie care îl împuternicea, ba chiar mai

mult, îi cerea să împiedice ca vreun străin să cunoască, fără să fie nevoie, treburile ei de familie. În asemenea clipe de restriște, obiceiurile de ființă practică și întreprinzătoare ce-o îndemnau pe Jeanie să facă lucrurile de cuviință, se vădeau mai bine ca oricând. În timp ce Căpitanul era încă absorbit de o băutură răcoritoare ce nu se mai termina și de o cercetare înceată, în gaelică și engleză, a tuturor prinșilor și a tuturor celor care fuseseră martori ai acestei istorii fatale, ea puse să fie dezbrăcat trupul cumnatului și supus rânduielilor cuvenite. Și atunci, judecând după crucifix, mătănii și cămașa aspră, țesută din păr de cal, purtată pe piele, se vădi că păcatul ce și-l știa îl îndemnase să-și însușească dogmele unei religii care cere ca păcatele sufletului să fie ispășite prin slăbirea trupului. În pachetul de documente adus de către curierul de la Edinburgh lui Sir George Staunton și pe care Butler, îndreptățit de rudenia sa cu cel dispărut nu se sfii să le cerceteze, găsi știri noi și uluitoare ce-i dădură temei să-i mulțumească lui Dumnezeu că luse această hotărâre.

Atâțat de răsplata făgăduită, Ratcliffe, care cunoștea tot soiul de fărădelegi și răufăcători, fu curând în stare să ia urma pruncului acestor părinți nefericiți. Femeia căreia Meg Murdockson i-l vânduse pe acel copil fără noroc, făcuse din el un tovarăș de vagabondaj și cerșit, până când băiatul împlini șapte sau opt ani, iar atunci, așa cum Ratcliffe descoperi datorită unei surate întovărășite cu ea, aflată pe vremea aceea la casa de corecție din Edinburgh, i-l vându la rândul său lui Donacha dhu na Dunaigh. Omul acesta, căruia nici o ticăloșie nu-i era necunoscută, slujea câteodată ca mijlocitor între cei ce se îndeletniceau cu un negoț dezgustător desfășurat pe vremea aceea între Scoția și America, menit să facă rost de servitori pe plantații, prin *kidnapping*, cum se spunea — furtul de bărbați și femei, dar mai ales răpirea de minori. De aici înainte, Ratcliffe nu mai știa nimic despre băiat, dar nu se îndoia că Donacha dhu ar fi putut da seama de ce se întâmplase cu el. Omul legii, amintit de atâtea ori, trimise așadar un curier cu o scrisoare către Sir George Staunton și o alta care cuprindea un mandat de arestare pentru Donacha,

împreună cu ordinele date Căpitanului de Knockdunder să se străduie din răsputeri în acest scop.

Odată ce știu acest lucru și tulburat în adâncul sufletului de cele mai rele temeri, Butler se duse la căpitan și, nu fără greutate, căpătă învoirea să arunce o privire asupra celor constatate la interogatoriu. Acestea, împreună cu unele întrebări puse prizonierilor mai vârstnici, adeveriră cea mai îngrozitoare presimțire a lui Butler. Redăm pe scurt ce era mai important în faptele aflate, fără să intrăm în amănunte lipsite de însemnătate.

Donacha dhu cumpărase într-adevăr pe nefericitul copil al lui Effie, cu gândul să-l vândă negustorilor americani cărora avea obiceiul să le facă rost de carne vie. Dar, pentru un timp, nu se ivise prilejul; iar băiatul, cunoscut sub numele de „Fluierașul", nu lăsă rece nici chiar inima acestui sălbatic nemilos, poate fiindcă banditul vedea cum în el scăpăra un suflet la fel de crud și răzbunător ca al său. Când Donacha îl bătea sau îl amenința — ceea ce se întâmpla foarte des — nu răspundea cu jelanii sau rugi fierbinți, precum alți copii, ci cu înjurături și strădania de a se răzbuna, dar avea, de asemenea, și toate însușirile acelea sălbatice prin care pajul lui Woggarwolfe, purtător al tolbei sale cu săgeți, câștigă inima de piatră a stăpânului său:

Precum un pui sălbatic, crescut la picioarele
banditului,
Știa să spună glume înțepătoare, să cânte cântecele
nerușinate,
Și la masă, să dea dușcă paharul înspumat plin
ochi,
Cu toată bufoneria unui omuleț.[1]

Pe scurt, după cum spunea Donacha dhu, Fluierașul venise pe lume ca un drăcușor al lui Satan și *de aceea* nu avea să-l părăsească niciodată.

---

[1] *Joanna Baillie* (1762–1851), *Ethwald* (1802), Partea I, II, 5.

Prin urmare, din cel de al șaisprezecelea an de viață era unul dintre fârtații din bandă și adesea se îndeletnicea cu fapte brutale. Ultima dintre acestea fusese prilejuită nemijlocit de cercetările întreprinse de adevăratul tată al Fluierașului, pentru găsirea acelui ins pe care el fusese învățat să-l socoată părintele său. De la un timp, mijloacele puternice care începură acum să fie folosite împotriva unora ca el, treziseră temerile lui Donacha dhu. Își dădea seama că exista doar datorită îngăduinței nestatornice a celui cu același nume, Duncan de Knockdunder, care avea obiceiul să se laude că putea să-i pună capul sub picior sau să-l ridice în spânzurătoare, oricând avea chef. Hotărî să părăsească regatul cu ajutorul uneia dintre acele goelete folosite în traficul desfășurat de vechii săi prieteni care se îndeletniceau cu *kidnapping*-ul, vas ce acum era pe cale să ridice ancora spre America; dar dorea ca mai înainte să dea o lovitură îndrăzneață.

Lăcomia tâlharului fu trezită de știrea că un englez bogat se îndrepta spre presbiteriu — Donacha nu uitase nici cele povestite de Fluieraș despre aurul văzut de el în punga doamnei Staunton, nici răzbunarea ce i-o jurase pastorului; și, lucru hotărâtor, spera să pună mâna pe banii pe care, după cum se zvonea îndeobște prin ținut, pastorul trebuia să-i aducă de la Edinburgh, ca să plătească pământul de curând cumpărat. În timp ce se gândea cum ar putea mai bine să-și atingă țelul, primi dintr-o anume sursă știrea că vasul cu care avea de gând să călătorească va pleca numaidecât de la Greenock; dintr-o alta i se dădu vestea că pastorul și un bogat lord englez, având asupra lor multe mii de lire, erau așteptați în seara zilei următoare la presbiteriu; iar dintr-o a treia, i se spunea că trebuia să se gândească să se pună la adăpost de primejdie și să părăsească vechile lui cuiburi de hoți, cât putea de repede, deoarece Căpitanul scosese o ceată ca să cureiere în zorii zilei pe la trecători, în căutarea lui. La iuțeală și fără să șovăie, se îmbarcă împreună cu Fluierașul și alți doi din banda sa (pe care își pusese în minte să-i vândă curând) și porni cu pânzele întinse spre Caird's Cove. Până se va înnopta avea de gând

să stea la pândă în pădurea învecinată, unde socotea că va fi prea aproape de așezarea oamenilor, ca să-i trezească vreo bănuială lui Duncan Knock, apoi să spargă casa pașnică a lui Butler, unde-și va ghiftui pe loc pofta de jaf și-și va potoli setea de răzbunare. Odată ce această mișelie va fi fost săvârșită, barca lui trebuia să-l ducă la vasul care, potrivit târgului încheiat mai dinainte cu căpitanul corăbiei, va întinde pe loc pânzele.

Planul acesta nebunesc ar fi izbutit pesemne, dacă Sir George Staunton și Butler, în drumul pe care întâmplător îl străbăteau între Caird's Cove și presbiteriu, nu i-ar fi descoperit pe banditi în locul unde pândeau. Fiindcă se văzu descoperit și totodată băgase de seamă că servitorul ducea o lăcriță sau o casetă de fier, Donacha își închipui că avea în puterea sa atât prada cât și victimele și fără să stea pe gânduri îi atacă pe călători. De-o parte și de alta se traseră focuri de armă și fură scoase săbiile; Sir George Staunton se împotrivi cât se poate de vitejește până când — după cum exista tot temeiul să se creadă — fu doborât de mâna unui fiu îndelung căutat și pe care acum îl întâlnea în cele din urmă, în chip atât de nefericit.

În timp ce Butler era ca năuc de pe urma celor aflate, vocea răgușită a lui Knockdunder îi spori uluirea și întristarea.

— O să-mi îngătui să tau jos frânghia clopotului, tomnule Putler, fiintcă trepuie să iau măsuri pentru ca să-i spânzur pe puturoșii ăștia, mâine timineață, îi învăț eu să aipă mai mult respect în ce-or să facă de-acum încolo.

Butler îl rugă stăruitor să-și amintească legea prin care era abolit dreptul de judecată moștenit din tată-n fiu[1] și îi spuse că ar trebui să-i trimită la Glasgow sau Inverary, ca să fie judecați la Judecătoria de Ocol. Duncan respinse cu dispreț această propunere.

---

[1] Drepturile ereditare ale proprietarului de pământ asupra arendașilor acestora, abolite în anul 1747, la doi ani după răscoala iacobiților.

Legea cu privire la dreptul la judecată, spuse, „nu avea nimic de a face cu răzvrătiții și mai ales în ținuturile aflate în stăpânirea familiei de Argyle; și o să-i spânzure pe toți cei trei, cu o singură funie, în fața ferestrelor punei toamne Staunton, ceea ce o să fie pentru ea o mare mângâiere, mâine timineață, când o să vată că punul *shentleman*, soțul ei, a fost răspunat într-un fel atât de potrivit".

Iar tot ceea ce Butler, cu rugămințile sale fierbinți, izbuti să-l convingă că trebuia făcut, fu hotărârea de a-i păsra „pe cei doi cogeamite țopârlani mai vârstnici pentru Judecătoria de Ocol, cât despre acela numit de ei Fluierașul, ăla trepuie să încerce să vată cum ar putea să fluiere într-o funie care se leagănă de ici-colo, fiin'că n-o să se spună că un prieten al ducelui a fost ucis în ținutul acestuia și oamenii lui n-au luat cel puțin două vieți pentru una".

Butler îl imploră să cruțe victima, de dragul sufletului său.

„Sufletul unei asemenea lepătături se află de mult în stăpânirea tiavolului, răspunse Knockdunder, mii de pompe, era hotărât să-i tea tracului ce-i al lui."

Orice strădanie de a-l convinge fu zadarnică, iar a doua zi dimineață, Duncam emise mandatul său de execuție. Copilul născut în păcat și nenorocire fu despărțit de tovarășii săi și închis cu mâinile legate fedeleș într-o încăpere a cărei cheie o avea Căpitanul.

Totuși, în tăcerea nopții, doamna Butler se sculă, hotărâtă ca, de-i va fi cu putință, să abată sau măcar să întârzie mâna soartei ce-l amenința pe nepotul ei, mai ales dacă, stând de vorbă cu el, va întrezări vreo nădejde a unei schimbări în bine. Avea un șperaclu care deschidea orice broască din casă, iar la miezul nopții, când totul era cufundat în tăcere, stătea în picioare dinaintea ochilor uimiți ai tânărului sălbatic, așa cum acesta, legat strâns cu frânghii, zăcea ca o oaie menită să fie tăiată, pe o seamă de resturi ale unor fuioare de in, adunate într-un morman ce umplea un colț al odăii. Pe fața sa arsă de soare, negricioasă, mânjită de noroi și umbrită de părul aspru și vâlvoi de un negru cu sclipiri ruginii,

Jeanie încerca zadarnic să găsească vreo urmă de asemănare cu unul sau altul din părinții săi, amândoi oameni foarte frumoși. Totuși, cum ar fi putut să nu se milostivească de o făptură atât de tânără și atât de nenorocită, mult mai nenorocită decât el însuși era în stare să-și dea seama, de vreme ce omorul, făptuit, pesemne, cu mâna lui sau la care, oricum ar fi stat lucrurile, luase parte, era într-adevăr un paricid. Puse merinde pe masa de lângă el, îl ridică și slăbi legăturile frânghiilor de pe brațele sale, astfel încât să-i îngăduie să mănânce singur. Tânărul întinse mâinile pătate de sânge, poate acela al părintelui său, și înfulecă lacom și în tăcere.

— Cum îți spune pe numele mic? întrebă Jeanie, ca să deschidă vorba.

— Fluierașu'.

— Dar numele de botez?

— Nu știu să fii fost botezat vreodată... n-am alt nume decât Fluierașu'.

— Sărman băiat părăsit și nefericit! rosti Jeanie. Ce-ai face dacă ai putea să scapi de aici și de moartea care te așteaptă mâine dimineață?

— M-aș duce la Rob Roy[1] sau la sergentul More Cameron (vestiți pirați din vremea aceea) și m-aș răzbuna pe toți pentru moartea lui Donacha, n-aș ierta pe nimeni.

— O, tu, băiat nefericit ce ești, zise Jeanie, știi ce-o să se întâmple cu tine când o să mori?

— N-o să-mi mai fie nici frig, nici foame, răspunse băiatul cu dârzenie.

Dacă-l las să fie executat în această stare sufletească, înseamnă să-i fie nimicit și trupul, și sufletul... iar să-i dau drumul nu îndrăznesc... Ce-i de făcut? Dar e fiul surorii mele... propriul meu nepot, carne din carnea noastră... și mădularele lui sunt bătute de frânghia întinsă atât cât poate fi întinsă o funie subțire.

---

[1] *Rob Roy MacGregor* (1671–1734) a dat numele unuia dintre romanele lui Walter Scott, apărut în 1817, cu un an înaintea romanului de față.

— Te dor legăturile, Fluierașule?

— Foarte tare.

— Dar dacă le desfac, o să-mi faci vreun rău?

— Nu, n-o să-ți fac... tu nu mi-ai făcut niciodată un rău mie sau alor mei.

Poate că, totuși, mai e ceva bun în el, gândi Jeanie; o să încerc să joc cinstit cu el.

Tăie legăturile... Prizonierul se ridică în picioare, privi în jur cu un hohot de râs în care izbucnea o bucurie nebună, bătu din palme și sări în aer de parc-ar fi plutit de fericire că se vedea din nou liber. Arăta atât de dezlănțuit, încât Jeanie se cutremură din pricina celor ce făcuse.

— Dă-mi drumu', rosti tânărul sălbatic.

— Nu-ți dau, decât dacă făgăduiești...

— Atunci te fac eu să fii bucuroasă să ieși și tu cu mine.

Înșfăcă lumânarea aprinsă și o aruncă printre resturile de in, din care flăcările izbucniră numaidecât. Jeanie țipă și fugi din odaie; prizonierul țâșni pe lângă ea, deschise larg o fereastră de pe coridor, sări în grădină, se săltă peste împrejmuirea acesteia, goni prin pădure ca un cerb și ajunse la malul mării. Între timp, focul a fost stins, dar deținutul fu căutat zadarnic. Cum Jeanie nu dezvălui nimănui taina știută doar de ea, nu se descoperi că fusese părtașă la această evadare; dar, la o vreme, aflară câte ceva despre soarta lui — nu mai puțin bântuită de furtuni decât fusese și viața pe care o dusese până atunci.

În urma cercetărilor sale pline de ardoare, Butler descoperi într-un târziu că tânărul ajunsese la corabia pe care stăpânul său, Donacha, avusese de gând să se îmbarce. Dar hapsânul căpitan de vas, pe care negoțul său pustiitor îl obișnuise cu tot soiul de perfidii iar acum era dezamăgit din pricină că-i scăpase prada bogată, făgăduită de Donacha să fie adusă la bord, îl închise pe fugar și, după ce-l transportă în America, îl vându ca sclav sau slugă tocmită unui plantator din Virginia, departe, în interiorul țării. Când aceste știri îi ajunseră la ureche, Butler trimise în Ame-

rica o sumă de bani îndeajuns de mare, menită să-l răscumpere pe băiat din sclavie, întovărășită de instrucțiuni ce cereau să fie luate măsuri pentru ca tânărul să dobândească unele cunoștințe, să fie ținute în frâu înclinațiile lui rele și încurajată orice licărire a binelui pe care firea sa ar putea să o vădească. Dar ajutorul acesta venea prea târziu. Tânărul se aflase în fruntea unui complot care îl executase pe crudul stăpân al plantației și apoi fugise la cel mai apropiat trib de indieni sălbatici. De atunci nu se mai auzi nimic despre el; și de aceea se poate presupune că a trăit și a murit după chipul și asemănarea acelor sălbatici, tovarăși atât de potriviți cu obiceiurile sale de până atunci.

Acum, când orice nădejde într-o viitoare îndreptare a tânărului se spulberase, domnul și doamna Butler socotiră că n-ar sluji la nimic să i se dezvăluie doamnei Staunton o asemenea poveste de groază. Rămase un an oaspetele lor, iar în cea mai mare parte a acestui răstimp, durerea ei fu din cale-afară de mare. În ultimele luni, această suferință se înfățișa ca o desprindere de ceea ce se petrecea în jur și o deznădjde pe care viața mereu aceeași din căminul liniștit al surorii ei nu punea la îndemână mijloacele de a le face să dispară. Din primii ani ai tinereții, Effie nu se vădise niciodată o fire care să-și afle mulțumirea într-un trai pașnic și modest. Mult deosebită de sora ei, avea nevoie de societate, de distracțiile acesteia, ca să-i abată gândurile de la necazul din suflet, sau să-i sporească bucuria. Vărsă lacrimi izvorâte din inimă când părăsi căminul singuratic de la Knocktarlitie, după ce îi copleși pe ai casei cu tot ce-i veni în minte că ar avea preț în ochii lor. Dar îl părăsi; iar când durerea prilejuită de clipa despărțirii trecu, plecarea ei fu o ușurare pentru amândouă surorile.

Familia de la presbiteriul din Knocktarlitie, care-și ducea propria-i viață modestă și fericită, auzi că Lady Staunton, frumoasa și bogata văduvă moștenitoare a unei averi însemnate, își reluase locul în lumea mare. O aflară și din fapte care le-o dovediră mai temeinic, căci David fu angajat ofițer; și cum spiritul războinic al lui Butler-Biblie părea să

fi renăscut în ființa lui, buna sa purtare potoli invidia a cinci sute de tineri *highlander*-i „de familie onorabilă", elevi ai școlii militare, mirați de această grabnică înaintare în grad. Reuben studie dreptul și se ridică mai încet, dar totuși, sigur. Euphemia Butler, a cărei avere, sporită de dărnicia mătușii și adăugată la propria-i frumusețe, o făcea o partidă nu puțin râvnită, se mărită cu un moșier scoțian, care nu întrebă niciodată cum se numea bunicul ei, iar în această împrejurare fu încărcată de daruri trimise de Lady Staunton, ce treziră pizma tuturor frumuseților din Dunbarton și Argyle-shires[1].

După ce străluci aproape zece ani în lumea mare, timp în care, asemenea multor semeni de-ai ei, ascunse sub o înfățișare veselă o inimă îndurerată, după ce refuză repetate cereri într-o a doua căsătorie, propuneri dintre cele mai onorabile, Lady Staunton își dezvălui rana din suflet, căci se retrase pe Continent și se statornici la mânăstirea unde primise învățătură. Nu se călugări niciodată, dar trăi și muri într-o neînduplecat de austeră singurătate și așa cum cerea credința romano-catolică, cu toate riguroasele ei canoane ce trebuiau respectate, ajunări, posturi și înfrânări.

Jeanie moștenise îndeajuns felul de a gândi și a simți al tatălui, ca să regrete amarnic această apostazie, iar Butler, care nutrea aceleași păreri de rău, i se alătură.

— Totuși, spunea ea, orice religie, oricât de nedesăvârșită ar fi ea, e mai bună decât neîncrederea rece și larma care-i mână în vârtejul plăcerilor pe oamenii de lume și le astupă urechile, până când nu le mai pasă de asemenea lucruri.

Între timp, fericiți fiindcă erau împreună, fiindcă familia lor propășea, iar toți cei care îi cunoșteau îi respectau și țineau la ei, acești doi oameni modești trăiră înconjurați de iubire și fură plânși când se petrecură din viață.

---

[1] Comitate aflate în stăpânirea ducelui de Argyle.

Cititorule! Această povestire nu va fi fost istorisită zadarnic, dacă va fi înțeleasă ca o pildă grăitoare a unui adevăr profund, acela că vinovăția, deși poate ajunge la strălucire pe lumea aceasta, nu îngăduie niciodată o fericire adevărată; urmările nefaste ale nelegiuirilor noastre dăinuie mult după ce crima a fost săvârșită și, asemenea stafiei celui ucis, ațin veșnic pașii făptașului; pe când cărările virtuții, oricât de arareori, duc la mărire lumească, dau întotdeauna farmec vieții, iar cugetului îi dăruiesc liniște și pace.

L'Envoy[1] de Jedediah
Cleishbotham,

Cu aceasta ia sfârșit *Temnița din Edinburgh,* care a acoperit mai multe pagini decât am crezut. Astăzi *Temnița din Edinburgh* nu mai există sau mai degrabă a fost mutată la capătul orașului[2] chiar așa cum spune *Sieur*[3] Jean Baptiste Poquelin[4] în plăcuta sa comedie intitulată *Le Médecin Malgré Lui*, în care falsul doctor, acuzat că a așezat inima în dreapta în loc de stânga, răspunde foarte spiritual: *„Cela était autrefois ainsi, mais nous avons changé tout cela"*[5] Dacă vreun cititor va întreba ce înseamnă aceste vorbe de duh, nu-mi rămâne decât să răspund că predau franceza la fel ca și limbile clasice, cu onorariul foarte convenabil de cinci șilingi pe trimestru, așa cum anunțurile mele aduc periodic la cunoștința publicului.

---

[1] Închinare, dedicație (fr.).

[2] Este vorba despre o închisoare care a înlocuit-o pe cea veche; această temniță a fost construită pe o înălțime denumită Calton Hill (A.J. Youngson, *The Making of Classical Edinburgh — Alcătuirea Edinburghului clasic*, 1966, p. 135).

[3] *Sieur*, în franceza veche: Domnul.

[4] *Jean Baptiste Poquelin: Molière* (1622–1673), *Le Médecin Malgré Lui (Doctor fără voie)*, 1666, II, VI.

[5] Așa a fost pe vremuri, dar noi am schimbat toate astea. (fr.).

LECTOR: TRAIAN RADU
TEHNOREDACTOR: GEORGETA CÂRSTEA

Tehnoredactare computerizată:
EDITURA UNIVERS ENCICLOPEDIC
LILIANA KIPPER

Scanare și prelucrare digitală

de

Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen 2026